

Latvijas Kultūras akadēmija
Kultūras teorijas un vēstures katedra

INSTITUCIONĀLO FAKTORU NOZĪME KOPIENAS
TRADĪCIJU SAGLABĀŠANAS PROCESĀ. KURZEMES
LĪBIEŠU PIEMĒRS

Autore:

Akadēmiskās maģistra augstākās izglītības programmas „Mākslas”

„Muzeju un kultūras mantojuma studijas” apakšprogrammas

2.kursa studente Agnese Treimane

(ID NR. 20144707)

Darba vadītāja:

Dr. art., prof. Rūta Muktupāvela

Rīga

2016

SATURS

IEVADS	4
1. TRADĪCIJAS KONCEPTA RAKSTUROJUMS UN JĒDZIENA KONTEKSTUĀLĀS INTERPRETĀCIJAS	7
1.1. Tradīcijas jēdziena vispārīga analīze	7
1.2. Tradīcijas interpretācija un pētniecība līdz 20. gadsimta 2. pusei	11
1.3. Tradīcijas koncepts 20. gadsimta 2. pusē un mūsdienās.....	14
1.4. Tradīcijas nesēju loma tradīciju saglabāšanā.....	23
1.4.1. Kopienas definējuma iespējas.....	25
1.4.2. Kopiena kā tradīcijas nesējs mūsdienās.....	29
1.5. Tradīcijas analīze mūsdienu globālo izmaiņu un inovatīvas vides kontekstā.....	33
2. LĪBIEŠU KOPIENAS UN TĀS TRADĪCIJU RAKSTUROJUMS.....	39
2.1. Lībiešu kopienas kultūrvēstures raksturojums.....	39
2.2. Mūsdienu Latvijas lībiešu kopienas un tās nozīmīgāko tradīciju raksturojums	47
3. INSTITUCIONĀLIE FAKTORI TRADĪCIJU SAGLABĀŠANAS PROCESĀ. LĪBIEŠU KOPIENAS PIEMĒRS	60
3.1. Tradīcijas saglabāšanas ietekmējošie faktori: vispārīgs apraksts	60
3.2. Institucionālo faktoru modeļa analīze lībiešu kopienas kontekstā.....	63
3.2.1. Izglītības faktora analīze	67
3.2.2. Ekonomiskā faktora analīze	73
3.2.3. Organizacionālā faktora analīze.....	75
3.2.4. Pārvaldības faktora analīze	79
3.2.5. Komunikatīvā faktora analīze	89
3.2.6. Performatīvā faktora analīze	93
3.2.7. Mantojuma saglabāšanas faktora analīze.....	99
4. INSTITUCIONĀLO FAKTORU NOZĪME KOPIENAS TRADĪCIJU SAGLABĀŠANAS PROCESĀ	104
NOBEIGUMS.....	107
TĒZES	108
AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS	112
SUMMARY	119
PIELIKUMI	120
1.pielikums. Empīrisko datu vākšanas procesa apraksts	120
2.pielikums. Interviju vadlīnijas	121
3.pielikums. Saimona Bronnera jaunās tradīcijas koncepts.....	122
4.pielikums. Kopienų veidi	124

5.pielikums. Lībiešu kopienas locekļu viedoklis par mūsdienu lībiešu tradīcijām. Citāti no veiktajām intervijām	126
6.pielikums. Nozīmīgākie uz lībiešu kopienu attiecināmie tiesiskie akti	128
7.pielikums. Lībiešu kopienas atbalsta jautājuma atspoguļojums Dundagas novada stratēģiskajos mērķos un rīcības virzienos.....	130
8.pielikums. Nometnes dalībnieki kā tradīcijas tālāknesēji apkārtējā sabiedrībā. Citāti no intervijas.....	132
9.pielikums. Intervijas ar Gundegu Blumbergu transkripcija.....	133

IEVADS

Pētījuma tēmas atslēgas koncepts ir tradīcija, kas, saskaņā ar amerikāņu folklorista, pētnieka S. Bronnera definīciju, ir kultūrā veidots atkārtotu prakšu kopums¹, kas ir neatņemama cilvēka dzīves un jebkuras kopienas pastāvēšanas sastāvdaļa. Tradīcijas koncepts pēdējo desmitgažu laikā ir aktualizējies kā sociālo, tā humanitāro zinātņu pētījumos, gan uzskatot to par uz pagātni orientēto identitātes aspektu, kas raksturīgs mazām, pirms-industriālām kopienām, gan arī attiecinot to uz industriālās un postindustriālās sabiedrības ilgtspējas aspektiem. Otrais viedoklis populārs kļuvis salīdzinoši nesens, saistībā ar nemateriālā kultūras mantojuma (turpmāk – NKM) aktualizāciju kultūrpolitikā, t.sk. UNESCO konvencijā², runājot par NKM kā sabiedrības izaugsmes veicinošu faktoru 21. gadsimtā. Šī maģistra darba ietvaros tiek analizētas lībiešu kopienas tradīcijas, kas ir iezīmējušās pēdējo trīsdesmit gadu laikā.

Tradīcija un tās izpratne cieši saistīta ar kopienu un laiktelpu, kurā tā pastāv. Mainoties globālajam kontekstam, kurā dominē tādas kategorijas kā multikulturālisms, informācijas tehnoloģijas, migrācija, patēriņš u.tml., mainījusies arī tradīcijas izpratne, turklāt tās saglabāšana kļūst par vairāk apzinātu, plānotu procesu. Attiecīgi mainījušies tradīcijas nodošanas un saglabāšanas mehānismi, proti, 20.gs. pirmajā pusē tradīcijas nodošanas procesā dominēja iekšējie faktori, tādi kā trīspakāpju ģimenes modelis³, tradīciju nepastarpināta tālāknodošana (verbāli un caur praktisku mācīšanos), savukārt mūsdienās kopienas tradīciju saglabāšanā daudz lielāku lomu spēlē dažādi institucionālie faktori. Šī pētījuma ietvaros ar institucionālajiem tiek saprasti tā saucamie ārējie faktori, kas pārsniedz vai nosacīti pastāv aiz kopienas robežām un kuru pastāvēšanai nepieciešamas institucionālas struktūras, tādas kā skola, valsts pārvalde, mediji, sabiedriskas organizācijas u.tml.

Balstoties iepriekšminētajā konvencijā formulētajās vērtībās, UNESCO ir izstrādājusi kultūras kā attīstības veicinātājas 22 indikatorus⁴, kas formulēti 7 dimensiju ietvaros⁵. Tieši šis 7 dimensiju modelis maģistra darbā tika izvēlēts, adaptēts un pārbaudīts Kurzemes lībiešu kopienas mūsdienu tradīciju izpētei. Institucionālo faktoru modeļa sastāvdaļas:

1) izglītības faktors (UNESCO – izglītības dimensija) – izglītības (kā formālas, tā neformālas) sistēma, kā arī akadēmiska pētniecība, kas vērsta uz kopienas dzīves veida popularizēšanu un tās tradīciju īpatnību saglabāšanu. Piemēram, bērnu nometne „Mierlinkizt”;

2) ekonomiskais faktors (UNESCO – saimnieciskā dimensija) – finanses un resursi, kas tiek piesaistīti no ārpus kopienas pastāvošām institūcijām vai pārvaldes sistēmām, kā arī šos finanšu instrumentus īstenojošas organizācijas. Piemēram, Valsts Kultūrkapitāla fonds;

¹ Bronner, Simon J. *Explaining Traditions. Folk Behavior in Modern Culture*. P. 10

² UNESCO Ģenerālkonference. *Konvencija par nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanu*. (17.okt. 2003)

³ Vienā māsasaimniecībā kopā dzīvojošas trīs ģimenes paaudzes.

⁴ Šie indikatori norāda, kā kultūra ir spējīga dot ieguldījumu nacionāla līmeņa attīstībā, veicinot ekonomisko izaugsmi, palīdzot indivīdiem un kopienām pielāgoties pārmaiņām un uzlabot kopējo dzīves kvalitāti.

⁵ *Diversity of Cultural Expressions. Development Indicators*. UNESCO. <http://en.unesco.org/creativity/cdis>

3) organizacionālais faktors (UNESCO – pārvaldības dimensija) – organizacionālas sistēmas (biedrības, asociācijas, kopā sanākšanas vietas), kas nodrošina apstākļus kopienas un tās tradīcijas pastāvēšanai, veicina kopienas locekļu iesaisti tradīcijā balstītajās praksēs. Piemēram, Līvu savienība;

4) pārvaldības faktors (UNESCO – pārvaldības dimensija) – politiskā līmeņa (valsts un pašvaldību) atbalsts, kas ietver arī tiesiskās sistēmas papildināšanu, kas kopumā veicina kopienas tradīciju saglabāšanu. Piemēram, programma „Lībieši Latvijā 2008. - 2012. gads”;

5) komunikatīvais faktors (UNESCO – komunikāciju dimensija) – veidi, kā publiskajā telpā tiek izplatīta un nodota informācija par kopieni (ietver mārketinga, zīmolveidības un sabiedrisko attiecību elementus). Piemēram, Lībiešu kultūras un valodas portāls;

6) performatīvais faktors (UNESCO – sociālās iesaistes dimensija) – dažādi veidi, kā kopienas locekļi un kopienai tieši nepiederošie iesaistās kopienas tradīciju saglabāšanā, kas pārsvarā izpaužas kā publisku pasākumu vai kopīgu performatīvu prakšu īstenošana. Piemēram, Līvu svētki;

7) mantojuma saglabāšanas faktors (UNESCO – mantojuma dimensija) – tradīciju kā resursa izmantošana sabiedrības ilgtspējas veicināšanā, tā vērtības un potenciāla izmantošana tūrisma industrijā, kā arī atmiņas institūciju loma. Piemēram, Latvijas Etnogrāfiskais brīvdabas muzejs.

Lai ilustrētu kopienas tradīcijas saglabāšanas procesu mūsdienas, izvēlēta lībiešu kopiena kā daudzslāņaina, vēsturiski bagāta un pēdējo 25 gadu laikā izteikti revitalizējusies kopiena. Tā ir aptuveni 200-300 Latvijā dzīvojošu cilvēku grupa, kas vai nu vēsturiski (ģeoneoloģiski⁶) ir lībiešu pēcteči, vai arī jūtas šim etnosam piederīgi. Autores interese vērsta uz kopienas šī brīža pastāvēšanas priekšnosacījumiem, koncentrējoties uz institucionālo faktoru ietekmi. Darbā tiek analizēta šo faktoru nozīmība kopienas pastāvēšanā un tādējādi arī tās tradīciju saglabāšanā.

Darba **galvenais pētnieciskais jautājums**: kāda ir augstāk minēto institucionālo faktoru nozīme Kurzemes lībiešu kopienas tradīciju saglabāšanā mūsdienās?

Darba **mērķis** ir, izmantojot Kurzemes lībiešu kopienas piemēru, atklāt un raksturot institucionālo faktoru lomu tradīcijas saglabāšanas procesā mūsdienās, vienlaikus iegūstot padziļinātu izpratni par tradīcijas konceptu.

Atbilstoši galvenajam pētnieciskajam jautājumam un mērķim izvirzīti sekojoši **pētnieciskie jautājumi**:

- Kāda ir tradīcijas koncepta un jēdziena teorētiskā attīstība, tās saikne ar kontekstuālajām izmaiņām?
- Kā kopienas koncepts saistāms ar tradīcijas konceptu?
- Kāds ir lībiešu kopienas locekļu viedoklis par tās tradīcijām, to izpausmēm un to dinamiku ietekmējošiem faktoriem?

⁶ Piederība balstīta radniecībā vai kopīgā vēsturiskā izcelsmē.

- Kādus tradīcijas saglabāšanas institucionālos ietekmes faktoros iespējams konstatēt, un kā tie ietekmē lībiešu kopienas tradīciju saglabāšanu mūsdienās?

Lai atbildētu uz pētnieciskajiem jautājumiem, izvirzīti atbilstoši darba **uzdevumi**:

- apzināt un raksturot tradīcijas koncepta interpretācijas veidus dažādu disciplīnu skatījumā diahroniskā perspektīvā;

- raksturot kopienas jēdziena izpratnes veidus, analizēt tās saikni ar tradīcijas konceptu;

- raksturot mūsdienu lībiešu kopienu un tās būtiskākās tradīcijas;

- atbilstoši izvēlētajam modelim aprakstīt tradīciju saglabāšanas procesu ietekmējošos faktoros mūsdienās, analizējot tos lībiešu kopienas dzīves veida kontekstā;

- balstoties dziļo interviju datus, analizēt lībiešu kopienas locekļu un ar kopienu saistītu cilvēku viedokli par tradīciju lomu kopienā un definēto faktoru ietekmi uz to.

Darba **teorētiskajā daļā** tiks analizēts tradīcijas koncepts, jēdziens un tradīcijas loma kopienā. Pirmajā nodaļā izvērsti apskatīta tradīcijas jēdziena specifika, tā definējuma iespējas gan no dažādu zinātņu, gan no dažādu konkrētu autoru skatupunkta. Tiks apskatīta arī tradīcijas saikne ar kopienas konceptu. Tāpat tiks veikts ārējās vides un konteksta izklāsts, izvērtējot būtiskākos aspektus, kas ietekmē tradīciju un kopienu pastāvēšanu un saglabāšanu mūsdienās. Otrajā nodaļā raksturota lībiešu kopiena, tās galvenās iezīmes un izmaiņas vēsturiskā kontekstā, apskatītas nozīmīgākās kopienas tradīcijas mūsdienās. Trešajā nodaļā tiks analizēti pastāvošie iekšējie un ārējie tradīciju ietekmējošie faktori, detalizēti izvērsot izvēlēto 7 institucionālo faktoru modeļa analīzi, aprakstot to caur lībiešu kopienas un tās tradīciju prizmu. Otrajā un trešajā nodaļā tiks izmantoti kā teorētiskie materiāli, tā empīriskie dati. To iegūšanai izmantotas dziļās intervijas (kopā 11), mediju un virtuālās vides tekstu kvalitatīvā analīze, kā arī citu dokumentālo materiālu analīze. Izdalītas 2 dziļo interviju mērķgrupas: paši kultūras nesēji (lībiešu kopienas pārstāvji, organizāciju vadītāji, kolektīvu dalībnieki utt.) un struktūru, kas saistītas ar lībiešu kopienu, pārstāvji (piemēram, Latvijas Nacionālais kultūras centrs). Darba noslēgumā apkopotā veidā tiks sniegta mūsdienu būtiskāko institucionālo faktoru identifikācija, atklājot to nozīmi lībiešu kopienas tradīcijas saglabāšanā mūsdienās.

Tādējādi maģistra darbā, izmantojot lībiešu kopienas piemēru, tiks noteikti dažādi institucionālie faktori, kam ir nozīme tradīcijas pastāvēšanas un saglabāšanas procesā, norādot uz jaunu tradīcijas uzturēšanas paradigmu. Šo faktoru analīze reizē dod arī pārskatu par nozīmīgākajām lībiešu kopienas aktivitātēm un iezīmē aspektus, kas vērsti uz kopienas un tradīciju saglabāšanu. Perspektīvā izstrādāto indikatoru modeli būs iespējams pielietot arī citu līdzīgu kopienu dzīves veida analīzē, piemēram, suitu kultūrtelpas pētniecībā.

1. TRADĪCIJAS KONCEPTA RAKSTUROJUMS UN JĒDZIENA KONTEKSTUĀLĀS INTERPRETĀCIJAS⁷

Līdzīgi kā ar daudziem citiem jēdzieniem (kultūra, sabiedrība u.tml.), arī tradīcijas jēdziena izpratnei ir iespējamās dažādas interpretācijas. Zinātniskajā vidē tradīcija tikusi skatīta divos virzienos: kā ierobežojošs, senatnē radies sociāls fenomēns vai kā viens no mūsdienu sabiedrības dzīves veida priekšnosacījumiem un saliedējošiem faktoriem. Tāpat tradīcija skatāma gan kā konkrētu prakšu kopums, gan zināšanu pārneses veids. Maģistra darba pirmā nodaļa ir vērsta uz tradīcijas jēdziena interpretācijas iespēju izklāstu, analizējot arī paralēlos konceptus, tādus kā tradīcija kā pieradums, tradicionāls un tradicionālā kultūra. Pirmajā apakšnodaļā tradīcijas koncepts tiek skatīts vispārīgi, otrajā – tā pētniecība un definējumi līdz 20.gs. 2. pusei, bet trešajā apakšnodaļā ir apskatītas mūsdienu (20.gs. 2.puses un 21.gs.) domātāju atziņas par tradīcijas jēdzienu, tā izpratnes veidiem, pievēršot uzmanību tādu autoru kā Henrijs Glāsijs, Saimons Bronners, Ruta Finnegana, Dans Ben-Amoss, Dace Bula u.c. viedoklim, kā arī apskatot tradīciju nemateriālā kultūras mantojuma (turpmāk arī – NKM) ietvaros.

1.nodaļā tiks apskatīts arī ar tradīciju cieši saistītais tradīcijas nesēja koncepts un analizēta kopiena kā tradīcijas īstenotāja. Tiks dots ieskats vispārējā kopienas jēdziena izmantošanā un interpretācijas iespējās. Noslēgumā raksturota kopienas un tās tradīciju pastāvēšanas specifika mūsdienu globālajā kontekstā.

1.1. Tradīcijas jēdziena vispārīga analīze

Ar tradīcijas pētniecību galvenokārt nodarbojas folkloristika (1894. g. britu domātājs Edvīns Sidnijs Hārtlands (*E. S. Hartland*) folkloru raksturo kā tradīcijas studijas un vēlāk – kā tradīciju zinātni⁸, bet, piemēram, Ričards Baumans (*Richard Bauman*) norāda, ka folkloras konceptā nav būtiskāka jēdziena par tradīciju⁹), tomēr jāatzīmē, ka šī zinātne ir tikai nepilnus 2 gadsimtus veca¹⁰, kamēr tradīcija kā tāda pastāv jau kopš vien pastāv kopienas un sabiedrības. Tādēļ vairums domātāju un pētnieku, kā arī zinātnisko rakstu nāk tieši no folkloristikas nozares, kuru arī pārsvarā šajā darbā izmantos autore. Tomēr tradīcija ir būtisks izpētes objekts arī citās zinātnēs, piemēram, antropoloģijā, etnogrāfijā, socioloģijā. Kā norāda Dace Bula, antropoloģiju un folkloristiku vieno interese par „citādo” – „kamēr antropoloģijā „cits” tika meklēts telpā – tiešā nozīmē tālās un „eksotiskās” sabiedrībās, tikmēr folkloras pētnieki centās atrast kultūras

⁷ Šī darba ietvaros, pirmās nodaļas sākumā tiek runāts par tradīcijas jēdzienu, apskatot to kā definējamu objektu un analizējot šīs definēšanas iespējas. Tālāk tiks runāts par tradīcijas konceptu kā tās visplašākā domājuma veidu.

⁸ Bronner, Simon J. *Explaining Traditions. Folk Behavior in Modern Culture*. Lexington: University Press of Kentucky, 2011. P. 63

⁹ Turpat

¹⁰ Tikai 1846.gadā britu rakstnieks Viljams Toms (William Thoms) rada terminu folklorā. [Bronner, 2011: 63]

citādību pašu mājās, proti, lūkoties pēc pagātnes pēdām mūsdienu kultūrā.”¹¹ Abas zinātņu nozares nošķir tas, ka folkloristus interesē dažāda veida tradīcijas, kamēr antropoloģijas pētījumu objekts sākotnēji¹² bija tradicionālas sabiedrības.¹³

Pārsvarā ar tradīciju saprot sabiedrības pieredzes uzkrāšanas, saglabāšanas un tālāk nodošanas mehānismu. Visbiežāk sastopamais un senākais tradīcijas traktējums nāk no latīņu valodas: *traditio – nodošana, vēstījums*¹⁴ –, tādējādi tradīcijas jēdziens ietver gan procesuālo pusi, gan 2 aktorus – devēju un saņēmēju jeb donoru un recipientu. Šajā tradīcijas skaidrojumā pamatā balstās teju visi tradīcijas pētnieki, katrs izceļot kādu citu aspektu. Kopīgais elements, kas tiek saglabāts visos definējumos, ir kultūras iezīmju nodošana no paaudzes paaudzē. Visām šī darba ietvaros apskatītajām definīcijām kopīga ir ideja, ka „tradīcija iemieso prakšu un uzskatu kopumu, kas balstīts saiknē ar pagātnes praksēm un uzskatiem, kas ir akceptēti noteiktā grupā un ieņem specifisku lomu grupas identitātes veidošanā.”¹⁵ Tupinājumā autore piedāvā apskatīt dažādus jaunāko (21.gadismtā izdoto) skaidrojošo un nozares vārdnīcu dotos skaidrojumus jēdzienam tradīcija. Tā ir:

- 1) „vēsturiski izveidojies un no agrākām paaudzēm pārņemts ieradums, paraža”¹⁶;
- 2) „tradīcija ir sociālā un kultūras mantojuma elements, kas vēsturiski izveidojies noteiktas cilvēku kopienas ietvaros, tas tiek pārņemts no iepriekšējām paaudzēm un nodots tālāk. Tradīcija veicina tautas vēsturisko īpatnību, kultūras, rakstura, psiholoģisko saglabāšanos, tradīcija pastāv katrā sabiedrībā un visās sabiedrības dzīves jomās”¹⁷;
- 3) pakāpenisku (*gradational*) kultūras izmaiņu laikā nepārtrauktība (*continuum*), kas reprezentē vienas kultūras nepārtrauktu attīstību¹⁸;
- 4) „vēsturiski izveidojies sociālā un kultūras mantojuma elements (uzskats, darbība, rituāls u.tml.), kurš noteiktā cilvēku kopā pāriet no paaudzes paaudzē”¹⁹;
- 5) „atkārtots uzvedību, uzskatu vai noteikumu modelis (*pattern*), kas tiek nodots no vienas paaudzes otrai. Tradīcijas ir raksturīgas noteiktai kultūrai (*culturally recognized*) un ilgstošas, pārsvarā folkloristi īpašu interesi izrādījuši par tām, ko nodot mutiski”²⁰;
- 6) nozīmju grupa, ko veido vērtības, uzskati, likumi, uzvedības modeļi, kurus nodod (*transmit*) tālāk caur praksi (*practice*) vai runāto vārdu un kuri ir socializācijas procesa neatņemama sastāvdaļa. Tradīcija pastāv noteiktas grupas ietvaros, tai ir kā informatīvie, tā morālie komponenti, kas skar tādas tēmas kā lietu kārtība, pareiza un nepareiza rīcība,

¹¹ Bula, Dace. *Mūsdienu folkloristika: paradigmas maiņa*. Rīga: Zinātne, 2011. 12.lpp

¹² Bet tagad – ne tikai tradicionālās, bet arī citas nozīmīgas kultūras izpausmes un prakses.

¹³ Turpat, 142.lpp

¹⁴ *Tradīcijas jēdziens*. Vēsture. 2010, 8.feb. Pieejams: <http://vesture.eu/index.php/Trad%C4%ABcija> [skatīts 5.01.2016.]

¹⁵ Green, Thomas A [ed.]. *Folklore. An Encyclopedia of Beliefs, Customs, Tales, Music and Art*. Santa-Barbara: ABC-CLIO, 1997. Pieejams: <http://www.rhymesworld.com/sitebuildercontent/sitebuilderfiles/2285284.pdf> [skatīts 22.02.2016.] p. 801

¹⁶ Vjatnere, Larise [sast.]. *Bieži lietoti jēdzieni un termini*. Rīga: „Avots”, 2004. 569.lpp

¹⁷ Jubels, Heinrihs [galv.red.]. *Latvijas enciklopēdija*. Rīga: Valērija Belokoņa izdevniecība, 2003. 323.lpp

¹⁸ Raj, Karan. *Dictionary of Anthropology*. Alambagh: K.S. Paperbacks, 2007. 380.lpp

¹⁹ Andersone, Indra, Ilze Čerņevska, Inta Kalniņa. *Ilustrētā svešvārdu vārdnīca*. Rīga: Avots, 2005. 806.lpp

²⁰ Green, Thomas A [ed.]. *Folklore. An Encyclopedia of Beliefs, Customs, Tales, Music and Art*. P.799

neatbildami jautājumi par dzīvi un nāvi. Tradīcijas nojēgumā klātesošas ir stabilitātes, noturības, pēctecības konotācijas²¹;

7) tā visplašākajā lietojumā, tradīcijas jēdziens ir vēsturiskās turpināšanās vai sociālās pārmantojamības (*continuity*) kādā kultūrā elements vai sociāls process, caur kuru šādu turpināšanos panāk. Mazliet precīzāk tradīciju attiecina uz kolektīvu sociālo pārmatošanu kādu konkrētu cilvēku, kultūru, sabiedrību, kolektīvu, grupu ietvaros, un tādējādi tā ir kolektīvās identitātes referents²².

Tostarp amerikāņu antropologs A. R. Voless (*Alfred Russel Wallace*) pārstāv uzskatu par tradīciju kā vienotības replikāciju (*replication of uniformity*). Šis uzskats ir viens no populārākajiem antropoloģijā: tradīcija kā normatīvs spēks, kas nodrošina saskaņotību un pakļaušanos. Tradīcijas vienojošais spēks izpaužas caur precedentiem (*precedent*) un ieradumiem (*habit*), kas ir klātesoši rutinizēti atkārtotās praksēs un psiholoģiskajā spiedienā, kas rodas, ja notiek deviance no pieņemtajiem modeļiem [...] Tradīcijas jēdziens ir rezervēts vispēcīgāk sankcionētajiem un ritualizētajiem sociālā mantojuma elementiem.²³

Attiecīgi, balstoties iepriekšminētajos tradīcijas skaidrojumos, iespējams izvirzīt šādus tradīcijas raksturlielumus vai raksturīgākās komponentes: pagātnes atražošana/ izmantošana, turpinājums, tālāk nodošana jeb pārmantojamība, normativitāte, funkcionēšana noteiktā kopienā, noturība, process, vērtību sistēma. Šie raksturlielumi attiecināmi uz tradīciju tās sociāl-antropoloģiskajā un zinātniskajā izpratnē.

Tomēr, kā jau minēts iepriekš, cilvēku apziņā un ikdienas valodā pastāv vēl citi jēdzieni ar sakni „trad-“, kas nereti tiek vienādoti vai jaukti ar tradīciju tādā izpratnē, kā to redz folkloristi un antropologi. Nereti tradīcija eksistē kā īpašības vārds noteiktās jomās (piem., tradicionāls uzskats, tradicionāla balāde) vai kā tehnisks jēdziens (tradicionāli nodošanas mehānismi). Šajā gadījumā tradīciju saprot kā „iepriekš pastāvējušu vērtību un materiālu kopumu, kas raksturīgs kādam žanram/jomai un kas nodots no paaudzes paaudzē.”²⁴ Piemēram, kanonisks veids, kā izpildīt kādu konkrētu mākslas darbu u.tml.

Visbiežāk konteksts, kādā vēl lieto tradīciju, ir ikdienas prakse. Ikdienas valodā *tradīcija* un *tradicionāls* tiek attiecināti uz plašu lietu un darbību kopumu, ar to domājot lietas, kas tiek darītas kādā konkrētā, nemainīgā veidā atkal un atkal. Nereti uz tradīciju atsaucas kā uz kaut ko ierastu, klasisku kārtību. Tradīcija – „paradums, iedibināta kārtība uzvedībā un sadzīvē”²⁵, kas bieži vien saistās tikai ar rutīnu, pieradumu, bet neiemieso sevī (pagātnes) vērtību kopumu. Līdzīgi tiek lietots vārds *tradicionāls* – „[fr. *traditionnel* <lat.] – 1. tāds, kura pamatā ir tradīcija;

²¹ Ritzer, George [ed.]. *The Blackwell Encyclopedia of Sociology*. Volume II. Oxford, Victoria: Blackwell, 2007. P. 5026

²² Smelser, Neil J., Paul B. Baltes (ed. in chief). *International Encyclopedia of the Behavioral Sciences*. Vol. 4, 23. Oxford: Elsevier, 2001. P. 15819

²³ Smelser, *International Encyclopedia of the Behavioral Sciences*. P. 15819

²⁴ Green, Thomas A [ed.]. *Folklore. An Encyclopedia of Beliefs, Customs, Tales, Music and Art*. P.800

²⁵ Andersone, Indra, Ilze Čerņevska, Inta Kalniņa. *Ilustrētā svešvārdu vārdnīca*. Rīga: Avots, 2005. 806.lpp

tāds, kas noteiktā cilvēku kopā pastāv samērā ilgu laiku un pāriet no paaudzes paaudzē; 2. tāds, kura pastāvēšana saistīta ar iedibināto kārtību, paradumu.”²⁶ Tātad – tradicionāls ir tāds, kas ietver zināmu vērtību kopumu, kas to padara par būtisku tālāk nodošanas objektu. Vai arī tāds, kas ir pierasts, saistīts ar esošo kārtību.

Noslēgumā vēl jāapskata vārdu savienojums *tradicionālā kultūra* – šo apzīmējumu lieto, runājot par senām tautas tradīcijām, kas saistītas ar iepriekšējo gadsimtu dzīvesveidu (mutvārdu kultūru, labai pietuvinātu dzīvesveidu u.tml.). Parasti tradicionālā kultūra semantiski tiek pretstatīta industriālām/ modernām/ urbānām kultūras formām un pastāv nošķirtās vietās un atsevišķās etniskās kopienās. Visbiežāk tā arī ir balstīta senās (noturīgās un ilglaicīgās²⁷) etniskās tradīcijās²⁸, piemēram, vēstītājfolkloras pārmantošana, laika paredzēšana, balstoties dabas procesos, gadskārtu ieražas, darba kultūra (sabiedrības pastāvēšanas pamatā ir eksistences līdzekļu nodrošināšana²⁹) u.tml.

20.gs. vidū tradicionālās kultūras jēdziens tika lietots paralēli folkloras jēdzienam, kā pamatā bija UNESCO lietotā folkloras/tradicionālās kultūras definīcija.³⁰ Kopumā tradicionālo kultūru raksturo tādi elementi kā kolektīvisms/ līdzdalība, paaudžu kopība un hierarhija, sinkrētisms³¹, konservatīvisms (paraugu meklē pagātnē), cikliskums, mītā balstīta kosmoloģija.³² Mūsdienās tradicionālā kultūra vairs nav visas tautas vairākuma kultūra, tā kļuvusi par elitāru aizraušanos vai savdabīgu subkultūru³³. Attiecīgi, lietojot vārdu savienojumu *tradicionālā kultūra*, visbiežāk tiek domāts par specifisku dzīvesveidu vai kopienu, un šajā gadījumā *tradicionāls* tiek lietots šādā – šaurākā un specifiskā nozīmē. Kā skaidrots vēlāk (nodaļa 1.3.), mūsdienās ar tradīciju tiek saprasts daudz plašāks nozīmju kopums.

Tomēr „laika aspekts arī kopumā ir centrālā ass, ap kuru tā vai citādi griežas lielākā daļa tradīcijas izpratnes versiju. Vienalga, vai tradīcija tiek saprasta kā nepārtrauktība, pārmantošana vai atkārtošana, kā modelis vai paraugs, kā konservatīvisms vai modernitātes pretmets, visos šais priekšstatos tā vai citādi ietverta atsauce uz pagātni. [...] Tādejādi jēdziena etimoloģiskā saikne ar tālāk nodošanas ideju drīzāk tiek sakņota laikā, nevis sociālajā telpā – līdz pat centieniem izmērīt, cik ilgi jāturpinās kādai kultūras praksei, lai to varētu uzskatīt par tradīciju. [...] Tomēr mūsdienu zinātnē tradīcijas izpratne virzās prom no pozitīviskā priekšstata par tradīcijas objektīvo,

²⁶ Andersone, Indra, Ilze Čerņevska, Inta Kalniņa. *Ilustrētā svešvārdu vārdnīca*. Rīga: Avots, 2005. 806.lpp

²⁷ Vairākas paaudzes un pat vairāki gadu simti.

²⁸ Mūrnieks, Andrejs. *Kulturoloģija vidusskolā. 8.temats. Kultūras funkcijas, tradicionālā kultūra*. Pieejams: http://profizgl.lv/pluginfile.php/32291/mod_resource/content/0/Andrejs_Murnieks/8.temats/8.tem_AM_prez_tradk.pdf [skatīts 1.04.2016.]

²⁹ Zemkopība, lopkopība, zvejniecība, vākšana, medīšana.

³⁰ „Folklorā (jeb tradicionālā un tautas kultūrā) ir tradīcijā sakņots kultūras kopienas radošo izpausmju kopums, ko pauž individuāli vai grupā un kas tiek atzīts par kopienas priekšstatiem atbilstošu kultūrintentitātes un sociālās identitātes atspoguļojumu; tās paraugi un vērtības tiek pārmantoti mutvārdos, atdarinot vai citos veidos.” [UNESCO, 1989]

³¹ Dažādu cilvēka darbības jomu – darbs, reliģija, svētki, māksla – sasaistīšana, atšķirību, robežu izpludināšana.

³² Mūrnieks, Andrejs. *Kulturoloģija vidusskolā. 8.temats. Kultūras funkcijas, tradicionālā kultūra*.

³³ Turpat

analītiski pierādāmo sakaru ar pagātni. Kritiski tiek caurlūkota pētnieciskā dziņa mērīt gan tradīcijas ilgstamību, gan tās nemainību.”³⁴

Šajā apakšnodaļā vispārīgi aprakstītais tradīcijas jēdziens turpmāk tiks apskatīts detalizēti, sadalot tā izpēti divos laika posmos, kā robežšķirtni izvēloties 20.gadsimta vidu.

1.2. Tradīcijas interpretācija un pētniecība līdz 20. gadsimta 2. pusei

Kā minēts nodaļā 1.1., būtiska tradīcijas pētniecība aizsākās līdz ar folkloras zinātnes uzplaukumu, kā arī antropoloģijas un socioloģijas attīstību. Tādēļ tradīcijas jēdziena izpratnes sākumposma un attīstības apraksts veicams kontekstā arī ar šo disciplīnu attīstības aprakstu. „Folkloristika pusotra pastāvēšanas gadsimta laikā ievērojami mainījusi savu veidolu – ja salīdzinām to nozari, kura radās reizē ar termina *folklorā* izgudrošanu 1846.gadā, un to, kura pastāv šodien, šķiet, ka abām visai maz kopīga. Jēdziens *cits* būtībā ir kategorija, ar kuru iespējams aprakstīt un izprast galvenos pavērsiena punktus folkloristikas vēsturē. Šādā griezumā nozares attīstību var attēlot kā virzību no „cita” pētniecības 19.-20.gadsimtā uz „cita” noārdīšanu un citas pieejas meklējumiem 20.gadsimta 60.gados līdz atskārsmei, ka 20.-21.gadsimta mijā izveidojusies cita zinātne, kurai piemērotāks, iespējams, būtu cits nosaukums.”³⁵

Folkloristikas aizsākumi meklējami 19. gadsimta pirmajā pusē, kad parādījās interese par izzūdošajām kultūrām, kas kļuva par tās primāro izpētes objektu. Šīs kultūras īstenotājs bija tauta – visbiežāk no pilsētas un akadēmiskām zināšanām tālu stāvoša. „Attieksme pret šo „citu” folkloristikas pirmsākumos bija divējāda: evolucionistiskais virziens tautu un tās mutvārdu kultūru uzlūkoja ar bezkaislīgu vēsturisku interesi vai pat aizbildniecisku pārākumu, turpretī folkloristi romantiķi to apvija ar antimodernistisku nostaļģiju pēc zaudētām dabiskas esības un radošas izpausmes formām.”³⁶ Viena no šādām izpausmes formām bija tradīcijas. Tās kā folkloristikas galvenā izpētes objekta formulēšana notika 19.gs. otrajā pusē (skat. nodaļu 1.1.). Tradīcijas pievilcību folkloristu vidū skaidro ar to, ka tradīcija ir kas tāds, kurā iesaistās cilvēki jebkurā vietā un jebkurā laikā.³⁷

„Tradīcijas jēdziens folkloristikā īpašs ar to, ka nemainīgi kalpojis par nozares galvenā termina – folklorā – izpratnes atslēgu vai pat sinonīmu. Cauri visai folkloristikas vēsturei turpinās nosliece tradīcijas jēdzienu izmantot gan folkloras definēšanā, gan pašas nozares būtības un identitātes formulējumā. [...] Tomēr tradīcijas jēdzienu nevar gluži uzskatīt par nozares terminoloģisko īpašumu, jo to lieto plašā sociālo un humanitāro zinātņu jomā.”³⁸ Vēsturiski tradīcija folkloristikas disciplīnā ir dažādi interpretēta: koherents kultūras ideālu kopums, caur

³⁴ Bula, Dace. *Mūsdienu folkloristika: paradigmas maiņa*. 146.lpp

³⁵ Turpat, 11.lpp

³⁶ Turpat, 12.lpp

³⁷ Bronner, Simon J. *Explaining Traditions. Folk Behavior in Modern Culture*. P. 64

³⁸ Bula, Dace. *Mūsdienu folkloristika: paradigmas maiņa*. 142.lpp

kuru pagātnes ideāli ietekmē tagadnes uzvedības modeļus cilvēku grupā; tagadnes prakšu kopums, kura izcelsme meklējama pagātnē; pagātnē veidots prakšu kopums, ko ar nolūku saglabā grupā arī tagadnē³⁹. Tādējādi tradīcijas jēdziens ticis interpretēts dažādi, tomēr sākotnēji tas izteikti ticis saistīts ar pagātnes (arī aizgājušām) vērtībām, nemainīgu paaudžu pārmantošanu tradicionālā kopienā, kur nodošanas process ir ikdienas praksē balstīts – „tradīcija ir kaut kas, ko nodod no vienas paaudzes otrai, pārsvarā ar neformāliem līdzekļiem/neformālā veidā, un šīs nodošanas laikā ir nelielas vai nekādas izmaiņas pašā nodotajā vienībā vai veidā, kā tā tiek nodota.”⁴⁰ Kā redzams, sākotnēji folkloristikā eksistēja viedoklis par tradīciju kā nemainīgu elementu/ objektu, kas tiek nodots nākamajām paaudzēm, iezīmējot zināmu stagnāciju, t.i., nenorādot uz tradīcijas saikni ar attīstību, bet drīzāk konservatīvismu un pirms-industriālām sabiedrībām.

Šis uzskats (nostalgisks skatījums uz izzūdošo tradicionālo kultūru) īpaši pastiprinājās līdz ar industriālo sabiedrību koncepta ienākšanu zinātniskajā domā (19.gs. 2.puse). Klasiskās socioloģijas pārstāvis Makss Vēbers (*Max Weber*) tradīcijas jēdzienu izmanto, sava varas attiecību diskursa ietvaros runājot par sabiedrības dalījumu industriālā un pirms-industriālā sabiedrībā. Attiecīgi – pirms-industriālās sabiedrībās cilvēkus vienoja tradīcija, bet industriālās sabiedrībās cilvēki vadās pēc racionalitātes principa. Ar tradīciju sociologs saprot „vērtības un uzskatus, kas tiek nodoti no paaudzes paaudzē”⁴¹. Tradicionāli virzītus cilvēkus vada pagātne, t.i., noteikta rīcība ir laba un piemērota tādēļ, ka tā tas pieņemts jau ilgi. Pretstats tam ir racionalitāte – domāšanas veids, kas uzsver apdomīgu, faktos balstītu aprēķinu par to, kāds būtu visefektīvākais veids konkrētā mērķa sasniegšanai. Šeit tradīcija ir tikai viens no informācijas avotiem, bet cilvēki rīkojas un domā tā, lai ietekmētu šo brīdi un sekmētu rezultātu nākotnē⁴². Redzams, ka šeit pastāvēja būtiska tradīcijas iezīme – tā mazāk saistīta ar racionālu realitāti, bet vairāk ar iracionalitāti un pat māņticību, kā arī autoritāti, kuru neapšaubā⁴³. Protams, tradīciju esība ļauj cilvēkam dzīvot vieglāk, jo tās atslogo no nemitīgas izvēļu izdarīšanas, un tas attiecināms uz jebkuru laiktelpu, bet paradokss, ka folkloru piesaista tikai pagātnei un neizglītotībai, noturējās diezgan ilgi.⁴⁴

Paralēli šādam uzskatam (folkloras saikne ar seno laiku paliekām, kas labāk saglabājušas Āfrikā, mazāk – Eiropā), britu domātājs E. S. Hārtlands (ap 1885.gadu) pievērš uzmanību citam vēstījumam: Tradīcijai tika piešķirts liels burts (*Tradition*) un tā ir arvien aktualizējams zināšanu komplekts, tā vienmēr tiek radīta no jauna, tāpēc tradīcijas ir atrodamas kā mūsdienu

³⁹ Green, Thomas A [ed.]. *Folklore. An Encyclopedia of Beliefs, Customs, Tales, Music and Art*. P. 800

⁴⁰ Turpat

⁴¹ Weber, Marx. *Economy and Society*. Berkeley: University of California Press, 1978. P. 36-37

⁴² Macionis, John J. And Linda M. Gerber. *Sociology*. 6th edition. Toronto: Pearson Education Inc., 2007. P. 94

⁴³ Bronner, Simon J. *Explaining Traditions. Folk Behavior in Modern Culture*. P. 63

⁴⁴ Bula, Dace. *Mūsdienu folkloristika: paradigmas maiņa*. 14.lpp

laikā, tā antīkajos laikos.⁴⁵ Viņš vēlējās folkloristiku nostabilizēt kā atsevišķu zinātņu, nevis vēstures palīgzinātņu⁴⁶, tādēļ bija svarīgi tradīciju parādīt kā arvien aktualizējamu un mainīgu izpētes objektu. Mazliet vēlāk arī līdz ar antropologa F. Boasa (*Franz Boas*) ieviesto kultūrrelatīvisma teoriju 20.gs. sākumā, arvien mazāk tradīciju sāka saistīt tikai ar pirms-industriālām sabiedrībām. Līdz ar to kopumā zinātnes disciplīnā izcēlās debātes par to, kas un kāda vispār ir tradīcija.

Vieni no pirmajiem bija folkloristi Filips Berijs (*Phillips Barrey*) un Fānija Hārdija Ekstorma (*Fannie Hardy Eckstorm*), kas 30.gados pajautāja, kas ir tradīcija, izvirzot to par sava izdevuma virsrakstu. Autori, kuru interese vērsta tieši uz mūzikas jomu, ievēroja, ka līdz ar izmaiņām populārajā mūzikā un ierakstu industrijas attīstību, palielinājās arī tautasdziesmu jeb tradicionālo dziesmu saglabāšanas instinkts, lai gan nebija vērojami tieši izžušanas draudi⁴⁷. Šīs intereses vadīti, autori attīstīja savu tradīcijas modeli, izdalot divus tradīciju/ tradicionālā veidus: tradīcija laikā (paaudžu pārmantojamība) un tradīcija vietā (izplatība plašā teritorijā). Izmantojot piemēru ar dziesmu, to var aprakstīt sekojoši: tā var būt cēlusies sen un pie mums nonākusi cauri vairākiem gadsimtiem. Tad tā ir tradicionāla tādā ziņā, ka to ir dziedājušas daudzas paaudzes. Tajā pašā laikā ir dziesmas, kuras ir plaši izplatītas. Tādējādi, kad kāds to dzied, tas var paredzēt, ka šo dziesmu zinās liels skaits cilvēku plašā teritorijā. Tāda ir tradīcija telpā. Abas dziesmas ir vienādi tradicionālas un abas ir tautasdziesmas paveidi⁴⁸.

Kā jau iepriekš minēts, debātes par tradīcijas pastāvēšanu sabiedrībā pastiprināja arī urbānās vides un vienlaikus arī masu kultūras attīstība. Problēma palika aktuāla – kā tradīcija saistāma ar masu kultūru, vai tā tur ir iespējama, un cik autentiska tā ir, ja līdz tam tradīcijas autentiskumu noteica „tautas” (*folk*) aspekts⁴⁹. Protams, pēc zinātnieku domām, pilsētā „tauta” tās sākotnējā izpratnē (kas saistīta ar Jaunajos laikos veidoto tradicionālās sabiedrības un modernās sabiedrības pretnostatījumu⁵⁰) neeksistēja. 19.gs. pastāvēja uzskats, ka tauta ir viendabīga, bezpersoniska folkloras nesēja, tomēr tas sāka mainīties jau 20.gs. pirmajā pusē, kad radās interese par cilvēku, kas stāv aiz savāktā etnoloģiskā materiāla. Tika pievērsta uzmanība radošajai individualitātei, personībai, kontekstam, tradīciju kompetencei. „Iepriekš bija sagatavota augsne arī pārejai no diahronās uz sinhrono pieeju, no pagātnes tekstu uz tagadnes kultūras procesu izpēti. Romantisko pieņēmumu par pagātni un lauku zemniecību kā vienīgo iespējamo vidi tautas kultūras pastāvēšanai apstrīdēja Eiropas, īpaši vācu, zinātnieku 20.gs.

⁴⁵ Bronner, Simon J. *Explaining Traditions. Folk Behavior in Modern Culture*. P. 67

⁴⁶ Ibid, P. 66

⁴⁷ Ibid, P. 67

⁴⁸ Bronner, Simon J. *Explaining Traditions. Folk Behavior in Modern Culture*. P. 68

⁴⁹ Ibid

⁵⁰ Jaunie laiki Eiropā ienesa bināro pretnostatījumu, un arī teorētiski izvirzīja divus atšķirīgus sabiedrības tipus: tradicionālā sabiedrība (kolektīvas normas, tradīcijas autoritāte, stabilitāte, tuvība dabai, tieša saziņa) un modernā sabiedrība (mainīgums, individuālisms, racionalitāte, atsvešinātība). Tradicionālā sabiedrība bija konstruēta modernās kopienas pretstats-statiska un konservatīva, uz pārmaiņām neorientēta. Tas, kas nepakļāvās pārmaiņām, tika uzskatīts par tradīciju. [Bula, 2011: 147]

20.gados aizsākie pētījumi par mūsdienu tautas kultūru un pilsētu folkloru.”⁵¹ Svarīgāks par tautu kā masveidīgu kopumu kļuva indivīds, kas savukārt jaunajā, progresīvajā, kapitālistiskajā vidē varēja formēt visdažādākās grupas un kopienas, kurai katrai varēja būt savas – jaunākas vai vecākas – tradīcijas. Tādi pētnieki kā amerikāņu folklorists Alans Dundess (*Alan Dundes*) norādīja, ka „tauta” (*folk*) var būt jebkura cilvēku grupa, kam ir savas tradīcijas, tātad, kas ir folkloras nesēji⁵². Sākotnēji gan zinātnieku vidū valdīja bažas, ka līdz ar pilsētu kopienām tradīcija izmirs. Šobrīd šāds uzskats gan vairs nav spēkā. Ir teorētiķi, kas uzskata, ka mazinās daži tradīcijas aspekti, piemēram, normatīvais, tomēr tradīcijas loma, piem., identitātes veidošanā nebūt nemazinās⁵³.

„Gluži tāpat mūsdienu cilvēks nav vienīgi uz jauno orientēts, pasīvs profesionālās kultūras patērētājs. Tradīcijas, rituāli, iracionalitāte, dienišķa radītveļme joprojām ir nozīmīga ikdienas kultūras daļa, kas vienīgi mainījusi savas izpausmes veidus un jomas.”⁵⁴ Ar šo atklāsmi arī radās „cita” noārdīšana. „Turpat vai gadsimtu valdījušo izzušanas diskursu aizstāja pārliecība par folkloras dzīvīgumu un klātbūtni ikvienā kultūrā. [...] notika intereses pārvirze no pagātnes kultūras tekstiem uz mūsdienu kultūras procesiem, no arhīva materiālu studēšanas uz empīrisku kultūrsituāciju analīzi, no salīdzinošas uz interpretējošu pieeju.”⁵⁵ Tika pārinterpretēti arī nozares jēdzieni un folkloras definīcija, tostarp turpinājās debātes par tradīcija jēdziena būtību un izpētes veidiem, kas arvien palielinājās 20.gadsimta 2.pusē, disciplīnā parādotes arī jauniem domātājiem, kas paplašināja tradīcijas konceptu un ieviesa jaunas vēsmas tās pētniecībā.

1.3. Tradīcijas koncepts 20. gadsimta 2. pusē un mūsdienās

Pieeja, ka folkloru saista tikai ar paliekām no pagātnes, kā minēts apakšnodaļā 1.2., folkloristikā dominēja līdz 20.gadsimta vidum. Tad nāca atskārsme, ka „nozares pētījuma priekšmets kā mūsdienu kultūras pretmets ir pa daļai konstruēts mākslīgi. Tika pamanīts, ka arī šodienas izglītota pilsētnieks nebūt nav vienīgi racionāli domājoša, no savas dabiskās būtības un vides modernizācijas gaitā atsvešināta būtne.”⁵⁶ Šis jaunievedums – tradīcija kā ikvienam piemītošs elements – raisīja pastiprinātas debātes par to, kas tad īsti ir tradīcija, jo līdz šim tā bija izvirzīta par folkloristikas pētniecības objektu, tomēr līdz pagājušā gadsimta 80.gadiem tradīcijas jēdzienam nemeklēja specifisku definīciju, to lietoja bez dziļākas interpretācijas. Bija daudz darbu, kas apraksta specifiskas, dažādas tradīcijas, bet neviens, kas skaidrotu pašas tradīcijas

⁵¹ Bula, Dace. *Mūsdienu folkloristika: paradigmas maiņa*. 16.lpp

⁵² Bula, Dace. *Mūsdienu folkloristika: paradigmas maiņa*. 18.lpp. Citēts pēc: Dundes, Alan. *The Study of Folklore*. Englewood Cliffs, N.J.:Prenitce Hall, 1965.

⁵³ Bula, Dace. *Mūsdienu folkloristika: paradigmas maiņa*. 148.lpp

⁵⁴ Turpat, 13.lpp

⁵⁵ Turpat

⁵⁶ Bula, Dace. *Mūsdienu folkloristika: paradigmas maiņa*. 12.lpp

būtību, nozīmi cilvēku dzīvē⁵⁷. Protams, bija autori, kas šo problemātiku bija aizskāruši, tomēr ne izvērsti.

Likumsakarīgi zinātņu robežas paplašinājās, tāpat kā disciplīnas pētniecības lauks un pieejas, zinātņu robežas krustojās – pēkšņi vairākiem autoriem un disciplīnām saistoša likās ikdienas dzīves, ikdienas kultūras pētniecība.⁵⁸ 60.-70.gados „pavērsienu folkloristikā lielā mērā bija sagatavojusi nozares iekšējā attīstība. Tās redzesloks bija paplašinājies, ietverot jaunas tēmas un atrodot jaunus izpētes priekšmetus, kuru apgūvē vecās pieejas drīz vien izrādījās nepiemērotas.”⁵⁹ Šo pavērsienu vislabāk raksturo atteikšanās no arhīviem un došanās tuvāk cilvēkiem. Ienāca empīrisma pieeja – konkrētu kultūras parādību izpēte konkrētā kontekstā –, un vienlīdz svarīgi bija kā vākt materiālu/tekstu, gan tā izpildījumu un vēl plašāka konteksta dokumentāciju. Pētnieks bija gan teorētiķis, gan folkloras vācējs⁶⁰. Tā kā pētnieka loma kļuva izteiktāka, izcēlās debātes par zinātnieka lomu folkloras un tradīciju saglabāšanā. Piemēram, kā tradīcijas „atklāšana” (nodošana plašākas sabiedrības rīcībā, t.sk. arī tūrisma industrijas) un pastiprināta pētīšana var to radīt no jauna citādā veidā vai sabojāt⁶¹.

Šo šaubu periodu 60.-70.gados veicināja arī politiskais konteksts, kur publiskajā diskursā tradīcijas atbalstīšana tika asociēta ar konservatīvajiem spēkiem, kas cenšas kavēt progresīvās sociālās kustības (piem., sieviešu vienlīdzību). Kamēr folkloristi slavēja tradīciju kā vērtības un integritātes, spēka piešķiršanas veidu dažādām etniskām, rasu, reģionālām, reliģiskām minoritātēm, neapmierinātība ar tradīciju pieaug: nemierīgajai Amerikas *beibībūmeru* paaudzei tradīcija nozīmēja politiskā un sociālā statusa nemainīgu iemūžināšanu un gados vecākās, konservatīvās paaudzes elites kontroli⁶². Šis uzskats gan nepastāvēja ilgi.

Kopumā pētniecības attīstību var raksturot kā pārbīdi no **tradīcijas jēdziena skaidrošanas uz tradīcijas koncepta izpēti**, piedāvājot arvien plašāku un dziļāku fenomena aprakstu, nevis vienu definīciju, kā arī pārnesi no pagātnes relikviju glabāšanu uz dzīvās tradīcijas pētniecību. Amerikāņu folkloras koncepta ietvaros, tradīcija varēja uzrasties un pastāvēt ikvienā subjektā, ikvienā indivīdā vai grupā, ikvienā laikā, ikvienā vietā⁶³. Pirms aprakstīt detalizētāk tradīcijas pētniecības attīstību, jāpievērš uzmanību papildus fenomenam – nemateriālā kultūras mantojuma aktualizācijai 20.gs. 2.pusē, kas būtiski ietekmēja arī tradīcijas koncepta attīstību.

Nemateriālais kultūras mantojums

20.gadsimta otrā puse iezīmējas ar jauna koncepta – nemateriālā kultūras mantojuma – parādīšanos un attīstību. Tas neizbēgami atstājis iespaidu arī uz tradīcijas interpretāciju un

⁵⁷ Bula, Dace. *Mūsdienu folkloristika: paradigmas maiņa*. 143.lpp

⁵⁸ Turpat, 19.lpp

⁵⁹ Turpat, 17.lpp

⁶⁰ Turpat, 15.lpp

⁶¹ Briggs, Charles L. The Politics of Discursive Authority in Research on the „Invention of Tradition”. *Cultural Anthropology*. 11/4 (1996): 435-69 [Michie 2001: 1677]

⁶² Bronner, Simon J. Explaining Traditions. *Folk Behavior in Modern Culture*. P. 70

⁶³ Ibid, p. 64

uztveri mūsdienu kontekstā. Visbūtiskāk NKM apskatāms UNESCO kontekstā, kas to definē kā „paražas, spēles un mutvārdu izpausmes formas, zināšanas un prasmes, kā arī ar tiem saistītus instrumentus, priekšmetus, artefaktus un kultūrtelpas, ko kopienas, grupas un dažos gadījumos – atsevišķi indivīdi atzīst par sava kultūras mantojuma daļu. Šo nemateriālo kultūras mantojumu, kas tiek nodots no paaudzes paaudzē, kopienas un grupas nemitīgi rada no jauna atkarībā no apkārtējās vides, mijiedarbībā ar dabu un savu vēsturi, un tas veido viņās identitātes un pēctecības izjūtu, tādējādi veicinot cieņu pret kultūras daudzveidību un cilvēka radošo darbību.”⁶⁴ Tādējādi secināms, ka NKM jēdziens ir cieši saistīts ar tradīcijas jēdzienu – tradīcija ir viena no tā galvenajām komponentēm.

UNESCO aktualizēja jautājumus par NKM jau 1982.gadā, kad pasaules konferencē Mehiko tika pārdefinēta kultūras jēdziena izpratne. Tika absolūti noraidīts jebkāds iedalījums starp kultūrām, liekot uzsvāru uz savstarpēju respektu pret visām kultūras izpausmēm: „Tika uzsvērts, ka kultūras identitāte iekļauj tradīcijas, vēsturi un morālās, garīgās un ētiskās vērtības, kas tiek nodotas no paaudzes paaudzē. Šodienas un nākotnes kultūras prakses ir tikpat vērtīgas kā pagātnē bijušās”, attiecīgi kultūras mantojumā ietvēra arī „visas kultūras vērtības, kas izpaužas ikdienas dzīvē, kā arī visas aktivitātes un formas, kas šīs vērtības nodod un izpauž” – tas ir, arī dzīves modeļus, cilvēktiesības, vērtību sistēmas, tradīcijas un uzskatus⁶⁵, jo pirms tam uzmanība tika koncentrēta uz materiālām un nekustamām kultūras vērtībām. Šī konference arī bija viena no pirmajām, kurā tika lietots nemateriālā kultūras mantojuma jēdziens. Tā rezultātā Mehiko deklarācijā⁶⁶ tika iekļauta jauna kultūras mantojuma definīcija, kas iekļāva abus „– nemateriālus un materiālus darbus –, caur kuriem izpaužas cilvēka radošums: valodas, rituālus, uzskatus, vēsturiskas vietas un pieminekļus, literatūru, mākslas darbus, arhīvus un bibliotēkas. Katra kultūra pārstāv unikālu un neaizstājamu vērtību kopumu, jo katra cilvēka tradīcijas un tās izpausmes veidi ir pats efektīvākais veids, kā parādīt viņu esamību šajā pasaulē.”⁶⁷ Tradīciju un prakšu dažādība ir pierādījums kultūru plurālismam. Tādēļ par svarīgu turpmāko aktivitāšu kopumu izvirzīja rīcību, kas veicina NKM, īpaši mutvārdu tradīciju, saglabāšanu. 1989.gadā UNESCO ģenerālkonference izveidoja „Rekomendācijas tradicionālās kultūras un folkloras saglabāšanai”, kas bija pirmais tiesiskais instruments NKM sargāšanā. Uz tā pamata UNESCO rīkoja dažādas apmācības, festivālus, balvu pasniegšanas u.c. aktivitātes dažādu kultūru saglabāšanai⁶⁸. Jāmin, ka šis ir laiks, kad globalizācijas koncepts guva arvien lielāku uzmanību, kas veicināja idejas par NKM sargāšanu izplatīšanos. Tomēr šajā laikā lielāka uzmanība tika

⁶⁴ UNESCO Ģenerālkonference. *Konvencija par nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanu*. (17.okt. 2003) Latvijā stājusies spēkā 2006.gada 20.aprīlī. Pieejams: <http://m.likumi.lv/doc.php?id=209748> [skatīts 5.01.2016.]

⁶⁵ *1982-2000: from Mondiacult to Our Creative Diversity*. UNESCO. <http://www.unesco.org/culture/ich/en/1982-2000-00309> [skatīts 23.02.2016.]

⁶⁶ UNESCO Ģenerālā konference. *Vispārējā deklarācija par kultūras daudzveidību*. (2.nov. 2001) Pieejams: http://www.unesco.lv/files/lv_UNESCO_Universal_Declaration_on_Cultural_Diversity_pabeigts_e1e0389c.doc [skatīts 31.05.2016.]

⁶⁷ Turpat

⁶⁸ Turpat

pievērsta tam, ko šobrīd dēvējam par tradicionālo kultūru – tradīcijām to senākajā, folkloras un tradicionālās sabiedrības dzīvesveida nozīmē, tajā, kas pretējs postmodernajai, urbānajai pasaulei. Arvien pieaug nepieciešamība pēc starptautiska tiesiska instrumenta NKM aizsargāšanai – iepriekš izdotā deklarācija pārāk fokusējās uz dokumentēšanu, nevis dzīvo praksi un tradīciju aizsardzību. Arvien vairāk izkristalizējās nepieciešamība aizsargāt ne tikai mākslinieciskos produktus – pasakas, stāstus, dziesmas –, bet arī to radīšanā nepieciešamās zināšanas un vērtības, kā arī kontekstu un reakcijas, kas ļauj šiem produktiem būt novērtētiem un atzītiem⁶⁹. 1989.gada Vašingtonas konferencē tika piedāvāts arī tiesiskajos dokumentos aizstāt folkloras jēdzienu ar NKM jēdzienu. 2002.gadā papildinoši aizsākās kultūras mantojuma Reprerzentatīvo sarakstu veidošana. Visbeidzot 2003.gada 17.oktobrī tika pieņemta „Konvencija par nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanu”, kas stājās spēkā 2006.gada 20.aprīlī. Konvencija aizsargā nevis tikai tradīcijas ar universālu neatkārtojamu vērtību, bet „visu dzīvo mantojumu, kas veido tās kopienas identitāti un ilgstamību, kurā tas tiek radīts, nodots tālāk un pār-radīts”⁷⁰.

UNESCO atzīst, ka kultūras mantojuma jēdziens cauri laikam ir ļoti mainījies, un šobrīd kultūras mantojums nav tikai pieminekļi vai priekšmetu kolekcijas, bet iekļauj arī „tradīcijas vai dzīvās izpausmes, ko esam mantojuši no mūsu senčiem un nodosim saviem pēctečiem, tādas kā mutvārdu tradīcijas, spēles māksla, paražas, rituāli, svētki un tiem līdzīgi notikumi, ar dabu un Visumu saistītas zināšanas un prakses, ar tradicionālo amatniecību saistītas prasmes un zināšanas.”⁷¹ Būtiskāka ir nevis pati kultūras manifestācija, bet gan zināšanu un prasmju kopums, kas caur to izpaužas un tiek nodots tālāk, tādējādi radot ekonomisko un sociālo vērtību ne tikai valstī esošajām dažādajām minoritātēm, bet arī majoritātēm visās – kā attīstības, tā attīstītajās – valstīs. UNESCO uzsver, ka NKM ir:

- tradicionāls, laikmetīgs un dzīvs vienlaicīgi – tas ne tikai reprezentē pagātnes vērtības, bet arī mūsdienu urbānās un lauku reģionu prakses, kurās iesaistās dažādas grupas;
- iekļaujošs – mums visiem ir kopīgas kādas NKM izpausmes, un pilnīgi visiem cilvēkiem ir raksturīgs NKM, kurš tiek nodots no paaudzes paaudzē. Mūsu NKM veidojies apkārtējās vides ietekmē, tas veido mūsu identitātes sajūtu, nodrošina saikni starp pagātni un nākotni, palīdz indivīdam justies kā daļai no konkrētas sabiedrības un visas cilvēces kopumā;
- pārstāvošs/ reprezentatīvs – NKM nevērtē pēc tā unikalitātes vai ekskluzivitātes kā kultūras precī, salīdzinot to ar citām. Tas pastāv uz kopienas pamata un ir atkarīgs no tiem, kuru zināšanas, tradīcijas, prasmes un ieražas tiek nodotas pārējai kopienai no paaudzes paaudzē vai citām kopienām;

⁶⁹ *2000 onwards and the drafting of the Convention*. UNESCO. <http://www.unesco.org/culture/ich/en/2000-onwards-00310> [skatīts 23.02.2016.]

⁷⁰ Turpat

⁷¹ *What is Intangible Cultural Heritage?* UNESCO. <http://www.unesco.org/culture/ich/en/what-is-intangible-heritage-00003> [skatīts 21.02.2016.]

- balstīts kopienā – NKM var būt mantojums tikai tad, kad tas par tādu atzīts kopienā, grupā vai starp indivīdiem, kas to rada, uztur un nodod tālāk. Bez šo personu atzinības, neviens cits nevar noteikt, ka konkrētā izpausme ir dēvējama par šo cilvēku mantojumu.⁷²

Šeit redzams, ka tradīcijas izpratnē ienāk laikmetīguma aspekts – ja agrāk tradīcija tika saistīta ar pagātņi un pirms-industriālām sabiedrībām, tagad tradīcija ir ikvienas sabiedrības neatņemama sastāvdaļa. Otrkārt, šajā laika posmā tradīcija tiek novērtēta kā pagātnes un nākotnes saikne: sabiedrībā, kas strauji traucas uz priekšu un kurā progress tiek uzskatīts par īpašu vērtību, tas ir būtiski – ieraudzīt tradīciju kā attīstības, nevis stagnācijas veicinātāju. Treškārt, šeit atklājas tradīciju radīšanas aspekts – tradīciju iespējams radīt un pār-radīt no jauna, tā nav konstanta un nemainīga. Iepriekš tradīcija (vismaz semantiski) tika pretnostatīta inovācijai, tagad tas vairs nav tik viennozīmīgi.

Tradīcija var būt statiska un tā var būt plūstoša, tā var būt nemainīga, bet var arī progresēt. Tāpēc pārmaiņas var būt tradīcijas dabiskais stāvoklis. Plūstot cauri nebeidzamām pārmaiņām, kas ir pietiekami nelielas, lai radītu ilūziju par stabilitāti, tradīcijas ieplūst nepārtrauktībā. Tā rodas no rūpīgas pārskatīšanas un pārstrādāšanas, kuru rezultātā rodas jauns vēsturiskas attīstības pakāpes. Tradīcijai ir bīstamas tikai tādas izmaiņas, kas to iznīcina pilnībā⁷³.

Ceturkārt, tradīcija nav vairs tikai produkts, bet gan apzināta aktivitāte – zināšanu un prakšu manifestācija, kas visādā ziņā uzlabo indivīda un kopienas, sabiedrības dzīves kvalitāti. Nereti tiek runāts par piederības tradīcijai pozitīvajiem sociālajiem aspektiem, kultūras kapitālu, kas rodas tradīcijas uzturēšanas rezultātā u.tml. Visbeidzot, tradīcija kļūst par „no malas aplūkojamu” objektu – tā neeksistē organiski pati par sevi kā ikdienas rutīnas daļa, bet gan tiek izcelta, abstrahēta un īpaši aizsargāta.

Tradīciju aizsargājošo normatīvo bāzi papildina arī „Konvencija par kultūras izpausmju daudzveidības aizsardzību un veicināšanu”, kas stājās spēkā 2005.gadā, kā arī aizsardzības saraksti.⁷⁴ Saskaņā ar konvenciju, arī Latvijā tiek gatavots nemateriālā kultūras mantojuma likums, kur tas tiek definēts kā „no paaudzes paaudzē pārmantots, apkārtējās vides noteikts, mijiedarbībā ar vēsturi, dabu un radošo darbību radies zināšanu, prasmju, vērtību, rīcības modeļu kopums⁷⁵, kā arī ar to saistītie instrumenti, priekšmeti, artefakti, kultūrtelpas, kas atspoguļo Latvijas kultūras tradīcijas savdabību un kuru kopiena vai – atsevišķos gadījumos – persona atzīst par savu mantojumu.”⁷⁶

⁷² *What is Intangible Cultural Heritage?* UNESCO.

⁷³ Glassie, Henrie. Tradition. *The Journal of American Folklore*. Vol. 108, No. 430., 1995. P.395-412 Pieejams: https://www.jstor.org/stable/541653?seq=1#page_scan_tab_contents [skatīts 6.01.2016.] p. 405

⁷⁴ Pasaules mantojuma saraksts, Cilvēces nemateriālā kultūras mantojuma reprezentatīvais saraksts, Nemateriālā kultūras mantojuma, kam jānodrošina neatliekama saglabāšana, saraksts.

⁷⁵ Kā definēts UNESCO dokumentos, izpausmes formas var būt mutvārdu tradīcijas un izpausmes, ieskaitot valodu, spēles mākslas; paražas, rituāli un svētki; zināšanas un paražas, kas saistītas ar dabu un pasauli; tradicionālās amatniecības prasmes

⁷⁶ Kultūras ministrija. *Nemateriālā kultūras mantojuma likums*. Likumprojekts. 2015, 25.jūn. Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40327598> [skatīts 19.12.2015.]

Tradīcijas koncepta paplašināšanās

Līdz ar NKM koncepta ieviešanu, tradīciju pētošajās zinātnēs ienāca jaunas vēsmas, zinātnieki paplašināja savu redzesloku, radās jaunas tradīcijas interpretācijas, dažas no kurām autore piedāvā apskatīt arī šīs apakšnodaļas ietvaros. Pirms tam jāatzīmē, ka pēdējā laika tendence ir necensties sniegt noteiktu definīciju, bet maksimāli plaši aprakstīt fenomenu. Citējot Daci Bulu: „Tradīcijas jēdzienā ietilpināto nozīmju daudzums un starpdisciplināritāte padara par turpat neiespējamu katrā atsevišķajā pētījumā rīkoties ar nozīmju kopu, tālab vērojama tendence, ka pētnieki izvēlas kādu vienu tradīcijas nozīmes aspektu, kas ir būtisks konkrētai nozarei.”⁷⁷

Savu tradīcijas nozīmju kopu piedāvā arī amerikāņu folklorists Dans Bens-Amoss (*Dan Ben-Amos*), izvirzot 7 semantiskos pavedienus: „1) termins *tradīcija* kalpo kā folkloras (*lore*) sinonīms, apzīmējot kādas grupas īpašumā esošo zināšanu kopumu; (2) ar tradīcijas jēdzienu tiek izteikta normas, kanona ideja; (3) tradīcija tiek saprasta kā nodošanas un pārmantošanas process; (4) ar tradīciju tiek saprasta kultūras „viela”, kas tiek nodota un pārmantota; (5) tradīcija humanitāro un sociālo zinātņu diskursā kalpo arī kā kultūras sinonīms; (6) tradīcija tiek izprasta arī kā abstrakts standarts, likums, simbolu un nozīmju kopums, kas nodrošina katras atsevišķās kultūras formas rašanos un izpratni; (7) to pētnieku lietojumā, kas uzskata, ka tradīcija nav izpildījuma pretstats, bet gan eksistences veids, tradīcija iegūst arī šo – performances nozīmi.”⁷⁸

Antropoloģe Ruta Finnegan (*Ruth Finnegan*) savukārt izdala trīs pamata aspektus attiecībā uz tradīcijas ideju: ideja par mutvārdu nodošanas veidu; pārmantošanas, senuma ideja; vērtību ideja. Senuma un izplatības/ tālāk nodošanas aspekts apskatīts jau iepriekš, savukārt vērtību aspekts savā ziņā ir jaunievedums. Tradīcijas jēdziens tādēļ, ka tai tiek piešķirta vērtība, ir uzlādēts emocionāli. Tādējādi tradīcijai piedien ne tikai racionālā, bet arī emocionālā puse⁷⁹. Šis aspekts saistībā ar tradīciju līdz šim netika iezīmēts, tāpēc autores norāde uz to ir vērā ņemama.

Kā trešais autors, kas plašāk interpretējis tradīcijas konceptu, jāmin Saimons Bronners, kurš tradīcijai piedēvē ķēdes metaforu un izdalījis 8 tradīcijas interpretācijas veidus⁸⁰.

Izgudrotās tradīcijas koncepts

Pieņemot, ka tradīcija nav dabiski radusies senos laikos, bet tikusi vairāk vai mazāk konstruēta, 20.gs. 2.pusē parādās izgudrotās (*invented*) un konstruētās tradīcijas izpratne. Kultūras konstruēšanas pieejas pārstāvji uzskatīja ka tradīcija, tāpat kā kultūra, ir neviennozīmīga joma, kurā dažādas grupas ar pūlēm cenšas nodibināt un atražot savas simboliskās struktūras un konstruētās nozīmes. Savukārt vēsturiskās pieejas pārstāvji norādīja, ka šķietami visuresošā tradīcija, kas ir sena un mūžīga, patiesībā ir relatīvi jauna un nereti

⁷⁷ Bula, Dace. *Mūsdienu folkloristika: paradigmas maiņa*. 145.lpp

⁷⁸ Turpat, 144.lpp; Citēts pēc: Ben-Amos, Dan. The Seven Stands on Tradition: Varieties in Its Meaning in American folklore Studies. *Journal of Folklore Research*. 21 (2/3), 1984. P. 97-131

⁷⁹ Bula, Dace. *Mūsdienu folkloristika: paradigmas maiņa*. 145.lpp; Citēts pēc: Finnegan, Ruth. Tradition, But What Tradition and For Whom? *Oral Tradition*, 6 (1), 1991. P.104-124

⁸⁰ Skatīt pielikumā nr.3.

izgudrota⁸¹. Viņus interesēja šo tradīciju ieviešana un iedibināšana, kā arī šo procesu iemesli. Šis uzskats īpaši aktualizējās līdz ar Ērika J. E. Hobsbavma un T. O. Rendžera (*Hobsbawn&Ranger*) grāmatas „The Invention of Tradition” (1983) iznākšanu, kurā autori norādīja, ka nereti tradīcijas, kas šķiet ļoti senas vai pat mūžīgas esam, patiesībā ir nesen izgudrotas. Bieži tās tiek radītas nacionālās identitātes stiprināšanas un veidošanas nolūkā. Autori, definējot šādu tradīciju veidu, norāda, ka tās ir prakses, kam ir simboliska daba, un kas ar atkārtošanas palīdzību sabiedrībā vai kopienā tiecas ieaudzināt noteiktas vērtības⁸². „Izgudrotās tradīcijas jēdzienu lieto plaši. Tas ietver gan tādas tradīcijas, kas ir tiešām izgudrotas, konstruētas un formāli iedibinātas, gan tādas, kas radušās ne tik viegli konstatējamā veidā, bet samērā nesenā un izsekojamā periodā – pat dažu gadu laikā – un nostabilizējušās ļoti ātri.”⁸³ Autori arī norāda – viņus interesē ne tik daudz šo tradīciju ilgspēja un pastāvēšana, bet gan iedibināšana un parādīšanās. Īpaši saistošs ir kontrasts starp moderno pasauli, kurā nemitīgi ienāk inovācijas, un centieniem dažas dzīves jomas strukturēt kā nemainīgas un nemaināmas.⁸⁴

Šo autoru uzskati tika plaši izmantoti, jo labi sasaucās arī ar, piemēram, tajā laikā aktuālo Benedikta Andersona teoriju par iedomātajām kopienām. Šādas teorijas, protams, noliedz autentiskuma kritērija objektīvu pastāvēšanu. Kritiķi gan iesaka uz šo teoriju raudzīties skeptiski, ņemot vērā, ka kopumā novilkt robežu starp to, kura tradīcija ir pilnīgi konstruēta, kura – dabiski radusies, ir samērā grūti, jo teju visām piemīt abi elementi. Tāpat jāņem vērā nedaudz negatīvā konotācija, ko autori piedēvē izgudrotajai tradīcijai, jo ne vienmēr šādas tradīcijas uzskatāmas par mazāk vērtīgam vai vajadzīgām.

Savukārt atjaunotā (konstruētā) tradīcija ir tradīcijas jauna (otreizēja) dzīve jaunā kontekstā vai mainītā veidolā. Tā ir zudušu vai aizejošu kultūras formu periodiska revitalizācija, un tās atjaunošana nereti ir pašmērķis,⁸⁵ nereti tas notiek tāpēc, ka pastāv uzskats, ka esošā kultūra jāatveseļo, jāuzlabo. Tas var notikt gan kā rakstītos avotos balstīta rekonstrukcija, vai kā kičs un stilizācija tūrisma veicināšanas nolūkā⁸⁶.

Tradicionālizēšanas aspekts

Papildus tradīcijas jēdzienam 70.gados tiek izcelts arī tradicionālizēšanas⁸⁷ aspekts. Jēdziens *tradicionālizēšana* tiek izprasts divās nozīmēs: „Pirmkārt, tas tiek attiecināts uz kultūras ģenēzi: noteikti cilvēka dzīves aspekti vai kultūras formas tiek izvēlētas atkārtošanai, respektīvi, tradicionālizētas – padarītas par tradīciju ar atkārtošanas, rīcības palīdzību. Otrkārt, ar

⁸¹ Ritzer, George [ed.]. *The Blackwell Encyclopedia of Sociology*. Volume X. Oxford, Victoria: Blackwell, 2009. P. 5027

⁸² Hobsbawn and Ranger [ed.]. *The Invention of Tradition*. Cambridge: Cambridge University, 1983. P.1

⁸³ Ibid

⁸⁴ Ibid, P. 1-2

⁸⁵ Bula, Dace. *Mūsdienu folkloristika: paradigmas maiņa*. 166.lpp

⁸⁶ Turpat, 167.lpp

⁸⁷ Tradīcijas statusa piedēvēšana kādam noteiktam fenomenam, kādas kultūras vai ikdienas prakses veidošana par tradīciju.

tradicionalizēšanas jēdzienu tiek saprasta arī kultūras interpretācija – tradīcijas zīmola simboliska piešķiršana noteiktiem sociokultūrā pastāvošiem uzvedības modeļiem.”⁸⁸

Pētnieki uzsver, ka katram cilvēkam un katrai sabiedrībai nepieciešams tradicionalizēt noteiktus aspektus, tādējādi veidojot normativitāti, drošības un piederības sajūtu (atsevišķus dzīves un sabiedrības aspektus padarot pār-laicīgus). „Atmiņai zūdot, sociālā identitāte pārtrūkst. [...] par savu vēsturi ir jāinteresējas. Tikpat svarīgi ir to aizmirst. Bez aizmiršanas nav piedošanas, un bez atmiņām nav stāstu. Antropologi labprāt runā par strukturālo amnēziju, lai aprakstītu, kā cilvēki rada stāstus par pagātņi, kas balstās selektīvajā atmiņā: [...] visai vēstures rakstīšanai piemīt radošais elements, izdomājuma vaibsts. [...] cilvēks bez pagātnes neko nezina par savu tagadni. Pagātne ir svarīga vismaz divu iemeslu dēļ: tā ļauj izprast tagadni, vienlaikus dodot iespēju iztēloties nešaubīgu nākotni.”⁸⁹ Tas pats attiecināms arī uz tradīciju. Aspektu tradicionalizēšana, tāpat kā tradīcijas uzturēšana, ir aktīvs process. Tradīcija ir šī brīža cilvēku aktīvas izvēles produkts, sabiedrība nemītīgi izdara izvēles, ko turpināt saglabāt – „tradīcija ir ne tik daudz objektīvā, cik simboliskā sakarā ar pagātņi. Citiem vārdiem, tradīcija nevis iemieso pašu pagātņi, bet gan ir tagadnē radīts pagātnes modelis”. Aiz katras tradīcijas stāv cilvēku grupa, kas interpretē, kas konkrētajā brīdī ir vai nav svarīgs.⁹⁰

Tā kā šajā laikā tradīcijas pētniecībā lielāku uzmanību pievērš indivīdam, kurš tradīciju īsteno, svarīga ir individuālā interpretācija: „Jaunākajā folkloristikā tiek izcelti tradīcijas procesa interpretatīvie aspekti, ko izsaka termins *tradicionalizēšana*.”⁹¹ Šo darbību, kas ietver sevī dinamikas aspektu, var sastapt jebkur, arī, piemēram, organizācijās – sava valoda, iekšējā kārtība, hierarhija, svētki utt.⁹² Protams, šāds termins un uzskats varēja ienākt tikai tādēļ, ka šajā laikā tika pieļauta ideja par iespējam tradīciju radīt no jauna vai pārveidot, un ka tradīcija nav tikai tas, kas veidojies neatminamā pagātnē. Līdz ar tradicionalizēšanas aspektu tradīcijas konceptā ienāk aktīvs darbības vārds.

Henrija Glāsija tradīcijas, kultūras un vēstures dimensiju attiecību modelis

Tieši process un nepārtrauktība, turpināšanās ir viens no būtiskākajiem tradīcijas raksturlielumiem. Amerikāņu folklorists Henrijs Glāsijs (*Henry Glassie*) 20.gs. nogalē par tradīciju saka, ka tā ir „nākotnes radīšana no pagātnes perspektīvas un nepārtraukts (*continuous*) process, kas norisinās tagadnes nekādībā (*nothingness*), savienojot izgaisušo ar nezināmo,⁹³ tātad pagātņi ar nākotņi. Autors iezīmē jaunu tradīcijas aspektu – tradīcija kā resurss, kā izejviela, ko izmanto un pielāgo tagadnes un nākotnes vajadzībām. H. Glāsija darbus citē un studē daudzi jaunās paaudzes tradīcijas pētnieki, tādēļ nepieciešams arī šī darba ietvaros apskatīt viņa teoriju.

⁸⁸ Bula, Dace. *Mūsdienu folkloristika: paradigmas maiņa*. 151.lpp

⁸⁹ Ēriksens, Tomass Hillans. *Saknes un pēdas. Identitāte mainīgā laikā*. Rīga: Zvaigznes ABC, 2010. 157.lpp

⁹⁰ Bula, Dace. *Mūsdienu folkloristika: paradigmas maiņa*. 150.lpp

⁹¹ Turpat, 44.lpp

⁹² Turpat, 152.lpp

⁹³ Glassie, Henrie. Tradition. *The Journal of American Folklore*. P. 395

H. Glāsija koncepts balstīts trīs elementos – kultūrā, tradīcijā un vēsturē (*culture, tradition, history*). Autors uzskata, ka būtiskāk par jaunas definīcijas veidošanu un noslīpēšanu, ir attīstīt koncepta izpratni visplašākajā tā semantiskajā kontekstā. Tradīcija ietiecas arī asociācijās ar blakus esošiem, radniecīgiem, vienlīdz būtiskiem terminiem. Izpratne rodas brīdī, kad attīrām (*refine in conjunction*) tradīciju no saiknes ar vēsturi un kultūru⁹⁴.

Vēsturi (un ar vēsturi autors izprot pagātnes materiālu virkni, kas izveidota nākotnes lietderībai) un tradīciju vieno tas, ka abas tiek redzētas kā „resurss, no kura cilvēki rada. Abām ir līdzīga dinamika – tās vairāk izslēdz kā iekļauj, kas padara tās atvērtas bezgalīgai pārskatīšanai. Tās ir funkcionāli saskanīgas – tās inkorporē „lietojamo” (*usable*) pagātni. Bet abus terminus nevar uztvert kā identiskus.”⁹⁵ Tādēļ, ka vēstures veidošana balstās pārmaiņu meklējumos, kas ir vēstures būvēšanas atbalsta punkti, savukārt tradīcija vienmēr ir bijusi pārmaiņu antonīms. Autors tomēr norāda, ka nav pamata tradīciju un pārmaiņas nostādīt kā pretpolus, izņemot gadījumus, „kur pārrāvums ir tik nepārprotams, ka to nevar uzskatīt par inovatīvu vecās tradīcijas adaptāciju.”⁹⁶ Šajos gadījumos viena tradīcija ir aizgājusi vai iznīcināta pavisam, nereti tas noticis varmācīgi, un tās vietā rodas pavisam cita. H. Glāsijs šajā ziņā pauž 20.gs.beigās aktuālo viedokli, par ko šajā nodaļā runāts jau iepriekš, ka tradīcija un pārmaiņas nav pretmeti, kā arī pārmaiņas nav apdraudējums tradīcijai. Drīzāk – ikviena tradīcija neizbēgami ietver sevī pakāpeniskas pārmaiņas. Vēlāk folklorists S. Bronners, atsaucoties uz H. Glāsiju, pieļauj, ka tradīcija nav statiska – tā var arī mainīties, jo kā mācība tiek nodota indivīdu kopumam, un tā var mainīties līdz ar vidi un apstākļiem, kuros indivīds nokļuvis⁹⁷.

Kultūru un tradīciju vieno tas, ka cilvēki abas cenšas pārlietu konceptualizēt – padarīt par izšķiroši būtiskām cilvēka dzīvē. Kā kultūru, tā tradīciju mēs uztveram kā cilvēka, kurš iet cauri dzīvei, radītas, tās abas ir zinošu indivīdu izveidotas un kombinētas. Lai gan vēl daži pētnieki uzskata, ka pastāv „dabiskas” tradīcijas, autors uzstāj – kultūru un tradīcijas rada indivīdi savas pieredzes rezultātā, un viņu rīcībai ir iemesls, un viņu rīcība rada izmaiņas⁹⁸. Tātad tradīcijas nav nejaušas, bet gan apzināti un mērķtiecīgi konstruētas, kā arī šīs konstrukcijas ir cieši saistītas ar vidi, kurā cilvēki uzturas. Tomēr kultūru un tradīciju nevar vienādot. Kultūra pārsvarā tiek skatīta kā sistemātiska un moderna, kamēr tradīcija – kā fragmentāra. Taču vēl vairāk abas nošķir laika aspekts – tradīcija ir temporāls koncepts, iekšēji saistīts ar pagātni, nākotni un vēsturi, bet kultūra ietver sinhronus darbību stāvokļus. Kultūra, protams, tiek radīta vēsturiski, bet vēsture nav integrāla, tikai klātesoša kultūras konceptā.⁹⁹

⁹⁴ Glassie, Henrie. Tradition. *The Journal of American Folklore*. p. 395

⁹⁵ Ibid, P. 395

⁹⁶ Ibid

⁹⁷ Bronner, Simon J. *Explaining Traditions. Folk Behavior in Modern Culture*. P. 30

⁹⁸ Glassie, Henrie. Tradition. *The Journal of American Folklore*. P. 398

⁹⁹ Ibid, p. 399

Visbeidzot H. Glāsijs savieno trīs izvirzītos konceptus vienotā sistēmā, norādot, ka tradīcija ir savienjošais posms starp vēsturi un kultūru. „Kad definējam tradīciju kā kultūras dinamiku, kā procesu, ar kura palīdzību kultūra pastāv, tā kļūst par starp-terminu (*swing term*) starp kultūru un vēsturi, par iztrūkstošo ķēdes posmu, kas antropoloģiju un vēsturi ar folkloru kā vidus aģentu savestu kopā produktīvā savienībā.”¹⁰⁰ Autors savu rakstu pabeidz, secinot, ka tradīcija ir veids, kā iegūt nākotni no pagātnes. Tradīcija pašā saknē ir izgudrotspējīga (*inventive*), to raksturo dažādi, atkarībā no kultūru atšķirībām un pētnieka intereses. Dažādās situācijās tradīcija var tikt definēta kā gadījuma vai kanonisks vēsturiskas darbības produkts, vai kā vēsturiska radošu darbību ass, vai kā kultūrai raksturīgs vēsturiskās konstruēšanas stils. Kā resurss un process, kā vēlme pēc stabilitātes, progresa vai revitalizācijas. Tradīcija ir kultūrā iekšā neatņemami esošs motivējošs spēks. Vēsture, kultūra un aktors (cilvēks) satiekas tradīcijā¹⁰¹.

Tradīcijas pētniecības attīstība kopsavilkumā

Šīs apakšnodaļas nobeigumā autore piedāvā kopsavilkumu par iepriekšējās apakšnodaļās apskatīto tradīcijas koncepta un tā pētniecības attīstību.

	Līdz 20.gs.vidum	20.gs. otrā puse	21.gadsimts
Uztvērumis	Tradīcija kā izpētes objekts	Tradīcija kā jēdziens	Tradīcija kā koncepts
Laika aspekts	Tradīcija kā ar senatni saistīts spēks	Tradīcija kā vienmēr (arī šobrīd) pastāvošs spēks	Tradīcija kā pamats (resurss) ilgspējīgai nākotnei
Tipoloģija	Tautiskas tradīcijas	Lauku un urbānās tradīcijas	Visa veida tradīcijas
Tradīcijas nesējs	Tradīcija un pirms-industriāla kopiena/ tauta	Tradīcija un jebkur dzīvojoša tauta/ kopiena	Tradīcija un jebkura cilvēku grupa (arī ne-tauta)
Tradīcijas daba	Statiska	Radoša, bet stabila	Pārmaiņas kā dabiskais stāvoklis
Pētīšana: nozares un tradīcijas veidi	Folkloristika, antropoloģija (īpašās – izzūdošās tradīcijas)	Folkloristika, antropoloģija, etnogrāfija, socioloģija, mantojuma nozares (tradīcijas, ko vērts saglabāt, ko uzskatām par nozīmīgām)	Plaša starpdisciplināritāte (jebkas, ko cilvēki/ kopienas definē par tradīciju)

Tabula 1. Tradīcijas pētniecības attīstība.

1.4. Tradīcijas nesēju loma tradīciju saglabāšanā

Kopš tradīcijas pētniecības attīstības, kad vairāk uzmanības pievērta indivīdam, apgalvojot, ka tradīcija neeksistē dabiski pati par sevi, par pētniecības objektu kļuvis arī tradīcijas pastāvēšanas konteksts. Pie tā pieder gan vēsturiski notikumi, gan ģeogrāfiskais izvietojums (arī vide, klimats), gan cilvēku mentalitāte, gan kaimiņu tautu ietekme. Tomēr visbūtiskākais tradīciju un tās saglabāšanu ietekmējošais elements ir cilvēks. Tradīcijas visbiežāk ir noteiktas grupas raksturotājas un tās tiek klasificētas kā noteiktām grupām piederīgas.¹⁰²

¹⁰⁰ Glassie, Henrie. Tradition. *The Journal of American Folklore*. p.399

¹⁰¹ Ibid, P. 409

¹⁰² Green, Thomas A [ed.]. *Folklore. An Encyclopedia of Beliefs, Customs, Tales, Music and Art*. P. 801

Folkloristikas sākotnējās attīstības posmā (kā redzams arī termina etimoloģijā) cilvēkus, kam piederīga noteikta tradīcija, dēvēja par tautu (*folk*). Tauta (*folk*) un zināšanas (*lore*) savieno cilvēkus ar to izpausmēm funkcionālā aplī. Episkais un nācija, mīts un sabiedrība, paražas un kopiena – tas viss savieno komunikāciju un grupas. Grupa eksistē tādēļ, ka tās dalībnieki rada komunikāciju (sakarus), kas to sauc kopā un rada kārtību. Komunikācijas eksistē tādēļ, ka cilvēki darbojas kopā, stāsta stāstus, sūta signālus tādās nozīmīgās formās, kas funkcionē kā identitātes zīmes un kohēzijas spēks¹⁰³.

Tomēr mūsdienās biežāk cilvēkus, kas īsteno vai pieder kādai konkrētai tradīcijai, dēvē par *tradīcijas nesējiem* (vispārīgi – „persona, kas saglabā tradicionālos materiālus atmiņā un nodod tos citiem cilvēkiem”¹⁰⁴), to 20.gadsimta pirmajā pusē ieviesa zviedru folklorists Karls fon Sīdovs (*Carl W. Sydow*)¹⁰⁵ ar mērķi „izklīdināt šai laikā valdošo tautas anonīmā kolektīvisma un viendabības ideju.”¹⁰⁶ Viņš uzsver, ka tradīcija nevar izplatīties bez cilvēka – tradīcijas nesēja, kas, savukārt, ir atšķirīgi savā attieksmē pret tradīciju, kuru nes¹⁰⁷. Tāpat kā kultūra, arī tradīcija jāpēta tās pastāvēšanas (grupas, kurā tā pastāv) kontekstā.

Tomēr šī termina interpretācija ir neviennozīmīga. Pirmkārt, tradīcijas nesējs var būt kā indivīds, tā indivīdu kopums. Pirmajā gadījumā var izšķirt to, cik daudz katrs no indivīdiem iesaistīts konkrētas tradīcijas uzturēšanā, kamēr, ja tiek runāts par cilvēku kopumu kā vienu veselumu, saglabāšanas procesus un atsevišķu indivīdu iesaisti tajos interpretēt ir ievērojami grūtāk.

Otrkārt, tradīcijas nesējus mēdz iedalīt pasīvajos un aktīvajos (arī K. Sīdova ieviests iedalījums). „Tradicionālā tālāk nodošana notiek tikai caur noteiktiem konkrētās kopienas locekļiem. Šīs personas var klasificēt aktīvajos un neaktīvajos tradīcijas nesējos.” Aktīvie tās uztur dzīvas un caur performanci nodod tālāk, izplata. Pasīvie ir informēti par tradīciju un spēj to atsaukt atmiņā, bet nedara neko tādu, lai to izplatītu vai uzturētu spēkā¹⁰⁸. Šīs grupas nav savstarpēji pretnostatāmas. Cilvēka pozīcija laika gaitā var mainīties no aktīvas uz pasīvu un otrādi. Tāpat pret dažādām tradīcijām cilvēkiem ir dažāda attieksme¹⁰⁹ – viens cilvēks nekad vienlīdz labi nezinās un nepārstāvēs visas grupā pastāvošās tradīcijas.

Treškārt, nav vienotības pētnieku vidū, vai aktīvie tradīcijas nesēji ir tikai nozīmīgās figūras katrā kopienā (lielās teicējas, kopienu vecākie, zintnieki, cilvēki ar īpašām zināšanām), vai tiešām visi, kas aktīvi izplata un uztur tradīciju, neskatoties uz to, cik padziļinātas ir viņu zināšanas par šo tradīciju. Vēl vairāk, vai pasīvos tradīcijas nesējus tiešām varam saukt par

¹⁰³ Bronner, Simon J. *Explaining Traditions. Folk Behavior in Modern Culture*. P. 400

¹⁰⁴ Green, Thomas A [ed.]. *Folklore. An Encyclopedia of Beliefs, Customs, Tales, Music and Art*. P. 802

¹⁰⁵ Sydow, Carl W. von. On the Spread of Tradition. In: L. Bodker [ed.]. *Selected Papers on Folklore*. Copenhagen: Rosenkilde & Bagger, 1948. 11-43

¹⁰⁶ Bula, Dace. *Mūsdienu folkloristika: paradigmas maiņa*. 116.lpp

¹⁰⁷ Turpat, 16-17.lpp

¹⁰⁸ Green, Thomas A [ed.]. *Folklore. An Encyclopedia of Beliefs, Customs, Tales, Music and Art*. P. 802

¹⁰⁹ Bula, Dace. *Mūsdienu folkloristika: paradigmas maiņa* 117.lpp

tradīcijas nesējiem? Tā kā „nesējs” sevī ietver aktīvas dinamikas konotāciju, tas konfrontē ar apzīmējumu „pasīvs”, kas liek domāt, vai tomēr tradīcijas nesēja apzīmējumu nebūtu jāpiešķir aktīvajiem tradīcijas glabātājiem un īstenotājiem, bet pārējie būtu tradīcijā iesaistītie vai ik pa laikam piesaistītie.

Šī darba ietvaros autore izvēlējusies visu lībiešu mūsdienu kopienu dēvēt par tradīcijas nesēju, jo netiks tik daudz pievērsta uzmanība katram indivīdam atsevišķi, bet kopēji, vispārēji kopienā pastāvošajām tradīcijām un kultūras matojumam, kas tā vai citādi, ar kopienas kopējo aktivitāšu palīdzību, tiek šobrīd saglabātas un tiek nodotas tālāk un par kurām tiek vēstīts kā pašiem kopienas locekļiem, tā apkārtējai sabiedrībai kopumā.

1.4.1. Kopienas definējuma iespējas

Kopiena ir izvēlēta kā viens no pētījuma atslēgvārdiem, jo darba fokusā ir mūsdienu lībieši, kas īsti nepakļaujas tautas vai nācijas jēdzieniem. Iepriekš, runājot par tradīciju folkloristikas aspektā, kā tradīcijas referents tika saukta „tauta”. Sarežģītais un daudzveidīgais „tautas” lietojums 19.gadsimtā saistāms ar to, ka to vienmēr definēja pretstatā kādai citai grupai: to asociēja ar zemāko kārtu, kas pretēja sabiedrības elitei, un lika pretī civilizācijai – tauta ir mazāk civilizētā daļa, tajā pašā laikā liekot pretī arī tā sauktajai primitīvajai sabiedrībai (jo viņi tomēr mācēja lasīt un rakstīt), ko uzskatīja par vēl zemāku kārtu. Tādēļ tautu asociēja ar zemnieku kārtu un laukiem (kontrastā pilsētām). Attiecīgi tautā saskatīja zināmus barbarisma elementus, t.sk. neizglītotību.¹¹⁰ Lai gan ar laiku tas mainījās, sākotnēji ideja, ka pilsētnieki varētu sastāvēt no tautas vai vairākām tās grupām, netika pieļauta¹¹¹. Tautas jēdziens gan ticis vairākkārtīgi pārdefinēts, kur A. Dandess par to saka: „Es tautu definēju sekojoši: terminu var attiecināt uz jebkuru grupu, kam ir kaut viens kopīgs (*common*) faktors. Nav nozīmes, kāds ir šis faktors. Tā var būt nodarbošanās, valoda, reliģija, tomēr būtiski, ka šai grupai jebkādu iemeslu dēļ būs kādas tradīcijas, ko tā sauks tikai par savām. Teorētiski, grupā jābūt vismaz diviem cilvēkiem, bet vispārīgi vairums grupu sastāv no vairākiem indivīdiem. Grupas dalībnieks var arī nepazīt visus grupas dalībniekus, tomēr viņš visticamāk zinās grupai piederošo tradīciju pamatkodolu, to tradīciju, kas palīdz veidot grupas identitātes sajūtu. Ar šādu definīciju, grupa var būt tik liela kā nācija un tik maza kā ģimene.”¹¹²

Tomēr tautas jēdziens sevī ietver arī ar valsti, nāciju saistītu konotāciju, kas šī pētījuma ietvaros nebūtu pilnībā atbilstoši. Kopienas jēdziens ir pietiekoši fleksibls un plašs, lai to piemērotu šim gadījumam. Tas nav nejauši, jo kopienas jēdziens, kā atzīst Dace Bula, ir mezgla

¹¹⁰ Dundes, Alan. *Interpreting Folklore*. London: Indiana University Press, 1980. P. 2

¹¹¹ Ibid, p. 5

¹¹² Ibid, p. 7

koncepts sociālās domāšanas vēsturē¹¹³, un ir ārkārtīgi daudz iespēju, kā kopienas definēt. Sabiedrība un kopiena ir sociālo un humanitāro zinātņu pamats, bieži starp tām grūti novilk robežas, jo tās mēdz raksturot vienādi. Sabiedrības veidojas, cilvēkiem apvienojoties un sadarbojoties, lai „izdzīvotu”, t.i., sekmīgāk spētu darboties esošajos dzīves apstākļos. Entonijs Gidenss („Sabiedrības veidošanās”¹¹⁴) sabiedrības raksturo kā sociālas sistēmas, kas kaut kādu kopīgu īpašību dēļ izceļas uz citu sociālo attiecību fona. To pazīmes ir saistība ar kādu konkrētu vietu, tām ir zināmi normatīvie elementi (kas nereti attiecas arī uz šo vietu) un locekļiem ir apziņa par piederības sajūtu (kopīga identitātes izjūta neatkarīgi no tā, vai tiem šī identitāte liekas tīkama). Sabiedrību raksturo arī spēja uzkrāt zināšanas un nodot tās tālāk, veidot kultūras mantojumu. Ja runājam par sociālām grupām (indivīdu kopums, kas sadarbojas un kuru vidū eksistē sociālas attiecības), tās parasti vieno kopīgi mērķi, ir zināma „mēs” izjūta, statusa diferenciācija un kopēja normu un vērtību sistēma. Šādas sociālas grupas ir kā sabiedrības, tā kopienas.

18.gs. sabiedrība un kopiena nemaz netika nodalītas, jo abas raksturoja tādi elementi kā vienotība, iesaiste, sadarbība, piedalīšanās, draudzība, dalīšanās¹¹⁵. Parasti „ar kopienas saprot cilvēkus, kam ir kaut kas kopīgs, tomēr ir daudz debašu par to, kas tieši tas ir.”¹¹⁶ Vispārēji par kopienas domā kā par sociālās organizācijas, sociālās pastāvēšanas un sociālās pieredzes formu¹¹⁷. Tai raksturīga interešu un mērķu kopība, nereti arī kopēja izcelsme, tomēr kopienas robežas parasti pārsniedz tiešas asinsradniecības robežas. 19.gs. kopiena tika pretstatīta sabiedrībai, kur tā „iemiesoja idejas par sabiedriskiem veidojumiem, kādi pastāvējuši pirms industriālās revolūcijas vai turpina pastāvēt ārpus tās skartiem apgabaliem.”¹¹⁸ Tās uzskatīja par modernizācijas apdraudētām. Kopienām piedēvētas iezīmes: lauksaimnieciskais dzīvesveids, nepastarpināta mutvārdu saziņa, stabilitāte un kopība, pārmantotas kultūras formas. Attiecīgi to vairāk pētīja etnoloģija, antropoloģija, nekā socioloģija¹¹⁹, kurai kopienas definēšana ilgstoši bijusi problemātiska vairāku iemeslu dēļ. Pirmkārt, kā jau minēts, ilgi kopienas nostalgiski asociēja ar ciemu un mazpilsētu cilvēku apvienībām, kurām ir kopīga sociālā apziņa, ciešas attiecības, familiaritāte, savstarpēja atkarība, kas pretēja pilsētu iedzīvotāju attiecībām – individuālisms, emocionāla atsvešinātība, orientēšanās uz sevi. Šajā, tradicionālajā kopienas traktējumā, kopiena var pastāvēt tikai ar noteiktām kvalitātēm apveltītā cilvēku kopībā, kurus fiziski ierobežo teritorija, kas tos vieno¹²⁰. Protams, vietu var uzskatīt par svarīgu, jo parasti cilvēki satuvinās, ja tie dzīvo tuvu viens otram. Pretstatā tam ir pilsētas – tur cilvēki lielākoties ir

¹¹³ Bula, Dace. Mūsdienu folkloristika: paradigmas maiņa. 91.lpp

¹¹⁴ Gidenss, Entonijs. *Sabiedrības veidošanās*. Rīga: AGB, 1999.

¹¹⁵ Smelser, Neil J., Paul B. Baltes [ed. in chief]. *International Encyclopedia of the Behavioral Sciences*. Vol. 4, 23. Oxford: Elsevier, 2001. P. 2378

¹¹⁶ Ritzer, George [ed.]. *The Blackwell Encyclopedia of Sociology*. Volume II. P.617

¹¹⁷ Borgatta, Edgar F.[ed.in chief]. *Encyclopedia of Sociology*. Vol.1., 2.edition. New York: Macmillan Reference, 2000.P.362

¹¹⁸ Bula, Dace. *Mūsdienu folkloristika: paradigmas maiņa*. 91.lpp

¹¹⁹ Turpat

¹²⁰ Borgatta, Edgar F.[ed.in chief]. *Encyclopedia of Sociology*. P. 362

atsvešināti un attiecības ir anonīmas¹²¹. Karls Cimmermans (*Karl Zimmerman*) 1938.gadā piedāvāja līdzīgu definējumu, kur kopienas tiek raksturotas ar četru kritēriju palīdzību: sociālais fakts, specifiskācija, apvienība, ierobežota teritorija (*social fact, specification, association, and limited area*)¹²². Attiecīgi sākotnēji pētnieki kopienas izteikti identificēja ar ierobežotu (lauku) teritoriju un pretstatīja modernajai pasaulei.

Pamazām gan pētnieki atteicās no kopienas definēšanas teritoriālajiem kritērijiem. Urbānajām teorijām arvien attīstoties, pētnieki uzsvēra, ka kopienas locekļus vieno ne tik daudz teritorija, kā vienojošas intereses¹²³ vai vienojošas identitātes¹²⁴. Tādējādi kopienas var būt arī ļoti lielas, piem., kristiešu kopiena, nevis tikai lokālas¹²⁵. Sociologs Džordžs Hilarijs (*George Hillary*), 50.gados veicis pieejamo kopienas definīciju analīzi, izvirzīja tikai trīs nepieciešamas iezīmes: sociālā mijiedarbība starp cilvēkiem, viena vai vairākas kopīgas saites (*ties*), teritorijas aspekts, kas gan no visiem trim ir vismazsvarīgākais¹²⁶. Lai kurš no kopienas raksturlielumiem to vieno, viens paliek nemainīgs – ekskluzivitāte. Katra kopiena izdala piederīgos un autsaiderus, jo kopiena ir būtisks sociālā iedalījuma veids, kā arī kopības izjušanas forma; tikt iekļautam grupā nozīmē gūt kādus labumus – atbalsts, statuss, ienākumi u.c.¹²⁷ Piederības sajūta tiek konstruēta uz nošķiruma pamata, definējot, kas mūsu kopienai ir piederīgi un kas – nē. „Visupirms ir jāizveido robeža. Lai „mēs” varētu eksistēt, jābūt jēdzienam „viņi”. To nav grūti izdarīt iedzīvotājiem mazā, kulturāli homogēnā sabiedrībā. Tur visi zina, kurš nāk no iekšienes un kurš – no ārpuses. Tomēr robeža pat visvienkāršākajā un mazākajā sabiedrībā ir apdraudēta.”¹²⁸ Īpaši mūsdienās ir grūti noteikt, kur sākas un beidzas kādas kopienas robežas. Teorētiski tā tas ir arī lībiešu kopienas gadījumā – tai raksturīgi visi 4 elementi. Sociālā mijiedarbe izpaužas tikšanās reizēs svētkos, sapulcēs, sēdēs u.tml. Kopīgās saites nodrošina kā kopīga valoda, tā kopīga izcelsme, kopīgi mērķi u.tml. Teritorijas aspekts arī nav nesvarīgs – piederība Ziemeļkurzemes jūrmalas krastam ir būtiska. Tāpat klātesoša ir ekskluzivitāte – lībiešu nepieciešamība izteikt un pozicionēt sevi ir nenoliedzama.

Britu izcelsmes teorētiķis Benedikts Andersons (*Benedict Anderson*) savukārt radīja apvērsumu, radot iedomātās kopienas jēdzienu (sociālas vienības nav gluži naturālistiskas, drīzāk simboliskas)¹²⁹. Viņš gan pamatā to attiecina uz nācijām, norādot, ka tajās cilvēki nekādi nevar uzturēt aci-pret-aci kontaktu ar visiem, tādējādi šī kopības sajūta ir drīzāk iedomāti izjūtama¹³⁰. „Nācija ir iedomāta politiska kopiena, un tā tiek iedomāta kā iekšēji ierobežota un suverēna [..]

¹²¹ Ritzer, George [ed.]. *The Blackwell Encyclopedia of Sociology*. Volume II. P.617

¹²² Borgatta, Edgar F. [ed.in chief]. *Encyclopedia of Sociology*. P. 362

¹²³ Piem., interese atjaunot lībiešu valodu.

¹²⁴ Piem., seno lībiešu dzimtu pēcteči.

¹²⁵ Ritzer, George [ed.]. *The Blackwell Encyclopedia of Sociology*. Volume II. P.617

¹²⁶ Borgatta, Edgar F. [ed.in chief]. *Encyclopedia of Sociology*. P. 363

¹²⁷ Ritzer, George [ed.]. *The Blackwell Encyclopedia of Sociology*. Volume II. P. 617

¹²⁸ Ēriksens, Tomass Hillans. *Saknes un pēdas. Identitāte mainīgā laikā*. 71.lpp

¹²⁹ Bula, Dace. *Mūsdienu folkloristika: paradigmas maiņa*. 91.lpp

¹³⁰ Ritzer, George [ed.]. *The Blackwell Encyclopedia of Sociology*. Volume II. P. 617

Tā ir iedomāta, jo pat vismazākās nācijas dalībnieki nekad nepazīs vairumu šīs kopienas dalībnieku, nesatiks tos, pat nedzirdēs par tiem, tajā pašā laikā viņu domās ir skaidrs priekšstats (*image*) par šīs kopienas izskatu.”¹³¹ Tātad var teikt, ka tās uzskata sevi par vienotu kopieni jeb iedomājas sevi kā vienu veselu. Ar šo konceptu sasaucas arī T. H. Ēriksena ačgārnā ledusskapja koncepts – „mēs” izjūta ir atkarīga no citiem, vai nu „mēs” radām jēdzienu „viņi”, lai stiprinātu mūsu iekšējo saskaņu, vai „viņi” rada jēdzienu „mēs”, iedzenot mūs aplokā. [...] Visas kopības ir ačgārnī ledusskapji. Kopību paustais nolūks ir radīt siltu iekšpusi, bet, lai to īstenotu, tām nepieciešams, gandrīz vai nevilšus, radīt aukstu ārpusvērstu patību.”¹³² Kopiena tiek iedomāta kā pretēja kam citam esam.

Atšķirībā no citiem autoriem (piem., *Ernest Gellner*) B. Andersons šādai iedomātai kopienai nepiedēvē negatīvas īpašības – falsifikāciju, safabricētību – , bet gan tieši otrādi – radīšanu un iztēli. Autors norāda – „kopienas jāizšķir nevis pēc to „patiesuma, īstuma”, bet gan pēc to iedomātības veida.”¹³³ Mūsdienās gan par iedomāto kopieni vairs nedomā kā par fikciju, bet kā par sociokultūras realitāti. „Par folkloristikai būtisku atzīts Viktora Tērnera formulējums: kopiena – tā ir izjustā realitāte.”¹³⁴ Tātad, tā drīzāk ir nevis fiziski un teritoriāli nosakāma, bet balstīta indivīdu uztverē un izjūtās.

„Termins *kopiena* mūsdienu lietojumā saglabā etimoloģiski nolemto saikni ar kopības ideju, kuras klātbūtni sociālos veidojumos pētnieki tiecas saskatīt gan grupas locekļu „iedomātajā” vienotības un piederības izjūtā, gan dažādos dalītās pieredzes un kultūras aspektos.”¹³⁵ Priekšplānā tiek izvirzīts emocionālais aspekts kopienā. Mūsdienu teorētiķu viedoklis sakrīt aspektā, ka kopiena ir nevis gatavs dotums, bet saskarsmes ceļā sasniegts fenomens. „Folkloristi, īpaši performances skolas pārstāvji, pievērsušies daudzveidīgam kultūras arsenālam – izpildījumam, priekšnesumam, rituālam, svinēšanai, mielastam – kā kopienas pastāvēšanas būtiskam nosacījumam.”¹³⁶ Tāpat būtisks raksturlielums „(bez vietas, interesēm un identitātes) ir kopīga aktivitāšu sinhronizācija, t.i., kopā sanākšana laikā.”¹³⁷ Kopienai cilvēks ir gatavs veltīt zināmu laiku kopā sanākšanas aktivitātēm, lai kāda rakstura tās arī būtu.

Var izšķirt trīs raksturīgākos kopienas veidus: nacionālas, etniskas un lingvistiskas kopienas, kas nereti arī savstarpēji pārklājas. Nacionālas kopienas ir vairāk saistītas ar politisko un ekonomisko pārvaldi, tās izvirzītiem vienotiem mērķiem, etnisko kopienu pamatā ir ģenētiskā līdzība un tiek izcelta kultūra, savukārt lingvistiskas kopienas ir balstītas kopējā valodā/dialektā,

¹³¹ Anderson, Benedict. *Imagined Communities. Reflections of the Origin and Spread of Nationalism*. Revised Edition. London, New York: Verso, 2006. P. 6

¹³² Ēriksens, Tomass Hillans. *Saknes un pēdas. Identitāte mainīgā laikā*. 74.lpp

¹³³ Anderson, Benedict. *Imagined Communities. Reflections of the Origin and Spread of Nationalism*. P. 6

¹³⁴ Bula, Dace. *Mūsdienu folkloristika: paradigmas maiņa*. 92.lpp

¹³⁵ Turpat, 93.lpp

¹³⁶ Turpat, 92.lpp

¹³⁷ Ritzer, George [ed.]. *The Blackwell Encyclopedia of Sociology*. Volume II. P.618

un valoda ir formāla struktūra, kam savukārt nav tieša sakara ne ar nacionalitāti, ne etniskumu.¹³⁸ Mūsdienu lībiešu kopiena uzskatāma par etnisku un arī zināmā mērā lingvistisku kopieni.

1.4.2. Kopiena kā tradīcijas nesējs mūsdienās

Dace Bula raksta: „Tā ir vispārēja mūsdienu folkloristikas iezīme, ka folkloras stabilitātes un mainīguma attiecības tiek izprastas kā attiecības starp tradīciju un indivīdu – starp tradīciju kā kopīgu kultūras dotumu un šā dotuma ikreizēji īpatno lietojumu, ko aizvien pēc sava prāta „iekrāso” ne tikai situācija, bet arī indivīda personiskās zināšanas, māka, gaume, noskaņojums un nolūks.”¹³⁹ Mūsdienās tradīcijas kontekstā runājam par kopienām kā indivīdu formējumiem. Kopiena kļūst par vienu no nozīmīgākajiem spēlētājiem, jo indivīds viens nespēj stāties pretī globalizācijas spēkiem. Nereti arī mazākas, marginālas kopienas veidojas uz saglabāto vai rekonstruēto tradīciju pamata. „Sabiedrības uzbūve nereti iegūst īpašu izkārtu – tādu, kurā sociālā dalījuma pamats ir tradīcijas kompetence un prakse. [...] nav tālu jāmeklē piemēri, kad tās vai citas tradīcijas zināšana vai vēlme to uzturēt kalpojusi par pamatu sabiedrības strukturēšanai – tādu grupu izveidei, kuru locekļi ir vienoti savā tradīcijas nesēja lomā.”¹⁴⁰ Kopienā, jo tā ir daudzskaitlīga, ir lielāks spēks kā indivīdā – tradīcijas nesējā mūsdienu kontekstā, jo īpaši tādēļ, ka kopiena var veidot formalizētus spēkus – vienojas organizācijās, apvienībās, nevalstiskās organizācijās utt.

Kā jau iepriekš raksturots, tradīcija cilvēkam un cilvēku grupai sniedz stabilitātes un piederības sajūtu, kas īpaši būtiski ir mūsdienu¹⁴¹ kontekstā, kuru raksturo mainīgs laiks un mainīgas identitātes. Norvēģu antropologs Tomass Hillans Ēriksens (*Thomas Hylland Eriksen*), runājot par tradicionālām sabiedrībām, runā par drošo socialitāti. „Drošā socialitāte darbojas nediskutējamā “mēs” izjūtas sfērā. Tur [...] cilvēks var būt pats par sevi, runāt savā mātes valodā vai savā dialektā, sasmaržot smaržas, kas atmiņā no bērnības, un zināt, ka viņam ir intuitīva kultūras kompetence [...] Drošas socialitātes laukā visi ir prognozējami [...] tradicionālajā sabiedrībā visi zināja savu vietu un visiem bija spēcīgi ierobežots iespēju apvārsnis. [...] (tas) liek mums rīkoties noteiktā veidā, un mēs vairs neuzdodam kritiskus jautājumus. Tradicionālā sabiedrībā kurpnieks sēdēja pie savas liestes, nedomājot, ko dara pārējie [...] Šā tipa sabiedrībā bija daudz nedrošības formu, bet nevienai nepiemita identitātes veids.”¹⁴² Autors turpina, sakot, ka „mūsu dienās daudziem cilvēkiem identifikācija ir nedroša lieta [...] Cilvēki, kam agrāk nebija nekādas saskarsmes, top satuvināti, parādās jaunas kultūras formas, un ikvienu nomāc ideoloģija, ka dzīvi veido brīva izvēle. Vecās labās pamācības par to, kā jādzīvo, ir ne tikai zaudētas, bet

¹³⁸ Vairāk skatīt pielikumā nr. 4

¹³⁹ Bula, Dace. *Mūsdienu folkloristika: paradigmas maiņa*. 124.lpp

¹⁴⁰ Turpat, 119.lpp

¹⁴¹ Šī darba ietvaros ar mūsdienām galvenokārt tiek saprastas pēdējās 30 desmitgades.

¹⁴² Ēriksens, Tomass Hillans. *Saknes un pēdas. Identitāte mainīgā laikā*. 128.lpp

tiek noraidītas kā reakcionāras un brīvības kavētājas. Galu galā rodas gan saspringts apjukums, gan pozitīva pašrealizācija, nevienam nav jāizliekas par ko citu.”¹⁴³ Cilvēkiem it kā tiek piedāvāts plašāks izvēļu loks, kas saskan ar kopējo demokratizācijas tendenci, tajā pašā laikā cilvēkos valda apjukums. „Bieži vien atvērtība izpaužas neskaidrā identitātē. Aizvien vairāk cilvēku, no rīta stāvēdami spoguļa priekšā, nav pārliecināti, ko viņi tajā patiesībā redz. Jēdziens „nacionāls” vairs neietver sevī to, ko reiz nozīmēja globālajā laikā; daudziem cilvēkiem nacionālā identitāte vairs nav svarīga un ir novecojis pašraksturojuma paņēmiens. [...] Jaunais laiks dod gan brīvības, gan bezizejas sajūtu, valdzina un iedveš bailes. Ievainojamība gūst jaunas formas.”¹⁴⁴

Kopienas un tās tradīcijas tieši mūsdienās kļūst par šīs identifikācijas iespējas virzītājiem. Izvēļu loks ir plašs, ikviens drīkst pats izvēlēties kā sev tīkamo kopienu, tā pašidentifikācijas veidu, ka arī tradīcijas, kuras vēlas un kuras nevēlas atbalstīt. Tādēļ vērojama tradīciju sazarošanās, plūstamība un nevienprātība pat vienas kopienas ietvaros. „Sociālā sistēma ir sociālo attiecību kopums, kas regulāri tiek aktualizēts saskarsmes gaitā. [...] Varētu uzskatīt, ka sociālo sistēmu raksturo tās dalībnieku kopīgā kultūra. Tiesa gan, pēdējos gados ir kļuvis arvien grūtāk vispārināti spriest par kopīgu kultūru grupās, jo arvien vairāk esam saskārušies ar dažādību grupu iekšienē.”¹⁴⁵ Filozofs Ervins Lāslo (*Ervin Laszlo*) tāpat norāda, ka 21.gadsimtā mēs saskaramies ar jaunu realitāti gan individuāli, gan kolektīvi, jo cilvēku pasaule ir kļuvusi nestabila, tā vairs nav ilgtspējīga. Nekas vairs neturpinās kā iepriekš, visu piemeklē „bifurizācija” (sazarošanās) – šis termins norāda, ka kādas sistēmas attīstībā sākas pēkšņas, agrāk neparedzētas pārmaiņas. Mēs dzīvojam sazarošanās laikmetā, kad norit mūsu pasaules fundamentāla pārveide: Dižpavērsiens.¹⁴⁶ Sazarošanās notiek ne vien lielajās jomās, bet arī katrā mazajā grupā – katram ir sava interpretācija, domas un pieredze, kuru postmodernajā laikā ir atļauts paust, tajā skaitā arī par tradīciju, tās nepieciešamību, izpausmēm. Tādējādi veidojas zināms paradokss – no vienas puses kopiena ir vienojošs, drošs atskaites punkts, tajā pašā laikā tai ir grūti nosakāmas robežas, vienojošie elementi un tās iekšienē mēdz valdīt liela viedokļu dažādība.

Teorētiski uzsver, ka no dažādajiem piederības un kopienu veidiem, īpaši svarīga kļūst tieši etniskā piederība: „Etniskās piederības apziņa var arī nemazināties modernizācijas gaitā; dziļie identitātes procesi, kas sakņojas vietās un radniecības sajūtā, joprojām var noteikt tautas dzīvi neatkarīgi no izglītības līmeņa un televīzijas kanālu skaita. Šādas identifikācijas formas top stiprākas, nevis vājākas ekonomiskās globalizācijas gaitā, kurā cilvēki drīzāk jūtas kā upuri,

¹⁴³ Ēriksens, Tomass Hillans. *Saknes un pēdas. Identitāte mainīgā laikā*. 131.lpp

¹⁴⁴ Ēriksens, Tomass Hillans. *Mirkļa tirānija*. Rīga: NORDEN AB, 2004. 43.lpp

¹⁴⁵ Ēriksens, Tomass Hillans. *Mazas vietas – lieli jautājumi. Ievads sociālantropoloģijā*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2010. 113.lpp

¹⁴⁶ Lāslo, Ervins. *Ceļvedis pasaules pārmaiņās*. Rīga: Jumava, 2014. 7.lpp

nevis kā vienlīdzīgi aktieri. ”¹⁴⁷ Tādēļ cilvēki meklē pieturas punktus, ko nereti atrod ģenētiskā piederībā, senčos, savā izcelsmē: „Etniskumam parasti vislielākā nozīme ir attiecībās starp grupām, kurām ir līdzīga valoda, tradīcijas un paražas. [...] kamēr kultūru atšķirības daudzējādā ziņā kļūst arvien mazākas modernizācijas un augošā kontakta dēļ starp atšķirīgām grupām, etniskums kļūst arvien būtiskāks politikas, identitātes un interakcijas aspekts.”¹⁴⁸ Vairumā gadījumu šī piederība tiek balstīta faktos, tomēr nereti etniskā piederība tiek ar nodomu un nedaudz mākslīgi (pielietojot iztēli un pārliecību) radīta, cilvēki izvēlas, pie kādas etniskās identitātes vēlas pieķerties. Vēršanās uz etnisko piederību un vienlaicīgā kultūru sajaukšanās radījusi tik daudz apspriesto mūsdienu multikulturālismu. To „var definēt kā doktrīnu, kas apgalvo, ka nošķirtām etniskām grupām ir tiesības būt kulturāli atšķirīgām un ka minoritātēm ir tiesības uz savu kultūru tikpat lielā mērā, cik majoritātēm uz savu.”¹⁴⁹ Ikvienu kultūru ir svarīga, un šo uzskatu pastiprināja arī nemateriālā kultūras mantojuma aktualizācija starptautiskajā vidē (skat. 1.3.). Pieķeršanās savai etniskajai un kultūras identitātei nereti rada arī grupu sadursmes vai pat sadursmes grupu iekšienē. T. H. Ēriksens šo problēmu raksturo šādi: „Kultūras identitāte nerada konfliktus, tieši pretēji – konfliktus rada mēģinājumi atsavināt, ignorēt, apspiest un aizslaucīt šo identitāti.”¹⁵⁰

T. H. Ēriksens apgalvo, ka notikusi revolūcija multietniskajās attiecībās, kura „izraisa personiskās identitātes atsvešinātību no tradīcijām un saknēm, tātad no lieliem, saistītiem tekstiem. [...] atklājas visi iespējamie sajaukumi, paradoksi, konflikti un saspringtās attiecības.”¹⁵¹ Kultūru ir daudz, tām nemitīgi ir iespējas sajaukties, tādēļ „gandrīz nevienai pasaules sabiedrībai mūsdienās nepiemīt „autentiska”, pašpietiekama kultūra.”¹⁵² Tas nebūt nav jāuzskata par negatīvu faktu, vienkārši jāpieņem kā realitāte. Kā norāda T. H. Ēriksens – „identifikācija ir mēms projekta, pirms nav aktuāla”¹⁵³, t.i., pastiprinoties globālajam kontekstam un pastiprinātajai kultūru sajaukšanai, izcēlās jautājums par identitāti, kas pirms tam īpaši netika apcerēts.

Mainoties apkārtējam kontekstam, mainās ne tikai katra cilvēka personīgā identifikācija, bet arī kopienu izjūta. „Lai iemantotu jēdzienu „mēs”, nepieciešams jēdziens „cits”. Ja otrs šķiet draudzīgs un bīstams, vēl jo labāk, jo tad tiek stiprināts iekšējais „mēs”. Jo lielāks spiediens no ārpuses, jo ciešāka ir iekšējā kopība. [...] Es teiktu atbilstoši parastai antropologu valodai: kad vien rodas jaunas pielāgošanās situācijas, identifikācija mainās.”¹⁵⁴ Tieši tādēļ, izjūtot kultūru saplūšanas, multikulturālisma, globālā patēriņa u.tml. draudus, vairākas (īpaši etniskas) kopienas

¹⁴⁷ Ēriksens, Tomass Hillans. *Mirkļa tirānija*. 21.lpp

¹⁴⁸ Ēriksens, Tomass Hillans. *Mazas vietas – lieli jautājumi. Ievads sociālantropoloģijā*. 421.lpp

¹⁴⁹ Turpat, 456.lpp

¹⁵⁰ Ēriksens, Tomass Hillans. *Saknes un pēdas. Identitāte mainīgā laikā*. 66.lpp

¹⁵¹ Ēriksens, Tomass Hillans. *Mirkļa tirānija*. 46.lpp

¹⁵² Sūgers, Manfrēds. *Globalizācija. Ļoti saistošs ievads*. Rīga: Satori, 2008. 98.lpp

¹⁵³ Ēriksens, Tomass Hillans. *Saknes un pēdas. Identitāte mainīgā laikā*. 133.lpp

¹⁵⁴ Ēriksens, Tomass Hillans. *Saknes un pēdas. Identitāte mainīgā laikā*. 73.lpp

sasparojās un sāka aktīvi sevi pozicionēt, balstoties sauklī, ka katra kultūra ir vērtīga un no svara. „Etniskā atdzimšana nozīmē to, ka kultūras prakses un simboli, kuri kādu laiku bijuši vāji, atkal kļūst svarīgi. Tomēr jāiegaumē, ka atdzimstošā kultūra nav tāda pati kā autentiskā kultūra. Atdzimšanas reakcija uz modernizāciju pieaugošo kultūras homogenizāciju gandrīz vienmēr „tradicionālo” kultūru savā ziņā radīs no jauna „modernā” veidā. [...] Etnisko simbolu aktivizēšana kustībai piešķir būtisku nozīmi, jo simboli darbojas vienojoši (instrumentāli) un sniedz indivīdam kulturālas iesakņošanās un vērtības sajūtu (ekspresīvi).”¹⁵⁵ Tādēļ nereti uz šādām kopienām attiecināta revitalizācijas un rekonstrukcijas aspektus. Mūsdienu lībiešu kopienas gadījumā ir tieši tā.

Politiskā kontekstā un ne tikai, tā ir cīņa par uzmanību, atzinību, kā arī dažādiem atbalsta mehānismiem. „Kulturālā identitāte un unikalitāte kopš 20.gs. 60.gadiem lielā daļā pasaules ir kļuvusi par leģitīmu politisku resursu. Arvien vairāk grupu atklāj, ka tām ir unikāla kultūra un īpašas tradīcijas un ka tās ir nācijas vai minoritātes ar tiesībām uz pašnoteikšanos. [...] sociālās identitātes kļūst nozīmīgas, kad tiek apdraudētas, un kultūru globalizācijas tendence, kas draud izdzēst būtiskas kultūras atšķirības, vairāk vai mazāk automātiski izraisa pretreakciju etnisku un nacionālistisku kustību formā. [...] sociālo identitāšu robežu noteikšana kļūst a) nepieciešama atšķirīgo grupu intensīvās saskarsmes dēļ un b) faktiski iespējama modernizācijas izraisīto tehnoloģisko un kulturālo pārmaiņu dēļ.”¹⁵⁶ Šādā aspektā ir izdevīgi piederēt marginālai kopienai: „Vieglāk ir piederēt kādai minoritātei, nevis majoritātei, vai – ne tik daudznozīmīgi izsakoties – minoritātes identitāte ir skaidrāk saredzama nekā majoritātes identitāte gan tiem, kas ir grupas iekšpusē, gan tiem, kas ir ārpus grupas. Ja kāds pieder pie minoritātes, viņam visu laiku tiek atgādināta viņa identitāte, bet tas, kurš pieder pie majoritātes, tiek ievērots tikai izņēmuma kārtā.”¹⁵⁷ Vēl vairāk – „minoritātes identitāte visvairāk noderīga ir tad, ja grib kaut ko sasniegt.”¹⁵⁸ Jāņem vērā, ka cīņa par uzmanību notiek ne tikai minoritāšu un majoritāšu starpā, bet arī starp minoritātēm un grupu iekšienē. Tā kā cilvēkiem ir maz laika un tie rūpīgi plāno, kam un kā to veltīt, arī pašām etniskajām kopienām jābūt uzmanīgām, kā noturēt tās locekļus pie sevis. „Informācijas sabiedrībā piedāvājumiem netrūkst ne dzelzsrūdas, ne graudu maisu, bet par lielāko trūkumu kļuvusi mērķa grupu uzmanība. Visi, kas saistīti ar informāciju [...], cīnās par sekundēm, minūtēm un stundām citu cilvēku dzīvē.”¹⁵⁹ Locekļu piesaiste tradīcijai mūsdienās notiek plānoti, apzināti, organizēti.

Tomēr ir arī pretēji viedokļi, kas norāda, ka mūsdienu globalizācijas laikā mazajām kopienām vairs nav vietas, kopienas identitāte padodas indivīda personības priekšā. T. H. Ēriksens 21. gadsimta sākumā rakstīja, ka personiskā identitāte atstūmusi malā kolektīvos projektus,

¹⁵⁵ Ēriksens, Tomass Hillans. *Mazas vietas – lieli jautājumi. Ievads sociālantropoloģijā*. 455.lpp

¹⁵⁶ Turpat, 478.lpp

¹⁵⁷ Ēriksens, Tomass Hillans. *Saknes un pēdas. Identitāte mainīgā laikā*. 75.lpp

¹⁵⁸ Turpat, 79.lpp

¹⁵⁹ Ēriksens, Tomass Hillans. *Mirkļa tirānija*. 34.lpp

vienlaikus etniskie strāvājumi cenšas apkarot tradicionālās politikas radītu drošo identitāti; nacionālā identitāte kļūst mazsvarīgāka, jo globalizācijas laikmetā vietai vairs nav nozīmes.¹⁶⁰ Domāt par ar tradīciju saistītām kopībām, to pastāvēšanas iespējamību esot naivi: „Tie, kas romantizē intīmās, ar tradīciju saistītās kopības, uzņemas vainu par mazākais tikpat nopietnu kļūdu, jo tie aizmirst, ka neviena tāda kopība vairs nepaceļ balsi un ka pasaule pārveidojas, indivīdiem bieži vien izdarot drosmīgu un riskantus lēcienus nedrošībā.”¹⁶¹ Tomēr autore uzskata, ka šis uzskats vairāk bija aktuāls 21.gs. pirmajos gados, bet šobrīd etniskās kopienas un piederība tām ir ārkārtīgi būtiskas.

Neatkarīgi no daudziem iespējamajiem domājuma veidiem par kopienu mūsdienās un tās attiecībām ar tradīciju, kopumā iespējams secināt, ka cilvēkiem ir nepieciešamība piederēt pie kopienas (īpaši etniskas), kas sniedz drošības sajūtu. Tradīciju īstenošana kopienā dod piederības sajūtu un drošu atskaites punktu mainīgajā laikā, palīdz identificēt sevi.

1.5. Tradīcijas analīze mūsdienu globālo izmaiņu un inovatīvas vides kontekstā

Tā kā tradīcija ir saistīta ar cilvēka identitāti un piederību, kā arī apkārtējo kontekstu, tad būtiski saprast, kā globalizācija un ar to saistītās tendences ietekmējušas tradīcijas pastāvēšanu un saglabāšanu. Apakšnodaļā 1.5. tiks sniegts īss vispārējs ieskats galvenajos aspektos, kas ietekmē tradīciju, tās pastāvēšanu kopienā.

Kopējos izmaiņu procesus pēdējās desmitgadēs dēvē par globalizāciju. Tā „kļuvusi par vienu no pārlicinošākajām sociālo zinātņu gudrībām, kas apgalvo, ka pasaule tās apmēros kļūst mazāka, bet cilvēku attiecības – plašākas. Globālās attiecības un modeļi ietekmē ekonomisko tirgu, patēriņu un dzīvesveidu, kultūras identitātes, politiku, vidi, artefaktus u.c. Tas pasauli padara par globālo ciemu, kur cilvēki dzīvo daudz plašāk kā agrāk – aktīvāk ceļo, skatās un lasa globālo mediju produktus, atrodas notikumu, kas ir ārpus viņu valsts un nacionālas ekonomikas kontroles, varā, kļūst par kultūras homogenizācijas subjektiem.”¹⁶² Globalizācija nonivelē lokālo, neatstājot vietu dažādībai. „Lokālā zudums ietekmē kā identitāti, tā tradīcijas. Identitātes vairs nav cieši savītas ar vietu, ko cilvēks ieņem sociālajā struktūrā.”¹⁶³ Globalizācija padara cilvēkus vienlīdzīgus arī tajā aspektā, ka līdz ar straujo informācijas apmaiņu un plūsmu, veicina zināšanu un izpratnes izplatību. „Globalizācija ir daudzdimensionāls sociālo procesu kopums, kuri rada, pavairo, paplašina un intensificē savstarpējo sociālo atkarību un informācijas apmaiņu visā pasaulē, vienlaikus nostiprinot cilvēkus izpratni par pieaugošajām likumsakarībām starp tuvajiem un tālajiem notikumiem.”¹⁶⁴

¹⁶⁰ Ēriksens, Tomass Hillans. *Mirkļa tirānija*. 46.lpp

¹⁶¹ Ēriksens, Tomass Hillans. *Saknes un pēdas. Identitāte mainīgā laikā*. 137.lpp

¹⁶² Brewer, John D. *Ethnography*. Buckingham, Philadelphia: Open University Press, 2000. 173.lpp

¹⁶³ Ibid, p. 174

¹⁶⁴ Stūgers, Manfrēds. *Globalizācija. Ļoti saistošs ievads*. 29.lpp

Kopumā globalizāciju raksturo visa veida plūsmu intensifikācija, nereti līdz ar globalizāciju runā arī par modernitāti, jauno laiku. „Ja ar vārdu „modernitāte” galvenokārt domājam visu, ko cilvēcisķajai eksistencei nozīmē kapitālisms un modernā valsts, modernitāte ir valdījusi, proti, dominējusi, pasaulē vismaz kopš Pirmā pasaules kara. [...] Pēdējās dekādēs notikusi intensīva cilvēku, preču, ideju, informācijas un fotogrāfiju plūsma globālā mērogā. Ar reaktīvās lidmašīnas izgudrošanu un satelīttelevīzijas ieviešanu tie ierobežojumi, ko kulturālā izpratnē ieviesa laiks un telpa, ir būtiski samazināti.”¹⁶⁵ Protams, „plaši apmaiņas procesi civilizācijas gaitā vērojami jau sen pirms modernitātes perioda. Ar interneta un citu jauno tehnoloģiju palīdzību mūsdienu dominējošās nozīmju simboliskās sistēmas, piemēram, individuālisms, patēriņieciskums un dažādi reliģiskie diskursi, cirkulē daudz brīvāk un plašāk nekā jebkad iepriekš. [...] Šodien kultūras prakse bieži tiek īstenota ārpus tādām fiksētām lokalitātēm kā pilsēta un tauta un, mijiedarbojoties ar dominējošām globālajām tēmām, tā iegūst jaunu nozīmi.”¹⁶⁶ Šādā kontekstā ikviena tradīcija ir pakļauta visdažādākajām izmaiņām.

Var izdalīt divus domāšanas veidus par globalizāciju un to, vai globalizācija cilvēkus visā pasaulē padara līdzīgākus vai atšķirīgākus (un kā tas izrietoši ietekmē tradīciju). Pesimistiskie hiperglobalizētāji argumentē par labu pirmajam – mēs nevirzāmies pretī kultūru dažādībai, drīzāk rodas arvien homogenizētāka popkultūra. Rietumu dzīves stils pārņem vājākās kultūras¹⁶⁷. Īpaši izcelts aspekts – lokālo vietu un lokālo kultūru izzušana globalizācijas spiediena ietekmē. „Tradīciju iznīcina globalizācijas un kultūras homogenizācijas ietekme. [...] Tradīcija vairs netiek saistīta ar ikdienas dzīvi, kas ir pati par sevi saprotama, līdz ar to tradīcija zaudē savas rutīnas raksturiezīmes. [...] Caur tradīcijas destrukciju nāk lokālās kopienas zudums un darbību izplešanās laiktelpā, tādējādi lokālais zaudē savu centralitāti kā vieta, kas piesaista cilvēku emocionāli un paredz sociālu rīcību [...] Tādējādi globalizācija saistāma ar lokālā un lokālo identitāšu un tradīciju izzušanu.”¹⁶⁸

Pastāv arī pretējs viedoklis, ko var iedalīt divās nometnēs: vieni, kas apgalvo, ka globalizācija padara mūs līdzīgākus, bet labā nozīmē, un otrie, kas noraida, ka globalizācija viennozīmīgi visus vienādo. Optimistiskie hiperglobalizētāji globalizācijas radīto vienādošanu vērtē pozitīvi – visiem vienādas iespējas, pieejamība, viss ir sasniedzams¹⁶⁹, šādā ziņā starp cilvēkiem nav vairs cīņas un diskomforta, jo tiek nodrošinātas maksimāli vienādas iespējas. Otrās domātāju strāvojums uzskata, ka „kultūras globalizācija nevis padara mūs līdzīgākus, bet gan rada jaunus atšķirību veidus robežlīnijā starp globālo un lokālo.”¹⁷⁰ Tā „nepadara mūs līdzīgākus, bet salīdzināmus. Tā rada kopīgu valodu, kura dod iespēju gan pieprasīt tiesības un

¹⁶⁵ Ēriksens, Tomass Hillans. *Mazas vietas – lieli jautājumi. Ievads sociālantropoloģijā*. 466.lpp

¹⁶⁶ Stīgers, Manfrēds. *Globalizācija. Ļoti saistošs ievads*. 92.lpp

¹⁶⁷ Turpat, 93.lpp

¹⁶⁸ Brewer, John D. *Ethnography*. P.175

¹⁶⁹ Stīgers, Manfrēds. *Globalizācija. Ļoti saistošs ievads*. 96.lpp

¹⁷⁰ Ēriksens, Tomass Hillans. *Mazas vietas – lieli jautājumi. Ievads sociālantropoloģijā*. 473.lpp

parādīt savu individuālo vai kolektīvo īpatnību, gan tapt saprastiem.”¹⁷¹ Šīs atšķirības ir jānovērtē un jāizceļ.

Visbeidzot abi globalizācijas domas strāvojumi saplūst vienā, kur tiek spriests, ka caur tieksmi padarīt visus vienlīdzīgus, kas pamatā ir pozitīvi cilvēktiesību aspektā, atjaunojas arī vietējā kultūras dzīve, parādās vēlme izcelt dažādo un īpašo. Vērtība ir kā globālajās iespējās, tā lokālajā piederībā: „Rietumu patērnieciskuma vienādojošais spēks neiznīcina lokālās atšķirības un īpatnības – tām vel joprojām ir nozīmīga loma unikālas kultūru plejādes radīšanā.”¹⁷² Šo uzskatu vislabāk iemieso Rolanda Robertsona teorija par glocalizāciju – kultūras globalizācija vienmēr notiek lokālā kontekstā, kur globālās kultūras plūsmas bieži vien atjaunina vietējo kultūras dzīvi. „Globalizācijas galvenais paradokss ir tas, ka tā vienlaikus ir padarījusi pasauli gan lielāku, gan mazāku. [...] notiek gan lokālā un unikālā kultivēšana un veicināšana, gan integrācija arvien plašākās sistēmās, kurās augoša pasaules iedzīvotāju majoritāte līdzdarbojas.”¹⁷³ Vēl vairāk, „nav īsti pareizi sacīt, ka uz moderno un postmoderno sabiedrību atstāj iespaidu sociālā nedrošība atšķirībā no tradicionālās sabiedrības, kas sociālā skatījumā ir droša tiem, kas tajā dzīvo. Drošība un nedrošība ir divi poli, kas veido nepārtrauktību”¹⁷⁴, bez viena vai otra nevarētu pastāvēt arī tradīcija. Arī UNESCO atzīst, ka nemateriālais kultūras mantojums ir būtisks faktors kultūru dažādības saglabāšanā mūsdienu pieaugošās globalizācijas kontekstā, jo veicina starpkultūru dialogu un abpusēju sapratni.¹⁷⁵

Kā jau aprakstīts iepriekšējās apakšnodaļās, tradīcija palīdz veidot identitāti, kas īpaši būtiski ir mūsdienās. Sociologs Džons Brūers (*John Brewer*) norāda, ka „tradīcija ir svarīga kā identitātes robeža tāpēc, ka tā izaicina globalizācijas ietekmi, kura apdraud cilvēku piederību vietai un personīgas atšķirības sajūtu.”¹⁷⁶ Viņš izdala trīs formas, kā tas izpaužas:

- Fundamentālisms – tradīcija kļūst par (religisku, politisku, kultūras) pamatu, kas nodrošina veidu, kā atrast savu vietu mūsdienu mainīgajā pasaulē. Vietējie paradumi, ticējumi, lokālās prakses piešķir identitāti, drošu vērtību atskaites punktu. Lojalitāte un ticība šai tradīcijai strukturē mūsu identitāti: mēs esam tas, cik lojālus mūs šī tradīcija padara;¹⁷⁷

- Relikts/ relikvija – lokālo identitāti samazina līdz paradumiem un rutīnām (pārpalikumiem no pagātnes), ko saista ar tradicionālo pagātni, tādējādi par apkaimes/ grupas vienojošo spēku kļūst nevis kultūra, bet relikts pats par sevi, kas piesātināts ar simbolisku nozīmi. Izpildot noteiktu tradīciju, simboliski tiek apliecināta šī identitāte. Šo prakšu, ko asociē

¹⁷¹ Ēriksens, Tomass Hillans. *Saknes un pēdas. Identitāte mainīgā laikā*. 90.lpp

¹⁷² Stīgers, Manfrēds. *Globalizācija. Ļoti saistošs ievads*. 97.lpp

¹⁷³ Ēriksens, Tomass Hillans. *Mazas vietas – lieli jautājumi. Ievads sociālantropoloģijā*. 475.lpp

¹⁷⁴ Ēriksens, Tomass Hillans. *Saknes un pēdas. Identitāte mainīgā laikā*. 133.lpp

¹⁷⁵ *What is Intangible Cultural Heritage?* UNESCO.

¹⁷⁶ Brewer, John D. *Ethnography*. P. 176

¹⁷⁷ Ibid

ar tradicionālo pagātņi, izpilde strukturē identitāti: mēs esam tas, par ko šīs kultūras prakses mūs padara¹⁷⁸;

- Kolektīvā atmiņa – pagātņi pārinterpretē uz tagadnes pamata, un to lielā mērā palīdz izdarīt tradīcija, kas organizē kolektīvo atmiņu. Tradīcija kļūst par saistvielu, kas satur kopienas kopā, vienlaicīgi nemitīgi pārskatot pagātņi un pielāgojot to šī brīža vajadzībām. Mainīt tradīciju ir apkaunot, necienīt pagātņi. Kolektīvā atmiņa strukturē identitāti: mēs esam tas, par ko mūs padara mūsu pagātne (selektīvi izjusta).¹⁷⁹

Šīs nodaļas ietvaros sīkāk par tradīcijas un identitātes attiecībām mūsdienu kontekstā runāts netiks, tomēr autore vēlas izcelt vēl dažus citus aspektus tradīcijas pastāvēšanā mūsdienās:

1) Mantojuma (t.sk. NKM) uzplaukums – Kevins Volšs (*Kevin Walsh*) savā darbā „Pagātnes simulēšana” norāda, ka 70. un 80.gados noticis mantojuma bums (*heritage boom*), kas bija ievērojama vietu, kas veicināja pagātnes reprezentāciju, ekspansija. Savairojās brīvdabas muzeji, mantojuma centri ar dažādām multimediju pieredzes iespējām, atsevišķi muzeji, kas nolēma pārņemt un pielāgot mantojumā balstītas izklaides tehnikas. Vispārējā tendence bija veicināt mantojuma pieredzēšanu, ko panāca ar iedvesmojošām skaņu, skatu un smaržu mediju kombinācijām. Pagātne ieguva jaunu lomu tirgū, kas solīja ienākumu palielināšanos.¹⁸⁰ Tradīciju izmantoja šīs „pagātnes pieredzes” radīšanā, kas tai varēja nākt gan par labu (tās saglabāšana, uzturēšana), gan par sliktu (tradīcijas mākslīga pārveide);

2) Tradīcijas kā ekonomiskā labuma resurss – kā minējis K. Volšs, mantojumu izmantoja kā resursu, kas muzejiem, izklaides centriem, tūrisma aģentūrām u.tml. iestādēm nozīmēja jauna piedāvājuma veidošanu, kas nodrošina lielus ienākumus¹⁸¹. Tas saistāms arī ar tūrisma industrijas attīstību: tūrisms ir mainījies postmodernajā pasaulē, kur izšķir 2 galvenos virzienus – *simulētais*¹⁸² un *citādā*¹⁸³ tūrisms¹⁸⁴, abos būtisku vietu ieņemt tradīcijas simulēšana, īstenošana, izmantošana. Vienlaicīgi ar to mainās arī cilvēku skatījums uz tradīciju;

3) Informācija un atlase – mūsdienu informācijas laikā cilvēkam pastiprināti jānodarbojas ar informācijas atlasīšanu, kā arī nemitīgi jāapgūst jauns informācijas apjoms. „Mūsdienu sabiedrībā informācijas brīvība kļūst par traucēkli. [...] mēs dzīvojam informācijas sabiedrībā, ir informācijas pārbaudītība, nevis nepietiekamība.”¹⁸⁵ Iestājas paradums pieņemt un uztvert tikai to, kas ir lietderīgs, no kā redzami būs gūstams labums, darbojas spēcīgs filtrs. Šeit vērojamas divas iespējas: (1) tradīcija netiek uztverta vai īstenota, jo tā pazūd informācijas masā, nešķiet

¹⁷⁸ Brewer, John D. *Ethnography*. p.177

¹⁷⁹ Ibid

¹⁸⁰ Walsh, Kevin. *Simulating the Past. Cultural Heritage. Critical Concepts in Media and Cultural Studies*. (ed. Laurajane Smith) Vol. III. London, New York: Routledge, 2007. P. 87

¹⁸¹ Ibid, p. 93

¹⁸² Atrakciju parki, hiperreālie piedzīvojumi, pseido-notikumi u.tml.

¹⁸³ Mežonīgā daba, „īstas” cilvēka neskartas vietas, lauki utt.

¹⁸⁴ Uriely, Natan. *Theories of Modern and Postmodern Tourism*. Research Notes. 1996. Pieejams: <http://www.caledonianblogs.net/mls406/files/2009/10/Tourism-Reading.pdf> [skatīts 12.01.2016.]

¹⁸⁵ Ēriksens, Tomass Hillans. *Mirkļa tirānija*. 30.lpp

mirklīgi lietderīga („kultūras zināšanu pārmantojamība no paaudzes paaudzē gaist, jo vienai paaudzei nepieciešamās zināšanas modina vien nostaļģiju nākamajā paaudzē”¹⁸⁶); (2) apzināta tiekšanās pēc tradicionālā, jo „mūsdienu informāciju tehnoloģiju laikmetā ir nomierinoši ieraudzīt segu vai gludekli, ko sen veidojušas prasmīgas amatnieka rokas”¹⁸⁷ un tradīcija „ir pazīstama, sniedz drošību un skaidru identitāti, turklāt sagādā izdzīvošanai nepieciešamos resursus. Tādas lietas kā darbs, sociālā sistēma un tiesības būt pašiem;”¹⁸⁸

4) Tehnoloģijas un internets – interneta un tehnoloģiju attīstība sniedz jaunas iespējas tradīcijas fiksēšanā, dokumentēšanā, tālāk nodošanā, apgūšanā. Pirmkārt, mazāk darbojas dabiskie tradīcijas saglabāšanas mehānismi, kas saistīti ar mutvārdu kultūru un atcerēšanos. Mūsdienās galvenais ir zināt, kur atrast informāciju un kā to pārvaldīt, nevis to atcerēties. To cilvēku vietā dara dažādi citi informācijas nesēji¹⁸⁹. Otrkārt, informācijas nesēji saistīti ar iespējām „iemūžināt” tradīciju. Ikvienam kopienas loceklim ir iespēja ierakstīt diktofonā, nofilmēt ar kameru, pierakstīt savā blogā, izsūtīt epastiski utt. informāciju par tradīciju, nodrošināt tās saglabāšanu. Tas, no vienas puses ir pozitīvi, jo ir vairāk veidu, kā saglabāt un mācīties par tradīciju, tajā pašā laikā mazinās cilvēku dabiskā kapacitāte atcerēties un atkārtot;

5) Plūstamība un tās novēršana – tā kā nav skaidru ne fizisku, ne abstraktu robežu, kā arī dzīvi raksturo straujums, mainās dzīves modeļi. Šīs tendences rada „plūstamību, kustību un nojauc skaidras robežas. Tās atrauj kultūru no konkrētas vietas, cilvēkus – no gataviem stāstiem par to, kas viņi ir un par ko viņi var kļūt [...] Pagātne, veselums, kopsakars; tas viss kļūst par apšaubāmiem lielumiem.”¹⁹⁰ Tradīcijas vietu ieņem impulss, labi zināmo nomaina arvien jaunais, fundamentālismu nomaina ambivalence. „Gidenss apgalvo, ka dzīvojam posttradicionālā sabiedrībā. Tas nozīmē, ka tradīcija vairs nepaceļ balsi. Postmodernajā sabiedrībā netrūkst tradīciju, bet reizē ar tām katram aktīvi jāaizstāv arī savējā. Alternatīvas tiešam pastāv. Tradīcija ir jāizvēlas, ar to vairs nepiedzimst.”¹⁹¹ Tradīcijas izvēli un tās aizstāvību veicina formālu struktūru veidošana. „Modernās sabiedrības pamatā ir „organizāciju sabiedrības” – tās sastāv no tūkstošiem dažāda veida organizāciju. Organizācija ir galvenais strukturējošais elements mūsdienu sabiedrībās.”¹⁹² Cilvēki veido visdažādākās formālas sadarbības formas – biedrības, sabiedrības, asociācijas, atbalsta organizācija u.c. Tās palīdz īstenot mērķus politiskā un valstiskā

¹⁸⁶ Ēriksens, Tomass Hillans. *Saknes un pēdas. Identitāte mainīgā laikā*. 134.lpp

¹⁸⁷ Walsh, Kevin. *Simulating the Past. Cultural Heritage. Critical Concepts in Media and Cultural Studies*. P. 89

¹⁸⁸ Ēriksens, Tomass Hillans. *Saknes un pēdas. Identitāte mainīgā laikā*. 136.lp

¹⁸⁹ T. H. Ēriksens sniedz piemēru – „informācijas sabiedrībā informācijas tehnoloģijas ir visu produkcijas veidu noteicošais faktors. Lai sēdētu RIMI kasē, nepieciešama prasme rīkoties ar datoru, bet vairs nav jāpatur prātā cenas. Ja “nokūp” svītrkodu skeneris, kas ir savienots ar centrālo datoru, atliek vien bodīti taisīt ciet.” [Ēriksens, 2004: 27]

¹⁹⁰ Ēriksens, Tomass Hillans. *Mirkļa tirānija*. 47.lpp

¹⁹¹ Ēriksens, Tomass Hillans. *Saknes un pēdas. Identitāte mainīgā laikā*. 134.lpp

¹⁹² Eberle, Thomas S. *Organizational memories: a phenomenological analysis. Routledge International Handbook of Memory Studies*. Tota, Anna Lisa [ed.]. London, New York: Routledge, 2016. P. 93

kontekstā, jo to „mērķi, struktūras un procesi veidoti racionāli, nevis tradicionāli, sistemātiski izmantojot tehnoloģijas un fleksibli adaptējoties mainīgajai videi.”¹⁹³

Tādējādi kārtību un tradīcijas saglabāšanu laikā, kurā valda apjukums, steiga un identitāšu sadursmes, palīdz nodrošināt organizacionālas un institucionālas sistēmas. 1. nodaļā kopumā tika sniegts ievadošs raksturojums par tradīcijas jēdzienu, tā izpētes iespējām, interpretācijas aspektiem un pastāvēšanas kontekstu, īpaši mūsdienās. Tas bijis būtiski, lai saprastu, kādēļ autore izvēlējusies veidot un aprakstīt institucionālo faktoru shēmu saistībā ar tradīcijas saglabāšanu un pastāvēšanu mūsdienu kontekstā. Tas izvērsti tiks īstenots 3.nodaļā, pirms tās tiks sniegts lībiešu kopienas – fenomena, uz kuru tiks attiecināta šī faktoru sistēma –, apraksts 2. nodaļā.

¹⁹³ Eberle, Thomas S. Organizational memories: a phenomenological analysis.

2. LĪBIEŠU KOPIENAS UN TĀS TRADĪCIJU RAKSTUROJUMS

Lai gan šī maģistra darba fokusā ir mūsdienu lībiešu kopiena un autores interese nav vērsta uz lībiešu vēstures pētniecību, tomēr pirmajā apakšnodaļā tiks sniegts īss ieskats lībiešu tautas vēsturē, attīstības un vietas Latvijas vēsturē apskats. Darba ietvaros tas ir būtiski, lai labāk izprastu mūsdienu lībiešu kopienas veidošanās vēsturisko sociokultūras kontekstu. Otrajā apakšnodaļā izrietoši sniegts mūsdienu lībiešu kopienas raksturojums, izceļot būtiskākās lībiešu tradīcijas mūsdienās. Šajā nodaļā paustās atziņas balstītas gan pētījumos un teorētiskajā literatūrā, gan arī kopienas locekļu viedoklī, kas iegūts, veicot intervijas.

2.1. Lībiešu kopienas kultūrvēstures raksturojums

Lībieši ir „Baltijas jūras somu tauta, kas jau izsenis dzīvojusi tagadējās Latvijas teritorijā. Lībieši ir Latvijas pamatiedzīvotāji, kas pamazām ieplūduši latviešos”¹⁹⁴. Šādu skaidrojumu sniedz pati lībiešu kopiena informatīvajā bukletā „Lībieši 44 atbildēs.” Arī mērķprogrammā „Lībieši Latvijā 2008.-2012. gads” lībieši raksturoti kā „Latvijas sena pamattautība, kura mūsdienu Latvijas teritorijā dzīvo gadu tūkstošus.”¹⁹⁵

Lībiešu tautas nosaukuma izcelsme ir neskaidra, avotos minēti dažādi etnisi – lībieši, lībji, līvi, livones. Mūsdienās visbiežāk tiek lietots vārds lībieši, tomēr dažādos ar lībiešiem saistītos oficiālos nosaukumos (piemēram, Līvu savienība, Līvu fonds u.tml.) tiek lietots vārds līvi. „Tie ir vienas tautas divi nosaukumi. Populārzinātniskajā un zinātniskajā literatūrā pārsvarā lieto apzīmējumu „lībietis”. Tie, kam patīk poētiskais vārds „līvs” un tā atvasinājumi, šo nosaukumu ieviesuši daiļliteratūrā, dzejā un citos populāros tekstos.”¹⁹⁶ Intervētie kopienas locekļi¹⁹⁷ paši abus nosaukumus lieto brīvi, norādot: „Tas vienkārši tā iegājies. Mans vectēvs, lietoja abus izteikumus. Vecmamma vairāk *lībietis* lieto. Man, kā kuru reizi sanāk. *Līvs* ir īsāk nekā *lībietis*.”¹⁹⁸

Vai arī: „Principā atšķirība nav pilnīgi nekāda. Lībiešiem ir tāda īpatnība, ka tiek iedalīti vienīgi lībieši un pārējie lībieši. Tie vienīgie un īstenie lībieši sākuma posmā teica, ka vienīgais un pareizais nosaukums ir līvi. Bija tāds tautību klasifikators – Latvijas valsts ir definējusi dažādas tautības un tur lībieši ir definēti kā lībieši. Tas, ka Lībijas iedzīvotājus sāka saukt par lībiešiem, rada šo sajukumu. Tikpat labi varam apskatīt Latvijas konversācijas vārdnīcā – tur ir

¹⁹⁴ Līvõ Kultūr Sidām. *Lībieši 44 atbildēs*. 2.izdevums. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2012.

¹⁹⁵ Ministru kabinets. *Programma „Lībieši Latvijā 2008. - 2012. gads”*. Pieņemts 2008.gada 4.augustā. Vairs nav spēkā. Pieejams: http://www.km.gov.lv/lv/doc/nozaru/integracija/programma_libiesu_08-12.doc [skatīts 21.12.2015.] 10.lpp

¹⁹⁶ Līvõ Kultūr Sidām. *Lībieši 44 atbildēs*.

¹⁹⁷ NB! Šeit un turpmāk, ja izmantotie citāti no darba ietvaros veiktajām intervijām ietvers sensitīvu informāciju (par izcelsmi, ģimeni, viedokli par citiem kopienas locekļiem u.tml.), konkrēts intervējamais netiks minēts, atsaucē norādot: Treimane, Agnese. *Saruna ar lībiešu kopienas locekli*. 2016. Audioieraksts. Glabājas A. Treimanes personīgajā arhīvā. Vai: [Treimane: saruna]

¹⁹⁸ Treimane, Agnese. *Saruna ar lībiešu kopienas locekli*. 2016. Audioieraksts. Glabājas A. Treimanes personīgajā arhīvā.

lībji. Es domāju, ka Jūs neatradīsiet nevienu zinātnisko publikāciju, kur lībieši ir dēvēti par līviem. Līdz ar to, ja es vēlos pateikt kaut ko, kas ir ārpus akadēmiskā konteksta, es varu lietot *līvi*. [...] Tas ir līdzīgi kā *latviešu* vai *latvju*.”¹⁹⁹

Lībiešu valodas eksperte Z. Sīle etnonīmu lietojumu skaidro šādi: „Šis kāzuss ir konkrēta cilvēka iniciācija. [...] viņa gadījumā tas bija tāpēc, ka tad, kad gāja skolā, parādījās presē ziņas par Āfrikas valsti, kam ir līdzīgs nosaukums. Tur par viena viņa briesmoņa izdarībām, terorismu. [...] (viņu) puikas bija iekautājuši un teikuši, ka esi terorists. Jo zināja, ka viņa vecāki sevi pozicionē kā lībieši. Viņš darīja visu, ko varēja, lai izskaustu to vārda lietošanu, jo ir skaniska sakritība.”²⁰⁰

Svarīgi atzīmēt, ka agrāk paši lībieši sevi dēvējuši par *rāndalist* (jūrmalnieki) vai *kalāmeiđ* (zvejnieki).²⁰¹ Neskatoties uz minēto etnonīmu dažādību, šī maģistra darba ietvaros tiek un tiks lietots nosaukums „lībieši”.

Rakstītajos vēstures avotos lībieši pirmo reizi minēti divpadsmitā gadsimta sākumā ap 1113.gadu senkrievu avotā kā vieni no nodevu maksātājiem Krievzemei. „Kopš trīspadsmitā gadsimta par lībiešiem stāsta arī citi vēstures avoti – līgumi, dokumenti, fiksētas arī vairākas viņu paražu tiesību normas.”²⁰² Sākotnēji (10.-13.gs.) lībieši apdzīvojuši „plašas tagadējās Latvijas teritorijas – Kurzemi uz Ziemeļiem no Abavas, Vidzemes piekrasti, Gaujas lejteci, kā arī Daugavas lejteci. [...] Nozīmīgākā apdzīvotā vieta ir Rīga, kur jau pilsētas dibināšanas laikā atradās lībiešu apmetnes. Ar lībiešiem saistāmas tādas (mūsdienīgu) pilsētas un apdzīvotas vietas kā Ainaži, Aizkraukle, Cēsis, Ikšķile, Kandava, Limbaži, Mazsalaca, Salacgrīva, Salaspils, Talsi, Turaida, Ventpils u.c.”²⁰³ Šo teritoriju veidošanās ir apzināta jau „kopš desmitā gadsimta, tomēr drošākas ziņas ir kopš divpadsmitā gadsimta beigām, kad izšķirami pieci lībiešu novadi: Ziemeļkurzeme, Daugavas lejtece, Gaujas lejtece, Metsepole un Idumeja.”²⁰⁴

Ar Gaujas lībiešiem parasti saprot Turaidas iedzīvotājus, Daugavpils lejtece ietvēra Rīgu, Salaspili, Ikšķili, Lielvārdi, Aizkraukli. Metsepole ietvēra Vidzemes jūrmalu. „Lībiešu kultūra noformējās Daugavas lejtecē desmitā gadsimta otrajā pusē. Agrīnā stadijā tā ietver sevī daudz skandināvu elementu, bet nevar nepamanīt arī baltu, zemgaļu, latgaļu kultūras iespaidus, kas izpaužas ģeometriskajā ornamentā, tradīcijā lietot krustadatas, kaklariņķu fomās. [...] laikā, kad lībieši tiek minēti rakstītos avotos (11.-12.gadsimtā), varam runāt par viņiem kā etnosu ar noteiktu etniskās kopības apziņu.”²⁰⁵

¹⁹⁹ Treimane, Agnese. *Saruna ar lībiešu kopienas locekli*. 2016. Audioieraksts.

²⁰⁰ Treimane, Agnese. *Saruna ar Zoju Sīli*. 2016, 9.apr. Audioieraksts. Glabājas A. Treimanis personīgajā arhīvā.

²⁰¹ Sīle, Zoja. *Lībiešu valodas ābece*. Rīga: Likteņstāsti, 2005.

²⁰² Zemītis, Guntis. Lībieši: senākā vēsture (10.-16.gadsimts). *Lībieši. Vēsture, valoda un kultūra*. Rīga: biedrība „Līvō Kultūr sidām”, 2013. 95.lpp

²⁰³ Līvō Kultūr Sidām. *Lībieši 44 atbildēs*.

²⁰⁴ Zemītis, Guntis. Lībieši: senākā vēsture (10.-16.gadsimts). 95.lpp

²⁰⁵ Turpat, 105.lpp

12.-13.gadsimta avotos Kurzemes teritorijā lībieši netiek minēti. 9.gadsimtā rakstītajā Rimberta hronikā minētas tādas zemes kā Bandava un Ventava, kuru iedzīvotāji bijuši vendi/vindi. Vendus uztvēra kā atsevišķu etnosu, tiem raksturīgas tradīcijas, ko tagad piedēvē lībiešiem, un ir pamats uzskatīt, ka vendi bija izceļojusī Kurzemes lībiešu grupa.²⁰⁶ Par to, kāda un cik tieša ir Kurzemes un Vidzemes lībiešu saikne, pētnieki nav vienisprātis: „Domājams, ka neatkarīgi no tā, uz kāda etniskā komponenta pamata – skandināvu vai no Kurzemes pārceļojušu Baltijas somu – veidojās Daugavas lībiešu kultūra, aptuveni divsimt gadu bija pietiekami ilgs laika posms, lai abas attālinātos viena no otras gan valodas, gan materiālās kultūras ziņā. Atšķirīgi bija arī ārējie impulsi. Domājams, ka Daugavas un Kurzemes Baltijas somi bija nošķirami – gan pēc valodas, gan nelielām atšķirībām materiālajā kultūrā un arī pēc administratīvi teritoriālās piederības.”²⁰⁷

11.-12.gadsimtā lībieši nostabilizējās Daugavas baseinā. To dzīvesvietas veidoja pilskalni, kas parasti ierīkoti upju krastos, ar tiem pieguļošajām senpilsētām. Tie parasti bija arī varas centrs. Šajā laikā lībieši nebija vienota tauta, pārsvarā tie grupējās ap valdniekiem. Ekonomikas pamatu veidoja zemkopība, lopkopība, arī biškopība. Tirdzniecību veicināja Daugavas tirdzniecības ceļš. Lībiešu pasaules modelis balstīts somugru tautu uzskatos: bija izteikts mātes kults, upurēšana dieviem, piekariņu nēsāšana, Saulgriežu svinības.²⁰⁸

Neskatoties uz tā laika lībiešu stipro raksturu, kareivīgumu un spēcīgo pašidentifikāciju, „kari un to pavadones, epidēmijas, noveda pie tā, ka lībieši Vidzemē pakāpeniski izzuda. [...] Latvieši kā salīdzinoši lielāka tauta spēja atjaunot sava dzīvā spēka rezerves, bet lībieši to vairs nespēja. [...] Labākā situācijā, salīdzinot ar Vidzemi, lībieši atradās Kurzemes piekrastē, kurus kari skāra mazāk. Svarīga loma bija arī iespējai uzturēt sakarus ar radniecīgajiem Sāmsalas iedzīvotājiem.”²⁰⁹ Šī darba ietvaros uzmanība tiks vērsta tieši uz Ziemeļkurzemes lībiešiem. Šajā daļā lībieši saglabājās visilgāk – „Baltijas jūras piekrastē apmēram 60 km garā un 2-5 km platā joslā starp Ovīšiem un Ģipku, kur bija 12 lībiešu ciemi.”²¹⁰ Lai gan sākotnēji redzamāki un aktīvāki (un precīzāk fiksēti vēsturē) bijuši tieši Rīgas un Vidzemes lībieši, „astoņpadsmitā gadsimta otrajā pusē un deviņpadsmitā gadsimta sākumā viņi kā viendabīga etniska grupa dzīvoja vairs tikai Ziemeļkurzemē. Tomēr arī šeit [...] dzīvoja nedaudz latviešu un bija jauktās latviešu-lībiešu ģimenes, lai gan ciemu iedzīvotāju etniskais sastāvs vēl bija samērā viendabīgs.”²¹¹ Dzīve Ziemeļkurzemē ietekmēja lībiešu raksturu un saimniecisko darbību, dzīvesveidu – jūra, mežs un ne pārāk auglīgā piekrastes zeme noteica, ka pamatnodarbes bija zemkopība, lopkopība un zvejniecība. Šie darbi prasīja rūdījumu, rakstura stingrību un

²⁰⁶ Zemītis, Guntis. Lībieši: senākā vēsture (10.-16.gadsimts). 96-98.lpp

²⁰⁷ Turpat, 101.lpp

²⁰⁸ Turpat, 130.lpp

²⁰⁹ Turpat, 131.lpp

²¹⁰ Līvõ Kultūr Sidām. *Lībieši 44 atbildēs*.

²¹¹ Blumberga, Renāte. Lībieši 19.-21.gadsimtā. *Lībieši. Vēsture, valoda un kultūra*. Rīga: biedrība „Līvõ Kultūr sidām”, 2013. 171.lpp

noteiktību. Iztikas pelnīšana bija grūta – aparamas zemes bija maz, zemi izsniedza uz nomu. Arī zvejniecību ierobežoja muižas uzliktas normas un kvotas.²¹²

Tādējādi nesenā lībiešu pagātne saistāma tieši ar Kurzemes pusi, arī pašu lībiešu uzskatos tādēļ lībieši asociējas vispirms ar Kurzemi, jo ar šo reģionu tos saista nesenāka vēsturiska piederība. Skaidrojot reģionālās atšķirības, intervētā lībiešu kopienas locekle stāsta: „Ir Kurzemes un Vidzemes lībieši. Kurzemes lībieši ir vairāk mūsdienīgāki, tuvāki pagājušā gadsimta beigām. Tur vairāk ir zvejnieki, laivu mājas, kurās kūpināja zivis, piekrastes lībiskais, lībiešu ciemi, to nosaukumi. Tas ir zvejnieku laikmets. Vidzemes lībieši ir arheoloģiskais.”²¹³

Līdz 19.gs. beigām lībiešu skaits nedaudz pieauga, bet pēc tam jau samazinājās. Vēsturiskie avoti iezīmē šādu dinamiku: 19.gs. vidū Ziemeļkurzemē pēc mācītāja V. Hilnera ziņām dzīvoja 2052 lībieši, 1843. gadā Popes muižas teritorijā (Popes-Rindas draudzē) dzīvoja 655 lībieši, bet 1845. gadā Dundagas muižā (Irbes-Ģipkas draudzē) dzīvoja 1397 lībieši. Pēc A. J. Šēgrēna ziņām 1852. gadā abās draudzēs dzīvojuši 2324 lībieši. Somu filologs Ē. N. Setele 1888. gada ekspedīcijā ar vietējo mācītāju palīdzību noteica, ka rudenī Popes un Dundagas muižas teritorijā dzīvojuši 2929 lībieši – Popes muižā 956, bet Dundagas muižā 1973 lībieši.²¹⁴

Lībiešu skaita samazināšanos 19.gadsimtā ietekmēja dažādi apstākļi, piemēram, migrācija²¹⁵, arī sociālie dzīves apstākļi. Šajā laikā „lībieši dzīvoja pārapdzīvotības apstākļos, kad vienā ēkā mīta 10-30 cilvēku. Tādējādi, kad bija infekcijas slimību uzliesmojumi, mira daudzi [...] samērā liels īpatsvars bija nelaimes gadījumos mirušie, īpaši jūrā noslīkušie jaunie un pusmūža vīrieši.”²¹⁶ Būtisku ietekmi uz Ziemeļkurzemes lībiešu skaitu atstāja arī 1859.gads – Dundagas muižas piederošo sētu nomnieki (lībiešu zvejnieki) atteicās pildīt pārmērīgi lielās kļaušas, kā rezultātā muiža uzteica nomu un ziņoja par nekārtībām pārvaldes orgāniem. Tā rezultātā daudzus lībiešus apcietināja un sodīja. Daudzus izlika no mājām.²¹⁷ Kopumā viss minētais veicināja lībiešu skaita kritumu reģionā.

Viens no kritērijiem, kā šajā laikā tika uzskaitīti lībieši, bija to pašidentifikācija caur lībiešu valodas lietojumu. Par 19.gadsimta lībiešu valodas runātāju skaitu ir aptuvenas ziņas – domājams, tas saskanēja ar reģistrēto lībiešu skaitu (2000 – 3000). Vēsturniece R. Blumberga norāda: „Lībiešu valodas asimilāciju īpaši ietekmēja tas, ka lībieši latviešu valodu kā skolas, baznīcas un galveno ārpusaules saskarsmes valodu uzskatīja par labāku nekā savu dzimto valodu, tādēļ vecāki bieži bērniem kā pirmo valodu mācīja latviešu. [...] rietumlībiešu ciemos bērniem pirmā valoda joprojām bijusi lībiešu, bet Dundagas muižas teritorijā Setele (1888) novērojis, ka

²¹² Blumberga, Renāte. Lībieši 19.-21.gadsimtā. 177.lpp

²¹³ Treimane, Agnese. *Saruna ar lībiešu kopienas locekli*. 2016.

²¹⁴ Blumberga, Renāte. *Lībiešu pēdējos četros gadsimtos*. Livones. 2006, 10.jūn.
<http://www.livones.net/vesture/jaunielaiki/?raksts=8205> [skatīts 30.03.2016.]

²¹⁵ Pēc dzimtbūšanas atcelšanas Kurzemē 1817. gadā un 60. gadu reformām, kad Kurzemes zemnieki un zvejnieki ieguva pārvietošanās brīvību, lībieši līdzīgi kā latvieši pārcēlās uz dzīvi pilsētās un citos novados.

Blumberga, Renāte. *Lībiešu pēdējos četros gadsimtos*. Livones.

²¹⁶ Blumberga, Renāte. Lībieši 19.-21.gadsimtā. 171.lpp

²¹⁷ Turpat, 172.lpp

daži vecāki vairs nerunā ar bērniem līviski un viņu dzimtajā valodā kļūst latviešu.”²¹⁸ Tomēr kopumā 19.gadsimts bija līviešu kultūras dzīves uzplaukuma laiks: „deviņpadsmitā gadsimta vidū izvirzījās pirmie Kurzemes līviešu kultūras un izglītības darbinieki – Prinču ģimene rietumlīviešu novadā un Niks Polmanis austrumlīviešu novadā. Miķeļtorņa zvejnieks Jānis Princis, vecākais, pildīja vietējās baznīcas ķēstera pienākumus un brīvajā laikā rakstīja dzejoļus un tulkoja.”²¹⁹

Līviešu skaita samazināšanos un valodas asimilēšanos būtiski ietekmēja Pirmais pasaules karš. Tas līviešus „uz vairākiem gadiem piespieda doties bēgļu gaitās uz Latvijas iekšzemes apgabaliem un pat Igauniju un Krieviju.”²²⁰ 1915.gada jūlijā vietējās krievu varas iestādes pavēlēja visiem jūrmalas iedzīvotājiem atstāt mājas un doties iekšzemē – daļa apmetās turpat Kurzemē pie latviešu saimniekiem, daļa devās tālāk.²²¹ Līvieši mājās sāka atgriezties 1918.gadā, tas turpinājās līdz 1920.gadam. Mājas bija izpostītas, mantas izzagtas, māju iedzīve izvazāta, zeme aizlaista atmatā. Nebija tikai materiāli zaudējumi; lielākais šā kara nodarītais postījums bija tas, ka jaunā līviešu paaudze daļēji pazaudēja dzimto valodu.²²² Vēl vairāk – ne visi līvieši pēc kara atgriezās dzimtajā piekrastē. Latvijas tautas skaitīšanas datus 1920.gada vasarā visā Latvijas teritorijā fiksēts tikai 831 līvietis.²²³ Dzīvošana svešas valodas vidē nestiprināja līviešu valodas lietošanu ne līviešu jaunākajā paaudzē, ne ģimenēs. 1930.gados no visiem līviešu valodu protošajiem ģimenēs šo valodu lietoja tikai aptuveni ceturtdaļa.²²⁴ Daļa līviešu, kas pēc kara atgriezās mājās, vairs arī neidentificēja sevi ar līviešiem.

Pēckara gados radās pirmās iespējas līviešu kultūras mantojuma, valodas un sabiedriskās dzīves uzplaukumam un atgriešanai: „Tas lielā mērā saistāms ar līviešu atbalsta kustības izveidošanos Igaunijā un Somijā. Tās pirmsākumi meklējami 1920. gada vasarā, kad pie līviešiem pirmajā ekspedīcijā devās somu valodnieks, toreizējais Tartu universitātes Baltijas jūras somu valodu profesors Lauri Ketunens ar savu palīgu igauņu studentu, vēlāko līviešu folkloras pētnieku Oskaru Loritsu. Viņi novērtēja līviešu situāciju un secināja, ka, neko nedarot izglītības un kultūras jomā, līviešiem draud strauja asimilācija jeb pārlatviskošanās, jo Latvijas valsts 20. gados rūpējās tikai par līviešu ciemu un sētu saimnieciskās dzīves atjaunošanu.”²²⁵ Tādējādi, pakāpeniski pieaugot līviešu etniskajai apziņai, palielinājās ar aktivitātes un centieni dažādos veidos saglabāt esošo līviešu kultūras mantojumu un līviešu kopienu.

²¹⁸ Blumberga, Renāte. *Līvieši 19.-21. gadsimtā*. 173.lpp

²¹⁹ Turpat, 174.lpp

²²⁰ Turpat, 181.lpp

²²¹ Blumberga, Renāte. *Līvieši un pirmais pasaules karš*. Livones. 2016, 10.jūn. <http://www.livones.net/vesture/jaunielaiki/?raksts=8204> [skatīts 30.03.2016.]

²²² Blumberga, Renāte. *Līvieši un pirmais pasaules karš*. Livones.

²²³ Blumberga, Renāte. *Līvieši 19.-21. gadsimtā*. 181.lpp

²²⁴ Blumberga, Renāte. *Līviešu pēdējos četros gadsimtos*. Livones.

²²⁵ Blumberga, Renāte. *Līviešu kultūras un sabiedriskā dzīve*. Livones. 2016, 10.jūn. <http://www.livones.net/vesture/jaunielaiki/?raksts=8203> [skatīts 30.03.2016.]

1925.gadā Latvijā oficiāli reģistrēti jau 1238 lībieši, no kuriem 97,49%²²⁶ dzīvoja tradicionālajā dzīvesvietā Ziemeļkurzemes piekrastē.²²⁷ Lielā mērā lībiešu skaita paaugstināšanos šajos piecos gados skaidro ar bēgļu pastiprinātu atgriešanos, kā arī etniskās pašapziņas celšanos, ko veicināja zinātnieki un pētnieki.²²⁸ Pētnieki gan atzīst, ka tas nebijis ilgstoši: „Lai arī starpkaru periodā bija vērojams lībiešu kultūras dzīves uzplaukums un bija salīdzinoši labvēlīgi apstākļi valodas attīstībai, kopumā tomēr nevar teikt, ka lībiešiem būtu bijusi spēcīga etniskā pašapziņa.”²²⁹ Kopumā lībiešu dzīve šajā laikā uzlabojās – palielinājās saimnieciskās iespējas, kā arī iespējas iegūt amatus²³⁰.²³¹ Tāpat bija iespēja organizēt savu kultūras dzīvi un pozicionēt sevi kopējā sabiedrībā. „Nozīmīgākais lībiešu jūrmalas centrs bija Mazirbe, kur darbojās baznīca, skola, pasts, ambulance ar ārstu un vecmāti, aptieka, vairāki veikali, tējnīca, frizētava, fotodarbnīca, tvaika dzirnavas, kokzāģētava, zivju sālītava un žāvētava, ķieģeļu ceplis un zvejnieku kooperatīvs „Zivs”. Pirmā pasaules kara laikā tika uzbūvēts šaursliežu dzelzceļš jeb mazbānītis, kas nāca no Ventspils un Mazirbē pagriezās uz Dundagu un Stendi.”²³² Mazirbe kļuva arī par lībiešu sabiedriskās un kultūras dzīves centru, un šo lomu tā saglabā arī mūsdienās. Lielā mērā tas saistāms ar Līvu tautas nama atrašanās vietu.

1923.gadā Mazirbē tika dibināta vienīgā lībiešu sabiedriskā organizācija Līvu savienība, kas darbojās 20. un 30.gados. Savienības mērķi bija uzturēt dzīvu lībiešu valodu, izplatīt zinības un mācības lībiešu vidū, palīdzēt uzlabot viņu ekonomisko un sociālo dzīvi. Līvu savienība apvienoja vien desmito daļu no visiem lībiešiem, taču tā bija lībiešu sabiedriskās un kultūras dzīves galvenā veicinātāja un koordinētāja. Tā paša gada 18.novembrī tika atklāts Līvu savienības un lībiešu karogs.²³³ Viena no savienības iniciatīvām bija lībiešu tautas nama būvniecība Mazirbē. „Tā kā lībiešiem pašiem līdzekļu nepietika, palīgā tika aicinātas arī radu tautas. [...] Tautas nama pamatakmens iemūrēšanas svinīgā ceremonija notika 1938.gada 3.oktobrī, bet namu ar plašām svinībām atklāja 1939.gada 6.augustā Mazirbē.”²³⁴ Tautas nams tiek uzlūkots „par lībiešu un viņu valodas radnieku – igauņu, somu un ungāru – sadarbības simbolu.”²³⁵ Izveidoja īpašu fondu naudas vākšanai celtniecībai. Namā paredzēja telpas lieliem pasākumiem, viesu istabas, telpas zvejnieku kooperatīvam. Papildus 1932.gadā tika nodibināta Lībiešu draugu biedrība Latvijā. Līdz ar citām sabiedriskās dzīves aktivitātēm, lībiešu vidū arvien aktuālāka kļuva kora dziedāšana. Pirmais koris tika dibināts jau 1912.gadā, bet

²²⁶ Dundagas pagastā dzīvoja 767 jeb 61,95 %, bet Popes pagastā - 440 jeb 35,54 % lībiešu.

²²⁷ Blumberga, Renāte. *Lībiešu kultūras un sabiedriskā dzīve*. Livones.

²²⁸ Blumberga, Renāte. *Lībieši 19.-21. gadsimtā*. 181.lpp

²²⁹ Turpat, 182.lpp

²³⁰ Arī Latvijas brīvvaldīgas galvenā pamatnodarbošanās bija zvejniecība – zivis dažādi ekspluatēja un pārdeva. Ar laiku lībieši ierīkoja savus veikalus, kā arī ieņēma amatus publiskās iestādēs – stacijās, pastā utt. Daži savās mājās ierīkoja tūristu mītnes.

²³¹ Blumberga, Renāte. *Lībieši 19.-21. gadsimtā*. 186.lpp

²³² Turpat, 187.lpp

²³³ Turpat

²³⁴ Turpat, 189.lpp

²³⁵ Blumberga, Renāte. *Lībiešu atmoda un radu tautu kustība. Lībieši. Vēsture, valoda un kultūra*. Rīga: biedrība „Līvõ Kultūr sidām”, 2013. 243.lpp

„1924.gada 24.jūnijā notika pirmie lībiešu dziesmu svētki, kuros dziedāja Sīkraga, Košraga un Kolkas apvienotais koris Kārļa Bernšteina vadībā.”²³⁶

Lībiešu kopienas aktivitātes nodrošināja arī lībiešu valodas situācijas uzlabošanu. Līvu savienība panāca, ka visās jūrmalas ciemu skolās, izņemot Melnsilu, no 1923.gada rudens fakultatīvi mācīja lībiešu valodu.²³⁷ Valodas izplatību nodrošināja arī literatūras lībiešu valodā pieejamība. „1920.gadu pirmajā pusē Igaunijas radu tautu aktīvistu bija jau izdevuši piecas lībiešu lasāmgrāmatas, kā arī Kārļa Staltes dzejoļu krājumu. [...] 1931.gada Ziemassvētkos iznāca pirmais laikraksts lībiešu valodā – mēnešraksts „Līvli”.”²³⁸

Tomēr, neraugoties uz lielo aktivitāti lībiešu vidū, 1935.gadā bija samazinājies to cilvēku skaits, kas sevi uzskatīja par lībiešiem: tautas skaitīšanā tika reģistrēti vien 944 lībieši.²³⁹ Tam rodami vairāki skaidrojumi. „Pirmkārt, aptuveni ceturtdaļa no Ziemeļkurzemes lībiešu ciemos dzīvojošajam personām, kuras varētu uzskatīt par lībiešiem, bija mainījušas etnisko identitāti. Otrkārt, atstājot tradicionālās dzīvesvietas, lībieši lielākoties mainīja etnisko identitāti. Treškārt, lībiešu valoda bija būtisks etniskās pašidentifikācijas parametrs, tomēr ne vienīgais. Arī Līvu savienība 30.gados arvien biežāk sapulcēs lietoja latviešu valodu. Tātad tās rindās bija arī tādi biedri, kas sevi uzskatīja par lībiešiem, bet valodu neprata.”²⁴⁰

Līdzīgi kā pēc Pirmā pasaules kara, arī pēc Otrā pasaules kara „oficiālais lībiešu skaits strauji samazinājās. Iemesls tam bija emigrācija, deportācija, bailes publiskot etnisko identitāti un bieži vien arī padomju ierēdņu nevēlēšanās akceptēt tautību „lībietis”. Tā 1959.gadā Latvijā oficiāli reģistrēti tikai 185 lībieši, 1970.gadā – 48.”²⁴¹ Būtiski lībiešu kopienas sairšanu, lībiešu valodas izzušanu ietekmēja lībiešu lokālās piederības izjaukšana – kopiena tika atstāta bez tai raksturīgās dzīves vides. Piekraļē PSRS noteica robežzonas režīmu, zveja tika kolektivizēta. Mazajos ciemos piekraļē zveja likvidējās un bija jāpārvācas uz lielākiem rajona centriem. Iedzīvotāju pārvietošanās tika ierobežota, tādēļ daudzi atstāja mazos ciemus, kas teju izzuda kā apdzīvotas vietas.”²⁴²

Saistībā ar aizliegumu paust sevi kā lībieti un lībiešu kultūras neatzīšanu, „Padomju periodā lībiešu sabiedriskā un kultūras rosība atjaunojās tikai 1970.gados. Pamatā tā saistīta ar 1972.gadā dibināto lībiešu etnogrāfisko ansambļu – „Līvlist” Rīgā un „Kāndla” Ventspilī – darbību. Lībiešu muzikālo mantojumu popularizēja arī latviešu folkloras kopa „Skandinieki”, kuru 1976.gadā dibināja un vadīja lībiete Helmī Stalte ar dzīvesbiedru Daini Staltu.”²⁴³ Līdz ar muzikālā un folkloras mantojuma aktualizēšanu, bija arī centieni saglabāt materiālo mantojumu. 1978.gada

²³⁶ Blumberga, Renāte. Lībieši 19.-21.gadsimtā. 188.lpp

²³⁷ Turpat, 187.lpp

²³⁸ Turpat, 189.lpp

²³⁹ Blumberga, Renāte. *Lībiešu pēdējos četros gadsimtos*. Livones.

²⁴⁰ Blumberga, Renāte. Lībieši 19.-21.gadsimtā. 183.lpp

²⁴¹ Turpat, 190.lpp

²⁴² Turpat

²⁴³ Blumberga, Renāte. Lībieši 19.-21.gadsimtā. 191.lpp

novembrī Mazirbes internātpalīgskolā atvēra etnogrāfisko priekšmetu kolekciju „Rāndali” – tā tika veidota pedagoģiskos nolūkos, apvienojot priekšmetus ar cilvēku stāstiem. Diemžēl pēc 2008.gada šī kolekcija izjuka un vairs nav apskatāma.²⁴⁴ Bija arī mēģinājumi panākt oficiālu lībiešu atzīšanu: 1978.gadā inteliģentu grupa rakstīja vēstuli ar lūgumu atzīt lībiešus par pastāvīgu etnosu, tomēr šis iesniegums nekādu atbildi nesaņēma.²⁴⁵ Padomju periodā pakāpeniski arī izmira lībiešu valoda – nevienam Latvijas teritorijā dzīvojošam cilvēka lībiešu valoda vairs nebija dzimtā. Pašlaik nav zināma neviena persona, kura dzimusi 1940.gados un vēlāk un kuras dzimtā valoda būtu lībiešu.²⁴⁶

Neraugoties uz Padomju perioda uzliktajiem ierobežojumiem lībiešu kultūras attīstībai, jāmin arī atstātais pozitīvais iespaids. Pateicoties ierobežojumiem piekrastes zonā, tika saglabāta autentiskā vide, t.sk. arī tur dzīvojošie cilvēki minimāli saskārās ar ārpus ciemiem notiekošajiem notikumiem un vairāk saglabāja lībisko, un neskartas vietas (piem., pamestās mājas netika izlaupītas), saglabājās lībiešiem raksturīgā kultūrvidē, kā arī piekrastes jūrmala saglabājās tīra un samērā neskarta, piekrastes īpašumi nepārgāja tādu privātīpašnieku īpašumā, kas būtu vēlējušies izteikti mainīt apbūvi, zonējumu²⁴⁷.

Pirmās iespējas atjaunot pirmajā Latvijas neatkarībā aizsāktos centienus uzturēt un popularizēt lībiešu kultūru, valodu, dzīvesveidu nāca līdz ar Latvijas neatkarības atgūšanas, atmodas vēsmām pagājušā gadsimta 80.gadu beigās. „1988.gada 26.novembrī Rīgā ar nosaukumu „Lībiešu kultūras savienība” tika atjaunota 1940.gadā slēgtā Līvu savienība. 1993.gadā biedrība atguva vēsturisko nosaukumu un kļuva par Līvu savienību.”²⁴⁸ Atjaunošanas dienā tajā iestājās 139 biedri. Līvu savienībai ir vairākas reģionālās nodaļas, no kurām lielākās ir Rīgā, Ventpilī un Kolkā. Abas pēdējās tika dibinātas jau 1989.gadā. Šis gads iezīmējas arī ar pirmajiem Lībiešu svētkiem – tos svin par godu Lībiešu tautas nama 50 gadu jubilejai. Līdz ar svētkiem notiek arī pirmā lībiešu tematikai veltītā zinātniskā konference. Rīgā svētdienas skolā sāk mācīt lībiešu valodu, bet jau 1990.gadā Latvijas Universitātes Filoloģijas fakultātē sāk lasīt speckursu „Ievads lībiešu filoloģijā.”²⁴⁹

²⁴⁴ Blumberga, Renāte. Lībieši 19.-21. gadsimtā. 192.lpp

²⁴⁵ Turpat, 191.lpp

²⁴⁶ Turpat, 194.lpp

²⁴⁷ Z. Sīle stāsta: „Bija pierobežas zona, cilvēki nevarēja iebraukt, vide bija tā kā konservētā veidā saglabājusies. Tur nebija zagļu, tur neaplaupīja mājas. Meži, piekraste, jūra bija tīra. Ne tur bija tūristi, ne kā. Kad atbrauca ārzemnieki, cilvēkiem bija liels notikums.” [Treimane: Zoja Sīle] Par šo laiku stāsta arī Edgars Millers: „Kultūrvēsturiskā vide ir saglabājusies. Visi bļautās par padomju armiju, bet šim reģionam jābūt pateicīgam tam režīmam, jo tas saglabāja daudz. Kad nāca remdenie gadi padomijā, tad Mākslinieku un Rakstnieku savienība izkaroja to, ka viņi var iegādāties šeit īpašumus. Viņi 90.gados pasargāja apgabalu no visiem nelabvēlīgajiem elementiem. Jo īpašumi piederēja māksliniekiem un rakstniekiem, inteliģencei. Līdz ar to šeit ir ļoti augsts intelektuālais līmenis, un priekš kultūras vides, lai viņu saglabātu, ir ļoti labi. Nevienš nenoārdīja vecās mājas, viņi atjaunoja un taisīja, cik bija rocība. Līdz ar to nav tā, kā citur, kur viss ir notrīts un baigā būda virsū, kas pilnīgi lec no visurienes ārā.” [Treimane: Edgars Millers] Arī Ventpils Piejūras brīvdabas muzeja darbiniece atzīst: „80.gadu vidū mēs (muzejs) braukājām pa ciemiem, gar piekrasti bija ļoti daudz pamestās mājas. No tām mēs varējām ņemt visu, ko vien vārējām paņemt bez vēstures, jo cilvēki vienkārši tur vairāk nebija.” [Treimane: muzejs]

²⁴⁸ Blumberga, Renāte. Lībieši 19.-21. gadsimtā. 185.lpp

²⁴⁹ *Svarīgākais lībiešu vēsturē 1940-1990. gads*. Livones. 2006, 9.jūn. <http://www.livones.net/vesture/?raksts=8217> [skatīts 2.05.2016.]

Pirmais būtiskākais solis līdz ar Latvijas neatkarības atgūšanu bija lībiešu statusa oficiāla atzīšana Latvijas Republikas likumdošanā. Tas deva tiesības uzrādīt tautību „lībietis” arī pašē. Bet, kā norāda R. Blumberga, „lai gan pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas lībiešiem bija iespēja brīvi legalizēt etnisko identitāti un kļūt par lībiešiem, tomēr daudzi no tiem, kuri sevi uzskata par lībiešiem, oficiāli tautību nav mainījuši. Viens no iemesliem bija valsts nodevas maksāšana par tautības maiņu.”²⁵⁰ Šo nepilnību neilgi pēc tam gan laboja, tomēr vairumam vairs nebija aktuāli oficiāli paust savu etnisko identitāti. Rezultātā 2011.gada tautskaites laikā reģistrēti 250 lībieši. Šobrīd lībieši dzīvo ļoti izklaidus kā Kurzemē, tā Vidzemē, bet lielākā koncentrācija un aktīvākā darbība ir Rīgā, Ventspilī, Kolkas un Tārgales pagastā.

Šajā apakšnodaļā apskatītais vēsturiskais konteksts tiks turpināts ar mūsdienu situācijas aprakstu nākamajā apakšnodaļā.

2.2. Mūsdienu Latvijas lībiešu kopienas un tās nozīmīgāko tradīciju raksturojums

Hronoloģiski ar mūsdienām lībiešu kopienas kontekstā šī maģistra darba ietvaros tiek saprastas pēdējās trīs desmitgades. Kā minēts apakšnodaļā 2.1., padomju periodā lībiešiem nebija iespēju atklāti paust savu etnisko piederību, mainījās jūrmalas ciemu apdzīvotība, izzuda sarunvaloda, tādēļ jauns posms iezīmējas līdz ar 20.gs. 90.gadiem, kad aktivizējās idejas par Līvu savienības atjaunošanu, vēlāk Līvu savienības īpašumā tika atgūts arī Līvu tautas nams, Kurzemes piekraste kļuva atkal pieejama, radās jaunas iniciatīvas, pastiprinājās valsts atbalsts.

Līdz ar lībiešu atzīšanu politiskajā telpā un likumdošanas attīstību²⁵¹, aktivizējās arī lībiskā identitāte²⁵², vienlaikus atsākās interese par lībiešu valodu. Piemēram, jau „1989.gadā sāka darboties lībiešu valodas kursi, kas, dažādu biedrību un iestāžu organizēti, notiek līdz pat mūsdienām.”²⁵³ Kā norāda vēsturnieki, lībiešu vidū valdīja izteikts optimisms, apņēmība, pat kareivīgums un cīņas spars, apziņa par jaunas pakāpes aktivitātes nepieciešamību. Par to liecina, piemēram, Valta Ernštreita raksts 1999.gada lībiešu gadagrāmatā: „Pēdējo lībiešu laiks ir pagājis. Lībiešu pēcteču laiks ir pagājis. Ir iestājies pirmo, otro, trešo un vēl nākamo lībiešu laiks. [...] Pēdējo piecdesmit gadu laikā lībieši ir bijuši objekta lomā. Viņi ir pētīti, dokumentēti, un vienīgie, kam viņi šķituši interesanti, ir zinātnieki. Tagad lībieši ir kļuvuši par subjektu. Viņi vairs nav daļa no kaut kā [...] Lībieši atkal ir sākuši strādāt sev.”²⁵⁴ Taču vienlaikus ar atmodu, entuziasmu, dažādām aktivitātēm²⁵⁵ radās arī nesaskaņas kopienas iekšienē, nebija vienotas vīzijas par to, ko kopīgi vēlas panākt, kāda ir lībiešu etnosa vieta Latvijā, pēc kādiem kritērijiem

²⁵⁰ Blumberga, Renāte. Lībieši 19.-21. gadsimtā. 194.lpp

²⁵¹ Likums „Par Latvijas nacionālo un etnisko grupu brīvu attīstību un tiesībām uz kultūras autonomiju”

²⁵² Kā minēts iepriekš, pašē arī bija iespējams iegūt tautības ierakstu „lībietis”.

²⁵³ Blumberga, Renāte. Lībieši 19.-21. gadsimtā. 195.lpp

²⁵⁴ Ernštreits, Valts. Neredzamā fronte. Vēlīts otrajiem lībiešiem. *Lībiešu gadagrāmata 1999*. Rīga: Lībiešu krasts, 1999. 169.lpp

²⁵⁵ Tādām kā grāmatu izdošana, pētījumi, konferences, ansambļu dibināšana, svētku tradīcijas iesākšana, muzeju veidošana utt. Detalizētāk par kopienas aktivitātēm šajā periodā tiks runāts 3.nodaļā.

var noteikt piederību lībiešiem. Nebija vienprātības arī par valodas vietu un nozīmi lībiskajā identitātē. To veicināja arī sākotnējās sajūsmas un izloloto sapņu zudums saistībā ar tā saukto „Lībiešu krasta programmu”, kas sākotnēji tika veidota kā spēcīgs atbalsta mehānisms, bet ar laiku izsmēla savu kapacitāti un tika likvidēta. Šo likvidāciju iniciēja Līvu savienība, kas rezultējās tā sauktajā Lībiešu karā, kas izpaudās gan kā sadursme starp lībiešiem un Latvijas valsti, gan lībiešu pašu starpā. Nesaskaņu iemesls – uzskatu dažādība par to, kam jākalpo „Lībiešu krastam”.²⁵⁶ Vēlāk līdzīgā situācijā nonāca arī valsts mērķprogramma „Lībieši Latvijā”. LKS pārstāve G. Blumberga stāsta: „Kāpēc notika tā sauktais „lībiešu karš”? Līvu savienība bija izlēmusi likvidēt „lībiešu krastu”, kurš tika izcīnīts ar lielām pūlēm. Tā bija lielākā kļūda, ko Līvu savienība ar savām rociņām bija izdarījusi. Viņi aizgāja sūdzēties uz ministriju, un vēlāk presē parādījās ziņa, ka likvidēs lībiešu krastu. Tad mēs uztaisījām vēstuli, savācām 500 parakstu, uztaisījām „lībiešu karu”, kura rezultātā pieņēma lēmumu izveidot ilgtermiņa valsts mērķprogrammu „Lībieši Latvijā”. Kas notika ar ilgtermiņa mērķprogrammu? Tā ir nolikvidēta, pateicoties pašiem lībiešiem.”²⁵⁷ Mērķprogramma pēc tās beigām netika atjaunota, jo lībiešu kopiena bija zaudējusi uzticamību: „Lībiešiem daudz naudas bija dotas, bet nebija atskaišu. Daudz kas pazuda, tika norakstīts. Netika kontrolēts, netika pienācīgi skatīts. Tur arī kaut kā iekšēji viņiem bija dažādi grupējumi. Līdz ar to vairāk naudu nevarējām dot. Tie, kas palika parādnieki, paši bija vainīgi pie tā, ka no valsts puses tālāk nefinansēja.”²⁵⁸

Kopumā šīs nesaskaņas, kā arī politiskās pārmaiņas valstī, radīja emocionālo spriedzi lībiešu kopienā, kuru raksturo viena no intervētajām: „Bija uzrāviens un liela sajūsma lībiešos, kad Līvu savienība aktivizējās. Brauks, darīs, dzīvos – slauks govi, ies jūrā. Un tad tas pamazām pārvērtās realitātē, notika atslābums [...] Atmosfērā sākumā lībiešiem bija cerība, ka tiksim pie neatkarības un viss būs kā agrāk. Bet iestājās reālā dzīve, un tad kā kurš tiek ar to galā. Cilvēkam bija liels pārdzīvojums, jo notika privatizācija, zemes reformas. Daudz kas notika reizē. Rīgā bija bandīti, šaušanas. Un bija viena daļa tie naīvie lībieši, kas cerēja, ka tiks Kurzemē atpakaļ, ies jūrā, slauks govi, kops zemi un dzīvos. Bet bija tādas anketas sagatavotas – lūdzu, uzrakstiet, kādas ir jūsu un ieceres, cik lopu, vai Jūs laivu pirkiet un tā. Un praktiski neviena anketa neatnāca atpakaļ, jo saprata, ka to nevar un negrib. Cilvēki it kā vēlējās atbrīvoties no šīs te iepriekšējās kārtības, tajā pašā laikā bija pierasts, ka valsts visu tev gādāja. Tā bija liela vilšanās.”²⁵⁹

Tāpat ātri vien no Līvu savienības, kurai bieži mainījās vadītāji un līdz ar to – viņu intereses, atšķēlās citas interesentu grupas, spilgtākā un ilgtspējīgākā no tām – Lībiešu kultūras centrs, kas līdz šim darbojas nošķirti un saskaņā ar savām vērtībām un uzstādījumiem. Vēlāk arī veidojās

²⁵⁶ Tas ir, lībiešu aktīvā inteliģence (Līvō Kultūr sidām) un programmas īstenotāji uzskatīja, ka programmai jākalpo pētniecībai, lībiešu kultūras uzturēšanai un attīstībai, kamēr Līvu savienība līdz ar valdību uzskatīja, ka vairāk līdzekļu jānovirza iedzīvotāju sadzīves apstākļu uzlabošanai. [Blumberga, 2014: 167]

²⁵⁷ Treimane, Agnese. *Saruna ar Gundegu Blumbergu*. 2016, 14. apr. Audioieraksts. Glabājas A. Treimanes personīgajā arhīvā.

²⁵⁸ Treimane, Agnese. *Saruna ar Kultūras ministrijas pārstāvi*. 2016, 25. apr. Audioieraksts. Glabājas A. Treimanes personīgajā arhīvā.

²⁵⁹ Treimane, Agnese. *Saruna ar lībiešu kopienas locekli*. 2016.

„Līvu fonds”, apvienība „Rānda”. Bijušas vairākas diskusijas par lībiešu tēla un vārda pozicionēšanu, kur tādas kopas kā „Skandinieki” ir nošķīrušās ar savu viedokli. Veidojās vairākas jaunas mūzikas kopas, savukārt esošā lībiešu mūzikas un identitātes stūrakmens, ansambļa „Līvlist” dalībnieku skaits ar katru gadu sarūk.

Neraugoties uz to, lībiešu aktivitāte bijusi ļoti liela un ir vairāki nozīmīgi sasniegumi un veikumi. Jau vairāk kā 20 gadu darbojas lībiešu jauniešu nometne, tiek rīkotas Līvu kultūras dienas, bijis arī Līvu kultūras gads. Izdotas vairāki desmiti grāmatas – dzejas izlases, pētījumi, gadagrāmatas –, 25 gadus notiek Lībiešu svētki, ir cieša sadarbība starptautiskā līmenī, tiek uzturēti lībiešu valodas kursi. Kā arī nemitīgi rodas arvien jaunas iniciatīvas un inovatīvi veidi lībiešu kultūras izmantošanā, piemēram, valodas apguves profils „Līvō Kēļ”, mūzikas diski, tematiskas viesu mājas, tūrisma programmas utt.

Lībiešu kopiena mūsdienās

Ņemot vērā iepriekš minētos vēsturisko notikumus, jautājums par mūsdienu lībiešu kopienas kā veseluma esamību ir diskutabls. Kopumā var izdalīt divus mūsdienu lībiešu un to kopienas definēšanas veidus: formālais²⁶⁰ un pašu kopienas locekļu uzskatos veidotais. Formāli, lībieši definēti kā Baltijas jūras somu tauta, kas jau izsenis dzīvojusi tagadējās Latvijas teritorijā, un kā Latvijas pamatiedzīvotāji.²⁶¹ Latvijas likumdošanā lībieši tiek atzīti kā sena Latvijas pamattautība²⁶², kas būtiski veido šīs valsts identitāti. Šī brīža kopienas apmērus noteikt ir samērā grūti, jo zudis vienojošas valodiskais pamats – šobrīd nav autentisku valodas runātāju, un varētu teikt, ka „lībiešu etniskajai pašidentitātei nav saistības ar lībiešu valodas prasmi, turklāt reizumis sevi ar lībiešiem identificē personas, kurām nav pat lībiešu izcelsmes.”²⁶³ Tajā pašā laikā pašu kopienas locekļu vidū valoda vēl joprojām tiek uzskatīta par vienu no galvenajām kopienas pazīmēm, centieni to uzturēt ir viens no galvenajiem vienojošajiem aspektiem kopienā. Lībieši uzskata, ka sarunvalodas zudums pagājušā gadsimta vidū būtiski mazinājis kopienas kā vienota veseluma pastāvēšanas iespējas: „Kad valoda pazūd, pazūd kopienas sajūta un notiek asimilācijas process. Pārrāvums ir, un katrai nākošajai paaudzei interese zūd. [...] Reāli ir tā – lībiešu kopiena kā tāda, kurā lietotu valodu, vairs nepastāv.”²⁶⁴

Tāpat kopienas pēdējā spēcīgākā vienojošā lokalitāte²⁶⁵ ir zudusi.²⁶⁶ Mūsdienās lībieši dzīvo galvenokārt Rīgā, Ventspilī un Kolkas pagastā.²⁶⁷ Saikne ar Ziemeļkurzemes krastu mūsdienās vairumam ir vairāk mentāla kā fiziska, tomēr arī šādi tā saglabā savu nozīmi. Interesanti, ka, lai

²⁶⁰ Tāds, kas parādās valsts kultūrpolitikā, oficiālajos dokumentos u.tml.

²⁶¹ Līvō Kultūr Sidām. *Lībieši 44 atbildēs*.

²⁶² Augstākā Padome. *Par Latvijas nacionālo un etnisko grupu brīvu attīstību un tiesībām uz kultūras autonomiju*. Stājies spēkā 1991. gada 19. martā. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=65772> [21.02.2016.]

²⁶³ Blumberga, Renāte. *Lībieši 19.-21. gadsimtā*. 195.lpp

²⁶⁴ Treimane, Agnese. *Saruna ar lībiešu kopienas locekli*. 2016.

²⁶⁵ Lībieši 19. un 20. gs. ietvaros lokāli vairāk bijuši tieši Kurzemē, jo Vidzemē jau agrāk tie bija sajaukušies ar latviešiem.

²⁶⁶ Lībiešu pēcteči ir ģeogrāfiski izkaisīti, Ziemeļkurzemes ciemos palicis vien neliels skaits iedzīvotāju, daļa no tiem arī ir tikai vasarnieki.

²⁶⁷ Sīle, Zoja. *Lībiešu valodas ābece*. Rīga: Likteņstāsti, 2005.

gan teorētiski vairs neuzskata, ka kopienas galvenais raksturlielums ir kopīga teritorija, pašai kopienai tas tomēr ir svarīgi: „Es domāju, tas lielā mērā ir to piederības sajūtu lībiešu kultūrai veidojis. Es nezinu, kā būtu, ja mēs nebūtu tajā visā Kurzemes būšanā un tikai Rīgā, tas noteikti citādāk, varbūt vēlāk būtu atnācis.”²⁶⁸ Vai arī: „Tas lībiskais man tomēr ir visstiprākais. Iespējams, tas ir tāpēc, ka bērnības vasaras šeit (Kolkā) pavadītas. Kā mani atveda pie vecvecākiem, tā septembrī savāca.”²⁶⁹ Arī citai intervētai ir līdzīgas bērnības atmiņas: „Ar vectēvu kopš bērnības braucām uz Košragu, kur ir viņa dzimtās mājas. Tas gan vairs nebija viņa dzimtas īpašums, bet saikne ar tiešu avotu nav pazudusi. Viņa vienmēr ir bijusi.”²⁷⁰ Lokalitāte būtiska ir arī jauniešiem, nometnes dalībniekiem: „Domāju, ka vietai ir liela nozīme, jo tomēr tas ir Līvu krasts un Mazirbe ir lībiskā epicentrs. Tur arī iespējams gūt visvairāk informācijas, sajūtu.”²⁷¹

Lībiešu saikne ar Kurzemi, iespējams, ir spēcīgāka arī jūras klātesamības dēļ. Jūra kā dabas elements, iespējams, ietekmējusi mentalitāti, kam tiek piedēvētas tādas īpašības kā (noslēgtība, izturība, spītība). Tā noteikusi arī lībiešiem vēsturiski raksturīgās zvejniecības iemaņas, jūrā braukšanas prasmes, kas ietekmējušas gan dzīvi uz sauszemes (rokdarbi, ēdiena gatavošana, apģērbs), gan garīgo pasauli, kas izpaužas mītos, teikās, parunās, simbolikā, krāsās, gan nodalījumu latviešos (sauszemniekos) un lībiešos (jūrā braucējos). Runājot par lokalitātes nozīmi, lībieši kā pozitīvu un sev pretēju piemēru nereti min suitus, kam izdevies sevi pozicionēt un būt vienotiem kopīgās lokalitātes dēļ: „Alsungā suiti dabūja UNESCO statusu. Lielā atšķirībā ir tāda, ka viņi vēl ir kā kopiena. Kopiena uz vietas. Te, Kolkā, par nekādu kopieni nevar runāt. Vecie, īstie lībieši tikai daži ir palikuši. Liela daļa ir ienācēju.”²⁷² Tam piekrist arī cita intervētā: „Lībieši nav tas pats, kas suiti. Lībieši ir visur un nav nekur. Nav nevienas vietas, kuru viņi būtu vairāk par desmit.”²⁷³ Kā arī: „Uzskatu, ka labs piemērs ir suiti. Mēs no suitiem ļoti iedvesmojamies un mācāmies. Vasarā bijām pie viņiem arī ciemos. Jāņem vērā faktors, ka suiti ir viena noteikta teritorija, bet līvi ir izkaisīti pa visu Latviju – Rīgā, Vidzemē, kaut kur Kurzemē. Varbūt tas arī ir faktors, kāpēc nav tik veiksmīgs tas kopā nākšanas stāsts.”²⁷⁴

Runājot par lokalitāti, faktors, kas jāpatur prātā ir, ka vēsturiski lībieši bijuši vairāk saistīti ar Vidzemi, arī Rīgu, un šajos reģionos ir kā daudz lībiešu pēcteču, tā arī šobrīd notiek daudz aktivitāšu (piemēram, Turaidas Muzejrezervātā, Staicelē, Rīgā). Tādējādi, lai gan pamatā ar lībiešiem saista Kurzemes pusi, lībiešu kopienai ir arī tādi piederīgie, kam nav saiknes ar Kurzemi, bet tas nemazina šo cilvēku piederību kopienai un iesaisti tajā. Ne teorētiski, ne formāli

²⁶⁸ Treimane, Agnese. *Saruna ar lībiešu kopienas locekli*. 2016.

²⁶⁹ Treimane, Agnese. *Saruna ar lībiešu kopienas locekli*. 2016.

²⁷⁰ Treimane, Agnese. *Saruna ar lībiešu kopienas locekli*. 2016.

²⁷¹ Treimane, Agnese. *Saruna ar lībiešu jauniešu nometnes dalībniecēm*. 2016, 3.mai. Audioieraksts. Glabājas A. Treimanes personīgajā arhīvā.

²⁷² Treimane, Agnese. *Saruna ar lībiešu kopienas locekli*. 2016.

²⁷³ Treimane, Agnese. *Saruna ar lībiešu kopienas locekli*. 2016.

²⁷⁴ Treimane, Agnese. *Saruna ar lībiešu kopienas locekli*. 2016.

netiek izteikts šāds dalījums. Tiem, kas popularizē lībiešus, būtiski ir visi reģioni. Tomēr vairāk aktivitāšu koncentrētas Rīgā un Kurzemes jūrmalā.

Kopumā piederības kopienai izjūta vairāk balstīta sajūtās un apzinātā sevis pašidentifikācijā. Tādēļ arī šī darba ietvaros autore lībiešus definējusi gan kā cilvēkus ar lībisku izcelsmi, gan kā tos, kas izjūt sevi kā etnosam piederīgus. Aplūkojot 2011.gada statistikas datus par iedzīvotāju nacionālo sastāvu, redzams, ka 250 cilvēki identificējuši sevi kā lībiešus²⁷⁵. Vecuma grupas ir samērā viendabīgas – apmēram tikpat bieži sevi kā lībiešus identificējuši kā gados jaunāki cilvēki, tā arī vidējās un vecākās paaudzes pārstāvji²⁷⁶. Lai gan publiski izskan apgalvojums, ka lībieši ir aptuveni 200 cilvēku liela kopiena, statistikas dati un līdzšinējie novērojumi liecina, ka realitātē šis skaitlis ir lielāks. „Pēc Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes datiem, nepilni divi simti Latvijas iedzīvotāju reģistrējuši, ka viņu tautība ir lībietis. Taču lībiešu un viņu pēcnācēju pasaulē ir daudz vairāk, jo pārsvarā lībieši uzskata sevi par piederīgiem divām tautībām – latviešiem un lībiešiem.”²⁷⁷

Kopumā iespējams izšķirt sešus mūsdienu lībiešu un to kopienas definēšanas, identificēšanas problemātikas aspektus:

- Lokālā piederība un identifikācija (Kurzeme, Vidzeme, Rīga);
- Temporālā identifikācija (arheoloģiskais slānis, 18.-20.gs. piekrastes dzīvesveids, mūsdienas);
- Nacionālā/ etniskā identifikācija (lībieši kā daļa no latviešiem vai lībieši kā pretstats latviešiem²⁷⁸);
- Piederības pamatojums (ģenētiskā piederība/ etniskā izcelsme vai interese par etnosu);
- Valodas aspekts (lībiešu valodas zināšanas kā esenciālas vai marginālas);
- Lībiskais ideāls (centieni saglabāt pagātnes elementus kā vienīgus un autentiskus vai inovāciju un pārmaiņu pieņemšana).

Viena no interpretācijām par kopienas vienojošo elementu ir Līvu savienība kā pārraugošā organizācija, kas apvieno visus lībiešu kopienas locekļus vai vismaz to intereses. Diemžēl arī šajā aspektā ir dažādi viedokļi. Piemēram, B. Šuvcāne uzskata: „Saucamo kopienu veido piederība Līvu savienībai – tas ir mūsu simbols, kā simbolisks jumts. Ja tās nav, tad vispār nekas nav. Savienība ir tā, kas iluzori dod to kopienas sajūtu.”²⁷⁹ Tam nepiekrīt G. Blumberga: „Līvu

²⁷⁵ Centrālākā statistikas pārvalde. *TSK11-03. Iedzīvotāju nacionālais sastāvs.*

http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/tautassk_11/tautassk_11__tsk2011_provizor/TSK11-03.px/table/tableViewLayout1/?rxid=992a0682-2c7d-4148-b242-7b48ff9fe0c2 [skatīts 30.03.2016.]

²⁷⁶ Centrālākā statistikas pārvalde. *TSG11-06. Latvijas pastāvīgie iedzīvotāji pēc tautības, dzimuma un pa vecuma grupām 2011.gada 1.martā.* http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/tautassk_11/tautassk_11__tsk2011/TSG11-06.px/table/tableViewLayout1/?rxid=992a0682-2c7d-4148-b242-7b48ff9fe0c2 [skatīts 30.03.2016.]

²⁷⁷ Līvõ Kultūr Sidām. *Lībieši 44 atbildēs.*

²⁷⁸ „Bet pa īstam lībisku bliezienu dabūju Miķeļtornī. Tur pa īstam sapratu, ka lībieši nav nekāda sīki reģionāla lieta, kultūra un valoda ir tik atšķirīgas no latviešiem.” [Meimane, 2016: 26]

²⁷⁹ Treimane, Agnese. *Saruna ar Baibu Šuvcāni.* 2016, 29.mar. Audioieraksts. Glabājas A. Treimanes personīgajā arhīvā.

savienība nav tā organizācija, kas var pārstāvēt lībiešus, jo, pirmkārt, viņu ir maz, otrkārt – nodaļas nestrādā. Tur nevar notikt nekas valstiski svarīgs.”²⁸⁰

Sevis kā lībieša identifikācija

Sevis identificēšana ar lībiešiem un lībisko, tāpat kā identitātes jautājums, bijusi problēma jau pagājušā gadsimta beigās. Pētnieks, valodnieks, rakstnieks V. Ernštreits rakstījis: „Lai cik dīvaini tas nešķistu, mums, lībiešiem, vienmēr ir pietrūcis lepnuma par sevi. Pat vēl vairāk – mazvērtības kompleksi ne vienam vien lībietim un lībiešu pēctecim ir likuši nodarboties ar savas tautas morālu un fizisku iznīcināšanu. Turklāt šie cilvēki bieži vien paši uzstājušies vai tikuši parādīti kā pēdējie un vislabākie lībiešu kultūras un gara zinātāji. [...] Vai lībiskums ir tas, ko nosaka gēni? Vai lībiskums ir tas, ka visa zeme pazīst jūs kā „vienīgos” lībiešus? [...] Pastāv vēl arī tādi, kurus sauc par „lībiešu pēcteciem”. Viņi ir cēlušies no lībiešiem, iespējams, pat atzīst sevi par tik savādām būtnēm, un tas ir viņu lībiskums. [...] Vai lībiskums ir ieraksts pasē? Vai lībiskums ir zeme Ziemeļkurzemes piekrastē? Vai lībiskums ir savas valodas, savas kultūras, savu cilvēku noliegšana? [...] Vai arī tas ir kaut kas, kas mājō sirdī [...]”²⁸¹

Arī mūsdienu jaunā lībiešu paaudze atzīst: „Viennozīmīgi nav tā, ka tagad visiem līviem ir viens redzējums par savu identitāti. Mēs pat kopienā neapzināmies, cik patiesībā līvu ir. Ir ļoti daudz līvu vai līvu pēcteču, kuriem nekad nav bijis svarīgi kopā kaut ko darīt. Mēs nemaz neapjaušam, cik kurā vietā kāds to līvu identitāti izjūt. Ne jau visi par to runā.”²⁸² Kā arī vēlreiz izceļ „lībiešu senču” problemātiku: „Es izšķiru divas sugas – lībieši un lībiešu pēcteči. Vieni ir lībieši, bet otri negrib atzīt, ka tādi ir. Nevēlas kopīgiem spēkiem atrast lībiešu identitāti. Atruna bieži vien ir „lībiešu pēctecis” kā kaut kas pašpietiekams.”²⁸³

To, ka nereti piederības sajūtu lībiešu kopienai mūsdienās primāri izraisa nevis lībiskās izcelsmes apzināšanās, bet interese, apliecina arī Līvu fonda pārstāvis Jānis Mednis, avīzē „Dundadziņš” atbildot uz jautājumu, „kāpēc esi lībiešos”: „Vidusskolā latviešu valodu man mācīja Ieva Ernštreite, lībiete no Miķeļtorņa. Tā bija pirmā saskarsme. Izlasīju *Dienā* rakstu par lībiešiem, un nu jau modās ļoti liela interese, kas auga augumā. Pēc tam jau sāku taisīt izstādes, mācīties valodu. Reiz man piezvana tēvs un saka: vai tu zini, ka mēs arī esam no lībiešiem? Tie pirmie divi saskaitāmie – dabiskā interese un, kā izrādās, gēni. [...] Es zinu lībiešus, kas lībiski nerunā, nekur neiesaistās. Un ir otri, kam mazāk asiņu, bet kas iemācās valodu, velta laiku un naudu lībiskā izzināšanai un daudzīnāšanai.”²⁸⁴

Līdzīgs piemērs ir arī folkloriste Ieva Vanaga: „Lai gan viņas dzimtas raduraksti neatklāj tiešas liecības par līvu senčiem, izcelsme no vietas, kuru 12. un 13. gadsimtā Siguldas apkārtnē

²⁸⁰ Treimane, Agnese. *Saruna ar Gundegu Blumbergu*. 2016, 14.apr.

²⁸¹ Ernštreits, Valts. *Neredzamā fronte. Veltīts otrajiem lībiešiem*. Lībiešu gadagrāmata 1999. Rīga: Lībiešu krasts, 1999. 167-168.lpp

²⁸² Treimane, Agnese. *Saruna ar lībiešu kopienu locekli*. 2016.

²⁸³ Treimane, Agnese. *Saruna ar lībiešu kopienu locekli*. 2016.

²⁸⁴ Auziņš, Alnis. Jāņa Medņa lībiskuma saskaitāmie. *Jōņ Medņ līvō mōilma. Dundadziņš*. Nr.13 (140), 2012, jūlijs. 3.-4.lpp

apdzīvojuši lībieši, modinājusi interesi par šo somugru kultūru un tautu. Arī papētot dziļāk, atklājies, ka dzimtas koka saknes aptver senās līvu zemes. Tā kā Ieva ir cilvēks, kuru interesē viss, kas ir saistīts ar folkloru un kultūras vēsturi, šī sakritība bija papildu stimuls nopietnajai aizrautībai ar līvu kultūru. Līvu kultūras dzīvo tradīciju atklāšanai mūsdienās Ieva lielā mērā ir pateicīga arī Staltu ģimenei un folkloras kopai „Skandinieki”, ar kuriem iepazinusies, laikā, kad Ieva dziedāja folkloras kopā „Senleja”.²⁸⁵

Veicot padziļinātās intervijas, noskaidrots, ka lībiešu kopienas aktīvākajiem locekļiem saikni un identifikāciju ar lībiešiem raisa dažādi aspekti. Visbiežāk – lokalitāte, ģimene un izcelsme, personīgā interese. Autore piedāvā apskatīt citātus, kas ilustrē identitātes konstruēšanas iemeslus, no veiktajām intervijām:

- „Mana mamma ir lībiete, abi vecvecāki no mammas puses ir lībieši. Mans vecaistēvs un vecāmāte nāk no **īstām līvu ģimenēm**. Pasē man gan „līvs” nav rakstīts, bet pēc sajūtas un visādi citādi saikne ir diezgan tieša. Ar vectēvu kopš bērnības braucām uz **Košragu, kur ir viņa dzimtās mājas**. Tas gan vairs nebija viņa dzimtas īpašums, bet saikne ar tiešu avotu nav pazudusi. Viņa vienmēr ir bijusi.”

- „(Viņai) Pizā²⁸⁶ tagad ir viesu māja. Viņa varbūt neies visiem pa priekšu un nesludinās sevi kā lībieti, bet viņa to visu ir paņēmusi uz tās viesu mājas pleciem. **Nosaukums vien liecina par to, ka tu esi tur iekšā kā lībietis.**”

- „Es pati uz (lībiešu vasaras) **nometni** arī aizbraucu, nemaz nezinot, uz kurieni es braucu. [...] Esmu **no Melnsila puses**. Mana vecāmamma ir no Melnsila. Viņai **mamma bija lībiete** vēl, bet ne runāja, ne kaut ko zināja. Kaut kas, kāds ceturdaļlībietis, manī rit.”

- „Pašam ar lībiešiem nav nekāda saikne, bet ir **iededzies par lībiešu lietu.**”

- „Pirms diviem gadiem atteica mūsu mūzikas skolotāja, uz ātro uzaicināju kolēģi. Ar lībiešiem vispār nesaistīta. Bet no Talsiem. **Gēni varbūt asinīs**. Viņa bija stāvā **sajūsmā par to nometni**. Beigās ar lībieti apprecējās.”

- „Lībiskais man tomēr ir vistiprākais. Iespējams, tas ir tāpēc, ka **bērnības vasaras šeit (Kolkā) pavadītas**. Vecvecāki savā starpā lībiski vairs nerunāja, tikai tad, kad nāca kaimiņi. [...] Teikšu godīgi, padomju laikos es par lībiešiem maz ko zināju. Man padomju laikos nebija dziļas pārliecības, ka esmu lībiete. Tas **nāca ar laiku, zināšanām un izpratni.**”

- „[...] es ļoti sen tajā visā esmu iekšā, jau kad studēju, un kad par to **saņēmu algu**. Bet nu lielākoties tā ir **sirds padarīšana** ir priekš manis. **Es arī pēc izcelsmes esmu daļēji**, mamma man ir no tās puses. **Saunagā man vēl tagad ir vectēva mājas**. [...] studiju laikos man pēkšņi sāka pieminēt, ka tas, no kurienes es nāku, ir kaut kas tāds interesants un vērtīgs. Pēc tam paiet

²⁸⁵ *Līvi dzīvo un svin*. Livones. 2008., 5. apr. Pieejams: <http://www.livones.net/norises/2008/?raksts=8601> [skatīts 2.04.2016.]

²⁸⁶ T.i., Miķeļtomī.

laiks, un tad jau tu saproti, ka to var **pētīt**. [...] Tā kā es zināju – te **ir lībieši, te man ir opaps, kas runā kaut kādā citā valodā**, ne tajā, ko es saprotu. [...] Tad es jau apzināti tam pievērsos.”

- „Man pašai lībiešu radnieku nav, vismaz tik tuvu, lai es to zinātu, bet esmu iesaistījies nometnē. Sākotnēji to rosināja interese par vēsturi [...] mani viegli pieņēma tajā kompānijā. [...] Ir tādi, kam **nav radu lībiešos, viņi ir vairāk interesenti. Bet viņi tiek pieņemti tajā sabiedrībā. Viņus arī uztver kā lībiešus, nav nekādas atšķirības.**”

- „Ja tu jūties sevī kā lībietis, tad šis lībietis ir jākopj, tomēr tas nav jānes kā karogs. Tā ir katra dvēseles lieta. Latvijas kontekstā un apstākļos svarīgi ir skaidrot sabiedrībai, ka var sameklēt **lībisko arī latviskajā**, jo ir tik daudz latviešu, kam ir lībiskās saknes.”

Lai gan daudz cilvēku identificē sevi ar lībiešiem, runāt par vienotu kopienu ir tikpat kā neiespējami (skatīt iepriekš). Uzskats, ka kopienas nav, aktuāls ir arī lībiešu pašu vidū. Galvenais iemesls – kopienai nav kopējas lokalitātes un vienotas izpratnes par lībisko. Viena no intervētajām norāda: „Kopienas nav, jo lībieši ir izkliedēti pa visu Latviju. Viņi var būt tikai kā latviskā sastāvdaļa. Valodas nav, mūs vieno vienīgi senči.”²⁸⁷ Cita intervētā problēmu redz vienotu mērķu neesamībā: „Es arī domāju, ka kopienas jautājums ir zināma problēma tāpēc, ka kopienai būtu jāizvirza īstermiņa un ilgtermiņa mērķi, kas īsti nepastāv. Tai būtu jābūt Līvu savienībai, kas veido to kopienu. Idejiski viņi to dara, bet praktiski tas nestrādā.”²⁸⁸

Kā definēšanu ietekmējošu faktoru jāmin arī šī brīža sašķeltība kopienas iekšienē, ko izraisījušas dažādas jau vairākus gadu desmitus ilgušas nesaskaņas, viedokļu nesakrītība un dažādas intereses kā par to, kas lībiešiem kā kopienai un etnosam jāsasniedz un jādara, gan par to, kas uzskatāms par īsteni lībisku. Bieži izskan apgalvojums: „Lībiešiem ir tāda īpatnība, ka tiek iedalīti vienīgi lībieši un pārējie lībieši.”²⁸⁹ Šāda uzskatu sadursme neveicina vienotības izjūtu kopienā. Linda Zonne-Zumberga cenšas rast vidusceļu, vienlaicīgi norādot uz identitātes sadursmju problemātikas iemesliem: „Katram lībiskais ir kaut kas savs, un tad atnāk kāds svešais, kam lībiskais liekas kaut kas citādāks, un tas tik ļoti tiek ņemts pie sirds, ka cilvēks vienkārši „uzcepas”. Es pieņemu, ka visiem tiem kurzemniekiem tādi kā es (vidzemnieki) var likties pavisam citādi. [...] Ir uzstādījums, ka, piemēram, ir jāmacās lībiešu danči, kas, protams, nav slikti, bet vai kāds latvietim klupa virsū, ka ir jāmacās latviešu danči, lai būtu īsts latvietis? [...] Daudzi, kuri labi zina, ka ir lībieši, par savu identitāti nesatraucas. Tu vari būt latvietis, nedomājot par to, ka tu esi latvietis, bet par lībieti būt nav tik vienkārši. Nav tāda vietas, kur tu vari būt vienkārši lībietis, un tev nav jāpierāda, ka tāds esi. Daudziem cilvēkiem ir mistiskā sajūta, ka, ja kādam ir tāda etniskā identitāte, tas uz uzreiz tev ir jābūt kā kādam muzeja eksponātam.”²⁹⁰ Baiba Šuvcāne uzskata, ka par lībieti kļūt jaunajai paaudzei vairs nav iespējams:

²⁸⁷ Treimane, Agnese. *Saruna ar lībiešu kopienas locekli*. 2016.

²⁸⁸ Treimane, Agnese. *Saruna ar lībiešu kopienas locekli*. 2016.

²⁸⁹ Treimane, Agnese. *Saruna ar lībiešu kopienas locekli*. 2016.

²⁹⁰ Treimane, Agnese. *Saruna ar Lindu Zonni-Zumbergu*. 2016, 29.apr. Audioieraksts. Glabājas A. Treimanes personīgajā arhīvā.

„Stilīgums ir veids, kā jauniešus „iemīlināt” tajā lietā. Protams, viņi par lībiešiem vairs neviens nevar kļūt. Tu nevari atdzīvināt to, kas dziļākajā būtībā ir aizgājis, bet tu vari saglabāt šo pēctecības sajūtu, kaut kādu identitātes sajūtu vai lepnumu. To, ka man ir tāda aizmugure, tādi senči.”²⁹¹

Vienota mērķa un darbības principu, kā arī sadarbības trūkums liek apšaubīt kopienas pastāvēšanu, jo viens no teorētiku izvirzītajiem kopienas vienojošajiem elementiem ir kopīgas saites, mērķi, kas nodrošina sociālo mijiedarbi starp cilvēkiem (skat. 1.nodaļu). Tādēļ drīzāk iespējams runāt par grupējumiem, apvienībām kopienas iekšienē, kas lielākā vai mazākā mērā sadarbojas, bet ne par kopienu.

Mūsdienīgs lībiskums, mūsdienu lībietis, lībieši mūsdienu Latvijā

Iepriekš minētajā V. Ernštreita citātā iezīmējas vēl kāds paradokss lībiešu definēšanā. Kādam jābūt lībietim un kas ir lībisks jeb lībiskais? Šķiet, ir iespējams būt lībietim, taču nepieņemt lībisko un otrādi²⁹². Ja runā par lībiskām rakstura iezīmēm, interesanti, ka intervētie cilvēki, atbildot par to, kādi ir lībieši, kas tos raksturo arī mūsdienās, nereti min arī šādas rakstura iezīmes – lepība, kašķīgums, spītība, ietiepība –, kuras nereti izskaidro ar Kurzemes klimatiskajiem apstākļiem: „Skarbums, jūra un daba kaut kādā mērā nosaka rakstura īpašības. Lai tu izdzīvotu skarbajā dabā, tev ir jāspriņdzina raksturs, griba un spēja. Tāpat zvejniecība ir ļoti grūta un smaga. Visi šie grūtie dabas apstākļi veido noslēgtību. Jūra un daba arī ir būtiski elementi, kas veido lībisko raksturu.”²⁹³

Līdzīgi uzskata arī Ieva Zdanovska: „Man viņš (mūsdienu lībietis) neasociējas ar to Turaidas lībieti, viņš ir piekrastes iedzīvotājs. Man viņš asociējas ar Kurzemi – lībiešu ciemati jūras krastā, zvejnieki. Viņš ir skarbs, ass, viņam ir savs viedoklis, ir jāstāv pretī visiem piekrastes vējiem. Varbūt arī tāpēc tās dzimtas ir tik ilgi noturējušās un to visu ir nosargājušās. Mājas ar inventāru, lībiskajām zīmēm, dūmnamiņiem. Viņi bija lībieši un nebaidījās no tā vārda. Paskatoties uz mūsdienu lībiešiem, kas iet ar karogu pa priekšu, jāsaka tā – līderis. Skarbs, ass, ar skaļu balsi, tā, lai sadzird. Un, ja visi tādi satiekas, tad ir traki.”²⁹⁴

Arī Monta Kvjatkovska atzīst: „Līvs vienmēr ir bijis lepns pats par sevi, viņu neuztrauc, ko citi par viņu domā. [...] lepnums un spītība ir raksturīga vairāk somugriem. Katrs pats par sevi. Dzīve nebija viegla, katrs cīnījās, bija lielas ģimenes. Lielu nozīmi spēlēja izdzīvošanas faktors. Cilvēki bija piesardzīgi, un šī piesardzība noteikti nav zudusi.”²⁹⁵ Papildina Linda Zonne-Zumberga: „Lībieši ir tādi šerpāki, it īpaši ziemeļkurzemnieki, bet tas pamazām sāk iziet no modes. Tas ir tāds komunikācijas veids, kuru varbūt arī nedaudz pārprot, jo cilvēks nav nemaz

²⁹¹ Treimane, Agnese. *Saruna ar Baibu Šūvcāni*. 2016, 29.mar.

²⁹² Piem., cilvēks no lībiešu ģimenes, kas nekad nav bijis pie jūras vai ēdis sklandrausi.

²⁹³ Treimane, Agnese. *Saruna ar Baibu Šūvcāni*. 2016, 29.mar.

²⁹⁴ Treimane, Agnese. *Saruna ar Ievu Zdanovsku*. 2016, 12.apr.

²⁹⁵ Treimane, Agnese. *Saruna ar Montu Kvjatkovsku*. 2016, 6.apr. Audioieraksts. Glabājas A. Treimanis personīgajā arhīvā.

tik šerps, cik viņš izklausās. Es esmu piedzīvojusi tādas kopsapulces, kur šķiet, ka tūlīt kautiņš izcelsies.²⁹⁶

Piekrīt arī Zoja Sīle: „Ir jau kaut kas tāds netverams. Mēs arī varam runāt par to šerpumu, ķildīgumu. Tas tomēr arī saistīts ar to vidi, kurā cilvēks dzīvo. Ka viņš lielāko daļu pavada tādā tumši pelēkā, vējainā vidē.”²⁹⁷

Mūsdienīgs lībiskums definēts arī formāli, tās ir „tādas lībiešu (līvu) tradīcijas, paražas, mutvārdu izpausmes formas, zināšanas un prasmes, kā arī ar tiem saistītie priekšmeti un vide, kuras tiek nodotas no paaudzes paaudzē un tiek aizvien radītas no jauna, apmierinot mūsdienu vajadzības, mijiedarbībā ar vidi, kopienu un vēsturi.”²⁹⁸ Mūsdienīgums kopienai ir aktuāls raksturlielums. Jaunākās paaudzes pārstāvji uzskata, ka mūsdienīgumu lielā mērā var radīt caur jaunām, radošām sadarbībām²⁹⁹ un jaunās paaudzes radošu risinājumu meklējumiem, savas artavas došanu lībiešu kultūrai³⁰⁰. Kā šāda – mūsdienīga lībiskuma – piemērs tiek izcelts koris „Lōja”.³⁰¹ Ieva Vanga, piemēram, uzskata, ka ir svarīgi līvu kultūru padarīt mūsdienīgu. Lai gan kā tradicionālās kultūras piekritējai Ievai nepatīk pārāk radoša pieeja folkloras pārveidošanai, viņa saprot – lai uzrunātu plašāku sabiedrību, bez tā nevar. Kā labu piemēru Ieva min fotogrāfa J. Medņa un mūziķa R. Tigula 2006. gadā izdoto foto un mūzikas albumu „Zaļš, balts, zils”. Savu artavu dod arī jaunie mākslinieki, gleznojot vai fotografējot.³⁰²

Šķiet, ka interese un informētība par lībiešiem kopumā Latvijas sabiedrībā ir augusi to pastiprinātās publiskās aktivitātes dēļ. Līvō Kultūr sidām pārstāve Gundega Blumberga norāda: „Es domāju, ka visas svarīgās lietas ir, lai jebkurš cilvēks varētu iegūt informāciju, ja rodas interese par lībiešiem. Pa šiem gadiem ir tapusi vārdnīca, ir lielā lībiešu grāmata, portāls, ābece, mazā grāmatiņa „44 atbildes”, lībiešu dzeja. Visi pamati ir, atliek tikai ķerties klāt. Nevienam nav jāsaka, ka viņš nezina vai ka kaut kā nav, viss ir! [...] Pilnīgi jūtami (interese) pieauga pēc Starptautiskā Lībiešu gada, kad bija zinātniskās konferences, kad uz atklāšanu bija arī prezidents, kas bija pavisam neticami. Vairāk nenāk pretī cilvēki un neprasa – kas ir lībieši. Arvien vairāk ir cilvēki, kas ir izpētījuši senčus – lībiskais latviskajā. Gandrīz katrs latvietis var secināt, ka viņam ir kaut kas lībisks.”³⁰³

Bet ir arī pretēji viedokļi, kas pauž skeptiskākus uzskatus par to, cik lielā mērā lībieši guvuši atpazīstamību un izpratni sabiedrībā: „Mūsu, lībiešu, eksistence nereti norisinās tādā kā paralēlajā realitātē. Kamēr ārpusaulē mūs uztver kā kaut ko eksotisku, bet tomēr līdz galam

²⁹⁶ Treimane, Agnese. *Saruna ar Lindu Zonni-Zumbergu*. 2016, 29.apr.

²⁹⁷ Treimane, Agnese. *Saruna ar Zoju Sīli*. 2016, 9.apr.

²⁹⁸ Ministru kabinets. *Par programmu „Lībieši Latvijā” 2008.-2012.gadam*.

²⁹⁹ „Es uzskatu, ka kopienai tas ir kopā jārada – kaut kādi atbilstoši punkti. Lielā mērā tie vienkārši rodas, tāpat kā ar modi. Lībiskais varētu rasties no dažādām radošām situācijām. Ja tu esi lībietis, tad kāpēc lai tas, ko tu šodien radi, nebūtu lībisks?”

[Treimane: Linda Zonne]

³⁰⁰ „Uzskatu, ka mūsdienās vajag radīt kaut ko jaunu, piemēram, tiem, kuri runā līvu valodā, ir būtiski rakstīt jaunus dzejoļus, lai to attiecīgi vēlāk varētu mantot mūsu bērni un mazbērni.” [Treimane: Monta Kvjatkovska]

³⁰¹ Treimane, Agnese. *Saruna ar lībiešu kopienas locekli*. 2016.

³⁰² *Līvi dzīvo un svin*. Livones. 2008., 5. apr.

³⁰³ Treimane, Agnese. *Saruna ar Gundegu Blumbergu*. 2016, 14.apr.

nenoticamu, tikmēr lībiešu vidē viss notiek. Cilvēki dzīvo, dzied, runā, darbojas dažādās organizācijās un raksta grāmatas.”³⁰⁴ Arī I. Vītola nepiekrīt viedoklim, ka sabiedrībā atdzimst interese par lībiešu kultūru un tradīcijām. Tam, ka šāds priekšstats ir izveidojies, lielā mērā esot jāpateicas dažādām jaunās paaudzes aktivitātēm – pārgājieniem pa līvu krastu, nometnēm, kāpu sakopšanas pasākumiem, jauniešus izglītojošiem projektiem, valodu apguvei.³⁰⁵

Lībiešu mūsdienu tradīcijas

Identificējot mūsdienu lībiešu tradīcijas, autore ņemusi vērā sekojošus 1.nodaļā izceltos tradīcijas raksturojošos aspektus:

- Kultūras elementa/-u nodošana un saglabāšana pēc iespējas nemainīgākā veidā (pēc iespējas pietuvināti oriģinālam) un/ vai pēc iespējas ilgākā laika posmā;
- Atkārtotā laikā un telpā;
- Identitātes veidošana un stiprināšana caur tradīciju;
- Konstruēšana, pārveidošana un izgudrošana – pagātnes pārskatīšana attiecīgi tagadnes prasībām un standartiem;
- Aktīvi tradīcijas nesēji, kas tradīciju īsteno, nododot to tālāk un uzskata to par svarīgu;
- Tradīcija un kultūras mantojums kā vērtība pati par sevi visiem, kas ar to saistīti;
- Tradīcijas simboliskā nozīme.

Identificējot kultūras elementus, kurus lībieši vēlas saglabāt un nodot nākamajām paaudzēm, iespējams izdalīt divus veidus – tradīcijas un tradicionālie elementi. Tradīcijas, autoresprāt, ir vairāk aktīvā socio-kulturālās atmiņas daļa un ietver sevī identificējamu procesuālo pusi, attīstību, aktivitāti. Pie tām varētu tikt pieskaitīti Lībiešu svētki, Lieldienu tradīcijas, folkloras prakses, ikdienas tradīcijas – ēdiena gatavošana, rokdarbi, apģērba nēsāšana –, arī valodas lietojums. Tradicionālie elementi savukārt ir mazāk aktīvās tradīcijas daļas, kas ir kā sastinguši laikā. Tie ir būtiski kopienai kā tās raksturelementi, tie ir daļa no vēsturiskā identitātes, bet netiek aktīvi izmantoti, pielāgoti, atjaunoti. Piemēram, arheoloģiskais un 19.gs. tautastērps, dažādi simboli ar mītisku nozīmi, parunas un teicieni, senas zvejas tradīcijas, kas vairs netiek pielietotas, u.tml.

Vēsturiski lībieši svinējuši daudz dažādus kalendāros svētkus (Teņa diena, Meteņi, Sveču diena, Lieldienas, Pelnu diena, Māras diena, Jāņi, Miķeļi, Ziemassvētki u.c.³⁰⁶), katram no tiem bijuši savi rituāli un piešķirtās nozīmes. Tomēr no tiem tikpat kā neviens nav vairs aktuāls un lībiešu ģimenēs intensīvi piekopts, izņemot atsevišķas Lieldienu tradīcijas. To vietā nākuši jauni svētki un publiski pasākumi, piemēram, Lībiešu svētki, Karoga svētki, Līvu dienas, nometnes.

³⁰⁴ Strelēvica-Ošiņa, Dace. *Lībiešu vēstnieks ārpusaulē. Valts Ernštreits „Lībiešu rakstu valoda”*. Ubi Sunt. 2015, 05.feb. Pieejams: <http://www.ubisunt.lv/zinas/t/31603/> [skatīts 14.01.2016.]

³⁰⁵ *Līvi dzīvo un svin*. Livones. 2008., 5. apr.

³⁰⁶ Salve, Kristi. Lībiešu tautas kalendārs. *Lībieši. Vēsture, valoda un kultūra*. Rīga: biedrība „Līvō Kultūr sidām”, 2013. 363-384.lpp

Lieldienas kā savu būtiskāko tradīciju bukletā „44 atbildes” izcēluši arī paši lībieši, taču par šobrīd aktuālajām un piekoptajām tradīcijām tiek rakstīts samērā maz. Kultūras kanonā iekļautajā lībiešu aprakstā Lībiešu svētki minēti kā daļa no lībiešu tradicionālās kultūras: „To, ka lībiešu tradicionālā kultūra joprojām ir dzīva, apliecina lībiešu svētki, kuri kopš 1989.gada notiek ik gadu augusta pirmajā sestdienā Mazirbē, kā arī lībiešu dziesmu ansambļi, kuri lībiešu kompaktāk apdzīvotajās teritorijās darbojušies kopš 20. gadsimta 50. gadu vidus.”³⁰⁷

Autore izvēlējusies kā būtiskākās izcelt tās lībiešu tradīcijas, kuras kā tradīcijas identificē intervētie lībiešu kopienas locekļi. Kopumā novērojama tendence, ka kopienas locekļi ar grūtībām identificē mūsdienu lībiešiem raksturīgos elementus, kas būtu dēvējami par tradīcijām: „Jauns nekas nav radies, un viss vecais ietērpts jaunās drēbēs, to mēs saucam par jaunu, bet nu viņš visu laiku ir.” Vai arī: „Ikdienā nekādas tradīcijas nav, tādas nav.” Iespējams, tam ir vairāki iemesli: tipiski tradīcijas saistīšana ar seniem laikiem³⁰⁸ un ilgu pastāvēšanas periodu, tradīcijas saistīšana tikai ar aktivitātēm, procesuālām darbībām, tradīcijas nesaistīšana ar ikdienas, pierastām praksēm³⁰⁹, kā arī apjukums par kopumā lībisko un lībiešiem raksturīgo, grūtības to nošķirt no latviskajām tradīcijām³¹⁰. Iespējams, šeit identificējams S. Bronnera izvirzītais aspekts, ka nereti cilvēki nereflektē par piekoptajām tradīcijām, bet tas nemazina to nozīmi – tieši pretēji, tas liecina par to, cik nozīmīga (pašsaprotama) tradīcija ir šiem cilvēkiem. Tradīcijas skaidrošana var radīt zināmas grūtības, kas saistās ar dažādu spēku un funkciju atklāšanu, kurus cilvēki labprātāk saglabātu neizskaidrotus, jo tādā veidā pastāv risks mazināt tradīcijas sakrālo dabu. Bieži vien cilvēki uzskata, ka tradīcijai vienkārši „jānotiek ar viņiem”, bez padziļinātas izpratnes par šo tradīciju vai racionālas iejaukšanās.³¹¹

Intervijās kā tradīcijas vai tradicionāli elementi tika izcelti šādi elementi³¹²:

- Mūsdienu lībiešu aktivitātes – gadagrāmatas izdošana, literatūras papildināšana;
- Lībiešu svētki, kuros tiek saglabāti lībiskie elementi, piemēram, vainaga ziedojums jūrai;
- Lībiešu karoga svētki;
- Regulāra kopā sanākšana un pēc iespējas biežāka lībiešu valodas praktizēšana;
- Putniņu modināšanas rituāls un Lieldienas;
- Lībiešu jauniešu nometne un tai raksturīgie elementi;
- Līvu dziesmu, folkloras, rotaļu, deju praktizēšana, tālāknodošana;
- Tautastērpu valkāšana un saglabātās rokdarbu prasmes;

³⁰⁷ Blumberga, Renāte. *Lībiešu tradicionālā kultūra*. Kultūras kanons. Pieejams: <http://www.kulturaskanons.lv/lv/1/4/150/> [05.04.2016.]

³⁰⁸ Intervētā: „Man ienāca prātā, bet tas laikam nebūs... Nu es projektā rakstīju par apbedīšanas tradīcijām.” [Treimane: saruna]

³⁰⁹ Intervētā: „Ikdienā nekādas tradīcijas nav, tādas nav.” [Treimane: saruna]

³¹⁰ Intervētā: „Bet katrs latvietis jau ir lībietis, tāpēc es teiktu, ka tās tradīcijas lielā mērā sasaucas ar latviešu tradīcijām.”

[Treimane: saruna]

³¹¹ Bronner, Simon J. *Explaining Traditions. Folk Behavior in Modern Culture*. P. 5

³¹² Atbilstošos citātus skatīt pielikumā nr.5.

• Lībiskuma paušana caur tradicionālu simboliku – karogs, jūras putniņi, krāsas, zirgveida piekariņi u.tml.;

- Tradicionāls ēdiens – sklandrauši, butes (lestes), zivju pagatavošanas tradīcijas;
- Komunikācijas veids – stūrgalvīgums, konfliktu risināšana caur asu strīdu;
- Vispārējs novadnieciskums, ko veido valodas īpatnības, saikne ar zvejniecību, mentalitāte.

Tātad iespējams izvirzīt sekojošas tradīcijas – kopīgas svinības un kopā sanākšanas, gadskārtējas aktivitātes (kas ietver publicistiku, mākslu, literatūru), Lieldienu tradīcijas, valodas lietojums³¹³, folkloras elementu izmantošana, performēšana, rokdarbi – un sekojošus tradicionālos elementus – piekrastei raksturīgs dzīvesveids (t.sk. zvejniecības prakses), konfliktsituāciju risināšana, tautastērps, ēdiens, simbolika. Līdz ar respondentu minēto, autore kā tradīciju izvēlējusies nosaukt arī lībiešu himnas atskaņošanu un lībiešu karoga klātesamību lībiešiem svarīgos saviesīgos un oficiālos pasākumos. Jāņem vērā, ka lībiešu kopienā sajaukušās kā vairāku gadsimtu vecas tradīcijas, tā mūsdienās radītas un apzināti iedibinātas tradīcijas. Vispārīgi kopienas mūsdienu tradīciju var raksturot kā apzinātu lībiešu kultūras dzīves radīšanu, uzturēšanu, saglabāšanu, dokumentēšanu un popularizēšanu.

Kopsavilkums

Kopumā par lībiešu kopienu kā vienotu veselumu runāt ir sarežģīti, tomēr, ja piedēvējam lībiešiem kopienas īpašības, tad vislabāk to iespējams raksturot kā tādu kopienu, kam raksturīga interešu un mērķu kopība, nereti arī kopēja izcelsme, tomēr kopienas robežas parasti pārsniedz tiešas asinsradniecības robežas. Kopienas locekļus vai grupas vieno vairākas kopīgas saites, kas nav vienlīdz ciešas visu locekļu starpā. Vismazāk būtisks, tomēr ne izslēdzams, ir kopīgās teritorijas aspekts. Locekļu piederību kopienai veicina un ietekmē dažādi faktori, katrs gadījums ir individuāls komponentu sajaukums.

Pētījuma laikā izkristalizējās tendence, kas liecina, ka kopienas locekļu vidū ir grūtības skaidri identificēt kopienai raksturīgas, aktuālās tradīcijas, tomēr visbūtiskāko vietu ieņem centieni sistemātiski saglabāt esošo kultūru, svarīgi ir Lībiešu svētki, valodas izmantojums ne-utilitāriem nolūkiem, lībiskā vide un dzīvesveids, t.sk. ēdiens un rokdarbu, apģērba tradīcijas.

Nākamajā nodaļā tiks aprakstīti visi tie mūsdienās pastāvošie institucionālie faktori, kuriem ir nozīme šo tradīciju pastāvēšanā, saglabāšanā, izmantošanā un popularizēšanā. Faktori tiks analizēti kontekstā ar tajos ietilpstošajiem aspektiem, tādiem kā valsts un nevalstiskais sektors, publiski pasākumi, atbalsta mehānismi, kolektīvi utt., kas vēsturiski bijuši un joprojām pastāv lībiešu kopienā pēdējo trīs desmitgažu ietvaros Latvijas teritorijā.

³¹³ Tā ir tradīcija izmantot lībiešu valodu tikšanās reizēs, svētkos, uzrakstos, t.i., ne-ikdienas apstākļos un ne-utilitāram nolūkam. Valodas lietojumu nemotivē ikdienas komunikācijas nepieciešamība, tās lietojuma funkcija pārsvarā ir identifikācijas un piederības apliecinājums, tai ir simboliska nozīme.

3. INSTITUCIONĀLIE FAKTORI TRADĪCIJU SAGLABĀŠANAS PROCESĀ. LĪBIEŠU KOPIENAS PIEMĒRS

Iepriekš apskatīts tradīcijas pastāvēšanas konteksts, tradīcijas koncepta interpretācijas iespējas, kā arī aprakstīta lībiešu kopienas vēsture un mūsdienu situācija, izceļot lībiešiem šobrīd raksturīgos kultūrelementus, kas uzskatāmi par to mūsdienu tradīcijām. Trešās nodaļas ietvaros tiks analizēti kopienas tradīciju saglabāšanas faktori. Pirmajā apakšnodaļā sniegts ieskats faktoru vispārējā aprakstā un to izmaiņās, savukārt otrajā apakšnodaļā tiks aprakstīts autores izvēlētais 7 institucionālo ietekmējošo faktoru modelis, kas atvasināts no UNESCO kultūras indikatoru modeļa un sniedz sistemātisku pārskatu par mehānismiem, kas ļauj tradīciju saglabāt un nodot tālāk mūsdienās. Nodaļas turpinājumā detalizēti analizēts katrs no faktoriem (izglītības, ekonomiskais, pārvaldības, organizacionālais, komunikācijas, performatīvais, mantojuma saglabāšanas) atsevišķi, aprakstot tam atbilstošās mūsdienās notiekošās lībiešu kopienas aktivitātes.

3.1. Tradīcijas saglabāšanas ietekmējošie faktori: vispārīgs apraksts

Ir samērā maz autoru, kas pētījuši tradīcijas pastāvēšanas ietekmējošos faktoros un priekšnosacījumus. Biežāk tiek runāts par tradīciju galvenajām komponentēm, pastāvēšanas kontekstu, apkārtējās vides apstākļiem, tradīcijas nesēju ietekmi, taču mazāk uzmanības pievērsts pašiem tradīcijas nodošanas mehānismiem, nepieciešamajiem instrumentiem un priekšnosacījumiem. Īpaši šis aspekts aktualizējies mūsdienās līdz ar vispārējām izmaiņām apkārtējā kontekstā – organizāciju attīstība un korporatīvo saišu nozīmības palielināšanās, kultūras mantojuma kā resursa izmantošana, tehnoloģiju piedāvātās iespējas, publiskums un patēriņš u.c. Tādēļ autore šī darba ietvaros izvēlējusies izveidot savu tradīcijas ietekmējošo faktoru modeli, kas palīdz raksturot un pārskatīt kādas tradīcijas pastāvēšanas kontekstu, bet nedod indikatorus vai mērījumus, lai novērtētu, kurš no aspektiem ir efektīvāks, nozīmīgāks.

Piedāvātais modelis neanalizē tikai tradīcijas, bet arī visas kopienas, etnosa saglabāšanas priekšnosacījumus. Kopiena un tradīcija (tās visplašākajā nozīmē un visdažādākajās formās) pamatā ir nenodalāmi lielumi, īpaši tas attiecināms uz lībiešu kopienu. Kopienas pamats un saistošais, vienojošais elements ir tradīcija un tradicionālie elementi, savukārt tradīcija nepastāv bez tradīcijas nesējiem. Tādēļ tālāk izvirzītie faktori attiecināmi kā uz pašas tradīcijas saglabāšanas procesu, tā uz kopienas saglabāšanas procesu, jo lībiešu gadījumā šos aspektus nav iespējams nodalīt. Caur tradīciju vai raksturīgo kultūras elementu saglabāšanu, saglabājas arī kopienas izjūta, jo, kā norādīts 2. nodaļā, lībiešu kontekstā grūti identificēt citus vienojošos

elementus kopienā kā dažāda veida darbības, aktivitātes un iniciatīvas, kas vērstas uz tradīciju un kultūras mantojuma saglabāšanu to visdažādākajās formās.

Vispārēji ietekmējošos faktorus var iedalīt ārējos jeb makro-ietekmes un iekšējos jeb mikro-ietekmes faktoros. T.i., iekšējie ietekmējošie apstākļi ir vairāk subjektīvi un individuāli, tos rosina indivīdu motivācija, tradīcija tiek nodota individuālā vai ģimeņu līmenī personiskā veidā, paturot tās tradīcijas, kas cilvēkiem „dabiski”³¹⁴ šķiet būtiskas un nepieciešamas, vai neizbēgamas. Tradīcijas tiek nodotas gandrīz automātiski, nereflektējot par tām, tās nereti ir daļa no ikdienas prakses, kuru minimāli ietekmē ārpusē esošas kontekstuālas izmaiņas. Savukārt ārējie faktori, kas ietekmē tradīciju, ir objektīvi pastāvošie apstākļi un konteksts (piem., vides izmaiņas vai globalizācija), tādējādi mainīgā un nestabilā laikā tiek radīti tradīcijas pastāvēšanas priekšnoteikumi, kas ir fiksēti un stabilāki par iekšējo motivāciju. Tradīcija tiek nodota caur institucionālām sistēmām un konstrukcijām, to ietekmē konteksts, tā ir publiska. Nereti tiek paturētas ne tikai tās tradīcijas, pēc kurām ir iekšēja nepieciešamība, bet tiek uzturētas arī tās, pēc kurām ir „pieprasījums” – citu grupu, indivīdu, kopienu interese vai iespēja gūt ekonomisku vai kādu citu labumu. Lai tradīcijas uzturētu, tiek veidoti formalizēti mehānismi, par tradīciju reflektē, to analizē, konstruē.

Mikro ietekme	Makro ietekme
Subjektīvie apstākļi	Objektīvie apstākļi
Motivācija	Priekšnoteikumi
Personiskais, individuālais, ģimeniskais	Kontekstuālais, institucionālais, publiskais
„Piedāvājums”	„Pieprasījums”
„Dabiski un neapzināti” mehānismi	Formalizēti mehānismi, apzināta konstrukcija

Tabula 2. Tradīcijas saglabāšanu ietekmējošie mikro un makro faktori.

Iepriekšējā gadsimta ietvaros spēcīgāki vēl bija iekšējie faktori un vairāk neformālas, neapzinātas prakses, mehānismi. Tradīcijas nodošana notika lokālas kopienas iekšienē, visbiežāk – trīspakāpju ģimenes modeļa ietvaros kopīgu sanākšanu reizēs. Tātad – ne publiski un ne plašā mērogā. Tradīcijas nodošanas veidi pamatā bija divi – mutvārdos (dziesmas, ticējumi, paražas) un/vai caur praksi (prasmes, rokdarbi, svētki). Būtisku vietu ieņēma tradīcijas „zinātāji” – īpaši cilvēki, atslēgas figūras, kas pārzināja tradīcijas, glabāja šīs zinības un izplatīja tālāk (nereti tā bija gados vecākā paaudze vai īpaši cilvēki – teicējas, zintnieki u.tml.). Vairums tradīciju bija ikdienas dzīves rituma sastāvdaļa, tradīcijas bija ikdienā klātesošas, vairums no tām – praktiski pielietojamas. Un, tā kā tās netika specifiski izceltas, tās netika arī sistemātiski fiksētas un dokumentētas, tās glabājās cilvēku atmiņā.

Lielā mērā visi iepriekš minētie aspekti ir mainījušies 21.gadsimta ietvaros. Uzskatāmi šo pretnostatījumu iespējams redzēt sekojošā salīdzinājumā:

³¹⁴ Ar to jāsaprot – bez papildus racionālas analīzes.

IEKŠĒJIE (AGRĀK SPĒCĪGĀKIE) ASPEKTI	ĀRĒJIE (ŠOBRĪD SPĒCĪGĪE) ASPEKTI
Vēsturiskā (kolektīvā) atmiņa	Fiksēta (dokumentēta) un konstruēta atmiņa
Ikdienas kopības sajūta	Performēta (publiskota) kopības sajūta
Pašu veidots tēls, izpratne par sevi	Publisks/ mediju veidots tēls
Normas, noteikumi, paražas	Valsts politika/ tiesisks regulējums
Kopienas dabiskie līderi (parasti vecākā paaudze)	Pašvaldību atbalsts/ biedrību, savienību vadītāji, viedokļa līderi, pētnieki
Neformālas tikšanās, pulcēšanās (vakarēšana utt.)	Sapulces, organizatoriskas komitejas, biedrības utt.
Personiski pieejamo resursu izmantošana	No malas piesaistītu resursu, finansējuma izmantošana
Tradīcijas nodošana: darot amatu vai verbāli	Atmiņas institūcijas, grāmatas, instrukcijas, izglītība, nometnes
Personīgi pieraksti, fiksācijas	Pētījumi, dokumentācija, sistemātiska fiksācija
Māja, ciems – lokāla vieta, kur saglabā tradīciju	Vairāki, nereti izkaisīti, ģeogrāfiski nenoteikti pulcēšanās un tradīcijas nodošanas punkti
Iekšēja vēlme saglabāt tradīciju	Atzinības par izcilību tradīcijas glabāšanā

Tabula 3. Tradīcijas saglabāšanas aspektu izmaiņas 21.gs. ietekmē.

Šo situāciju apraksta arī T. H. Ēriksens, runājot par identitātes politikas veidošanu, kas lielā mērā saistīta arī ar tradīciju saglabāšanu: „Vietas ziņā ir kļuvis ievērojami šaurāk pēdējās desmitgadēs, un te nevar pirmām kārtām vainot iedzīvotāju pieaugumu, bet demokratizāciju. Austākā izglītība ir kļuvusi demokrātiskāka; mediju izteikumi ir kļuvuši demokrātiskāki, starptautiskā komunikācija ir kļuvusi demokrātiskāka. Visas institūcijas, kas rada labvēlīgus nosacījumus identitātes politikai, patlaban ir pieejamas daudz plašākam lokam nekā iepriekšējā paaudzē. Aizvien plašākam lokam ir pieejami masu komunikācijas kanāli, gan kā lietotājiem, gan kā informācijas devējiem, un aizvien plašāks loks nonāk saskarsmē ar cilvēkiem, kas cēlušies no citas kultūras, nevis no tās, kurā paši uzauga. [...] jo vairāk cilvēku iesaistās kopībā, jo biežāk mēs atklājam, ka esam ļoti dažādi. Bet ne tikai tas: jo vairāk cilvēku iesaistās kopībā, jo vairāk resursu jāiesaista konkurencē.”³¹⁵ Dažādu ārēju, institucionālu faktoru ietekme ir ne vien neizbēgama, bet nepieciešama.

Arī paši lībiešu kopienas pārstāvji un pētnieki atzīst, ka tradīciju mantošanas mehānismi mūsdienās mainījušies – „nodošana no paaudzes paaudzei lielākoties vairs nenotiek ģimenē, bet gan izmantojot dokumentētos lībiešu kultūras (valodas, tradīciju, mutvārdu vēstures) avotus.”³¹⁶ Paaudžu pārmantošanas aspekts ir būtisks, neatkarīgi no pārmantošanas veida – to kā kritisku elementu lībiešu kopienā piemin arī intervētie cilvēki. B. Šuvcāne saka: „Bet tomēr es ar visu sirdi zinu, kas ir lībieši. Nav tā kā šodienas jaunā paaudze, kuriem jau tā ir tāāda vēsture. Viņiem jau nav vairs šī tiešā saikne. Tur nekā nevar darīt. Tad to saikni ir grūtāk sasiet atpakaļ. Man vēl bija viegli. Bet tas ir pateicoties mammai. Nebūtu tas viņas darbs, man tas arī būtu tā – eh, nu, bija, tur aizgāja, āmen, neko.” Viņa turpina: „Līvu savienībā jau mēs arī esam veci ļauži galvenokārt. Ja ir kāds 50gadnieks, tad tas skaitās jauns. Katru gadu skaties, ka 10-15 ir

³¹⁵ Ēriksens, Tomass Hillans. *Saknes un pēdas. Identitāte mainīgā laikā*. 90.lpp

³¹⁶ Blumberga, Renāte. *Lībiešu tradicionālā kultūra*. Kultūras kanons.

aizgājuši. Tas ir loģiski, ja cilvēkam ir 70, 80 gadu. Līdz ar to, to cilvēku resursu vienkārši nav.³¹⁷ Līdzīgi stāsta arī Z. Sīle: „Nu, man ir vēl tas ansamblītis jāvelk, lai varētu pēdējiem spēkiem uzturēt, un es mazmeitiņu tur esmu iesaistījusi. Paralēli viens mazdēls turas nost, jo viņš zina, cik ļoti omamma un opaps tajā visā bija iekšā un ko tas prasīja. Nav patīkami.”³¹⁸

Tajā pašā laikā ir vērojamas tendences, ka bērni, kas nāk gan no lībiešu ģimenēm, gan ārpus tām, apgūst tradīciju, kas galvenokārt ir vecāku un, kā norāda Z. Sīle, lībiešu jauniešu nometņu nopelns: „Protams, tas sasaistījās ar lībiešu jauniešu nometni, kurai ir kaut kāda jēga vēl arvien. Jo tomēr vienā vai otrā veidā tiek lietota, tiek darbināta, kustināta valoda. Kaut ko jau tie bērni dara. Tas laikam ir labi.”³¹⁹ Piekrīt arī jaunākās lībiešu paaudzes pārstāves: „Es arī zinu cilvēkus, kas tālāk saviem bērniņiem māca paralēli latviešu un līvu valodu. Viņš tiešām zina daudz vārdu, dažādus lietvārdu un ikdienas vārdu, kas ir pārsteidzoši, bet arī ļoti labs piemērs, ka tas tomēr nav neiespējami.”³²⁰

Iepriekš minēto iemeslu un aspektu dēļ nepieciešams veidot sistemātisku analīzes modeli, lai būtu iespējams fiksēt visus tos mūsdienās pastāvošos elementus, kas veido tradīcijas saglabāšanas un tālāknodošanas priekšnosacījumus un kas ir būtiski ietekmējoši faktori. Šāds modelis tiks piedāvāts nākamajā apakšnodaļā.

3.2. Institucionālo faktoru modeļa analīze lībiešu kopienas kontekstā

Kā minēts iepriekš, mūsdienās pasaule kļuvusi daudz formālāka un vairāk institucionalizēta. Šī darba ietvaros institucionālisma termins izvēlēts tādēļ, ka tas ietver sevī struktūras, hierarhijas, nodibināšanas un mērķtiecīguma komponentes, kā arī aspektus, kas nav tik daudz saistīti ar ikdienas praksēm, bet paredz zināmu rutīnu un stratēģisko darbību, un pat tradīcijas konstruēšanu.

Parasti institucionāls tiek izprasts kā tāds, kas saistīts ar institūtu, institūciju, tiem raksturīgiem aspektiem³²¹, savukārt institūcija – pasaules, reģiona vai atsevišķas valsts iestāde vai organizācija, kas veic noteiktus uzdevumus kādā noteiktā sabiedrības dzīves jomā.³²² Institucionālie faktori iekļauj noteikumus, normas, paradumus, kas nosaka individuālo vai kolektīvo uzvedību. Šie procesi var pastāvēt gan kādas noteiktas organizācijas ietvaros, gan kā daļa no lokālās kultūras.³²³ Ekonomists Džons Komonss (*John Commons*) pagājušā gadsimta pirmajā pusē, runājot par institucionālu uzvedību, pauž uzskatu, ka institūciju var definēt kā

³¹⁷ Treimane, Agnese. *Saruna ar Baibu Šuvcāni*. 2016, 29.mar.

³¹⁸ Treimane, Agnese. *Saruna ar Zoju Sīli*. 2016, 9.apr.

³¹⁹ Turpat

³²⁰ Treimane, Agnese. *Saruna ar lībiešu kopienas locekli*. 2016.

³²¹ Andersone, Indra, Ilze Čerņevska, Inta Kalniņa. *Ilustrētā svešvārdu vārdnīca*. 310.lpp

³²² Turpat, 309.lpp

³²³ *Institutional factors: A definition and some examples*. Youtube. 2013, 24.janv. Pieejams:

<https://www.youtube.com/watch?v=Km7KtzaF2HE> [skatīts 21.03.2016.]

kontrolētu kolektīvu aktivitāti, kas ietekmē un nosaka individuālu rīcību. Tās ir kā savdabīgas organizētas sociālas dzīves menedžmenta formas.³²⁴ Savukārt T. H. Ēriksens sociālas institūcijas definē kā paradumus, prakses veidus vai noteikumu kopumus, kas piemīt ilgstošai uzvedībai. Tās eksistē neatkarīgi no personām, kuras darbojas šo institūciju ietvaros. Sociālas institūcijas var veidot gan lomu kopums, gan normas un darbības veidi, tātad gan noteikumi, gan prakses.³²⁵ Abi minētie autori runā par specifiskām institucionālām formām, tomēr šī darba ietvaros būtiski ir tādi autoru minētie aspekti kā kolektīva, menedžēta darbība, kontrole, forma un struktūra, normas, formalizēts darbības mērķis, kā arī darbības apmērs, kas efektivitātē pārsniedz viena indivīda iespējas sasniegt mērķi. Šī darba kontekstā institucionālie faktori tiek izprasti visplašākajā nozīmē, ne tikai tiešā veidā kā institūciju darbība.

Jēdziens *faktors* savukārt ir izvēlēts tādēļ, ka vislabāk apzīmē ietekmējošu, nevis definitīvu (*cēlonis*) vai maznozīmīgu spēku (*aspekts*), vai izmērāmu rezultātu (*indikators*). Faktors, saskaņā ar Akadēmisko terminu datubāzi, nozīmē „ietekmējošais spēks, iemesls; parādības, procesa attīstības nosacījums, cēlonis.”³²⁶ Jēdziens *indikators* šajā gadījumā nav atbilstošs, jo paredz jau gatavu rezultātu, turpretī faktors, kas izvēlēts šim modelim, ietver sevī procesu, kas daudz labāk atbilst tradīcijas izpratnei. Šis autores piedāvātais institucionālo faktoru modelis, kas balstīts UNESCO indikatoru modelī, ir tikai viena no daudzajām iespējamajām tradīcijas analīzes sistēmām.

UNESCO, balstoties „Konvencijas par nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanu”³²⁷ izvirzītajos principos³²⁸, 2014. gadā, lai pierādītu kultūras pienesumu ekonomisku un neekonomisku ieguvumu radīšanā, izveidojusi indikatorus, kas piedāvā pierādījumus un datus, kas ļauj pārliecinoši pamatot šo viedokli.³²⁹ Tos izmantojot, iespējams parādīt, kā kultūra un nemateriālais kultūras mantojums var tikt izmantots kā resurss sabiedrības izaugsmes veicināšanā, saliedētības un tolerances sekmēšanā, pieejamības nodrošināšanā u.tml. 22 UNESCO indikatori ir sagrupēti 7 dimensijās: saimnieciskā (*economy*), izglītības (*education*), pārvaldības (*governance*), dzimumu vienlīdzības (*gender equality*), sabiedrības iesaistes (*social participation*), mantojuma (*heritage*) un komunikācijas (*communication*).³³⁰ Starp citu, līdzīgu pieeju izvēlējušies arī Valsts pētījumu programmas „HABITUS. Latvijas kultūras tradīciju ilgtspēja inovatīvā vidē” īstenotāji, kas Dziesmu un deju svētku tradīciju pēta caur tās

³²⁴ Hänninen, Harri and Pekka Ollonqvist. *Institutional Factors Supporting or Impeding the Process of the Finnish National Forest Programme*. 2002. pieejams: <http://www.metla.fi/eu/cost/e19/hanninen.pdf> [skatīts 13.02.2016.] P.2

³²⁵ Ēriksens, Tomass Hillans. *Mazas vietas – lieli jautājumi. Ievads sociālantropoloģijā*. 95.lpp

³²⁶ *Faktors*. Akadēmiskā terminu datubāze AkadTerm. <http://termini.lza.lv/term.php?term=faktors&list=faktors&lang=LV> [skatīts 26.04.2016.]

³²⁷ UNESCO Ģenerālkonference. *Konvencija par nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanu*.

³²⁸ Tādi kā nodrošināt savstarpēju cieņu pret dažādu kopienu NKM, veicināt izpratni par NKM lomu kopienā un nozīmi cilvēcei kopumā, veicināt kopienu iesaisti NKM saglabāšanā un tālāk nodošanā, atzīt NKM kā neapstrīdamu vērtību.

³²⁹ UNESCO. *UNESCO Culture for Development Indicators. Methodology Manual*. Paris: UNESCO, 2014. Pieejams: http://en.unesco.org/creativity/sites/creativity/files/digital-library/CDIS%20Methodology%20Manual_0.pdf [21.02.2016.] p.3

³³⁰ UNESCO. *UNESCO Culture for Development Indicators. Methodology Manual*. P.13

kultūras, sociālo, ekonomisko, tehnoloģisko un politisko dimensiju, raksturojot minēto aspektu ietekmi tradīcijas saglabāšanā.

Tā kā kultūra un tradīcija ir savstarpēji cieši saistīti koncepti, šo UNESCO izstrādāto indikatoru sistēmu iespējams adaptēt tradīcijas pētniecībai³³¹ un uz tās bāzes veidot mūsdienu konteksta tradīcijas pētniecībai derīgu institucionālo ietekmes faktoru modeli. Modeļa ietvaros izvirzīti 7 tradīcijas analīzes faktori³³²:

1) Izglītības (UNESCO – izglītības dimensija) – izglītības (kā formālas, tā neformālas) sistēma, kā arī pastiprināta akadēmiska pētniecība, kas vērsta uz kopienas popularizēšanu un tās tradīciju, īpatnību saglabāšanu;

2) Ekonomiskais (UNESCO – saimnieciskā dimensija) – finanses un resursi, kas tiek piesaistīti no ārpus kopienas pastāvošām institūcijām vai pārvaldes sistēmām un šo finanšu instrumentus īstenojošas organizācijas;

3) Pārvaldības (UNESCO – pārvaldības dimensija) – politiskā līmeņa (valsts un pašvaldību) atbalsts, kas ietver arī tiesiskās sistēmas papildināšanu, kas kopumā veicina kopienas tradīciju saglabāšanu;

4) Organizacionālais (UNESCO – pārvaldības dimensija) – organizacionālas sistēmas (biedrības, asociācijas, grupas), kas rada apstākļus kopienas un tās tradīcijas pastāvēšanai, veicina kopienas locekļu iesaisti tradīcijā;

5) Komunikatīvais (UNESCO – komunikāciju dimensija) – komunikācijas līdzekļi un veidi, ar kuriem publiskajā telpā tiek radīta, izplatīta un nodota informācija par kopienas un tās tradīcijām (ietver mārketinga, zīmolveidības un sabiedrisko attiecību elementus, kā arī izdevniecību, suvenīru ražotni u.c.);

6) Performatīvais (UNESCO – sociālās iesaistes dimensija) – dažādi veidi, kā kopienas locekļi un kopienai tieši nepiederšie iesaistās kopienas tradīciju saglabāšanā, kas pārsvarā izpaužas kā publisku pasākumu vai kopīgu performatīvo prakšu (piem., ansambļi) īstenošana;

7) Mantojuma saglabāšanas (UNESCO – mantojuma dimensija) – tradīciju kā resursa izmantošana sabiedrības ilgtspējas veicināšanā, tā vērtības un potenciāla izmantošana tūrisma industrijā, kā arī atmiņas institūciju loma.

Kā redzams, būtiskākā šī modeļa atšķirība ir eliminētā dzimumu vienlīdzības dimensija, kas nav saistāma ar institucionāliem tradīcijas saglabāšanas aspektiem, tā vietā pārvaldības dimensija iedalīta divās daļās: pārvaldības un organizacionālais faktors. Autore uzskata, ka būtiski nošķirt

³³¹ UNESCO ietvaros saimnieciskā dimensija ietver tādus indikatorus kā nodarbinātība kultūras jomā, vienas mājsaimniecības izdevumi gadā kultūras aktivitātēm. Izglītības dimensijas indikatori ir tādi kā mācību stundu skaits, kas veltītas mākslas izglītībai, proporcija, profesionālās apmācības kultūras nozarē indekss, savukārt pārvaldības dimensiju raksturo tāds indikators kā kultūras infrastruktūru izplatība. Sabiedrības iesaisti iespējams identificēt ar tādiem mērījumiem kā dalība ārpus-māju kultūras aktivitātēs gadā, iecietība pret citām kultūrām. Komunikācijas dimensijas indikatori ietver interneta pieejamības, mediju brīvības u.tml. indikatorus. Mantojuma dimensiju raksturo mantojuma ilgtspējas veicināšana. Dzimumu vienlīdzības aspekts šī darba ietvaros nav atbilstošs, jo nevar funkcionēt kā institucionāls faktors, tādēļ netiks izmantots.

³³² Detalizēti un ar piemēriem katrs faktors tiks analizēts šīs nodaļas turpinājumā.

šos faktoros, jo pārvaldības faktors ietver valsts un pašvaldību atbalstu, kas saistāms ar noteiktākām un nemainīgākām struktūrām, kurās pārsvarā darbojas cilvēki, kas tieši neidentificē sevi ar šī darba ietvaros definēto lībiešu kopienu, savukārt organizacionālais faktors ietver galvenokārt kopienas locekļu (bet arī citu interesentu) organizacionālas struktūras, kas izpaužas kā nevalstiskas organizācijas (biedrības, asociācijas), neformālas sanāksmju grupas, klubi u.tml.

Šo izvirzīto faktoru nozīmi un ietekmi saistībā ar tradīciju uzturēšanu un saglabāšanu var dalīt trīs veidu aktivitātēs :

1) Vēsturisko elementu, tradīciju/ pagātnes pētīšana, dokumentēšana, aktualizēšana (piem., arheoloģiski izrakumi vai biogrāfiski romāni);

2) Tagadnē pastāvošo, saglabāto tradīciju uzturēšana un attīstīšana pēc iespējas nemainīgākā veidā (piemēram, senas ēdiena tradīcijas vai folkloras elementi);

3) Jaunu, inovatīvu, radošu elementu, tradīciju radīšana, balstoties esošajos tradicionālajos elementos (piemēram, laikmetīgais mūzikas, tekstu un foto albums „Mōaigā” (Zemesmala) vai dzejas krājums „Kā iznirst lībieši”).

Nepieciešamība institucionalizēties lībiešiem ir raksturīga jau kopš pagājušā gadsimta 20.gadiem. Lai gan lībiešiem nav bijusi sava valsts, lībiešiem ir sava himna un karogs³³³. Himnas melodija ir tā pati, kas Igaunijas un Somijas himnai. Zilibaltzaļais karogs simbolizē tālaika lībieša dzīves telpu³³⁴.³³⁵ Ja salīdzinām minētos aspektus ar valsts dibināšanas/ institucionalizēšanas faktoriem, tad tie ir ļoti nozīmīgi, simboliski elementi valsts leģitīmai pastāvēšanai. Tas norāda, ka lībiešu kopienai jau aptuveni 100 gadus ir raksturīga nepieciešamība institucionalizēties. Šo pieņēmumu pastiprina arī 1923.gadā lībiešu mēģinājums panākt atsevišķa Jūrmalas jeb t.s. Lībiešu pagasta izveidošanu, kurā ietilptu visi lībiešu apdzīvotie ciemi no Lūžņas līdz Melnsilam³³⁶. Lai gan šī ideja neīstenojās, arī tā liecina par nepieciešamību kopienai un tās tradīcijas stiprināt ar formālo mehānismu palīdzību, līdzīgi kā tas bija arī ar tautas nama celtniecību un fonda dibināšanu šim mērķim.

Turpinājumā tiks aprakstīts katrs no izvirzītajiem institucionālajiem faktoriem, sniedzot informāciju par tajā ietilpstošajiem aspektiem, apskatot tikai tos, kas skar Latvijas teritoriju³³⁷. Tāpat lielāka uzmanība tiks vērsta uz ar Kurzemi saistītajām norisēm, tomēr Vidzemē un Rīgā notiekošās aktivitātes arī tiks minētas.

³³³ Karogs tika atklāts 1923.gada 18.novembrī, kam par godu tika sacerēts arī teksts himnai, kura pirmo reizi arī tika atskaņota šajos svētkos.

³³⁴ Zvejnieks pelnīja iztiku jūrā (zilā krāsa karoga apakšā), bet viņa domas bija mājās pie ģimenes un, raugoties uz māju pusi, viņš tālē redzēto liedagu (baltā krāsa vidū) un mežu (zaļā krāsa karoga augšdaļā). [Līvō Kultūr Sidām 2012]

³³⁵ Līvō Kultūr Sidām. *Lībieši 44 atbildēs*.

³³⁶ Blumberga, Renāte. *Lībieši 19.-21.gadsimtā*. Lībieši. 170.lpp

³³⁷ Netiks minēti ārpus Latvijas notiekoši vai citu valstu iniciēti pasākumi, notikumi, organizācijas u.c.

3.2.1. Izglītības faktora analīze

Izglītības faktors sevī ietver ar izglītību, teorētisku un pētniecisku darbību saistītus aspektus, tādus kā teorētiski pētījumi vēsturiskā diskursā, ar tiem saistītas konferences, publikācijas (rakstu krājumi, pētījumi, reportāžas), izdevniecību (mācību grāmatas, vārdnīcas, enciklopēdijas, rakstu krājumi), dažāda līmeņa izglītības iespējas (formālā un neformālā izglītība).

Formālā izglītība ietver pamatizglītības, vidējās izglītības un augstākās izglītības pakāpes, savukārt neformālā izglītība ietver ārpus formālās izglītības organizētu interesei un pieprasījumam atbilstošu izglītojošu darbību³³⁸, t.i., semināri, kursi, nometnes u.tml. Lībiešu kopienas kontekstā izglītības faktors ir ļoti nozīmīgs, jo tajā visaktīvāk darbojas arī paši lībiešu kopienas locekļi. Šis faktors vērsts vairāk uz vēsturisko elementu un faktu dokumentāciju un saglabāšanu, mācīšanu, kā arī uz tagadnes notikumu sistemātisku saglabāšanu (piem., gadagrāmatas). Izglītības faktors aizstāj dabisko atmiņu un mutvārdu tālāk nodošanu – zināšanas tiek nodotas formalizētā veidā. Šī faktora ietvaros pamatā darbojas lībiešu kopienas locekļi, tomēr pētniecības jomā darbojas arī ārpus kopienas esoši indivīdi.

Pētniecība

Pētniecība ir tas izglītības faktora aspekts, kas visvairāk sasniedz lielu sabiedrības daļu, dažkārt arī ārpus Latvijas, jo, tā kā pētniecība visbiežāk rezultējas kā plaši pieejami izdevumi, tā nereti tiek arī tulkota. Pie zīmīgākajiem pētnieciskajiem izdevumiem minami tādi kā V. Ernštreita „Lībiešu rakstu valoda”, rakstu krājums „Lībieši. Vēsture, valoda un kultūra”, Baibas Šuvcānes „Lībiešu krasta stāsti”, „Senais lībiešu ciems Kolka” un „Sauc par Vaidi mūsu ciemu”, Māras Zirnītes „Lībieši Ziemeļkurzemes ainavā”, Renātes Blumbergas „Lībieši dokumentos un vēstulēs”, grāmata „Lībiešu folklorā”, Valdas Marijas Šuvcānes „Lībiešu ciems, kura vairs nav” un „Mazirbe – mazs ciems jūrmalā” un daudzi citi. Protams, lībiešu tēmu regulāri pēta arī jaunie pētnieki un studenti, taču šie darbi nav tik plaši pieejami. Tāpat lībiešu tematika parādās arī citu izdevumu ietvaros fragmentāri vai kā daļa no plašāka pētījuma (piem., izdevums par arheoloģiskajiem tautastērpiem Latvijā). Tā kā šajā situācijā informācija nav tik tieša, tā var nesasniegt tik plašu auditoriju. Šie pētījumi vairāk vērsti uz saglabāšanas un dokumentēšanas funkciju. Reizē ar pētījumiem tiek rīkotas arī konferences, piemēram, „Lībieši: valoda, vēsture un kultūra”, kas ir notikusi vairākas reizes. Konferences nodrošina informācijas un zināšanu apriti kā lībiešu kopienas, tā plašākas sabiedrības vidū.

Būtisku vietu ieņem grāmatas, kas saistītas ar valodas apguvi vai pētniecību. T.sk. arī dokumenti, izdevumi, kas tiek pārtulkoti lībiski, piemēram, Latvijas Republikas Satversmes tulkojums. Kā būtiskas grāmatas saistībā ar valodas apguvi minamas Kersti Boiko „Lībiešu

³³⁸ Latvijas Republikas Saeima. *Izglītības likums*. Stājies spēkā 1999.gada 1.jūnijā. pieejams: <http://likumi.lv/ta/id/50759-izglitibas-likums> [skatīts 11.04.2016.]

valoda: mazā mācību grāmata”, Zojas Sīles „Lībiešu valodas ābece”, Valta Ernštreita rediģētā „Lībiešu-igauņu-latviešu vārdnīca”³³⁹, Kārļa Staltes grāmata „Dzīvais vārds. Ābece un sākuma lasāmgrāmata” u.c.

Atsevišķi jāmin arī lībiešu gadagrāmatas, kas iznāk jau kopš 1990.gada, sākotnēji gan kā kalendārs. Pēdējā gadagrāmata iznāca 2009.gadā un šobrīd tiek plānots to atkal izdot 2016.gada Lībiešu svētkos. No kalendāra, kurā paralēli svinamajiem svētkiem, atceres dienām un ilustrācijām tika ievietota arī aktuāla informācija, tā pārtapa par respektablu zinātnisku un informatīvu rakstu krājumu. Ilgstoši gadagrāmata iznāca valsts programmas „Lībiešu krasts” ietvaros.³⁴⁰ Gadagrāmatai ir būtiska loma, jo tā apkopo gan vēsturiskus pētījumus, gan informatīvus rakstus, kā arī apkopo katra iepriekšējā gada aktualitātes un nozīmīgus notikumus lībiešu dzīvē, tādējādi kalpojot par sistemātisku un uzticamu informācijas avotu.

Lībiešu kopienas pārstāvji norāda, ka grāmatu/ izdevumu mērķauditorija galvenokārt ir Latvijas iedzīvotāji. Tā kā grāmatas nonāk veikalos, tās nonāk arī pie plašākas auditorijas, kas ir saistīta ar šo tematiku vai kas interesējas par kultūrvēsturi. Arī gadagrāmata ir domāta visiem Latvijas interesentiem, taču tā nenonāk veikalos, tikai tiek plaši izplatīta tematiskos pasākumos. Kā galvenā grāmatu pozitīvā puse tiek norādīta to spēja ilgstoši uzglabāt informāciju, kas strauji izzūd. Gadagrāmatas nozīmīgas arī tāpēc, ka tajās ir iespējams lībiešu autoriem publicēt savus rakstus. Šo izdevumu mērķis ir visos iespējamajos veidos un nozarēs sniegt informāciju un izglīt Latvijā iedzīvotājus lībiešu vēstures un kultūrvēstures jautājumos, kā arī popularizēt mūsdienu lībiešu aktivitātes.

Formālā izglītība

Formālā izglītība ietver vispārējā skolu un augstskolu sistēmā iekļauto zināšanu par lībiešiem, to vēsturi un aktuālajām darbībām apguvi. Lībiešu kopienas locekļi norāda, ka vidusskolās programmās no 1. līdz 12. klasei informācija par lībiešiem ir nepietiekama: „Svarīgi atzīmēt, ka nedrīkst Vidzemes lībiešu samērā labi izpētīto senvēsturi attiecināt arī uz Kurzemes lībiešiem. Lībiešu tautas vēsture salīdzinājumā ar latviešu nācijas rakstīto vēsturi un it īpaši ar Latvijas vēstures atspoguļojumu skolu mācību grāmatās, ir vēl „jaunības gados”.”³⁴¹ Izglītības sistēmā nav informācijas par lībiešiem kā šobrīd aktīvu un Latvijā nozīmīgu kopienu, vēsturiskā informācija galvenokārt nokļāj tikai seno un viduslaiku vēsturi³⁴². Tādēļ vispārējā skolu izglītības sistēmā nav iespējams runāt par lībiešu kultūras, tradīciju, vēstures plašu mācīšanu.

³³⁹ Starp citu, tā elektroniskā formātā pieejama arī Latviešu valodas aģentūras mājas lapā, sadaļā „Lībiešu valoda”.

³⁴⁰ Sīlis, Edgars. Priekšvārds. *Lībiešu gadagrāmata 2008*. Rīga: Līvu (lībiešu) savienība, 2008. 4.-6.lpp

³⁴¹ Sīlis, Edgars. *Ceļojums laikā, telpā un priekšstatos par Kurzemes lībiešiem*. Lībiešu gadagrāmata 2008. Rīga: Līvu (lībiešu) savienība, 2008. 8.lpp

³⁴² Piemēram, intervijās tiek norādīts, ka: „Arī vēstures stundās, kad grāmatā bija tikai viens, dažu teikumu garš paragrāfs par līviem kā tādiem, es sāku aizdomāties, kas vispār notiek, kāpēc ir tik maz informācija vispār pieejama. Prātoju, kā vispār tas pieļaujams izglītības sistēmā, ar kādām tiesībām netiek pastāstīts par līvu tautu.” [Treimane: saruna] Vai arī: „Cilvēki man stāstīja, ka skolā par lībiešiem runājuši tikai tik, cik par Indriķa hroniku. Es uzskatu, ka mūsu skolās lībiešu tēma beidzas ar Ikšķili un Kaupo. Visus izkāva un viss. Vismaz 19. un 20.gs., taču divas stundas varēja veltīt šai tēmai. Vidus posmu neviens

Nedaudz citādi ir ar augstāko izglītību. Par lībiešiem tiek mācīts atsevišķu augstskolu mācību programmu ietvaros, kā spilgtāko un zināmāko iespējams nosaukt Latvijas Universitātē pasniegto studiju programmu „Somugru studijas”, kuras ietvaros tiek pasniegti tādi priekšmeti kā „Lībiešu valoda” un „Lībiešu kultūras vēsture”. Šajā bakalaura programmā galvenā uzmanība tiek pievērsta trim Baltijas jūras somugru tautām – somiem, igauņiem un lībiešiem.³⁴³ Tomēr arī šeit lībiešu mantojuma apzināšana ir tikai neliela daļa no plašākas programmas.

Neformālā izglītība

Tādējādi būtiskākas ir neformālās izglītības sniegtās iespējas. Pamatā šai izglītībai ir divas mērķgrupas – bērni/ jaunieši un entuziasti/ speciālisti. Lielākoties neformālā izglītība ietver tieši valodas apguvi. Speciālistiem tiek rīkoti īpaši semināri, vasaras skolas, kas palīdz stiprināt valodas apguvi, izmantot to autentiskā vidē³⁴⁴. Taču lībiešu kopienai bijis svarīgi, lai valodas apguve tiktu piedāvāta vairākos līmeņos: „iesācējiem” (arī ne-lībiešiem), valodas apguves „turpinātājiem”, dziesmu ansambļu, folkloras kopu dalībniekiem, vai tikai tādiem, kuri tikai „grib zināt, kas tā par valodu”. Izvērtējot situācijas dinamiku un iespējas, par praksē īstenojamu prioritāti būtu jāizvirza valodas pamatu apguves pieejamības paplašināšana, kā mērķauditoriju akcentējot jauniešus, ģimenes, arī interesentus „ne – lībiešus”, kuri vēlas bagātināt savu kultūras pieredzi. Īpaša vērtība veltāma arī valodas padziļinātas apguves iespējas nodrošināšanai un mērķtiecīgai attīstībai. Tādējādi valodas apguvē un lietošanā iesaistītos aizvien vairāk dažādu grupu, sekmējot tās tālāk nodošanu un pārmantošanu.³⁴⁵ Šis aspekts ir būtisks, jo valodas apguvē nereti ir ieinteresēti tieši ārpus kopienas esoši indivīdi³⁴⁶, tādēļ ir svarīgi šo iespēju nodrošināt. Gadu gaitā bijuši dažādi valodas kursi, piemēram, 2014.gadā ar Ventspils pilsētas domes atbalstu notika 7 mēnešus ilgi valodas kursi ikdienas valodas apguvei.³⁴⁷

Kā problēma izglītības sistēmā kopumā tiek norādīta speciālistu un vienotas, pakāpju veida sistēmas neesamība, valsts atbalsta trūkums. LKS pārstāve G. Blumberga raksturo situāciju šādi: „Vēl viena ideja, ko diemžēl nevarētu īstenot neviens interešu pulciņš vai organizācija, ir lībiešu valodas skolotāju sagatavošana. Ja nav pasniedzēju, tad tie, kas māca lībiešu valodu, ir apmēram

riktīgi nezina kā bija, bet par tautu jaunākajos laikos varēja stāstīt. Kaut vai pusstundu veltīt tam, ko viņi šodien dara, ka viņi vēl ir.” [Treimane: saruna]

³⁴³ *Somugru studijas - bakalaura studiju programma*. Latvijas Universitāte. Pieejams:

http://www.lu.lv/gribustudet/katalogs/programmu-mekletajs/?user_phpfileexecutor_pi1%5Bprogram_id%5D=22515 [skatīts 14.03.2016.]

³⁴⁴ Piemēram, 1999.gadā bija vasaras nometne Vaidē pie Paulīnes Kļaviņas. Tur cilvēki brauca un sarunājās tikai lībiski un uzturējās lībiskā vidē. [Blumberga, 2014: 75]

³⁴⁵ Ministru kabinets. *Programma „Lībieši Latvijā 2008. - 2012. gads”*. 12.lpp

³⁴⁶ No intervijas: „Dažāda tur tā motivācija bijusi. Parasti domā, ka senčos lībieši. Ir tādi, kas ir pilnīgi cilvēki no malas. Tad jau arī cits paliek, cits atbirst. Man ir viens tāds puisis, viņš studēja fizmatos. Tas bija viens tāds savdabis. Viņš nāca, darīja, bija uzķēris to. Bija Ketunena somu-lībiešu-vācu fonētiskā vārdnīca – viņš ņēma un visu viņu nofotografēja ar fotoaparātu. Viņam vairāk nevajadzēja. Tagad reizēm atnāk pie mums padziedāt. Bet viņš tā var, viņam ir kaut kādas dotības. Viņš var kaut ko pateikt, sasveicināties. Tad, piemēram, man ik pa laikam parādās krievu tautības cilvēki, krieviski runājošie, kuri zina, ka ir no somugriem. Bet parasti viņi ir mazie meža dīvainīši, viņiem ir kāda īpaša ievirze. Viņi ir ar ezotēriku saistīti un tā.” [Treimane: saruna]

³⁴⁷ *Noslēgušies Ventspils pilsētas domes finansētie lībiešu valodas kursi*. Ventspils. 2014, 22. Apr. Pieejams:

http://www.ventspils.lv/lat/izklaide_kultura/60436-noslegusies-ventspils-pilsetas-domes-finansetie-libiesu-valodas-kursi [skatīts 30.05.2016.]

tādā līmenī kā, piemēram, Sibīrijas latvieši ar milzu akcentu.. Nav arī izstrādāta mācību sistēma. Ja grib saglabāt lībiešu valodu kā runāšanas valodu, tad, pirmkārt, ir jāizveido sistēma, jo visi tik katru gadu mācās no paša sākuma, neviens nemācās uz priekšu. Noderētu pakāpju sistēma. Nav pēctecības. Bet skolotāji ir jāsagatavo, un to bez naudas nevar. Tas faktiski ir būtiskākais, kas jā dara, ja runā par valodu.”³⁴⁸

Bez kursiem, semināriem, lekcijām eksistē arī papildus inovatīvas formas, piemēram, projekts „Līvō Kēļ”³⁴⁹ – lībiešu vārdiem veidojot asprātīgas ilustrācijas, kas tiek regulāri publicēti sociālajā tīklā Facebook, kā arī veidojot ilustratīvus video, tiek radīta iespēja vieglā veidā papildināt zināšanas lībiešu valodā. Projekta aizsācēja Linda Zonne-Zumberga par projektu saka, ka tas radies no spontānas idejas: „Vairāk to var saukt par iniciatīvu, tas radās ļoti nejauši. Es iedvesmojos no tā, ar ko saskaros. Tā kā es mācījos dāņu valodu, es youtube skatījos dažādus mācību video. Tad es iedomājos, ka tādus video varētu uztaisīt arī lībiešu valodā, varētu izveidot arī facebook lapu. Tā es pagājušā gada 1.janvārī uztaisīju lapu, kur uzreiz iekšā saliku dažādas lietas. Man uz galda tajā laikā atradās dzērvenes, es tās nofotografēju, ieliku lapā un apakšā uzrakstīju tulkojumu lībiešu valodā. Pašlaik lapai ir jau pāri 800 sekotāju.”³⁵⁰

Neskatoties uz dažādiem šķēršļiem, neformālajai izglītībai ir liela nozīme, īpaši darbā ar jauno paaudzi. Kā nozīmīgāko piemēru autore vēlas minēt lībiešu jauniešu nometnes, jo tās uzskatāmas par vienu no efektīvākajiem kopienas tradīciju saglabāšanas mehānismiem.

Lībiešu jauniešu nometne

Ideja par nometni 90.gadu sākumā radās Valdim Dambergam, un ar 1992.gadu Mazirbes skolā ciešā saistībā ar ikgadējiem Lībiešu svētkiem katru vasaru notikušas bērnu un jauniešu nometnes.³⁵¹ Sākotnēji ar nosaukumu Tšitsōrlinkist” (Čivinātājputni), tad – „Piški tēd” (Mazās zvaigznes), un tagad – „Mierlinkizt” (Jūras putni). Nometnes vadītāja Ieva Zdanovska norāda, ka nometnei ir mainīgais sastāvs un pamatsastāvs, jo ir daļa jauniešu, kas brauc regulāri un vairākus gadus pēc kārtas³⁵². Tas veido zināmu pēctecību un šīs aktivitātes ilgtspēju. Sākotnēji nometne bija paredzēta Līvu savienības bērniem, un vēl joprojām priekšroka ir tiem, kuri ir bijuši iepriekš, to brāļiem un māsām, tomēr arvien palielinās arī citu interesentu skaits, kas par nometni uzzinājuši citādos veidos.³⁵³ Lai iekļūtu nometnē, nav nepieciešama obligāta lībiskā izcelsme, taču ir obligāts noteikums – mājadarbs, kuru lūdz izpildīt visiem, kas brauc uz nometni.³⁵⁴ Arvien pieaugošs ir nometnes interesentu skaits, ko nometnes veidotāji skaidro gan ar labajām

³⁴⁸ Treimane, Agnese. *Saruna ar Gundegu Blumbergu*. 2016, 14.apr.

³⁴⁹ *Līvō Kēļ*. Facebook. https://www.facebook.com/livuval/info/?tab=page_info [skatīts 01.06.2016.]

³⁵⁰ Treimane, Agnese. *Saruna ar Lindu Zonni-Zumbergu*. 2016, 29.apr.

³⁵¹ Sīle, Zoja. *Lībiešu valodas ābece*. 80. lpp

³⁵² Treimane, Agnese. *Saruna ar Ievu Zdanovsku*. 2016, 12.apr.

³⁵³ Intervētās nometnes dalībnieces stāsta par to, kā iesaistījušās nometnē: „Mans tētis nometnē ir piedalījies ļoti daudzus gadus. Viņš man par to pastāstīja, tas mani ieinteresēja, es arī sāku braukt.” Un: „Mans krusttēvs dejoja vienā kolektīvā ar nometnes vadītāju, uzzināja par šo nometni un zināja, ka man patīk vēsture un senās Latvijas teritorijas tautas, piedāvāja man tādu iespēju. Un es arī intereses pēc aizbraucu.” [Treimane: nometnes dalībnieces]

³⁵⁴ Treimane, Agnese. *Saruna ar Ievu Zdanovsku*. 2016, 12.apr.

atsauksmēm par nometni³⁵⁵, gan ar nometnes interesanto formātu un specifisko ievirzi, kas piesaista patiesos interesentus³⁵⁶.

I. Zdanovska norāda, ka nometnes ir ar senām tradīcijām, kā galvenos nemainīgos un nozīmīgos nometnes elementus minot tādas aktivitātes kā lībiešu valodas nodarbības, vēstures nodarbības, mūzikas nodarbības, kas iekļauj arī dejas un rotaļas, mākslas nodarbības, kuru aktivitātes tiek saistītas ar lībiešiem raksturīgiem elementiem. Nometnē ir arī citas aktivitātes – peldēšanās, nakts trases, ekskursijas, sporta aktivitātes.³⁵⁷ Nometne nemainīgi notikusi Mazirbē, kas nodrošina saikni ar lībiešiem vēsturiski raksturīgo vidi: „Autentiska jau tā vide ir – nometne notiek Mazirbes internātskolā kopš 1991.gada. Turpat blakus ir jūra, mazbānīša pieminekļi un vieta, kur tas ir braucis, tas uzbērums. Ejam ekskursijās pa Slīteres Nacionālo parku, uz Laivu kapsētu, uz baznīcu, uz Vilkaču priedi. Visa tā teritorija apkārt ir pilna ar to auru. Ar to vēsturisko foršumu, ka tu esi tajā vietā, kur tas viss kādreiz ir bijis, kur senie lībieši dzīvojuši.”³⁵⁸ Tas ļauj pilnvērtīgi izmantot apkārt pieejamo lībisko – braukt ekskursijās pa Kurzemes un Vidzemes lībiešu takām, iet pārgājienos gar jūras malu, apciemojot lībiešu sētas Košragā, Pitragā un Sīkragā.³⁵⁹ Arī nometnes dalībnieki atzīst, ka vieta ir nozīmīga: „Vietai ir liela nozīme, jo tomēr tas ir Līvu krasts un Mazirbe ir lībiskā epicentrs. Tur arī iespējams gūt visvairāk informācijas, sajūtu.”³⁶⁰

Autore izvēlējusies vairāk uzmanības veltīt tieši šīs nometnes aprakstam, jo tā ir ne tikai būtiska jauniešu izglītošanas iespēja un arī tradīciju saglabāšanas mehānisms, bet tai ir vēl arī citi plusi. Tā kā nometnē ir dalībnieku pamatsastāvs, savukārt nometnes vadītājus, pedagogus un viesus veido bijušie nometnes dalībnieki, veidojas vienotas un draudzīgas kopienas sajūta, kuru spēj identificēt arī paši nometnes dalībnieki: „Visforšākais ir tas, ka katru gadu var satikt vienus un tos pašus cilvēkus, jo šajā nometnē ļoti bieži brauc tie paši cilvēki. Visi ir pretimnākoši un jauki. Kopiena jau ir maza. Realitātē tas tā ir, ka tā kopiena viegli pieņem cilvēkus un arī netaiņā.”³⁶¹ Līdzīgi jūtas arī nometnes vadītāja: „Mums pasniedz Ērika Krautmane, kas nometnē ir no pirmsākumiem. Es pati arī uz nometnēm braucu kopš 1994.gada. Sāku kā audzinātāja un pārgāju kā nometnes vadītāja. Otra valodas skolotāja ir Linda Zonne-Zumberga, apprecējusies ar dundadziņiem. Es arī no Dundagas puses nāku, tā kā mēs tur visi savējie – visi tādā bariņā. [..] Lielākoties visi pedagogi ir bijušie nometnes dalībnieki vai darbinieki.”³⁶² Otrkārt, nometnei ir

³⁵⁵ Treimane, Agnese. *Saruna ar Lindu Zonni-Zumbergu*. 2016, 29.apr.

³⁵⁶ Treimane, Agnese. *Saruna ar Ievu Zdanovsku*. 2016, 12.apr.

³⁵⁷ Turpat

³⁵⁸ Turpat

³⁵⁹ Sīle, Zoja. *Lībiešu valodas ābece*.

³⁶⁰ Treimane, Agnese. *Saruna ar lībiešu jauniešu nometnes dalībniecēm*. 2016, 3.mai. Audioieraksts. Glabājas A. Treimanes personīgajā arhīvā.

³⁶¹ Treimane, Agnese. *Saruna ar lībiešu jauniešu nometnes dalībniecēm*. 2016, 3.mai.

³⁶² Treimane, Agnese. *Saruna ar Ievu Zdanovsku*.

cieša saikne un temporāla pēctecība ar lībiešu svētkiem.³⁶³ Jauniešiem ir iespēja piedalīties būtiskākajā lībiešu notikumā gada ietvaros, un viņi to arī novērtē un redz kā nometnes plusu: „Ir interesanti taisīt visiem kopā to priekšnesumu Lībiešu svētkiem, kuru katru gadu taisām. Lībiešu svētki ir iemesls braukt uz nometni. Tas ir ļoti foršs pasākums. Svētki ir iespēja izpriecāties un satikt neredzētus cilvēkus.”³⁶⁴

Treškārt, jauniešiem tiek nodrošināti gudrākie, zinošākie, interesantākie speciālisti³⁶⁵, kas nodrošina kvalitatīvu mācību procesu, kā arī paaudžu sadarbību. Z. Sīle atceras: „Jauka un abpusēja sadarbība vairākas vasaras bija ar Doma kora skolas jauniešiem – kā nekā skolas direktors ir Erenštreitu Jānis no Miķeļtorņa. Jāņa māsa Ieva arī strādāja par lībiešu valodas pedagogi. Gandrīz katrs „Līvlist” dalībnieks piedalījies nometnes darbā. Iesaistījās arī Ventspils un Kolkas lībieši, uzņemot nometnes bērnus.”³⁶⁶ Ceturtkārt, tiek nodrošināta valodas apguve. Piemēram, Z. Sīle norāda: „Domāju, nometnei vēl joprojām ir kāda jēga. Tajā pat, ne tik daudz kā valoda tiek apgūta, bet lietota, darbināta, kustināta.”³⁶⁷ Piektkārt, jaunieši, kas ilggadēji piedalījušies nometnē, kļūst par „atslēgas figūrām”, tradīcijas nesējiem plašākai sabiedrībai³⁶⁸. Sestkārt, nometnē tiek veicināta lībiskā pašapziņa, piemēram, caur titula „Gada labākais lībietis”³⁶⁹ piešķiršanu.

Neskatoties uz neapšaubāmo pozitīvo ietekmi uz lībiešu tradīciju saglabāšanu, nometnei piemīt arī nepilnības, piemēram, tai visbiežāk tiek pārmests lībiskuma trūkums: „Kad es sāku braukt uz nometni 2011. gadā, pirmais iespaids bija – lībiešu bērnu nometne, valoda ir, bet daudzas nodarbes nav diži „lībiskas”. Piemēram, bija talantu šovs, kas man likās pilnībā neiederīgs, tur bērni demonstrēja, kā viņi dejo pie dziesmām angļu valodā, taisīja špagatus utt. Manuprāt, tagad nometne ir palikusi lībiskāka. Ja nu bija kāda disene, mēs centāmies tur iekļaut arī lībiešu mūziku. Centāmies ienest visādus mazus lībiešu elementus, tai skaitā dažādus

³⁶³ I. Zdanovska skaidro: „Mēs piedalāmies arī lībiešu svētkos, kas ir uzreiz pēc nometnes. Nometnes dalībniekiem ir jāuzstājas. Katru gadu ir citādāk. Pagājušajā gadā mēs atklājām svētkus kā jaunā paaudze, kas var pavēstīt pārējiem - lielajiem, vecajiem -, kas aizmirsuši, cik forši ir būt bērnam un dzīvespriecīgam. Bija dziesmas un arī stāstīja par sevi. Tās primitīvās frāzītes, ko praktiski jebkurš var atpazīt.” [Treimane: Ieva Zdanovska]

³⁶⁴ Treimane, Agnese. *Saruna ar lībiešu jauniešu nometnes dalībniecēm*. 2016, 3.mai.

³⁶⁵ „Mēs katru gadu mēģinām aicināt ciemos gudrus, zinošus cilvēkus, kas var par lībiešu vēsturi, kultūru pastāstīt caur savu uztveres prizmu. Tā pati Julgī ir bijusi pie mums. Vai pat ne no lībiešiem, bet vienkārši foršs cilvēks no Kolkas raga – Jānis Dambītis. Mazais uzņēmējs tūrisma informācijas centram. Galvenais jau ir tos bērnus pavilkt, ka tas ir forši. Mums pasniedz Ērika Krautmane, ir braukusi Zoja Sīle. Mums ir sabiedrībā plaši pazīstami cilvēki, piemēram, Dāvids Ernštreits brauca radošajās darbnīcās kā palīgs. Pagājušajā gadā bija rotu kalšana, mākslinieks Andrejs Jakubovskis. Bija plenērs pie Ievas Vanagas – dabā zīmēja. Bija Laura Šmitberga, folkloras kopas „Rēvele” vadītāja. Bija arī Jānis Sīpols no danču kluba. Vēl mums ir forša sadarbība ar kori „Lōja”. Viņi palīdz naktis trasītes taisīt, radošās darbnīcas.” [Treimane: Ieva Zdanovska]

³⁶⁶ Sīle, Zoja. *Lībiešu valodas ābece*.

³⁶⁷ Treimane, Agnese. *Saruna ar Zoju Sīli*. 2016, 9.apr.

³⁶⁸ Par to liecina arī nometnes dalībnieku izteikumi. Skatīt pielikumā nr.8

³⁶⁹ „Ideja ir no 2006.gada oficiāli, bet neoficiāli tas jau bija 1997.gadā. Tad bija pirmais labākais lībietis tas, kurš vislabāk savāca savu komandu nakts trasītes laikā. Sagatavojām lentu – tagad tā ir abās valodās, agrāk bija tikai latviski, vienu brīdi tikai lībiešu valodā. Tad nu saņēmējs staigā kā pāvs lepns, ar lenti pār plecu. Viņi visu nometni krāj punktņus par visiem labajiem padarītajiem darbiņiem – valodas, mākslas nodarbībās, par izcilību, par pieklājību, par prasmi labi uzvesties, attaisīt durvis, sasveicināties lībiski. Mēģinām vilkt paralēles ar to lībisko. Protams, varētu jau teikt, ka tāda vērtēšana ir neveselīga, bet viņiem patīk. Viņi ir sajūsmā par tiem punktiem, vakaros kladītēs pārskaita, salīdzina. Vienkārši meklējam labāko cilvēku, un, ja var pielikt klāt to lībieti, kāpēc gan ne.” [Treimane: Ieva Zdanovska]

uzrakstus lībiešu valodā uz sienām.”³⁷⁰ Līdzīgi norāda arī G. Blumberga: „Es saprotu, ka ir jēga nometnei, bet arī tur es redzu ko citādu. Es nekad neesmu varēju saprast, kāpēc tur ir kaut kādi keramikas pulciņi? Lībiešiem nekad nav bijusi keramika! Ja tiek mācīta lībiskā kultūra, tad māci laiviņas taisīt, iepazīstini ar lietām, kas saistās ar jūru, jo zvejniecība ir bijusi lībiešu pamatu pamats. Sasaisti ar to, ko tie cilvēki ir darījuši. Viņiem nepatīktu kuģu modelēšana? Vai tīklu aušana. Iemācīt zivis cept. Bet nometnēm ir kaut kāda jēga, tiem bērniem vismaz paliek kaut kas atmiņā.”³⁷¹

Otrs mīnus – nometnei nav turpinājuma starp-nometņu periodā. To kā vājo pusi norāda gan nometnes vadītāja: „Slikti, ka nometne beidzas un viss līdz nākamajam gadam, būtu tik labi, ja būtu, kas ar tiem bērniem darbotos arī ziemas laikā.”³⁷² Tam piekrīt arī nometnes dalībnieki: „Man nepatīk tas, ka ar lībiešu svētkiem visa nometne beidzas, ka nav turpinājuma. Tas tā diezgan bēdīgi.”³⁷³

Kopumā izglītības faktors vērtējams kā ļoti būtisks tieši tradīciju saglabāšanā un nepieciešamās informācijas, piekļuves tradīcijai un kopienai nodrošināšanā.

3.2.2. Ekonomiskā faktora analīze

Ekonomiskais faktors ietver dažāda veida resursu, visbiežāk – finansiālu, iegūšanu un izmantošanu, lai attīstītu un saglabātu tradīciju. Piemēram, tiek piešķirts finansiāls atbalsts mācību grāmatu izdošanai vai pasniedzēju algu nodrošināšana lībiešu bērnu nometnē. Kopienas publisko (un tādas ir gandrīz visas) aktivitāšu īstenošanai vienmēr nepieciešami resursi un līdzekļi³⁷⁴. Bieži tie ir pašu indivīdu ieguldījumi, tomēr arvien vairāk ir nepieciešams finansējums, kas tiek piesaistīts no ārpuses. Finansējums var būt divējāds – piešķirtais (piem., VKKF) vai peļņā gūtais, demonstrējot vai mācot tradīciju (piem., ieejas biļetes Līvu dienā). Finansējuma gūšanas iespējas ir šādas: valsts atbalsts, pašvaldību atbalsts, projektu ietvaros piesaistīts finansējums no dažādiem fondiem un atbalsta institūcijām, sponsoru ieguldījums, t.i., indivīdu vai uzņēmumu, organizāciju ieguldījums, speciāli veidoti fondi (kopienas locekļu ziedojumi, resursi, aktivitāte), ieņēmumi no pasākumiem.³⁷⁵

³⁷⁰ Treimane, Agnese. *Saruna ar lībiešu kopienas locekli*. 2016.

³⁷¹ Treimane, Agnese. *Saruna ar Gundegu Blumbergu*. 2016, 14.apr.

³⁷² Treimane, Agnese. *Saruna ar Ievu Zdanovsku*. 2016, 12.apr.

³⁷³ Treimane, Agnese. *Saruna ar lībiešu jauniešu nometnes dalībniecēm*. 2016, 3.mai.

³⁷⁴ Vairs nepietiek tikai ar pašai kopienai piederošajiem vai dabā brīvi pieejamajiem resursiem.

³⁷⁵ Piemēram, programmā „Lībieši Latvijā”, finansējuma iegūšanas process raksturots šādi: „Līdz šim līdzekļi mērķprogrammas īstenošanai tiek gūti no valsts un pašvaldību dotācijām. Papildus līdzekļi piesaistīti no valsts fondiem - VKKF, SIF, no ES grantiem, ārvalstu fondiem, augstskolām un atsevišķiem uzņēmējiem. Programmas īstenošanas gaitā līdzekļu trūkums ir bijis pastāvīgs šķērslis. Ilgtspējīgai attīstībai nepieciešams paredzēt daudzveidīgus mehānismus, kā lībiešu aktualitātes var gūt atbalstu no individuāliem ziedotājiem, no vietējām kopienām, kā valsts līdzfinansējumu vai aizdevumus ar zemiem kredītprocentiem, u.c.” [Ministru kabinets, 2008: 18]

Valsts atbalsts

Valsts finansiāls atbalsts lībiešu aktivitātēm bijis dažāds. 20.gs. beigās lībiešiem bijusi atvēlēta atsevišķa dotācija valsts budžetā, taču šobrīd tā vairs neeksistē. Kamēr spēkā bija programma „Lībieši Latvijā” (skat. 3.2.4.), valsts finansējums stratēģiski tika piešķirts tās ietvaros katrai konkrētai plānotajai aktivitātei. Šobrīd valsts finansējums caur Kultūras ministriju projektu veidā tiek piešķirts atsevišķām aktivitātēm, piem., lībiešu nometnei³⁷⁶, vai atsevišķu, lielāku projektu/ tēmu ietvaros (Latvijas simtgade, Nacionālais kultūras mantojuma saraksts³⁷⁷ u.tml.). Valsts finansējumu iespējams gūt caur struktūrfondiem vai, visbiežāk, caur Valsts Kultūrkapitāla fondu³⁷⁸. Kopienas locekļi nav pilnībā apmierināti ar šādu risinājumu. G.Blumberga norāda: „Mēs secinājām, ka principā nav vairs nevienas institūcijas, caur kuru varētu no valsts dabūt naudu, kur lībieši būtu prioritāte. VKKF lībieši ir „kopējā katlā”. Nevar arī tos projektus izvērtēt, jo nevienam nav zināšanu par lībiešiem.”³⁷⁹ Tajā pašā laikā lībiešu projekti regulāri tiek atbalstīti šajos projektu konkursos, visbiežāk nozarēs „kultūras mantojums” vai „tradicionālā kultūra”. Lībiešu kopienas locekļi norāda, ka visvairāk valsts finansiālais atbalsts nepieciešams tieši valodas saglabāšanai un mācīšanai. Atbalsts nepieciešams arī nometnei: „To finansē Rīgas Domes izglītības un kultūras izglītības departaments, sanāk kādi 11-15%. Naudu dod arī Kultūras ministrija. Tas ir galvenais atbalstītājs. Bet ar finansējumiem ir par maz, nometnei ir arī dalības maksa. Viss jau notiek. Bet, protams, gribas vairāk. Gribas, lai priekš tiem, kas tiešām ir lībieši, nometne būtu bez maksas. Ir visādas ieceres, bet dažas lietas ir utopija. Nākamgad ņemsim vēl dalībniekus, bet īsti to nevar, jo nav jau tas atbalsts no valsts. Viņš ir maziņš. Šogad jau pielikām vienu dienu klāt, tāpēc vajadzētu paprasīt no viņiem vairāk. Varbūt ka iedod. Tomēr taču lībiešu jautājums ir viens no 99 kanoniem kultūras ministrijai. Tātad principā viņiem tas ir jāatbalsta.”³⁸⁰

Pašvaldību atbalsts

Lielākas iespējas gūt tiešu atbalstu projektu un iniciatīvu īstenošanai ir, sadarbojoties ar pašvaldībām. Aktīvākās šajā jomā ir Dundagas novada pašvaldība (skat. 3.2.4.), Rīgas Dome (piem., finansē lībiešu nometni, atbalstījusi Līvu dienu 2015.gada vasarā u.tml.), arī Ventspils novada pašvaldība, kas finansējusi vairākas kultūras dienas, valodu kursus u.tml. Talsu novada pašvaldība sniegusi atbalstu, rīkojot pirmos Lībiešu svētkus³⁸¹. Šobrīd pašvaldību motivācija

³⁷⁶ Kultūras ministrijas pārstāve: „Tāda atlikta nauda nav. Katru gadu ir konkurss, tur viņi paši iesniedz un piesakās. Bet tas ir palicis integrācijas departamentam. Nometnei dod no integrācijas naudas.” [Treimane: Kultūras ministrija]

³⁷⁷ Kultūras ministrijas pārstāve: „Likums ir orientēts uz mūsu pašu nacionālo sarakstu. Būs ekspertu padome, kas izskatīs reizi gadā iesniegtos pieteikumus un pieņems lēmumu par iekļaušanu. Izrietoši jādome par finansējumu – ko un kā varēsim sniegt un atbalstīt tiem, kas tiks sarakstā iekļauti. Tā būs iespēja arī lībiešiem.” [Treimane: Kultūras ministrija]

³⁷⁸ Kultūras ministrijas pārstāve: „Dot naudu projektiem nav ministrijas funkcija. Un tad ar projektiem iet caur kultūrkapitālu. Un vēl jāatzīst, ka īgauņi viņus daudz vairāk atbalsta nekā mūsu valsts. Bet šobrīd tas atbalsts ir caur kultūrkapitālu, kur lībieši sniedz savus projektus.” [Treimane: Kultūras ministrija]

³⁷⁹ Treimane, Agnese. *Saruna ar Gundegu Blumbergu*. 2016, 14.apr.

³⁸⁰ Treimane, Agnese. *Saruna ar Ievu Zdanovsku*. 2016, 12.apr.

³⁸¹ Z. Sīle stāsta: „Talsu rajona vadība nāca pretī – ciemā ceļu noasfaltēja. Un Tautas namu saposa, cik varēja, tur lodziņus uztaisīja ar auseklīšiem. Un daudz naudiņas piešķīra šim nolūkam – uzņemt viesus, pabarot.” [Treimane: Zoja Sīle]

palīdzēt lībiešu kopienai ir vairāk balstīta ekonomiskās atdeves iespējā, kā pienākuma un misijas apziņā.

Cita veida atbalsts

Ir iespējas rakstīt projektus un piesaistīt dažādu fondu naudu³⁸², tāpat kā ir iespējas piesaistīt sponsorus. Tas arī samērā veiksmīgi tiek darīts, piemēram, Lībiešu svētkiem kā sponsorus nodrošinot tādus Ventspilī bāzētus uzņēmumus kā „Kurekss” un „Ventbunker”. Vēl cita iespēja ir specifisku fondu dibināšana kopienas ietvaros. Šeit kā piemērs minams „Līvu fonds” (dibināts 2009.gadā) – tā iecere bija veicināt maksimālu līdzekļu un investīciju piesaisti lībiešu valodas, kultūras un uzņēmējdarbības atbalstam. Arī rūpes par lībiešu nodarbinātību lībiešu lietās.³⁸³

Kopienas locekļu vidū attieksme pret finansējumu ir neviennozīmīga. Daudzi atzīst, ka pieejamāki resursi vairotu iespējas attīstīt un saglabāt tradīcijas, īstenot iniciatīvas, tajā pašā laikā ir norādes, ka finansējums nav primārais faktors, lai kaut ko īstenotu. G. Blumberga par lielāku finansējuma pieejamību uzskata: „Es domāju, ka būtu vairāk muļķīgu projektu. Cilvēki vienmēr domā, kā nopelnīt, svarīgākā nav ideja. Un visas tās runas par naudu – tā nav taisnība. Nevien no mūsu darbiem nav bijis veikts, izmantojot naudas līdzekļus. Kad mēs sākām veidot lielo grāmatu, nebija nekādas cerības, ka varētu dabūt finansējumu. Arī tad, kad sākām taisīt portālu, naudas nebija. Un pēc tam arī uzrodas domubiedri, kaut kur parādās arī nauda, bet, ja tu neko nedari, tad, protams, nekā nebūs.”³⁸⁴ Vai arī: „Kultūras ministrija bija diezgan atsaucīga. Vienmēr, kad ir nepieciešama klātbūtne, nekad neatsaka. Ceram, ka kādreiz valsts ar finansējumu palīdzēs. Ja domā par ilgtermiņa tautas nepieciešamībām, tad finansiālais aspekts ir neizbēgams.”³⁸⁵ Finansējuma piesaistīšana ir ļoti sensitīvs aspekts lībiešu kopienas ietvaros: „Tikko kāds raksta projektu un mēģina dabūt naudu, viņš krīt nežēlastībā, jo visiem liekas, ka nauda tiks sabāzta kabatās. Ne vienmēr, bet mēdz būt tā sajūta, ka tā ir.”³⁸⁶

Kopumā secināms, ka ekonomiskais faktors ir būtisks, tomēr tā nozīme ir daudz mazāka nekā citiem faktoriem. Šis faktors parasti ir margināls, jo vispirms nepieciešams performatīvais, organizacionālais, pārvaldības faktors, kuram tad attiecīgi tiek piesaistīts arī ekonomiskais.

3.2.3. Organizacionālā faktora analīze

21.gadsimts ir organizāciju laikmets (skat. 1.nodaļu), tādēļ likumsakarīgi tas ietekmējis arī tradīcijas īstenošanas formas. Ar organizacionālo faktoru jāsaprot visas tās organizāciju formas, kas veidotas pašu kopienas locekļu iniciatīvas dēļ, tomēr var pārsniegt tās robežas savas darbības

³⁸² Piem., ar NORDPLUS fonda palīdzību veikta portāla livones uzlabošana. Arī I. Zdanovska stāsta: „Viena meitene noorganizēja viena pilskalna izpēti. Pagastam paprasīja naudu, uzrakstīja projektu un dabūja.” [Treimane: Ieva Zdanovska]

³⁸³ Stalts, Dāvis. *Visbiežāk uzdotie jautājumi Līvu fondam*. Livones. 2006, 11.jūn. Pieejams: <http://www.livones.net/organizacijas/lf/?raksts=8308> [skatīts 25.05.2016.]

³⁸⁴ Treimane, Agnese. *Saruna ar Gundegu Blumbergu*. 2016, 14.apr.

³⁸⁵ Treimane, Agnese. *Saruna ar lībiešu kopienas locekli*. 2016.

³⁸⁶ Treimane, Agnese. *Saruna ar lībiešu kopienas locekli*. 2016.

apmērā un organizācijas locekļu skaita un sastāva dēļ. Organizācijas iedalītas pie institucionālajiem faktoriem, jo tās atšķiras no agrākajām pastāvējušām tradīcijas kopības formām (ģimeņu sanākšana kopā vakarēšanā, budēļi pa kaimiņu mājām u.tml.) un to īstenošanas ikdienas darba, dzīves vai svētku ietvaros Organizācijas ir indivīdu apvienība, kas darbojas kopīgu mērķu realizēšanai. Tai raksturīga struktūra (parasti tai ir viens vai vairāki vadītāji) un hierarhija, kā arī formulēti darbības mērķi, attīstības vīzija, darba uzdevumi, kas nereti tiek formāli fiksēti šīs organizācijas statūtos, nolikumā u.tml.³⁸⁷ Zināmā mērā šādu apvienību veido juridiskas attiecības – lai iestātos vai izstātos, jāveic zināmas procedūras, lai gan darbība organizācijā būtībā ir brīvprātīga.

Organizacionālais faktors sevī ietver biedrības, asociācijas, apvienības, nodibinājumus, neformālas tikšanās grupas, projektu darba grupas u.tml. sadarbības formas. Šis faktors lībiešu kopienai ir ļoti būtisks ietekmes ziņā, jo tas ir viens no galvenajiem kopienas tradīciju uzturēšanas spēkiem, tajā pašā laikā tas arī bijis viens no kopienas šķeļošajiem elementiem. Kā būtiskākās identificētas šādas lībiešu organizācijas, kas veido organizacionālo faktoru: Līvu savienība, Lībiešu kultūras centrs, Līvu tautas nams, Līvu fonds, nodibinājums RĀNDA, biedrība „Randalist”, Līvu centrs „Kūolka”, Starptautiskā lībiešu draugu biedrība, Lībiešu interešu grupa, Lībiešu informācijas centrs. Šīs nodaļas ietvaros autore izvēlējusies aprakstīt divas galvenās – Līvu kultūras centru un Līvu savienību –, jo tās ir vissenākās un savā darbībā visaktīvākās un ietekmīgākās organizācijas. Neliela uzmanība tiks veltīta arī biedrībai „Randalist”.

Līvu savienība un tās reģionālās grupas

Līvu (lībiešu) savienība Līvōd Īt, kas dibināta 1923.gadā, ir viena no vecākajām nevalstiskajām organizācijām Latvijā. Padomju periodā savienība nedarbojās, bet „1988. gada 26. novembrī Rīgā tika dibināta Lībiešu kultūras biedrība (Līvōd kultūr Īt), un tikai 1993. gada februārī organizācija atguva sākotnējo nosaukumu – Līvu savienība. Dibināšanas sapulcē piedalījās pusotra simta cilvēku. Par valdes vecāko ievēlēja Ievu Neilandi. Tika izveidotas trīs sekcijas: valodas, kultūras un vēstures un novadpētniecības. Savienības biedru pirmajā sarakstā bija 142 lībieši un interesenti.”³⁸⁸ Pakāpeniski tika veidotas arī savienības reģionālās grupas – Kolkā, Mazirbē, Ventspilī, Rīgā, kā arī Dundagā un Staicelē, kurās šobrīd grupas vairs nepastāv. Dibināšanas brīdī savienības galvenie mērķi bija lībiešu valodas saglabāšana, rūpes par lībiešu izglītošanu un lībiešu ekonomisko un sociālo apstākļu uzlabošana.³⁸⁹ Šobrīd galvenie savienības darbības mērķi ir lībiešu vēstures, valodas, kultūras un tradīciju apzināšana, saglabāšana un popularizēšana gan lībiešu, gan arī citu tautu pārstāvju vidū, kā arī kultūras sakaru uzturēšana ar

³⁸⁷ Eberle, Thomas S. Organizational memories: a phenomenological analysis. P. 93

³⁸⁸ *Līvu savienības otrais darbības posms*. Livones. pieejams: <http://www.livones.net/organizacijas/ls/?raksts=8301> [skatīts 23.05.2016.]

³⁸⁹ Blumberga, Renāte. *Līvu savienības dibināšana*. Livones. 2006, 5.jūn. Pieejams: <http://www.livones.net/organizacijas/ls/?raksts=8302> [skatīts 23.05.2016.]

radniecīgām tautām citās valstīs. Savienība regulāri organizē pasākumus, kas nodrošina lībiešu valodas, tradīciju un kultūras mantojuma saglabāšanu³⁹⁰. Tas stiprina lībiešu pašapziņu, izceļ etnosa savdabību, vairo un izplata zināšanas par otru Latvijas pamattautību³⁹¹. Organizācijas redzamākais pasākums ir ikgadējie Lībiešu svētki.

Līvu savienības sastāvā ir izteikti vairāk locekļu kā citās lībiešu apvienībās, tādēļ (un arī sava vecuma dēļ) tā dēvējama par ievērojamāko lībiešu organizāciju. Arī kopienas locekļu vidū pastāv uzskats, ka Līvu savienība ir galvenais kopienas apvienotājs: „Saucamo kopienu veido piederība Līvu savienībai – tas ir mūsu simbols, kā simbolisks jumts. Savienība ir tā, kas iluzori dod to kopienas sajūtu.”³⁹² Taču par Līvu savienības darbu, kuru laika gaitā ietekmējusi gan bieža vadītāju nomainīšana, to dažādās intereses un nereti arī negodprātīgā darbība, tiek izteikts ļoti neviennozīmīgs viedoklis. Īpaši sarežģītas attiecības izveidojušās ar Līvu kultūras centru. Tā pārstāve G. Blumberga apgalvo, ka Līvu savienības aktivitātes bijušas neefektīvas un nepārdomātas un tā apzināti darbojusies, lai likvidētu visas labi iesāktās ieceres, kā arī veidotu saspīlētas attiecības ar LKS. Viņa uzskata, ka Līvu savienībai tādā formā, kāda tā ir šobrīd, nav nākotnes un tā ilgi nepastāvēs, ja vien reģionālās grupas nekļūs par autonomām vienībām.³⁹³ Līdzīgi jutusies arī cita intervētā lībiešu kopienas pārstāve, norādot, ka Līvu savienības lielākais trūkums ir neefektīva komunikācija un nespēja pieņemt vienotus lēmumus, tos radoši izpildīt.³⁹⁴

Lībiešu tautas nams

Lībiešu tautas nams atrodas Mazirbē un ir uzcelts 1939.gadā pēc somu arhitekta Erki Hutunena projekta. To bija iecerēts izveidot par lībiešu kultūras centru, taču šādā veidolā tautas nams pilnvērtīgi darbojās tikai līdz Otrajam pasaules karam. Tagad tas ir Līvu savienības īpašums.³⁹⁵ Piesaistot valsts, pašvaldību un privāto finansējumu, nams ir veidots par lībiešu kultūras, informācijas un sociālās integrācijas centru. Mazirbē ik gadu notiek Lībiešu svētki, Lībiešu karoga svētki, gadskārtu tradīciju svētki, seno amatu pārmantošanas nodarbības un citi pasākumi. Šīs telpas izmanto arī lībiešu vasaras nometņu dalībnieki.³⁹⁶ Šobrīd namā notiek dažādas aktivitātes, tajā ierīkots etnogrāfiskais stūrītis, ir pieejamas ekskursijas. Aktīvāks periods ir vasara, kad notiek arī galvenais nama pasākums – Lībiešu svētki. Namam ir spēcīga simboliska nozīme kā lībiešu kopienas kopā sanākšanas punktam un radu tautu kopīgiem centieniem veidot vienu, kopīgu centrālu punktu, kas apvieno visus kopienas locekļus.

³⁹⁰ Lībiešu valodas mācības, kursi, semināri, periodiskus izdevumus, grāmatas, valodas un mūzikas disku izdevniecība, lībiešu bērnu un jauniešu radošās vasaras nometnes organizēšana u.c.

³⁹¹ Ministru kabinets. *Programma „Lībieši Latvijā 2008. - 2012. gads”*. 13.lpp

³⁹² Treimane, Agnese. *Saruna ar lībiešu kopienas locekli*. 2016.

³⁹³ Treimane, Agnese. *Saruna ar Gundegu Blumbergu*. 2016, 14.apr.

³⁹⁴ „Kad es vairāk iesaistījos Līvu savienībā, es centos veicināt plašāku savstarpējās grupas komunikāciju. Gribēju, lai visām grupām būtu doti uzdevumi no virssavienības valdes, kura sastāv no grupu vadītājiem, bet tas neīstenojās. Radās sajūta, ka lēmumi tika pieņemti, bet tie nekad neīstenojās. Savienība ilgus gadus bija iesaņķurējus lielā miegā, tad ieslīga parādos, kas nebija īsti parādi, bet nenokārtoti dokumentu parādi. Tagad leva, manuprāt, ir laba vadītāja. Viņa ir godīga un uzcītīga, taču neizceļas ar jaunām novitātēm, viņa uztur labi to, kas ir, ja kāds atnāk ar projektu, tas tiek labi īstenots. Es nezinu vai vispār kāds varētu kaut ko tādu izdarīt. Varētu būt, ka kaut kas tāds izsauktu nenormālu pretestību.” [Treimane: Linda Zonne]

³⁹⁵ Līvõ Kultūr Sidām. *Lībieši 44 atbildēs*.

³⁹⁶ Ministru kabinets. *Programma „Lībieši Latvijā 2008. - 2012. gads”*. 14.lpp

Līvō kultūr sidām (Lībiešu kultūras centrs)

Paralēli Līvu savienībai darbojas arī cita sabiedriskā organizācija – Lībiešu kultūras centrs, kur ietilpst Valts Erenštreits, Baiba Damberga, Gundega Blumberga un Renāte Blumberga.³⁹⁷ Centru dibinot 1994.gadā, tas tika definēts kā „sabiedriska organizācija, par kuras biedru var kļūt jebkurš. Tomēr allaž tiek ievēroti divi priekšnoteikumi: vai nu jāprot lībiešu valoda, vai arī jābūt iestrādēm lībiešu kultūras kopšanā.”³⁹⁸ LKS (sākotnēji - Līvō kultūr tsentōr, 2004.gadā – Līvō Kultūr sidām³⁹⁹) veidošanas dzinulis bija jaunās paaudzes vēlme sasniegt un īstenot jēgpilnus mērķus. 1998.gadā tika izstrādāta darbības programmas nākamajiem 4 gadiem, kas cita starpā ietvēra, ka jāpanāk atbalsts lībiešu valodas apguvei, jāstrādā pie lībiešu tēla Latvijā, jāizplata korekti informatīvie materiāli.⁴⁰⁰ Lībiešu kultūras centra aktivitātes saistītas ar lībiešu valodas un kultūras izpēti, saglabāšanu un popularizēšanu, izdevumu sagatavošanu latviešu un lībiešu valodā, nostiprinot kultūras sakarus arī ar Ziemeļvalstīm un Igauniju. Prioritāte ir valodas un kultūras saglabāšana: sagatavota un izdota lībiešu dzejas izlase, sagatavoti lībiešu valodas mācību materiāli, vadīti lībiešu valodas kursi un vasaras semināri, kopā ar Igaunijas un Somijas filologiem tiek turpināts izstrādāt lībiešu valodas pareizrakstību un gramatiku.⁴⁰¹

Kā minēts iepriekš, attiecības ar Līvu savienību LKS ir bijušas saspringtas un neviennozīmīgas. LKS 2014.gadā izdotajā grāmatā, kas veltīta to darbības aprakstam, raksturo: „Līvu savienība vairs neatļaujās tādus pretlībiskus izteikumus kā agrāk. Vēl vairāk – tagad no lībiešiem baidās. Baidās Latvijas valsts, jo LKS darbība ir pierādījusi, ka lībieši var būt ļoti kareivīgi, ja kāds viņus mēģina iznīcināt. Baidās arī Līvu savienība.”⁴⁰² LKS vairumu Līvu savienības darbību atzinis par nepieņemamu un pat nosodāmu, īpaši pārmetot lībiešu kultūras un ar lībiešiem saistītās zinātnes atstāšanu novārtā, koncentrējoties uz saimnieciskiem jautājumiem.⁴⁰³ Centra dalībiece G. Blumberga stāsta: „Kultūras centram tā izcilā lieta bija tā, ka mēs visi četri esam ģeniāli. Vienkārši salasījās tas domubiedru pulciņš tā, ka katrs ir savas nozares profesionālis, jo ar pliku entuziasmu neko nevar izdarīt, ja nav zināšanu. Mums četriem svarīgākie bija pamati, zināšanas, valoda, bija svarīgi saprast, kas ir vēsture. Mēs bijām noguruši no Līvu savienības. Man bija sajūta, ka viņu vispār līvi neinteresēja.”⁴⁰⁴

Viens no nozīmīgākajiem LKS ieguldījumiem bijis starptautiskais Lībiešu kultūras un valodas gads 2011.gadā. Tas bija vairāku nozīmīgu notikumu jubilejas gads. Tā ietvaros notika

³⁹⁷ B. Šuvcāne LKS raksturo: „Šie cilvēki bija jauni un kategoriski. Viņiem piegriezās, un viņi pateica –mums tāda savienība nav vajadzīga. Viņi paši nodibināja savu kultūras centru. Ja mēs paskatāmies intelektuālā ziņā un darbu ziņā, tad viņi ir izdarījuši milzīgus darbus.” [Treimane; Baiba Šuvcāne]

³⁹⁸ Blumberga, Gundega. [apkopotāja] *Aprobežosimies ar maksimumu*. Rīga: Līvō Kultūr Sidām, 2014. 9.lpp

³⁹⁹ Turpat, 16.lpp

⁴⁰⁰ Turpat, 15.lpp

⁴⁰¹ Ministru kabinets. *Programma „Lībieši Latvijā 2008. - 2012. gads”*. 15.lpp

⁴⁰² Blumberga, Gundega. [apkopotāja] *Aprobežosimies ar maksimumu*. 15.lpp

⁴⁰³ Jau pastāvēšanas sākumā centrs definējis, ka „LKS ir jānodarbojas ar lībiešiem. Nekādas zvejniecības, nekādas lauksaimniecības [...] Visam, kas tiek izdots, sliktākajā gadījumā jābūt rakstītam divās valodās (lībiešu un latviešu), labākajā gadījumā – vienā (lībiešu)[...] Viss, kas notiek lībiešiem par sliktu, ir sliktis un pelnījies nosodījumu.” [Blumberga, 2014: 17]

⁴⁰⁴ Treimane, Agnese. *Saruna ar Gundegu Blumbergu*. 2016, 14.apr.

konferences, valodu apmācības, lekcijas, mākslas izstādes, lībiešu kultūras dienas, publikāciju prezentācijas u.c. aktivitātes.⁴⁰⁵ Lībiešu gada ietvaros arī Ventspilī pirmo reizi tika rīkotas lībiešu kultūras dienas.⁴⁰⁶ Kultūras centra paspārnē vairākus gadus darbojies lībiešu jauniešu ansamblis „Vīm” un lībiešu valodas un kultūras portāls „Livones”, kurā raksti un informācija tiek publicēti lībiešu, latviešu un angļu valodā.⁴⁰⁷ LKS nemitīgi darbojas, izstrādājot arvien jaunus mērķus un projektus.

Biedrība RANDALIST

Biedrība „Randalist” (dibināta 2013.g.) par savas pastāvēšanas mērķi ir formulizējusi kultūras un sabiedriskās dzīves veicināšanu Kolka pagasta piekrastes ciemos, kā arī atbalsta sniegšanu kultūras un objektu saglabāšanai un apsaimniekošanai⁴⁰⁸. Šajā nolūkā tiek rīkoti dažādi pasākumi (koncerti, gadskārtu svētki u.tml.), radošās darbnīcas, apkārtnes sakopšanas akcijas, arī ekskursijas tūristiem. Nozīmīgākais projekts – izmantojot Eiropas Savienības fondu atbalstu, izveidota Līvu etnogrāfiskā istaba Lībiešu tautas namā.⁴⁰⁹ „Randalist” no abām iepriekš šajā apakšnodaļā minētajām organizācijām atšķiras ar to, ka darbojas specifiskā teritorijā un uzstāda praktiskus, īstermiņā sasniedzamus mērķus. Viena no radošākajām aktivitātēm, kas veicina šīs teritorijas attīstību, kā arī veido interesantu lībiskās dzīves telpas un tradīciju dokumentāciju, ir vasaras plenēri „Līvzeme”, kurā mākslinieki uzturas lībiešu ciemos, mākslinieciskā un dokumentālā veidā iemūžinot vidi un cilvēkus. Mākslinieku, kas ierodas no dažādām pasaules valstīm, uzdevums ir iemūžināt Lībiešu krasta specifiku, autentisko kultūrvidi un cilvēkus gan vēsturiskai liecībai, gan iedzīvotāju pašapziņas celšanai. Pēc plenēra beigām tiek veidota izstāde⁴¹⁰. Plenērs ir viens no apliecinājumiem, kā inovatīvā, mūsdienīgā veidā tiek saglabātas tradīcijas, tradicionālie kultūras elementi, dzīves vide.

Organizacionālais faktors ir nozīmīgs, jo, pateicoties tam, tiek strukturēti un stratēģiski īstenota tradīcijas saglabāšana, ap sevi piesaistot teju visus pārējos faktoru elementus.

3.2.4. Pārvaldības faktora analīze

Pārvaldības faktors ļoti cieši saistīts ar organizacionālo faktoru, tomēr hierarhiski ietekmes un nozīmības ziņā ir vienu pakāpi augstāk. Pārvaldības faktorā iesaistītie visbiežāk nav tiešā veidā saistīti ar lībiešu kopienu, šajā gadījumā kopienas locekļiem ir sekundāra nozīme, tie vairāk var funkcionēt kā lobijs. Pārvaldības faktors ietver valsts un pašvaldību struktūru ietekmi uz tradīcijas

⁴⁰⁵ Blumberga, Gundega. [apkopotāja] *Aprobežosimies ar maksimumu*. 52; 55.lpp

⁴⁰⁶ Turpat, 129.lpp

⁴⁰⁷ Blumberga, Renāte. *Lībieši 19.-21.gadsimtā*. 200.lpp

⁴⁰⁸ *Dundagas novads: „Randalist”*. Kurzemes NVO atbalsta centrs. Pieejams: <http://www.kurzemesnvo.lv/index.php/aktivas-kurzemes-nvo/1256-dundagas-novads-biedriba-randalist> [skatīts 20.05.2016.]

⁴⁰⁹ *Dundagas novads: „Randalist”*. Kurzemes NVO atbalsta centrs.

⁴¹⁰ Treimane, Agnese. *Saruna ar Edgaru Milleru*. 2016, 29.mar. Audioieraksts. Glabājas A. Treimanes personīgajā arhīvā.

saglabāšanu, kas ietver tādus instrumentus kā tiesību aktu papildināšana, atbalstošas kultūrpolicies veidošana, mērķprogrammu izstrāde, finansējuma piešķiršana. Šī darba ietvaros tiks runāts tikai par pārvaldības faktoru Latvijā, nepievēršot uzmanību starptautiskajam līmenim⁴¹¹. Mūsdienās pārvaldības faktors ir būtiskākais atbalsta elements tradīcijas atzīšanai, saglabāšanai un popularizēšanai maksimāli plašā mērogā, kā arī tas skar visa veida tradīciju (kā senu, tā jaunu) pastāvēšanas kontekstu un spēj to ietekmēt. Var izšķirt tiešu un netiešu pārvaldības faktora atbalstu vai ietekmi, kur tiešs atbalsts ir tiesiskā sistēma, politiskie lēmumi un finansiālais atbalsts (piem., lībiešu kā tautības atzīšana likumdošanā), savukārt netiešs atbalsts ir tāds, kas parāda uz solidāru, simbolisku atbalstu (piemēram, Dundagas novada ģerboņa krāsu pieskaņošana lībiešu karogam) vai arī tiek sniegts arī citām grupām (piemēram, Dziesmu un deju svētku kustības ietvaros sniegts atbalsts lībiešu ansambļiem). Pārvaldības faktors visbūtiskāk var dot vai liegt iespēju publiskai tradīcijas izpaušmei, tās saglabāšanai.

Tiesību akti un kultūrpolicies plānošanas dokumenti

Tiesību akti palīdz valstiskā līmenī gūt aizsardzību un nostiprināt nozīmību dažādiem kultūras elementiem. Tie veido ietvaru, pamatu, kas sniedz pārliecības sajūtu. Par būtiskākajiem uzskatāmi: Latvijas Republikas Satversme, „Par Latvijas nacionālo un etnisko grupu brīvu attīstību un tiesībām uz kultūras autonomiju, „Valsts valodas likums”, „Vārda, uzvārda un tautības ieraksta maiņas likums”, Ministru padomes lēmums „Par Valsts īpaši aizsargājamās kultūrvēsturiskās teritorijas „Līvōd Rānda” izveidošanu”, „Par nekustamā īpašuma tiesību atjaunošanu Līvu (lībiešu) savienībai — „Līvōd Īt” ”, „Nemateriālā kultūras mantojuma likums” (likumprojekts).⁴¹²

Netieši lībiešu kopiena un kultūra pieminēti arī atsevišķos politikas plānošanas dokumentos. Piemēram, kultūrpolicies pamatnostādnes „Radošā Latvija”, kur viens no rīcības virzieniem zem mērķa „Radoša vide un kultūras pakalpojumu pieejamība” ir radošas vides veidošana, kuras ietvaros ir uzdevums „sekmēt lokālās vides savdabības saglabāšanu”. Šeit kā viens no veicamajiem pasākumiem ir norādīts „saglabāt vēsturisko kultūrtelpu (suitu, lībiešu u.c.) unikalitāti” ar norādi, ka galvenais atbildīgais šī pasākuma veikšanā ir pašas kopienas, bet finansējums var tikt nodrošināts no pašvaldību budžeta vai VKKF.⁴¹³ Būtībā šīs pamatnostādnes nosaka to, kas jau tiek darīts. Kultūrpolicies vadlīnijās „Nacionāla valsts” ir pievērsts nedaudz vairāk uzmanības lībiešiem. Šeit izvirzīts rīcības virziens „Uzņemties pastiprinātu atbildību par līvu (lībiešu) kultūrvides saglabāšanu”, kā rezultātu definējot, ka „valsts gādā gan par latviešu un līvu (lībiešu), gan arī par Latvijā izsenis dzīvojošo mazākumtautību kultūras mantojumu un tā pieejamību, t.sk. arī elektroniskajā tīmeklī [...] Valsts īpaši gādā par Latvijas pamatiedzīvotāju –

⁴¹¹ Piem., UNESCO izstrādātais tiesiskais regulējums.

⁴¹² Izvērstāk par tiesiskajiem aktiem skatīt pielikumā nr.6

⁴¹³ Ministru kabinets. *Kultūrpolicies pamatnostādnes 2014.-2020.gadam Radošā Latvija* Pieejams:

http://www.km.gov.lv/lv/doc/ministrija/Radosa_Latvia/RadosaLatvija_150813.docx [skatīts 4.04.2016.] 42.lpp

latviešu un līvu (lībiešu) kultūrsavpatības saglabāšanu un uzturēšanu, kas turpina bagātināties dialogā un mijiedarbībā ar citu tautu kultūrām.”⁴¹⁴ Arī šis ir ļoti virspusējas nozīmes politikas dokuments, runājot par ietekmi uz lībiešu kultūru. Līdzīga situācija vērojama arī „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņēs (2012–2018)”, kur konkrēti lībieši minēti vien pie uzdevuma nodrošināt sabiedrisko plašsaziņas līdzekļu satura daudzveidību un pieejamību, kur pie raidījumu dažādošanas minēti „raidījumi latgaliski, lībiešu valodā, poļu, krievu, ukraiņu, baltkrievu, angļu u.c. valodās.”⁴¹⁵

Minētie ir būtiskākie tiesiskie akti, kas ietekmējuši lībiešu kopienas pastāvēšanu mūsdienu Latvijā, kā arī bijuši nozīmīgi iespējā saglabāt lībiešu tradīcijas. Tomēr tiesisko aktu un kultūrpolicies plānošanas dokumentu nozīme vērtējama neviennozīmīgi – lielākoties tie tikai teorētiski postulē atbalstu lībiešu kopienai, taču šis atbalsts vai ietekme tikpat kā nekad nav praktisks un tieši ieraugāms.

Specifisks atbalsts

Daudz būtiskāka nozīme ir valsts (tiesiskajiem un politiskajiem) atbalsta mehānismiem, kas veidoti specifiski lībiešu kopienas, tās tradīciju un kultūrvides atbalstam. 1991.gadā tika izveidota **Valsts īpaši aizsargājamā kultūrvēsturiskā teritorija Līvu krasts**, kas reizē bija arī kultūras atjaunošanas programma, tādējādi svarīga lībiešu identitātes nostiprināšanā, jo tieši Kurzemes piekrastē bija saglabājušās visvairāk līvisku ēku un lībiešu. Mērķis bija saglabāt īpašo kultūrvēsturisko un ainavisko telpu⁴¹⁶, vienlaicīgi aizsargājot kā teritoriju un tās dabas mantojumu, tā tautību un tās tradicionālo dzīvesveidu, kā arī kultūru un valodu⁴¹⁷. No programmas tika gaidīts, ka tā sniegs finansiālu atbalstu arī krasta saimnieciskajai un ekonomiskajai izaugsmei, tomēr primāri uzmanība tika veltīta vēstures, etnogrāfijas, kultūrvēstures pētniecībai. Programmas ietvaros tika izdots mēnešraksts „Līvi”, ikgadējie kalendāri, vēlāk – gadagrāmatas, tika nodrošināti valodu kursi, semināri, atbalstīti pētnieciski projekti, arī jauniešu nometnes, apsekoti vietvārdi, rīkotas konferences. Programmas pastāvēšanas laikā lībiešu un to organizāciju vidū radās vairākas nesaskaņas, valstij tika iesniegtas sūdzības par programmas līdzekļu nelietderīgu izmantošanu⁴¹⁸ un 2003.gadā notika

⁴¹⁴ Kultūras ministrija. *Kultūrpolicies vadlīnijas 2006.-2015.gadam Nacionāla valsts*. Pieejams:

http://www.km.gov.lv/lv/doc/dokumenti/Valsts_kulturpolitikas_vadlinijas_groz.pdf [skatīts 22.04.2016.] 29.lpp

⁴¹⁵ Ministru kabinets. *Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas pamatnostādnes 2012-2018*. Pieejams: http://www.km.gov.lv/lv/doc/nozaru/integracija/Pamatnostadnes/KMPam_071011_integ.pdf [01.05.2016.] 53. lpp

⁴¹⁶ Ministru kabinets. *Programma „Lībieši Latvijā 2008. - 2012. gads”*. 10.lpp

⁴¹⁷ „Budžeta iestādes uzdevumos bija: veikt un sekmēt lībiešu kultūras un kultūrvēsturiskā novada zinātnisku dokumentēšanu, nekustamo un kustamo objektu saglabāšanu; nodrošināt teritorijas apbūves noteikumu ievērošanu un kultūrvēsturiskās ainavas saglabāšanu; piedalīties teritorijas sociālekonomiskās attīstības un vides aizsardzības ģenerālās shēmas izstrādāšanā; organizēt zinātniskus, izglītojošus un kultūras pasākumus.” [Blumberga, 2013: 196]

⁴¹⁸ Viena no intervētajām lībiešu kopienas pārstāvēm norāda: „Ar Raimonda Paula palīdzību ieguvām teritorijas statusu, finansējumu. Un tad sākās lielā nesaprašanās, kas noveda līdz tam, ka Līvu savienība likvidēja šo veidojumu, jo nespēja atrisināt problēmu, ka visu visi gribēja... Vienam grāvji aizauguši, otram koki plāvā saauguši, citam vajag žogu, otram – jumtu, trešajam grīdas dēļi izpuvuši, citam ir tur mazbērns pilnīgi bez korpēm, vēl grib iet uz augstskolu. Par to visu sāka prasīt naudu šim te veidojumam, kas ir kultūrvēsturiska teritorija. Kādas nelaimes pēc sākumā, kad dokumentus apstiprināja, bija ierakstīti dažādi formulējumi, ka nodrošinās šīs teritorijas ekonomisko attīstību... Nu bet kā to var nodrošināt? To jau tikai ar laiku saprata, ka nevar neko nodrošināt, ja pati valsts tikai sevi būvē, un pašam sevi jānodrošina.” [Treimane: saruna]

reorganizācija, kuras rezultātā ar ministru kabineta rīkojumu teritorijai piešķirtais statuss tika noņemts.

Programma „Lībieši Latvijā” 2008.-2012.gadam tika apstiprināta Ministru kabinetā 2008.gadā⁴¹⁹. Tas ir vidēja termiņa politikas plānošanas dokuments, kas nosaka, kādu politiku īsteno valsts lībiešu etnosa, lībiešu valodas un kultūras ilgtspējīgai saglabāšanai un tālāk nodošanai. Ņemot vērā to, ka šī mērķa sasniegšanai nepieciešama dažādu jomu un līmeņu institūciju un citu sabiedrības sektoru koordinēta darbība, programma iezīmē virzienus, kuros jāattīsta starpinstitutionālas un starpnozaru sadarbības formas un jāveido partnerattiecības kopīga, programmā noteikta, mērķa sasniegšanai. Lai politikas dokumentu projektu izstrādes gaitā plašāk iesaistītu lībiešus, ieinteresētās pašvaldības, ekspertus un lietpratējus, lībiešu nevalstiskās organizācijas, sabiedrību un interesentus, 2006.gada martā Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariātā tika organizēts seminārs-diskusija „Lībiešu nākotnes darbnīca”.⁴²⁰ Programmu īstenoja minētais sekretariāts, tā ietvaros 2004.gadā tika izveidota Lībiešu lietu nodaļa⁴²¹. Mērķprogramma ir balstīta vairākos iepriekšminētos tiesību aktos, kā arī 1999.gadā pieņemtajā, bet neaktualizētajā ilgtermiņa mērķprogrammā „Lībieši Latvijā”. Tā bija nepieciešama arī tāpēc, ka bija likvidēts aizsargājamās teritorijas statuss. Programmas mērķis: „Saglabāt, popularizēt un attīstīt lībiešu valodu, kultūras un vēstures mantojumu, iesaistīt to mūsdienu kultūras, tautsaimniecības un sociālajos procesos, radīt apstākļus etnosa identitātes apziņas nostiprināšanai un brīvai attīstībai atbilstoši Latvijas Satversmei un starptautiskajām normām.”⁴²²

Atsevišķiem darbības virzieniem arī tika piešķirts finansējums⁴²³. Mērķprogramma noslēdzās 2012.gadā, atskaitēs tika norādīts, ka sasniegti trīs politikas rezultāti: (1) saglabāta lībiešu valoda un nodrošināta tās pārmantošana; (2) saglabāts lībiešu kultūras mantojums un tradicionālā vide (lībiešu kultūrvēsturiskajās teritorijās) un tas tiek iesaistīts laikmetīgās kultūras aprītē, (3) palielināts dažāda veida informācijas apjoms par lībiešiem un nodrošināta pieejamība šai informācijai. Jāatzīst, norādītie rezultāti ir ļoti vispārīgi. Norādīts arī, ka programmas ietvaros nav izdevies stiprināt lībiešu kopienu un tās pašpārvaldi (NVO) un nav izdevies nostiprināt lībiešu etnosu, iesaistīt lībiešus, jauniešus, atbalstītājus lībiešu nodarbēs⁴²⁴. Norādīts, ka valsts budžets bijis nepietiekošs teju visās izvirzītajās darbības jomās, nepietiekoša bijusi arī pašvaldību un komercsabiedrību iesaiste, kā arī lībiešu NVO patstāvība. Lielā mērā šīs problēmas tiek izskaidrotas ar tā brīža ekonomisko situāciju Latvijā. Papildus arī lībiešu

⁴¹⁹ Ministru kabinets. *Par programmu „Lībieši Latvijā” 2008.-2012.gadam*. Spēkā no 2008.gada 4.augusta. Pieejams: <http://m.likumi.lv/doc.php?id=179356> [skatīts 23.05.2016.]

⁴²⁰ Virtmane, Vija. *Programma „Lībieši Latvijā” 2008.-2012.gadam*. Lībiešu gadagrāmata 2008. Rīga: Līvu (lībiešu) savienība, 2008. 103.lpp

⁴²¹ Ministru kabinets. *Programma „Lībieši Latvijā 2008.-2012. gads.”* 4.lpp

⁴²² Turpat, 12.lpp

⁴²³ Lejnīeks, Ilgmārs. *Programmas „Lībieši Latvijā 2008. - 2012. gads” ex-post novērtējums*. 2013. Kultūras ministrijas arhīvs.

⁴²⁴ Tupat

nevalstisko organizāciju nespēja sagatavot nepieciešamo atskaites dokumentāciju, kas neveicināja turpmāku sadarbību, attiecīgi nav tapusi jauna lībiešu atbalsta programma.

Šī mērķprogramma norāda uz valsts centieniem veidot specifisku aizsardzības un atbalsta mehānismu lībiešu kopienai, kas diemžēl nav bijis līdz galam veiksmīgs.

Kultūras ministrija

Šobrīd lībiešu kopienas institucionālie jautājumi formāli atrodas Kultūras ministrijas pārziņā. Kā intervijā norāda kultūras ministrijas pārstāve, vēsturiski Kultūras ministrija atbildību par lībiešu kopienu saņēma no Tieslietu ministrijas kā daļu no integrācijas sekretariāta. Tas radījis problēmas, jo lībieši nav uzskatāmi par integrējamu grupu, jo neatbilst mazākumtautības statusam. Līdz ar mērķprogrammas beigšanos, īpašs atbalsts lībiešu kopienai sniegts netiek.⁴²⁵ Kultūras ministrija bijusi saistīta ar visiem iepriekš minētajiem politiskajiem lēmumiem un regulējumiem, kā arī šobrīd sniedz dažādu pastarpinātu atbalstu lībiešu kopienai. Taču, kā norāda KM pārstāve, konkrētu plānu vai rīcības virzienu, kas attiecināmi uz lībiešu kopienu, nav: „Nevienos dokumentos tādā konkretizācijas līmenī nekas nav. Tur, kur lībiešu aspekts parādās, tur mēs viņus ņemam vērā.”⁴²⁶ Izšķirami trīs iemesli, kādēļ nav veidota jauna atbalsta mērķprogramma lībiešiem. Pirmkārt, daudzkārtējo strukturālo izmaiņu dēļ – šobrīd nav tādas struktūrvienības, kuru uzdevums konkrēti būtu darbs ar lībiešu kopienu. Otrkārt, neveiksmīgā sadarbība iepriekšējās mērķprogrammas noslēgumā – lībiešu kopiena nespēja iesniegt nepieciešamos dokumentus, kas mazinājis uzticības pakāpi. Treškārt, „politikas plānošanas sistēmas pārskatīšana valsts līmenī. Valsts programmas vairs nav. Ir pamatnostādnes ar vispārējiem principiem noteiktās politikas jomās, un ir plāns, kur ir atsevišķi punkti, kā to īstenot.”⁴²⁷

KM pārstāve arī atzīmē, ka šobrīd nav jūtama interese vai spiediens no lībiešu kopienas puses: „Es pat brīnos. Agrāk bija daudz vairāk. Tagad mums latgalieši ir tie, kas spiež, ka vajag īpašo politiku un atbalstu. Bet lībieši nē. Es domāju, tā viena daļa, kas vēl aizvien nav tikuši galā ar saviem parādiem, sēž klusu un zina, ka neko prasīt nevar. Un tie otri, manuprāt, ir atraduši, ka īgauņi viņus vairāk atbalsta.”⁴²⁸ Tādēļ ministrijas atbalsts ir vairāk netiešs. Šobrīd top nemateriālā kultūras mantojuma likums, kura ietvaros būs iespējams iesniegt nominācijas Pasaules mantojuma sarakstam⁴²⁹, kas būs iespēja gūt papildus finansējumu, kā arī integrācijas departaments konkursa kārtībā piešķir finansējumu lībiešu bērnu nometnei. Vēl ietekme jūtama arī caur kultūras ministrijas pārziņā esošām instancēm – Latvijas Nacionālo kultūras centru, Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekciju, Valsts Kultūrkapitāla fondu.

⁴²⁵ Treimane, Agnese. *Saruna ar Kultūras ministrijas pārstāvi.*

⁴²⁶ Treimane, Agnese. *Saruna ar Kultūras ministrijas pārstāvi.*

⁴²⁷ Turpat

⁴²⁸ Turpat

⁴²⁹ Kultūras ministrijas pārstāve norāda, ka Nemateriālā kultūras mantojuma likuma ietvaros „būs saraksts, kurā tiks iekļautas nozīmīgās mantojuma daļas, tai skaitā arī kopienas. Tas ir veids, kā lībiešu kopiena var sevi tur redzēt. Šajā saraksta iekļaujot, tad arī ir zināma valsts aizsardzība un arī atbalsta mehānismi.” [Treimane: Kultūras ministrija]

Latvijas Nacionālais kultūras centrs

Lai uzzinātu par LNKCC, kas ir kultūras ministra pakļautībā esoša tiešās pārvaldes iestāde un darbojas ar mērķi īstenot valsts politiku kultūras un radošās industrijas izglītības, nemateriālā kultūras mantojuma, dziesmu un deju svētku tradīcijas un ar to saistītajās tautas mākslas jomās⁴³⁰, atbalstu lībiešu kopienai, autore konsultējās ar tā darbiniekiem – folkloras eksperti, tautas lietišķās mākslas eksperti un instrumentālās tautas mūzikas ekspertu. Viņi norādīja, ka nav izšķirama specifiska saskarsme ar lībiešiem. Kolektīvi, ar kuriem ir sadarbība, ir „Līvlist”, „Kāndla”, „Pišķi Kāndla”, „Laula”, kas ir iekļāvušies visā folkloras ansambļu sistēmā, piedalās skatēs, tiek vērtēti un saņem metodisku palīdzību, un piedalās ar savu programmu pasākumos, kur piedalās citi.⁴³¹ Tomēr kā problemātiska tiek norādīta šo ansambļu uzstāšanās kvalitāte: „Piedalās lībieši, jo viņi ir izgājuši skati. Pārsvarā viņi arī iziet... vienmēr vērtējumā drusciņ ir tas, ka tie ir mūsu vienīgie lībieši, mums jau viņus tāpat vajadzēs. Tad viņi tur tiek paaudzināti, parāti, bet parasti to skati iziet. Bija reize, kad vieni ļoti švaki nostartēja, un viņi netika tomēr punktu dēļ iekšā, bet viņi tur startēja kā mazākumtautība. Tad it kā bija tas absurds, jo kas viņi par mazākumtautību? Viņi ir pamattautība.”⁴³² Tādējādi novērojams, ka lībiešu kolektīviem to specifiskā statusa dēļ ir iespējams nesniegt vislabāko kvalitāti. LNKCC apzinās ansambļu vokāli tehniskās kvalitātes problēmas⁴³³ un arī cenšas tās risināt, piedāvājot dažādus atbalsta instrumentus, tādus kā metodiskais materiāls, rokasgrāmatas, kursi, konsultācijas, tomēr atzīst, ka lībiešu mākslinieciskie kolektīvi tos izmanto reti.⁴³⁴ Problēmas ir arī saistībā ar lībiskā repertuāra izmantošanu, jo tas nav pietiekoši plašs un tajā nerodas daudz jaunu skaņdarbu.⁴³⁵ Daudz atkarīgs tieši no kolektīva vadītāja – kāds repertuārs un kāda daļa no lībiešu kultūras mantojuma tiek izmantota, kā tas ir, piemēram, atsevišķos kokļu ansambļos vai deju ansambļi „Dandari”.⁴³⁶ Lai gan uz mākslinieciskajiem kolektīviem un mantojuma glabātājiem tiek attiecināti tādi paši kritēriji kā uz pārējiem Latvijas kolektīviem, nereti tiek piedomāts, lai lībiešu matojums tiktu pārstāvēts noteiktos pasākumos, notikumos, kas reprezentē visu valsti, piemēram,

⁴³⁰ Ministru kabinets. *Latvijas Nacionālā kultūras centra nolikums*. Stājies spēkā 2013.gada 1.janvārī. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=253765> [skatīts 20.05.2016.]

⁴³¹ Treimane, Agnese. *Saruna ar Latvijas Nacionālā Kultūras centra darbiniekiem*. 2016, 19.apr. Audioieraksts. Glabājas A. Treimanes personīgajā arhīvā.

⁴³² Turpat

⁴³³ „Pamatā tas, ko saskatām kā problēmu – visu, ko gribam rādīt svētkos, gribam, lai tas ir kvalitatīvs. Lai nav tā, ka vienkārši tas ir lībietis, un, lai cik tu būtu švaks, tu stāvēsi līdzas. Drusciņ, protams, velk aiz matiem. Tā ir problēma.” [Treimane:LNKCC]

⁴³⁴ Treimane, Agnese. *Saruna ar Latvijas Nacionālā Kultūras centra darbiniekiem*.

⁴³⁵ „Tur vēl var parunāt par repertuāru, ka var vēl kaut ko pameklēt, bet tas repertuārs, saprotiet, ir tāds, kāds viņš ir...Nav jau tā, ka kaut kas nāktu klāt. „Skandinieki” arī vairs to lībisko neuzsver, varbūt kaut ko programmā parāda, bet tāpat var uztaisīt sēļu vai Rucavas programmu. Lai gan Julgī pretendē, ka viņa ir lībiete, Skandinieki to neizceļ vairs.” [Treimane:LNKCC]

⁴³⁶ „Praktiski no attiecīgā reģiona nav neviena tautas mūzikas ansambļa, kas sevi asociē ar lībiešiem. Kolkā ir divi koklētāju ansambļi, kuru vadītāja ir no lībiešu cilnes, un līdz ar to viņa pieskata, lai viņiem mūžīgi repertuārā būtu kaut kas tāds. Viņu veidotajos pasākumos tad viņi liek vienu to līvu gabalu, principā mēs respektējam to, bet tā speciāli tas netiek tā kultivēts. [...] Piemēram, folkloras deju ansamblis „Dandari” centās, būdami Universitātes kolektīvs un gana atbildīgs, to folkloras deju mantojumu izpētīt. Tur ir diez gan daudz to materiālu, tad vienu programmu taisīja tieši tās līvu dejas. Ja ir kāda latviešu kultūras demonstrācija, tad kaut kāda līvu dziesma, deja vai rotaļa tiek iekļauta un parādīta.” [Treimane: LNKCC]

Dziesmu un deju svētku programmās, izstādē „Latviskās dvēseles raksti”, „Satiec savu meistarū”, arī Latvijas simtgades pasākumu kontekstā.⁴³⁷

Kopumā var teikt, ka LNKC ietvaros par lībiešu kultūras mantojumu neaizmirst, bet arī nenodrošina specifisku atbalstu. Tur, kur tas ir iespējams, likumsakarīgi nepieciešams, tas arī tiek organizēts, piemēram, folkloras dienās Brīvdabas muzejā, kur tiek apdzīvotas visu novadu sētas, no kurām viena ir arī lībiešu.⁴³⁸

LNKC šobrīd arī neizjūt aktīvus sadarbības mēģinājumus no lībiešu kopienas pārstāvju puses, kas lielā mērā tiek skaidrots ar lībiešu mentalitāti, rakstura stingrību: „Viņi ir diezgan pašpietiekami. Un līdz ar to ir mazliet tā – ko jūs mums saktiet, to jūs mums saktiet, bet tik un tā mēs darīsim, kā mēs varam darīt.”⁴³⁹ Kā problēmu LNKC pārstāvji arī norāda, ka lielākoties no centra tiek sagaidīta tikai finansēšanas funkcija, kas savukārt nav to prioritāte. Tas rada sadarbības problēmas: „Kopīga tendence vispār ir Latvijā, ka tās organizācijas, kas pārstāv kaut ko, nav īpaši aktīvas uz sadarbību, gaida, lai no centra būtu tā aktivitāte. Biedrībai ir tās lietas, ko varbūt mēs nevaram atļauties, projektus var vairāk rakstīt un viņiem ir vairāk kapacitāte. Bet viņi īsti neapzinās, ka tā var uzaudzēt spēku. Centru parasti redz kā finansu avotu. Viņiem nevajag mūsu metodiku tik daudz, cik mūsu finanses.”⁴⁴⁰

Kultūras pieminekļu aizsardzība

Vēl viena Kultūras ministrijas pārraudzībā esoša iestāde ir Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija, kas īsteno valsts politiku kultūras pieminekļu aizsardzības jomā⁴⁴¹, apzinot, pētot, uzskaitot un aizsargājot kultūras pieminekļus, kas ir daļa no kultūras mantojuma nozares. Aizsargātie objekti ir kultūrvēsturiski nozīmīgi un to saglabāšana ir nepieciešama nākamajām paaudzēm, jo indivīdu un sabiedrības uztverē tie tiek uzskatīti par vērtību, zināšanu, tradīciju atspoguļotājiem un paudējiem un ietver vidi, kas izveidojusies cilvēku un vietu mijiedarbībā, laikiem ejot.⁴⁴² Aizsardzībā ar valsts nozīmes pieminekļa statusu atrodas tādi ar lībiešu kultūras mantojumu saistīti objekti kā Sīkraga zvejnieku ciems⁴⁴³ un Košruga zvejnieku ciems⁴⁴⁴ (valsts nozīmes pilsētībūvniecības pieminekļi – tā sauktie vienas ielas ciemi), Līvu tautas nams⁴⁴⁵, kā arī senie kapu lauki, dabas teritorijas, ēkas (Mazirbes mācītājmuižas mācītājmāja vai Kolkas bākas komplekss) u.c. objekti.

⁴³⁷ Treimane, Agnese. *Saruna ar Latvijas Nacionālā Kultūras centra darbiniekiem.*

⁴³⁸ Turpat

⁴³⁹ Turpat

⁴⁴⁰ Treimane, Agnese. *Saruna ar Latvijas Nacionālā Kultūras centra darbiniekiem.*

⁴⁴¹ Ministru kabinets. *Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas nolikums.* Spēkā no 2004.gada 9.novembra. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=96371> [skatīts 21.01.2016.]

⁴⁴² Augstākā padome. *Likums par kultūras pieminekļu aizsardzību.* Spēkā no 1992.gada 12.februāra. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=72551> [skatīts 22.02.2016.]

⁴⁴³ *Sīkraga zvejnieku ciems.* Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija. Pieejams: <http://mantojums.lv/lv/piemineklu-saraksts/7448/> [skatīts 13.05.2016.]

⁴⁴⁴ *Košruga zvejnieku ciems.* Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija. Pieejams: <http://mantojums.lv/lv/piemineklu-saraksts/7447/> [skatīts 13.05.2016.]

⁴⁴⁵ *Līvu tautas nams.* Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija. Pieejams: <http://mantojums.lv/lv/piemineklu-saraksts/8577/> [skatīts 13.05.2016.]

VKPAI ieguldījums ir nozīmīgs, jo palīdz saglabāt un uzturēt materiālo kultūras mantojumu, ar kura palīdzību izpaužas arī dzīvesveida, kultūras īpatnības. Materiālais kultūras mantojums veido arī lībiešu kopienas dzīves un darbības vidi.

Kultūras kanons

Latvijas kultūras kanons ir „izcilāko un ievērojamāko mākslas darbu un kultūras vērtību kopums, kas atspoguļo nācijas visu laiku nozīmīgākos sasniegumus kultūrā. Kultūras kanonā iekļautas Latvijas kultūru raksturojošās vērtības dažādās mākslas jomās, ar kurām lepojamies un kurām vajadzētu veidot ikviena Latvijas iedzīvotāja kultūras pieredzes pamatu, nodrošinot piederības izjūtu Latvijai. Kanons savā ziņā ir institucionalizēta kultūras atmiņa.”⁴⁴⁶ Kanona veidošana ir Kultūras ministrijas pārziņā. Tā veidošana aizsākta 2007.gadā, un tam izvirzītas 7 nozares, no kurām viena ir „Tautas tradīcijas”, kurā iekļauta „Lībiešu tradicionālā kultūra”. Šīs nozares sarakstu veidojusi ekspertu darba grupa⁴⁴⁷, savukārt lībiešu aprakstu veikusi Renāte Blumberga, kas ir lībiešu kopienas locekle, taču pārsteidzošā kārtā šis apraksts ir ļoti lakonisks, zinātnisks, ne-emocionāls un kopumā nesaistošs. Diskutabli, ka kategorijas nosaukums ir „Lībiešu tradicionālā kultūra”, kamēr pašā aprakstā lielākā daļa teksta veltīta lībiešu ģeogrāfiskajam un vēsturiskajam aprakstam, nevis tradicionāliem elementiem vai tradīcijām. Līdzīgi kā citos kontekstos, visvairāk izcelta lībiešu valoda, kas, protams, ir lībiešu kultūrtelpai raksturīgs elements, bet diez vai būtu pieskaitāma tradicionālajai kultūrai. No tradīcijām pieminēta folklorā un Lībiešu svētki, bet tekstā trūkst detaļu un krāsainības. Vēl vairāk tas izpaužas, salīdzinot šo tekstu ar šīs pašas nozares citu kultūras vērtību, ar kuru lībieši nereti sevi salīdzina, – „Suitu kultūrtelpa”. Tai veltītais apraksts ir daudz garāks, konkrētāks, detalizētāks, arī košāks un interese rosinošs, pat sirsnīgs. Visbeidzot tekstu noslēdz teikums – „suitu identitātes apziņa un tradīciju dzīvotspēja mūsdienās stiprina ne tikai suitu, bet arī latvisko identitāti kopumā”⁴⁴⁸. Tekstā par lībiešiem piederība latviskajai identitātei, nozīme tajā netiek minēta. Var secināt, ka lībieši sevi publiskajos aprakstos nav centušies parādīt kā saistošus un kā daļu no latviskās identitātes, kā arī to, ka kultūras kanona vērtību pasniegšanas veids nav vienlīdzīgs un strikti koordinēts.

Latvijas simtgade

Latvijas valsts simtgades svētku programmā, ko izstrādā simtgades birojs⁴⁴⁹, kā viens no darbības tematiskajiem virzieniem ir „Latvijas valstiskuma attīstības ceļi”. Tie ir notikumi, kas dažādos laikos un vietās ir bruģējuši ceļu uz valsti, par tādiem izvirzīti septiņi. Kā viens no tiem – Līvu ceļš (Ventpils-Dundaga-Roja-Bērziems-Engure-Ragaciems-Kauguri-Rīga-Carnikava-

⁴⁴⁶ Kultūras ministrija. *Latvijas kultūras kanons*. Kultūras kanons. Pieejams: <http://kulturaskanons.lv/lv/1/> [skatīts 16.04.2016.]

⁴⁴⁷ Latviešu Folkloras krātuves vadītāja Dace Bula, Latvijas Zinātņu akadēmijas akadēmiķe Janīna Kursīte, Latvijas bērnu un jauniešu folkloras kustības aktivitāšu mākslinieciskā vadītāja Māra Mellēna, Latvijas Universitātes asociētais profesors Valdis Muktupāvels, kultūras ministrijas vecākā referente nemateriālā kultūras mantojuma politikā Signe Pujāte.

⁴⁴⁸ Pujāte, Signe. *Suitu kultūrtelpa*. Kultūras kanons. Pieejams: <http://kulturaskanons.lv/lv/1/4/149/> [05.04.2016.]

⁴⁴⁹ Atrodas Kultūras ministrijas pārziņā.

Skulte-Liepupe-Salacgrīva), kas ir veltīts Latvijas pamatiedzīvotājiem līviem/ lībiešiem un kopš 16.gs.bijis nozīmīgs zemes ceļš⁴⁵⁰. Šī būs arī valsts dota iespēja gūt finansiālu atbalstu lībiešu aktivitātēm, kas saskanēs ar izvirzītajiem simtgades mērķiem.

Pašvaldības

Salīdzinoši, tiešāku un konkrētāku atbalstu kā valsts lībiešu kopienai sniedz pašvaldības, t.sk. Ventspils, Kolkas, Rīgas u.c. pašvaldības, bet šī darba ietvaros tiks apskatītas tikai Dundagas novada pašvaldības aktivitātes un atbalsts. Tas ir kā simbolisks, tā arī praktisks. Dundagas novads, kurā ietilpst kā Kolkas, tā Dundagas pagasts, izceļ un novērtē lībiešu kopienu kā resursu un vērtību. Novads izstrādājis „Dundagas novada ilgtspējīgas attīstības stratēģiju 2014.-2030.gadam”, kurā novada tēls un vide raksturoti šādi: „Dundagas novads ir miera un harmonijas caurstrāvots zaļais novads starp divām jūrām un diviem vējiem, kas atpazīstams kā Kurzemes virsotne Kolkasragā – lībiskās kultūras „Gaismas pils” līdztekus unikālām dabas vērtībām un dabas daudzveidībai [...]”⁴⁵¹ Lībiskais tiek minēts arī kultūrvides raksturojumā: „Dundagas novads ir īpašs kā lībiešu kultūras uzturētājs – kultūrvēsturiskajos zvejniekciemās – Sīkragā un Košragā, kā arī Mazirbē un Kolkā lībiskais jūtams arī vidē, norādēs un nosaukumos, kultūras pasākumos un izglītības iespējās. Novadā izveidots jauns etnogrāfiskais muzejs, lai izceltu lībiešu kultūras un sadzīves dažādību. Novadā tiek stiprināts latviskums, skolās ir iespējams apgūt lībiešu valodu.”⁴⁵² Redzams, ka Dundagas novada tēla veidošanā un stratēģijas izstrādē būtisks ir lībiskais aspekts novadā.

Šī dokumenta ietvaros viens no stratēģiskajiem mērķiem ir atpazīstamība – izkopt pozitīvu Dundagas novada atpazīstamību plašā mērogā, līdzsvarojot labi sasniedzamu un pārdomātu tūrisma iespēju un aktivitāšu attīstību ar latviskā un lībiskā kultūrmantojuma iekļaušanu⁴⁵³. Tas apliecina novada vēlmi iekļaut lībiešu mantojumu kā vienlīdzīgu daļu visās tā aktivitātēs. Tomēr pie indikatoriem, kas norādītu uz mērķa sasniegšanu, lībieši norādīti tikai lībiešu svētku kontekstā – turpināt uzturēt šo svētku notikšanu.

Saskaņā ar stratēģiju izstrādāta arī „Dundagas novada attīstības programma 2014.-2020.gadam”, kas ir vidēja termiņa plānošanas dokuments, kurā tiek noteikti novada vidējā termiņa mērķi un rīcības, kā arī investīciju plāns laika posmam līdz 2017.gadam⁴⁵⁴. Šeit lībieši pieminēti vairākos kontekstos. Pirmkārt, vēsturiskā konteksta aprakstā minēta Līvu savienības dibināšana kā būtisks vēsturisks pieturas punkts⁴⁵⁵, kas liecina par to, ka novads apzinās šī

⁴⁵⁰ Pavļuta, Linda. Latvijas valsts simtgades birojs. *Latvijas valsts simtgades svētki*. Informatīva prezentācija. Rīga, 2015. Pieejams: http://www.iksd.riga.lv/upload_file/IKSD_pievienotie/0_2015/09_2015/KMprez_sept2015_NVO%20nams.pdf [skatīts 14.05.2016.]

⁴⁵¹ Dundagas novada dome. *Dundagas novada ilgtspējīgas attīstības stratēģija 2014.-2030.gads*. Pieejams: http://www.dundaga.lv/files/2014/7/1/Dundaga_ilgtspējīgas_attistibas_strategija.pdf [skatīts 12.05.2016.] 14.lpp

⁴⁵² Turpat, 15.lpp

⁴⁵³ Turpat, 18.lpp

⁴⁵⁴ Dundagas novada dome. *Dundagas novada attīstības programma. 2014.-2020.gads*. Pieejams: http://www.dundaga.lv/files/2014/7/1/Dundaga_attistibas_programma.pdf [skatīts 12.05.2016.] 4.lpp

⁴⁵⁵ Turpat, 5.lpp

konteksta nozīmi novada attīstībā. Otrkārt, mantojuma un kultūras pieminekļu kontekstā, norādot, ka 2/3 no pieminekļiem ir arheoloģijas pieminekļi, 2 no tiem pilsētbūvniecības pieminekļi – Sīkraga un Košraga zvejnieku ciemi. Minēts arī Līvu tautas nams. Tiek norādīts, ka lībiešu kultūras mantojums, līdz ar zemūdens mantojumu netiek pārstāvēts muzejos.⁴⁵⁶ Šeit redzams, ka novads apzinās kā mantojuma stiprās puses, tā apdraudētību un saglabāšanas nepieciešamību. Sniegts arī vispārējs kultūrvides raksturojums, kurā norādīts, ka Līvu tautas nams Mazirbē un Līvu centrs „Kūolka” Kolkā uztur lībiešu kultūras vērtības, tostarp novadā ir privātā kolekcija Mazirbē „Stūrīši - Branki”, kurā apkopoti lībiešu sadzīves priekšmeti.⁴⁵⁷ Treškārt, iedzīvotāju raksturojumā: „94,2% no visiem iedzīvotājiem ir latvieši, savukārt novada piekrastes kultūrvidi veidojuši lībieši, kuru skaits sastāda 0,5% no visiem novada iedzīvotājiem.”⁴⁵⁸ Ceturtkārt, novada tēla veidošanas kontekstā, kur norādīts, ka trūkst lībiskās identitātes zīmes novada teritorijā.⁴⁵⁹ Šis izteikuma liecina, ka novads apzinās nepieciešamību vairāk aktualizēt lībisko novada vidē. Informācijas aprites ziņā novads lībiešu kontekstā norāda uz pozitīvo: „Dundagas novada pašvaldība izdod laikrakstu „Dundadznieks”, kas iznāk 1 – 2 reizes mēnesī. Laikrakstā tiek publicēta sadaļa „Līvu laiks” ar informāciju par līvu aktivitātēm, sniedzot informāciju arī līvu valodā.”⁴⁶⁰

Atsevišķām stratēģijā nosauktajām pozīcijām⁴⁶¹ tiek ieplānots arī finansiāls atbalsts no pašvaldības budžeta, kura nozīme gan būtu vērtējama kā netieša. Piemēram, marķēt izstrādātos velomaršrutus dabā (1500eur), kultūras tūrisma informācija latviešu, lībiešu valodās, tāmnieku dialektā (150eur), vienota stila norādes lībiešu ciemos latviešu un lībiešu valodās (3000eur), „Ētikas kodekss” Līvu republikai (50eur). Tomēr nereti norādīts, ka pozīcijām⁴⁶² finansējums jāmeklē no privātiem vai biedrību finansējumiem. Tas rada pretrunu, jo, lai gan vārdiski tiek apliecināts atbalsts lībiešu kopienai un to kultūrai (Dundagas novada mājas lapā arī atrodams samērā liels informācijas apjoms par lībiešiem), finansiāli tas netiek nodrošināts. Šis atbalsts būtu vērtējams vairāk kā simbolisks.

Pārvaldība šai kopienai ir daudz mazāk būtisks faktors kā citu tradīciju saglabāšanas kontekstā, piem., suitu kultūrtelpa vai Dziesmu svētki. Būtiskāka nozīme ir pašvaldības atbalstam, jo tas ir tiešāks un konkrētāks, konkrētā laika periodā. Savukārt pēdējo piecu gadu periods parāda, ka lībiešu kopiena spēj īstenot savus mērķus arī bez tieša valsts atbalsta.

⁴⁵⁶ Dundagas novada dome. *Dundagas novada attīstības programma. 2014.-2020.gads.* 6-7.lpp

⁴⁵⁷ Turpat, 9.lpp

⁴⁵⁸ Turpat, 7.lpp

⁴⁵⁹ Turpat, 13.lpp

⁴⁶⁰ Turpat

⁴⁶¹ Vairāk par to, kā lībiešu jautājums, izvirzot attīstības mērķus, parādās Dundagas novada stratēģiskos un ilgtermiņa mērķos, rīcības virzienos skatīt pielikumā nr.7

⁴⁶² Piemēram, atbalsts lībiešu etnogrāfiskā muzeja izveidei Kolkas pagastā, lībiešu valodas apgūšanas iespējas skolās un mūžizglītībā, atbalsts Līvu tautas nama pastāvēšanai un pasākumiem u.tml.

Kopienas locekļi gan norāda, ka nenoraidītu konkrētu un papildus valsts atbalstu, ja tāds būtu⁴⁶³, mērķtiecīgs finansiāls atbalsts liktu justies stabilāk un novērtētiem valsts līmenī. Tomēr darbība ir iespējama arī bez tā.

3.2.5. Komunikatīvā faktora analīze

Vispārēji – komunikācija ir informācijas nodošana jebkādā veidā (tekstuāli, audiāli, vizuāli utt.). Komunikatīvais faktors sevī ietver kā visa veida informatīvu materiālu veidošanu (drukātie mediji, elektroniskie mediji, raidījumi, informatīvi izdevumi), tā vispārējo informētības līmeni konkrētā sabiedrībā par kopienas tradīcijām, to nozīmi, kā arī apzinātu tēla veidošanu (t.sk. elementus no mārketinga, sabiedrisko attiecību un zīmološanas jomām). Arvien pieaugoša ir sociālo tīklu loma, kas spēj uzrunāt tieši jauniešus, kā arī dažādu citu inovatīvu iespēju izmantošana (piem., vietne youtube, blogi). Runājot par medijiem un informācijas izplatīšanu, var izdalīt uz lībiešu auditoriju tendētus avotus (piem., mēnešraksts „Līvli”) un plašākai sabiedrībai domātus avotus (piem., Lībiešu kultūras un valodas portāls). Katra informācijas kanāla mērķauditorija, protams, ietekmē pasniegtās informācijas saturu.

Vispārējais informētības līmenis

Kopienas pārstāvji nav vienisprātis par to, cik lielā mērā Latvijas iedzīvotāji ir informēti par lībiešiem un kas veido šīs informācijas saturu: „Virspusēji raugoties, lībiešu atpazīstamība Latvijā varētu būt samērā liela, pateicoties tādiem zīmoliem kā Līvu laukums, rokgrupa „Līvi”, dažādi produkti, kuru nosaukumā tiek lietots vārds „līvi”. Latvijas iedzīvotājs par lībiešiem uzzina Latvijas Radio 1. programmas ik mēneša raidījumā – „Izstaigāju līvu zemi”, redzot lībiešus nacionālajos kultūras pasākumos (dziesmu svētkos, folkloras festivālos, dažādos pasākumos utt.), lasot par lībiešiem dažādos izdevumos, grāmatās, CD, no rakstiem periodiskajā un vietējā presē vai vienkārši, viesojoties Kurzemes krastā. [...] padziļināta informācija par lībiešiem un viņu kultūrvēsturi nav apkopota vienuviet, bet ir izkaisīta dažādos arhīvos un bibliotēkās, atrodas pie privātajām personām. Arī internetā ziņas par lībiešiem ir sadrumstalotas.”⁴⁶⁴ Kā arī: „Tagad ir sociālie tīkli, komentē, darbojies, aicini. Bet principā to nevar teikt tikai par lībiešiem, bet jebkuru kultūras pasākumu – ļoti daudzi paslīd garām. Kad kaut ko grib uzzināt, sāk rakt un atrod. Mūsu mājaslapā livones.net arī viss jau ir pateikts. Valsts ar savu komandu ir pamatīgu darbu tajā ielicis.”⁴⁶⁵ Vai: „Latvijas sabiedrība vienkārši nezina,

⁴⁶³ Programma „Lībieši Latvijā”: „Lībiešu kultūras dzīvotspējas nostiprināšana un daudzveidīgā mantojuma saglabāšana nav iespējama bez mērķtiecīga un daudzpusīga valsts atbalsta.” [Kultūras ministrija, 2008] Intervētie kopienas locekļi: „Domāju, ka efektīvs instruments būtu valsts atbalsts, kā tas bijis kādreiz. Valsts pamattautai tiek, piemēram, valodai vai elementārām ekstsistences lietām, atvēlēta budžetā nauda. Tas daudz ko mainītu. Pieļauju, ka būtu vieglāk darīt, jo tu justos vajadzīgs.” [Treimane: saruna] Vai arī: „Valsts atbalstam būtu jābūt uz pusi lielākam. Tad būtu ļoti labi. Ja valsts kā senos laikos segtu visu (nometnes maksu). Kādreiz nebija dalības maksa. Ja mani atmiņa neviļ.” [Treimane: saruna]

⁴⁶⁴ Ministru kabinets. *Programma „Lībieši Latvijā 2008. - 2012. gads”*. 16.lpp

⁴⁶⁵ Treimane, Agnese. *Saruna ar lībiešu kopienas locekli*. 2016.

kas ir lībieši. Tomēr visi pamati ir, atliek tikai ķerties klāt. Pašlaik nevienam nav jāsaka, ka viņš nezina vai ka kaut kā nav, viss ir!”⁴⁶⁶ Kā arī: „Pēdējos gados Latvijā ir pieaugusi sabiedrības interese par lībiešu kultūras norisēm, tādēļ plašsaziņas līdzekļos regulāri parādās lībiešiem veltīti raksti un raidījumi.”⁴⁶⁷ Tāpat kā: „Ja mums ir pašiem savi pasākumi, tad, protams, parasti ir viena un tā pati cilvēku kopa, kura nāk. Caur tādiem pasākumiem, kas notiek publiskā telpā, kur ir daudz cilvēku, kam nav nekāda sakara ar lībiešiem, ir labs veids par sevi atgādināt. Vienīgi, ir jābūt kvalitātei, un ar to kvalitāti ir, kā ir. Izrādās, ka lielākajai cilvēku masai par lībiešiem zināšanas ir ļoti mazas.”⁴⁶⁸

Drukātie mediji

Liela nozīme ir lokālajiem drukātajiem medijiem, kas iznāk attiecīgajos reģionos un informē par tur notiekošajām ar lībiešiem saistītajām aktivitātēm. Tādas ir avīzes „**Ventas Balss**”, „**Talsu avīze**”, „**Dundadznieks**” (iznāk reizi mēnesī, agrāk – divas reizes). Pēdējā ilgstoši bijusi sadaļa „Līvu laiks”, kas ir īpaša lappuse, kas atvēlēta lībiešiem, un to veidojis Līvu fonds. „Līvu laiks” informēja par aktualitātēm lībiešu kultūras dzīvē, intervēja personības, tomēr ar laiku informācijas plūsma apsīkusi. Viena no „Līvu laiks” veidotājām atzīst: „Bieži vien sanāca, ka man nebija par ko rakstīt, jo nav jau tik daudz to notikumu. Es atdūros pret informācijas trūkumu un to, ka nevienam neinteresē, kas notiek Rīgā, visus interesē norises Dundagā. „Cepām” visādus tekstus tikai tāpēc, lai būtu ko publicēt. Avīzei radās pretenzijas par to, ka reizēm ir jāatliek tie raksti, kas vietējiem būtu daudz interesantāki, tikai tāpēc, ka kaut kas ir jāraksta līvu rubrikā.”⁴⁶⁹ Kopumā tomēr šīs avīzes darbība bijusi nozīmīga, jo nodrošināja informācijas plūsmu, tomēr arī intervijā atklājas informācijas kvalitātes un kvantitātes attiecību jautājums. Šobrīd „Dundadzniekā” vēl joprojām tiek publicēta ar lībiešiem saistīta informācija, ziņas, intervijas (piem., Sklandraušu festivāls, Divu jūru svētki u.tml.⁴⁷⁰), bet tam nav atvēlēta atsevišķa, vesela lapa.

Pie drukātajiem medijiem jāmin arī tie, kas bijuši paredzēti tieši lībiešu kopienai. Divi galvenie bijuši mēnešraksts „**Līvli**” (no 1931. līdz 1939.gadam tas tika izdots lībiešu valodā, to atjaunoja 1992.gadā⁴⁷¹) un informatīvais biļetens „**Ōvā**”⁴⁷². Šos izdevumus veidojuši lībiešu kultūras darbinieki ar mērķi nodrošināt informācijas apriti par kopienas aktivitātēm, aktualitātēm, tādējādi stiprinot kopienas. Neviens no minētajiem izdevumiem vairs neiznāk, tādējādi šobrīd Latvijā nav nevienas avīzes lībiešu valodā. Interviju laikā atklājās, ka kopienas

⁴⁶⁶Treimane, Agnese. *Saruna ar lībiešu kopienas locekli*. 2016.

⁴⁶⁷Blumberga, Renāte. *Lībieši 19.-21. gadsimtā*. 203.lpp

⁴⁶⁸Treimane, Agnese. *Saruna ar lībiešu kopienas locekli*. 2016.

⁴⁶⁹Treimane, Agnese. *Saruna ar lībiešu kopienas locekli*. 2016.

⁴⁷⁰Dundagas novada pašvaldība. *Dundadznieks*. Nr.7 (2000), 2015, jūnijs. 1-12.lpp Pieejams: http://novads.dundaga.lv/avize/d200_20150716.pdf [skatīts 28.05.2016.]

⁴⁷¹Gundega: Sākotnēji tas bija Lībiešu Krasta izdevums, kad vēl lībiešu bija daudz. Tas bija paredzēts tai auditorijai, kas dzīvo lībiešu teritorijā, arī pašiem lībiešiem. To tā arī izplatīja – pa ciemiem, pārdošanā šis mēnešraksts nekur nebija. Bet mēnešrakstā tika liktas arī cilvēku atmiņas, bet bija arī daudz tādu tīri kultūrvēsturisku materiālu.

⁴⁷²1994. gadā izdeva pirmo „Ōvā” (Straume) izdevumu – informatīvais biļetens tikai lībiešu valodā. Informēja par LKC darbību un aktualitātēm. Tajā bija daudz oriģinālmateriāli, piem., dzeja. Izdeva tikai trīs izdevumus. [Blumberga, 2014: 71]

locekļi izjūt nepieciešamību pēc šāda tipa medija atjaunošanas, lai veicinātu saliedētību kopienā: „Mana ideja bija tāda, ka nepieciešama kaut kāda iekšējā Līvu savienības avīze – vienkāršs ikmēneša Līvu savienības raksts, kur katra grupa atsūta, kas viņiem ir noticis pa mēnesi, jo katrai grupai reizi mēnesī jāsanāk kopā, lai apspriestos. Šādi savienība varētu izplatīt visādus valodas uzdevumus vai aptvert dažādas citas jomas. Tad varētu sākt veidoties arī dažādas radošās grupas, jo neko nedarot, nekas nerodas.”⁴⁷³ Kopienas pastāvēšanai nozīmīga ir iekšējā komunikācija. Savā ziņā to nodrošina plašās informācijas tehnoloģiju un sociālo tīklu iespējas, kas veicina ātru, bet fragmentētu informācijas apriti un saziņu. Kā mūsdienīgas komunikācijas piemērs pieminams portāls „Līvu Jaunieši”⁴⁷⁴, kurā jaunieši komunicē gan bilžu un rakstu formātā, gan foruma, komentāru un vēstuļu veidā. Tomēr jāatzīst, ka pēdējo gadu laikā aktivitāte šajā vietnē ir stipri samazinājusies.

Minētajos medijos tiek nodrošināta vislielākā informācijas, tās satura un plūsmas kontrole, jo šis ir viens no formālākajiem komunikācijas veidiem.

Informācija interneta medijos

Informācija, kas pieejama interneta vidē ir ļoti dažāda. Vispārējos ziņu portālos (Delfi, Apollo u.tml.) visbiežāk parādās informācija par ievērojamākajiem notikumiem un pasākumiem, kas skar lībiešu kultūras dzīvi – Lībiešu svētkus, grāmatu iznākšanu, izstādes u.tml. –, nereti tos pavada arī intervijas ar lībiešu kopienas locekļiem. Otrs informācijas veids ir pašvaldību (Kolka, Ventspils, Dundaga u.tml.) mājas lapās pieejamā informācija, kas ir divu veidu: (1) pastāvīga un informatīva⁴⁷⁵ un (2) mainīga un aktuāla⁴⁷⁶. Trešais informācijas avots interneta vidē ir dažādi tūrisma informācijas centri un lapas. Vēl var izdalīt fragmentāra rakstura informāciju, kas parādās muzeju mājas lapās, pasākumu aprakstos u.tml.

Lībiešu kultūras un valodas portāls livones.net

Šo interneta portālu ir vērts raksturot atsevišķi, jo tajā tiek publicēta tikai tāda informācija, kas saistīta ar un attiecināma uz lībiešiem, nodrošinot kā vispārīgu un vēsturisku informāciju, tā informējot par aktualitātēm. Portāls ir veidots ar mērķi popularizēt lībiešu kultūru, nodrošināt kvalitatīvas un uzticamas bāzes informācijas pieejamību: „Lībiešu valodas un kultūras portāls ir vietne, kurā apkopota un publicēta iespējami objektīva, mūsdienīga, zinātniski precīza un vispusīga informācija par lībiešiem, lībiešu valodu un kultūru latviešu, lībiešu, angļu un vēl citās valodās.”⁴⁷⁷ Portāls tika izveidots 2006.gadā (pārveidots 2009.), to veidojuši un uztur LKS biedri, norādot, ka interneta portāls ir viena no vietām, kas apvieno kopienas locekļus. Jāatzīmē, ka sākotnēji tā bija arī paredzēta kā vieta, kur var sazināties lībiešu valodā.⁴⁷⁸ Šobrīd portāls

⁴⁷³ Treimane, Agnese. *Saruna ar Lindu Zonni-Zumbergu*. 2016, 29.apr.

⁴⁷⁴ *Līvu Jaunieši-Līvōd Nūoŗ Rištīng*. <http://livujaunietis.ucoz.lv/> [skatīts 31.05.2016.]

⁴⁷⁵ Piemēram, sadaļa „Kultūras mantojums”, kurā iekļauts apraksts par lībiešiem, Dundagas novada pašvaldības portālā.

⁴⁷⁶ Piemēram, ziņa „LĪVU SAVIENĪBAS VENTSPILS NODAĻA SVIN 25” Ventspils pašvaldības portālā.

⁴⁷⁷ Blumberga, Gundega. [apkopotāja] *Aprobežosimies ar maksimumu*. 135.lpp

⁴⁷⁸ Turpat, 18, 86.lpp

pieejams latviešu, lībiešu un angļu valodā. Šī interneta vietne ir viena no lībiešu kopienas pamatvērtībām, kam ir būtiska loma kopienas un tās tradīciju komunicēšanā. Brīdī, kad pārtrūka gadagrāmatu un „Līvli” izdošana, kā arī vairs netika veidoti radio raidījumi, portāls bija vienīgais uzticamais un strukturētais informācijas avots.⁴⁷⁹ G. Blumberga stāsta, ka laikā, kad rodas tik daudz citu vietņu, portāls tiek glabāts kā pamatvērtība, lai būtu pieejama kvalitatīva, pārbaudīta informācija.⁴⁸⁰ Portālā tiek publicēti visi raksti, kas tiek iesūtīti, tādējādi pārstāvot dažādus viedokļus un skatu punktus. Pieejamā informācija ir konspektīva, bet informatīva, pārskatāmi strukturēta. Skatot portālu, ir jūtams, ka to veido LKS, jo daudzi teksti pārklājas ar citos medijos pieejamo LKS gatavoto informāciju.

Sociālie tīkli un blogi

Sociālie tīkli (twitter, facebook, draugiem u.tml.), kā arī blogi piedāvā visbrīvāko un nezinātniskāko informāciju. Šādai komunikācijai ir savi plusi, tādi kā viegla uztveramība, ziņas ātri sasniedz interesentu, vizuālā pievilcība, bet ir arī mīnusi – informācija nereti nav pārbaudīta, tā ir subjektīva, pāris cilvēku iniciēta. Atšķirībā no portāla livones.net, šeit informāciju var ievietot jebkurš – gan kopienas locekļi, gan ārpus tās esošie. Tā kā informācija mēdz būt subjektīva (pārdomas, viedokļi, komentāri utt.), tā var būt gan ļoti cildinoša un patīkama, gan nopeļoša un neadekvāta. Lielā mērā šīs informācijas interpretācija atkarīga no tās uztvērēja.

Grāmatas un informatīvi izdevumi

Šie izdevumi nošķirti no pie izglītības faktora minētajiem, jo atšķiras to mērķis un formāts. Tie veidoti tā, lai būtu viegli uztverami, informatīvi, ilustratīvi, arī aizraujoši. Viens no šo izdevumu veidiem ir informatīvie bukleti, kā spilgtākais minams „Lībieši 44 atbildēs”, kas formulēts kā mācību materiāls. Tas izdots latviešu un angļu valodās 2011.gadā, pieejama arī tā elektroniskā versija. Bukletā konspektīvi sniegtas atbildes un biežāk uzdotajiem jautājumiem par lībiešu kultūru, kopienas, simboliem, valodu u.tml. Šajā aspektā minami arī dažādi tūrisma bukleti, brošūras. Tāpat būtiski ir izdevumi, kas interesantā un saistošā veidā popularizē, apkopo informāciju par kādu lībiešu kultūras vai dzīves aspektu. Piemēram, LKS izdevums „Aprobežosimies ar maksimumu”, kas apkopo informāciju par centra darbību tā pastāvēšanas garumā, vai arī topošā grāmata par lībiešu ēdieniem, kuras iniciatore ir Dženeta Marinska, kas sadarbojas ar Zoju Sīli.⁴⁸¹ Lauku ceļotājs 2010.gadā izveidojis „Latviešu-lībiešu vārdnīcu”, kas ir paredzēta tūrisma materiālu izstrādei, uzziņas līdzekļu un teritorijas iedzīvotāju lībiskās

⁴⁷⁹ Blumberga, Gundega. [apkopotāja] *Aprobežosimies ar maksimumu*. 136.lpp

⁴⁸⁰ Treimane, Agnese. *Saruna ar Gundegu Blumbergu*.

⁴⁸¹ „Tā meitene, kolciniece, Dženeta, kura radīja sklandraušus, tagad taisās grāmatu izdot par ēdieniem. Tur ir savākts materiāls, viņa mani baidināja, un es piekritu - meklēšu sakāmvārdus tieši par ēšanu lībiešu valodā.” [Treimane: Zoja Sīle]

identitātes uzturēšanai, asprātīgā un informatīvā veidā apkopojot galveno informāciju par piekrastes teritoriju un tajā esošajām tradīcijām.⁴⁸²

Cita veida avoti

Pastāv arī dažādi citi informācijas avoti un komunikācijas kanāli. Piemēram, raidījumi radio, TV izklaides⁴⁸³ un ziņu raidījumi, sižeti, kas var būt gan tieši lībiešu tematikai veltīti⁴⁸⁴, gan tikai pieskarties lībiešu tēmai plašāka konteksta ietvaros⁴⁸⁵. Izšķirami arī mākslinieciski projekti, piemēram, vizuālās mākslas izstādes⁴⁸⁶, kas veltītas lībiešu tematikai un kalpo kā vizuālās komunikācijas līdzeklis, vai dokumentālas un mākslas filmas⁴⁸⁷. Tāpat arī video klipini, piemēram, lībiešu nometnes radošās darbnīcas ietvaros veidoti, kas ilustrē nometnē notiekošo, pauž nometnes vērtības, kā arī parāda nometnes dalībnieku viedokli un attieksmi pret lībiešu kultūras mantojumu, parāda arī vispārējā konteksta ietekmi uz lībiešu kopienā notiekošo⁴⁸⁸. Neuzkrītošāks komunikācijas veids ir dažādu lībisku elementu izmantošana ikdienā vai reklāmas nolūkos⁴⁸⁹, piemēram, nometnes dalībnieces norāda, ka ikdienā nēsā rotas ar lībiešu simboliku, lai rosinātu apkārtējo interesi.

Komunikācijas faktors būtībā neietekmē tradīcijas pastāvēšanu, tomēr ar tā palīdzību tiek veicināta tradīcijas izplatība, attiecīgi nodrošinot tās ilgtspējību, kā arī palielinot interesentu un tradīcijas nesēju skaitu.

3.2.6. Performatīvā faktora analīze

Performatīvais faktors ir viens no būtiskākajiem, jo tas attiecas uz lielu daļu ikdienas prakšu un aizstāj kādreiz pastāvējušās tradīcijas izpausmes formas, tādas kā ikdienas darbs, svētku svinēšana, kas ir daļa no ierastā ģimenes, vietējas kopienas dzīvesveida. Tagad tradīcijas īstenošana kļūst par apzinātu tās demonstrāciju atvērtā vidē, ar skaidru izpratni par tiem, kas performē, un tiem, kas klausās, skatās, uztver šo performanci. Šī faktora ietvaros ar performēšanu jāsaprot visa veida publiska uzstāšanās, nevis tikai performances tips. Uzstāšanās ietvaros vienlaicīgi notiek komunikācija un tradīcijas elementu tālāknodošana, tas ir temporāli

⁴⁸² Lauku ceļotājs. *Latviešu-lībiešu vārdnīca. Tūrisma materiālu izstrādei, uzziņas līdzekļu un teritorijas iedzīvotāju lībiskās identitātes uzturēšanai*. 2010. Pieejams: http://www.celotajs.lv/cont/prof/proj/PolProp/Dokumenti/libiesu_vardnica_LV.pdf [skatīts 15.04.2016.]

⁴⁸³ Piem., „Lībiskais Latvijā – cilvēki un notikumi pirms 100 un šodien”.

⁴⁸⁴ Piem., Kultūras Rondo raidījums, veltīts grāmatai „Sauc par Vaidi mūsu ciemu”.

⁴⁸⁵ Piemēram, lībiešu tekstu izmantošana TV spēlē „Es mīlu Tevi, Latvija!”

⁴⁸⁶ Piemēram, stājmākslas izstāde „Līvōd kuņšt”, izstāde „Lībiešu krasts”, „Te ir manas mājas”, Baibas Dambergas personālizstāde „Trešais sēklis”; izstāde „Rāndakēļ”, „Vārti” u.c.

⁴⁸⁷ Piem., dokumentālā filma „Aizslēgtais krasts” vai filma „Pēdējie lībieši?”.

⁴⁸⁸ Ernštreits, Dāvis. „*Mierlinkizt 2014*”, *I grupa*. Youtube. 2014, 5.aug. Pieejams: https://www.youtube.com/watch?v=Kk_1n6NXhpM [skatīts 21.05.2016.]

⁴⁸⁹ Intervējamā stāsta: „Veikalam „Origo” ir tāda zīmīte – zils un iekšā zaļš punktiņš –, logo vai kas. Tās ir mūsu karoga krāsas. Tam vīram it kā ir business un ir tā milzīgā ēka, bet viņš ir par šīm lietām interesējies. Kad viņš to „Origo” atklāja, viņš pieprasīja, lai vasaras estrādītē pirmie dziedātu lībieši. Viņš tos uzskata par savu pamattautību.” [Treimane: saruna]

definēts akts. Performances ir mainīgas, jo tās ietekmē dalībnieki, kas tajās iekļauti, to iesaistes pakāpe. Tradīcijas izpildītājs uzņemas vadību notikumos un atbildību par to, vai un kā performances dalībnieki to uztvers, vai tradīcija tiks pasniegta pietiekoši augstā kvalitātē, jo tiklīdz kāda darbība tiek īstenota publiski, auditorija sagaida atbilstību zināmiem standartiem. To sagaida ne tikai auditorija, bet arī tie, kas atbalsta šīs izpausmes, piemēram, finansējuma nodrošinātāji⁴⁹⁰. Minētie aspekti nereti rada pretstatu starp mantojuma kā tāda saglabāšanu un tā īstenošanu augstā mākslinieciskajā līmenī.

Iespējams izdalīt divus performanču veidus – publiski pasākumi, kuros ir redzams vairāku tradīciju, repertuāru kopums, un individuālu mākslinieku vai kolektīvu uzstāšanās. Pie nozīmīgākajiem šādiem pasākumiem pieskaitāmi Līvu karoga svētki, Lībiešu svētki, Līvu kultūras dienas, Līvu diena(s), Lībiešu kultūras un valodas gads. Kā nozīmīgākie lībieši kolektīvi atzīmējami ansamblis „Līvlist”, kopa „Skandinieki”, ansamblis „Kāndla” un „Piški Kāndla”, ansamblis „Vīm”, apvienība „Nurmorkestōr”, ansamblis „Laula”, koris „Lōja”. Protams, ir arī citi kolektīvi un mākslinieki, kas savā repertuārā iekļauj lībiešu skaņdarbus, tekstus, folkloras elementus, tomēr tā nav viņu ikdienas prakse⁴⁹¹. Šīs apakšnodaļas ietvaros izvērstāks stāstījums tiks veltīts ansamblim (korim) „Līvlist”, kā senākajam šādam kolektīvam. Pārējie kolektīvi un mākslinieki tiks pieminēti tikai ilustratīvi. Lībiešu kolektīvus iespējams iedalīt divās apakšgrupās – tie, kas izpilda tikai lībisku repertuāru (Kāndla, Līvlist), un tie, kas izpilda dažādu repertuāru, lielu uzmanību pievēršot tieši lībiskam repertuāram (Lōja, Skandinieki). Tāpat šīs apakšnodaļas ietvaros lielāka uzmanība tiks pievērsta Lībiešu svētkiem kā nozīmīgākajai un regulārākajai tradīcijai. Pārējie pasākumi tiks minēti vien ilustratīvi.

Lībiešu kopienā tiek saglabātas gan senās performatīvās prakses (dziedāšanas stils, mūzikas instrumenti, folklorā balstīti teksti, tautastērpi), gan arī tiek veidotas jaunas, laikmetīgas prakses (sacerēti jauni teksti, mūzika, izmantoti mūsdienīgi instrumenti⁴⁹²). Kā norāda B. Šuvcāne, mākslinieciskajiem kolektīviem vēsturiski bijusi liela nozīme lībiešu kultūras saglabāšanā: „Milzīgu ieguldījumu tajā, lai lībieši atjaunotos brīdī, kad valsts atjaunojās, padomju gados deva lībiešu ansamblī. Šie ansamblī iznesa visu lībiešu mantojumu, tā popularizēšanu tajos laikos. Ja nebūtu viņu, neatjaunotu ne Līvu savienību, ne valsts aizsargājamo teritoriju. Nekas neizdots, ja nebūtu šo entuziastu, īsto lībiešu.”⁴⁹³ Performatīvā faktora ietvaros identificējami vairāki problemātiski aspekti, tādi kā jau iepriekš minētā priekšnesumu kvalitāte⁴⁹⁴, nespēja pietiekoši

⁴⁹⁰ Latvijas Nacionālā kultūras centra pārstāvji saka: „Viņi uzskata, ka ir vērtība pati par sevi. Kas, protams, ir taisnība. Bet, ja tu kāp uz skatuves, tad nepietiek, ka tu dziedi lībiešu valodā, tev ir arī glīti jādzied. Gribās jau arī to kvalitāti. Bijuši ir visādi gadījumi, kad viņi savāc kaut kādas etnomuzikologu meitenes, kas labi dzied. Tad viņi ļoti smuki arī nostartē, bet tāpat tu zini, ka vēlāk viņi dziedās tā, kā viņi dzied, jo tās meitenes nebūs klāt.” [Treimane: LNKC]

⁴⁹¹ Piemēram, Raimonds Tiguls, Kristīne Kārkle-Puriņa, Elizabeta Lāce u.c.

⁴⁹² Piem., „Vīm” vai „Nurmorkestōr”.

⁴⁹³ Treimane, Agnese. *Saruna ar Baibu Šuvcāni*. 2016, 29.mar.

⁴⁹⁴ Lībiešu kopienas locekle uzskata: „Tie ansamblī jau mums arī ir tādi oj oj, jo jaunatne neiesaistās. Kāpēc jāiet kādā pavārgā lībiešu ansamblī iesaistīties, ja ir citi lieliski kori? Kur vēl kaut kādu valodu mācīties, kurai nav nekādu perspektīvu. Tā muzikālā

līmenī apgūt valodu, jaunās paaudzes neieinteresētība, repertuāra atkārtošana.⁴⁹⁵ Tajā pašā laikā tieši mākslinieciskie kolektīvi tiek identificēti kā tie, kas spēj tradīciju saglabāt vislabāk un visvairāk atklāt to citiem.⁴⁹⁶

Ansamblis LĪVLIST

Ansamblis „Līvlist” dibināts Rīgā 1972.gadā sākotnēji kā celtnieku kultūras nama „Oktobris” lībiešu dziesmu ansamblis. 1975.gadā tas ieguva nosaukumu „Līvlist”. Tā organizētāji bija lībieši Emma Erenštreite, Paulīne Kļaviņa, Pēteris Dambergs u.c., to vadīja muzikologs Dzintars Kļaviņš ar sievu. Ansambli dibināja, lai saglabātu un attīstītu lībiešu valodu un muzikālo mantojumu. Šobrīd ansambļa repertuārā ir lībiešu tautsdziesmas, rotaļdziesmas, oriģināldziesmas, kā arī vairāki muzikāli uzvedumi. Nozīmīgākais no tiem ir „Lībiešu kāzu spēle 19.gadsimtā”. „Līvlist” pastāvēšanas laikā piedalījies vairāk kā 400 koncertos, piedalījies gandrīz visos Dziesmu svētkos, folkloras festivālos „Baltica”, koncertējis ārpus Latvijas.⁴⁹⁷ Ansambli, kas tika dibināti Rīgā un Ventspilī, bija veids, kā legalizēt lībisko kultūras mantojumu, kā arī tā bija iespēja satikties cilvēkiem, kam tas ikdienā nebija iespējams, gremdēties atmiņās, apzināties savu kultūru, tradīcijas, runāt lībiski. Ilggadēja ansambļa dalībniece Z. Sīle stāsta: „Kad tas ansamblis nodibinājās, tad viena daļa tie īstie, vecie lībieši sanāca kopā, bet es arī tur tiku atvesta.” Viņa norāda: „Tā kā uz lībiešu jūrmalu tolaik aizbraukt varēja vien ar īpašām atļaujām, profesore Rudzīte uzskatīja, ka darbošanās lībiešu vidē Rīgā man būtu ļoti nepieciešama. Tā es nokļuvu starp savas bērņības zemes ļaudīm – lielākā daļa Rīgas lībiešu bija tie paši Kurzemes lībieši, kuri pametuši dzimto pusi laikmeta diktēto nosacījumu dēļ. [...] Kopā ar ansambli esmu izgājusi cauri notikumiem, kuri mūs visus atveduši mūsdienu neatkarīgajā Latvijā. [...] Pateicoties dziesmai lībiešu valodā, sarunām lībiski vecāko dalībnieku starpā, būšanai cilvēku vidū, kuri bija saglabājuši mīlestību uz lībiešu jūrmalu, man ansamblis bieži vien likās esam pati lībiešu tauta.”⁴⁹⁸ Ansamblis nodrošināja pieredzes un zināšanu apmaiņu, kā arī veidoja kopības izjūtu. Cilvēki, kas bija piedalījušies šajā ansablī, lielā mērā kļuva par tiem, kas atjaunoja Līvu savienību, kā arī veica citas nozīmīgas aktivitātes. Ansamblis bija tas, kurā bija iespēja spēcīgi noturēt identitātes sajūtu. Lielā mērā to izdevās īstenot caur valodas apguvi, lietojumu, kas gan ar laiku kļuva arvien grūtāk. Tāpat sākotnēji ansablim bija augsti mākslinieciskie standarti, kas nodrošināja viņu atklātu un plašu dalību 1973.gada lielajos Dziesmu svētkos, tautas mūzikas programmas ietvaros.

kvalitāte nav tik spēcīga. Diriģentu jau arī nav. Kuram gribas ar to nodarboties? Ja nav to lībiešu runātāju, tad jau nav arī to dziedātāju, kuri ir spēcīgi valodā, kā tas bija sākumā, kad puse kora bija īstie lībieši.” [Treimane: saruna]

⁴⁹⁵ Lībiešu kopienas locekle norāda: „Svētkos uz tiem lībiešu ansambļiem vispār cilvēku nav, ja. Kad zina, ka uzstājas, visi vienkārši aiziet mājās, jo to visu jau ir dzirdējuši.” [Treimane: saruna]

⁴⁹⁶ Lībiešu kopienas locekle uzskata: „Visbēdīgāk mums ar tiem ansambļiem iet. Tie būtu tie daži fundamentālie pamati, kuri šo valodu vismaz nes. Tas ir veids, kā mēs vēl par sevi varam atgādināt. Tas ir veids, kā lībisko aizvest uz Rīgu. Atgādināt, ka mēs vēl esam.” [Treimane: saruna]

⁴⁹⁷ *Lībiešu dziesmu ansamblis LĪVLIST*. Koncertorganizācija AVE SOL. Pieejams: <http://avesol.riga.lv/lv/kolektivi/libiesu-dziesmu-ansamblis-livlist/> [skatīts 21.05.2016.]

⁴⁹⁸ Sīle, Zoja. *Lībiešu valodas ābece*. 65.lpp

Šobrīd ansambļa dalībnieku skaits ir ļoti sarucis. Ansambļa darbības gados tajā dziedājuši un spēlējuši aptuveni 250 dalībnieku. Ansambļa dalībnieki sevi uztver kā pirmo lībiešu ansambli Rīgā. Ansambļa šī brīža lielākā problēma ir dalībnieku nespēja pilnvērtīgi apgūt valodu: „Viena daļa, protams, kas nāca vienkārši padziedāt, atdūrās pret valodu. Tajā dziedāt, sagatavot programmu un uzstāties ir baigi grūti. Es zinu, ka bieži vien nepagūst sagatavoties.”⁴⁹⁹ Tas ietekmē uzstāšanās kvalitāti, kas savukārt mazina ansambļa iespējas publiski uzstāties. To ietekmē arī dalībnieku sastāva strauja novecošana. Tomēr ansamblis arvien saglabā vēsturiski gūto prestižu un funkciju.

Citi mākslinieciskie kolektīvi

Runājot par lībiešu mākslinieciskajiem kolektīviem, jāpiemin Ventspilī darbojošos ansambli „Kāndla” (dibināts 1972.gadā) un tā bērnu grupu „Piški Kāndla”. Kopš 2001.gada „Kāndla” ir kļuvusi par Ventspils rajona Tārgales pagasta lībiešu un igauņu dziesmu draugu kopu. Ansamblis regulāri koncertē, ir piedalījies visos Dziesmu svētkos kopš 1980.gada. Tā repertuārā ir lībiešu un igauņu tautasdziesmas, kā arī ansambļa vadītāju komponētās dziesmas. Arī šī ansambļa viens no mērķiem ir tā dalībnieku lībiešu valodas zināšanu papildināšana, kā arī būt aktīviem lībiešu kultūras dzīves dalībniekiem, gūt ieskatu lībiešu un igauņu kultūrā.⁵⁰⁰ Lībiešu muzikālo mantojumu popularizēja arī folkloras kopa „Skandinieki”, kuru 1976.gadā dibināja un vadīja Staltu ģimene. Folkloras kopas repertuārā galvenās ir latviešu tautasdziesmas, bet tiek izpildītas arī lībiešu dziesmas. „Skandinieki” popularizē lībiešu kultūru daudzos vietēja mēroga un starptautiskos pasākumos.⁵⁰¹ Vēl viens pieminams kolektīvs ir ansamblis „Laula” (dibināts 2000.gadā), kas sastāv no apmēram 10 vidējās paaudzes dalībniecēm, kuras dzied latviešu un lībiešu valodās, bieži izpildot zvejnieku sievu dziesmas.⁵⁰² Lībiešu kultūru popularizē arī koris „Lōja” (dibināts 2007.gadā). Tā vadītāja Ģirta Gailīša ietekmē koris izvēlējies līvu kora mūzikas apguvi, vienlaicīgi apgūstot arī valodu. Koris kā savu misiju redz līvu kultūras popularizēšanu, valodas un tradīciju izpēti, lībisku tērpu darināšanu, kā arī aktīvu iesaisti lībiešu kultūras dzīves notikumos.⁵⁰³ Šajā kolektīvā ir salīdzinoši visvairāk jauniešu, kā arī tā mākslinieciskā kvalitāte ir augsta. Papildus darbojas arī dažādi citi pašvaldību kolektīvi (piem., koris „Mare” Kolkā). Kā mūsdienīgāks individuālas performances piemērs minams 2010.gada Eirovīzijas dziesmu konkurss, kurā Latvijas atlasē piedalījās Kristīnes Kārkles-Puriņas un Raimonda Tigula komponētā dziesma „Rišti rāšti” ar V. Ernštreita tekstu.

⁴⁹⁹ Treimane, Agnese. *Saruna ar Zoju Sili*.

⁵⁰⁰ *Lībiešu dziesmu ansamblis „Kāndla”*. Livones. 2006, 3.jūn. Pieejams: <http://www.livones.net/muzika/?raksts=8142> [skatīts 1.06.2016.]

⁵⁰¹ Blumberga, Renāte. *Lībieši 19.-21.gadsimtā*. 85.lpp

⁵⁰² *Tautas nams*. Kolkas pagasta pārvalde. 2012, 26.mai. Pieejams: http://www.kolka.lv/?page_id=65 [skatīts 22.05.2016.]

⁵⁰³ *Koris Lōja*. Līvōd Lōlōd Pivād. Pieejams: <http://www.livodkuor.lv/index.php/lv/loja> [skatīts 22.05.2016.]

Lībiešu svētki

Lībiešu svētki ir Līvu savienības rosināta 25 gadus ilga tradīcija. Svētku tradīcijas aizsākšana saistāma ar Līvu savienības atjaunošanu, kad 1999.gadā tika nolemts atzīmēt Līvu tautas nama uzcelšanas 50 gadu jubileju. Tas notika 5. un 6. augustā Mazirbē pie tautas nama, kopš tā laika vieta un laiks – augusta pirmā nedēļas nogale – palikuši nemainīgi. Pirmie svētki bija unikāli, jo pēc 50 gadu pārtraukuma Mazirbē pulcējās lībieši, somi, igauņi un citi viesi, satikās radi un draugi. Arī šīs abas iezīmes svētki saglabājuši cauri 25 gadiem. Svētki notikuši katru gadu (izņemot 2010.gadu) un tiem ir stabila, teju nemainīga struktūra un tādas komponentes kā dievkalpojums, svētku atklāšana, viesu apsveikumi, koncerts, gājiens uz jūru, nometnes dalībnieku priekšnesumi. Svētki atzīti par vienu no būtiskākajām mūsdienu lībiešu tradīcijām, tie ir svarīgi lielākajai daļai kopienas pārstāvju, kā arī ir viens no spilgtākajiem lībiešu aktivitāšu manifestēšanas veidiem (skat. 2.nodaļu). Svētki ir centrālais lībiešu kultūras dzīves punkts, tā ir iespēja satikties, kā arī stiprināt identitāti un piederības apziņu, atskatoties uz gadā paveikto. Viedoklis par svētkiem kopienas locekļu vidū ir ļoti dažāds. Viens no tiem: „Protams, cilvēki lielākoties ir no Dundagas, Mazirbes, Kolkas. Brauc arī rīdzinieki. Tas tāds kā mazais festivāliņš. Man svētki asociējas ar to, ka es zinu, ka es satikšu cilvēkus, kurus es gadā nesatieku. Tie, kas ir lībieši, tie uz turieni brauc. Tāds kā nerakstīts likums – vienreiz gadā satiekamies Mazirbē. Tur nevajag ielūgumus, visi zina.”⁵⁰⁴

Citas intervējamās viedoklis: „Par līvu svētkiem – cik atceros, tas vienmēr ir bijis svarīgi. Arī mans vectēvs vienmēr ieplānoja, ka augustā ir līvu svētki Mazirbē. Ir bijuši mēģinājumi svētkus padarīt mūsdienīgākus, tādus, lai raisītu plašāku interesi, bet jāņem vērā vecākā paaudze, kas ir pieradusi, ka gadu gadiem tas tā ir. Tieši viņi ar to arī rēķinās.”⁵⁰⁵ To apstiprina vecākās paaudzes pārstāvji: „Es šos svētkus baudu labā nozīmē kā neformālu kopā sanākšanu, kurā tu jūties brīvi, kurā ir lībiskais piesitiens, kur ir tavi domubiedri. Es tos baudu kā skaistu dzīves mirkli. Bet, ja ar laiku tas kļūst par mākslīgu pasākumu, tad tas paliek skumji.”⁵⁰⁶

Ir arī skeptiskāki viedokļi: „Es uzskatu, ka tas ir kaut kāds *perpetum mobile*, kam nav jēgas, Tā ir iespēja kolektīviem, cik nu viņi ir un kādā līmenī, atbraukt, nodziedāt, pašiem uz sevi paskatīties un zināt, kā klājas. Un vasarā ir smuks laiks, blakām ir jūra un daudziem varbūt tā iespēja ir aizbraukt pie dabas, bet uz tiem lībiešu ansambļiem vispār cilvēku nav, vienkārši aiziet mājās vai uz jūru. Tas vairāk tiek kā tāds izklaides pasākums veidots. Man šķiet jau dekoratīvs, deklaratīvs, neīsts. Tā nav vairs īstenība. Tas ir šovs, būsīm godīgi”⁵⁰⁷ Vai arī: „Es jau kādus 10 gadus tos neapmeklēju. Es nesapratu, kāpēc svētkiem bija jānotiek Mazirbē. Manuprāt, svētki var notikt gan Kolkā, gan Ventspilī. Tiem vajadzētu notikt pie jūras, nav svarīgi, tieši kurā

⁵⁰⁴ Treimane, Agnese. *Saruna ar lībiešu kopienas locekli*. 2016.

⁵⁰⁵ Treimane, Agnese. *Saruna ar lībiešu kopienas locekli*. 2016.

⁵⁰⁶ Treimane, Agnese. *Saruna ar lībiešu kopienas locekli*. 2016.

⁵⁰⁷ Treimane, Agnese. *Saruna ar lībiešu kopienas locekli*. 2016.

pilsētā. Man nešķiet arī svarīgs datums, it sevišķi, ja tajā pašā laikā ir Ventspils svētki. Konkurence sanāk stulba. Man vienmēr licies ārkārtīgi bezjēdzīgi, ka tajos svētkos atved māksliniekus no Rīgas. Es vienreiz piedāvāju šos svētkus uztaisīt kā novada svētkus, lai varētu uzaicināt viesus no lībiskajiem novadiem – Staiķeles, Jūrmalas, nevis kaut kādu Rīgas teātri vai vēl kaut ko. Un tas mūžīgais gājiens uz jūru... Tas ir tik sastindzis.”⁵⁰⁸

Citi publiskie pasākumi

Regulāri tiek rīkoti arī citi pasākumi saistībā ar lībiešu kultūras mantojuma tematiku. Viens no tradicionāliem pasākumiem ir Karoga svētki novembrī, kas apmeklētības ziņā gan ir daudz mazāks kā Lībiešu svētki. Kā Rīgā, tā Ventspilī vairākkārtīgi tikušas rīkotas Līvu dienas/ Lībiešu kultūras dienas gan kā autonomas vienības, gan citu pasākumu ietvaros (piem., Līvu diena Rīgas svētku ietvaros⁵⁰⁹). Notikušas arī somugru tautu kultūras dienas. Šajos pasākumos visdažādākajos veidos⁵¹⁰ plašāka sabiedrība tiek iepazīstināta ar lībiešu kultūras mantojumu. Piemēram, Julgī Stalte 2015.gadā iesākusi veidot Līvu dienas sadarbībā ar Kultūras un mākslas centru „Ritums”. Tas ir pasākumu cikls, kas notiek katra mēneša pirmajā svētdienā. Tas ir maksas pasākums, primāri paredzēts ģimenēm, kurā iespējams apgūt amatniecības prasmes, rotaļas, muzicēt, baudīt koncertu un arī mielastu.⁵¹¹ Notiek arī nelielāki pasākumi, dažādas svinīgas ceremonijas, grāmatu atvēršanas svētki u.tml. Lībieši ir rīkojuši arī savus Dziesmu svētkus⁵¹².

Kolektīvi un publiskie pasākumi ir īpaši nozīmīgi tradīcijas glabāšanā, jo tie visvairāk nodrošina kopības sajūtu, raisot patīkamas emocijas. Turklāt tie ir saistīti ar izklaidi, kā arī tiešā, neformālā un saistošā veidā vislabāk sasniedz plašu auditoriju⁵¹³.

⁵⁰⁸ Treimane, Agnese. *Saruna ar lībiešu kopienas locekli*. 2016.

⁵⁰⁹ Līvu dienu rīkotāja stāsta: „Pagājušajā vasarā, augustā, mēs taisījām līvu dienu Vērmanes dārzā. Sabiedrības atsauksme bija ļoti liela – bija ļoti liels apmeklētāju skaits. Tie bija kā līvu trešie Dziesmusvētki. Cilvēki nāk klāt un saka: „Cik jauki, ka beidzot Rīgā kas tāds notiek! Visas dienas laikā bija dažādas darbnīcas, kur varēja veidot līvu rotas, izkalāt ar līvu zīmēm. Bija informatīvie stendi par līvu tautastērpu, par izdotajām grāmatām. Bija filmu telts, kur varēja vērot filmas par līviem. Bērniem bija daudz nodarbību, piemēram, darbiņi ar līvu vārdiem, spēles. Savukārt, uz skatuves norisinājās koncerti – pirmajā dienas daļā muzicēja visi līvu ansambļi un grupas, kas dzied līvu valodā. Otrā dienas daļa bija veltīta koriem. Kopumā tas bija vērienīgs pasākums.” [Treimane: Monta Kvjatovska]

⁵¹⁰ Konferences, radošas darbnīcas, koncerti, spēles, priekšnesumi u.tml.

⁵¹¹ Monta Kvjatovska norāda: „Rīgas dome visu pagājušo gadu atbalstīja projektu, kas bija „Līvu diena”. Bija tieši mērķis, ka katram ir iespēja nākt un katru mēnesi, reizi mēnesī par attiecīgo tēmu un tradīciju apgūt dziesmas, rotaļas, valodu.” [Treimane: Monta Kvjatovska]

⁵¹² 1924.gada 24.jūnijā notika pirmie lībiešu dziesmu svētki, kuros dziedāja Sīkraga, Košruga un Kolkas apvienotais koris Kārļa Bernšteina vadībā. [Blumberga, 2013: 188]

⁵¹³ Intervētā Monta norāda: „Vismaz pagaidām lielāko daļu pasākumu, ko līvi ir organizējuši, nav domājuši raisīt interesi citos par mums, bet vairāk kā savus svētkus. Pēdējos gados ir ļoti laba tendence, mērķis, ieinteresēt, likt aizdomāties. Pēdējā laikā ir arī ļoti daudz veiksmīgi projekti un pasākumi, kas ir vērsti uz sabiedrību. Līvu diena bija veiksmīgs piemērs tam, cik dažādas iespējas ir cilvēkus ieinteresēt, aizraut, parādīt, ka līviem ir dziesmas, kuras iespējams izpildīt mūsdienīgā manierē. Esmu dzirdējusi, ka pēc tam citos koncertos, kas nav saistīti ar līviem, izpilda „Pūt, vējiņi” orgānālū ar līvu vārdiem. Uzskatu, ka tas jau ir panākums, ka pateicoties „Līvu dienām”, tas tiek aiznests kaut kur tālāk, novērtēts un turpināts.” [Treimane: Monta Kvjatovska]

3.2.7. Mantojuma saglabāšanas faktora analīze

Šis faktors sevī ietver visas formas, kas saglabā mantojumu tā visplašākajā nozīmē, arī izmantojot to kā resursu. Lai gan šī faktora ietvaros vairāk tiek saglabātas materiālas lietas, tomēr ar to palīdzību tiek saglabāti arī kopienai raksturīgi elementi, vērtības, dzīvesveids, tradīcijas – gan pagājušas, gan šobrīd esošas. Tajā pašā laikā nereti tiek veidotas jaunas modifikācijas, radīti jauni paveidi. Tādējādi, lai gan šķietami atmiņas institūcijām un tūrismam nav saiknes ar tradīciju tālāknodošanu, tā gluži nav. Šī faktora ietvaros izšķirami trīs apakštipi: tūrisma industrija, muzeji un kultūras mantojuma saglabāšana (t.sk. pieminekļi) un dokumentācija (t.sk. atmiņas institūcijas – arhīvi, bibliotēkas). Autore šīs nodaļas ietvaros vairāk raksturo tūrisma industrijas un muzeju lomu, tos definējot kā aktīvākos elementus tieši tradīciju saglabāšanas kontekstā.

Tūrisms

Tūrismā izmantotā tradīcija un pārmantotie kultūras elementi tiek biežāk radīti un pārradīti no jauna, pielāgoti. Tā kā tūrisma nozare tendēta uz peļņas gūšanu, kas balstīta izziņā un izklaidē, šie elementi tiek padarīti pievilcīgi, interesanti, mūsdienīgi, aizraujoši. Tradicionālie elementi šādā veidā tiek saglabāti, tomēr vienlaikus pakļauti deformēšanas riskam.⁵¹⁴ Tūrismam ir vairāki veidi: viesu mājas un tematiskas atpūtas vietas, tūrisma programmas, tūrisma informācijas centri. Tās var būt gan individuālu personu iniciatīvas, gan kopienas iniciēti projekti, gan organizāciju un firmu piedāvājums, gan pašvaldības vai valsts līmenī īstenota tūrisma stratēģija. Autore piedāvā apskatīt četrus piemērus, kas raksturo katru no tiem.

Privātpersonu iniciatīva

Cilvēki mēdz izmantot lībiskās tradīcijas un elementus kā pamatu uzņēmējdarbības uzsākšanai, vienlaikus veicinot arī lībiskās vides attīstību: „Sevišķi aktīvi ir tie lībieši, kuri gūst līdzekļus, radoši pieejot lībiskumam, piedāvājot tradīciju kā kultūrprecī.”⁵¹⁵ Piemēram, Jānis Dambītis veidojis SIA „Kolkasrags”⁵¹⁶, kas ir veidots ar mērķi saglabāt un attīstīt Kolkasraga apkārtni, lai atstātu visu eksistējošo – brīnišķīgo, mistisko, skaisto un nacionālo – nākamo paaudžu apbrīnam. Uzņēmums nodarbojas ar lībiešu kultūrvēsturiskā mantojuma popularizēšanu, vides labiekārtošanu, dabas aizsardzību, tūrisma pakalpojumu nodrošināšanu, kultūrvēstures pieminekļu aprūpi. Cits individuālās iniciatīvas piemērs ir kultūrvēsturiskās ainavas saglabāšana, kas aizsākusies kā tūrisma pakalpojuma – zivju kūpināšanas Pitragā, ko

⁵¹⁴ E. Millers uzskata: „Viņi jau nebrauc uz to Lībiešu tautas namu, tā ir tikai maza sastāvdaļa no tā visa, kas šeit Mazirbē ir rādāms. Tā ir tāda kultūras vēsturiskā mantojumu vēcelīte. Līdz ar to ir jāglābj viss, kas ir glābjams, jo tūlīt vairs nebūs, jo nāk iekšā jauna kultūra. Mēs nevaram to noliegt un arī neko nevaram izdarīt, katram vasarniekam ir sava prasība, līdz ar to viss pazūd. Pazūd visas senās, bijušās kultūrainavas. Piemēram, foršas lietas, kas mums te ir, ir dārzi. Vecās puķu dobes. Tagad jau viss mums ienāk no Amerikas. Pāriet visam pāri, uztaisa „kolhozu”, iesprauz te skujeņi, tur skujeņi, uzsēj zāli, uzber minerālus. Tā taču nav šejienes kultūrainava!” [Treimane: Edgars Millers]

⁵¹⁵ *Ministru kabinets. Par programmu „Lībieši Latvijā” 2008.-2012.gadam. 15.lpp*

⁵¹⁶ *Kolkasrags. Jūras, zemes un cilvēka radošā telpa.* <http://www.kolkasrags.lv/lv> [skatīts 21.05.2016.]

aizsācis Andris Antmanis – papildinājums. Lai veidotu vidi, kurā tiek piedāvāta zivju kūpināšana, lībiskāku, Andris izveidojis lībiešu žogus pēc autentiskiem paraugiem, izmantojot senās tradīcijas, tādējādi saglabājot šīs žogu veidošanas prasmes.⁵¹⁷

Kopienas pārstāvju iniciatīva

Kā piemērs kopienas locekļu aktīvai darbībai tūrisma jomā minams Ullas Fraseres uzņēmējdarbība – atpūtas nams „Pizā” (senais Miķeļtoņa nosaukums). Ulla nāk no lībiešu dzimtas un ir tulkotāja, dzejnieka Jāņa Prinča pētniece. Brīvdienu māja 2015.gadā ierīkota mantotā īpašumā, kas glabā saikni ar lībiešu senčiem. Lai gan šeit tiek piedāvāti tipiski pakalpojumi – viesu māja, kempings, semināru zāle, telpu īre –, īpašnieki uzsver saikni ar lībisko, kas jaušams gan apkārtējā vidē, gan viesu namā notiekošajā. Viesu nama komunikācijā tā mājaslapā tiek uzsvērtā dabas nozīme – „Ziemeļkurzemes Lībiešu Krasts ilgu laiku Padomju varas laikā bija izolēts no plašākas sabiedrības [...] tas ir palīdzējis šai vietai saglabāt savu neskarto dabu”⁵¹⁸ –, apkārtne – „Lībiešu Krasts atrodas Ziemeļkurzemē, tā ir apmēram 60 km gara teritorija, kurā vēsturiski ietilpst 12 lībiešu ciemi no Lūžņas līdz Melnsilam [...] ciemiem ir arī lībiskie nosaukumi”⁵¹⁹ –, ir arī atsevišķa sadaļa lībiešiem, tāpat viesu telpā atrodas grāmatas un brošūras par lībiešiem. Tūrisma mītnes uzturēšanā svarīgi ir saudzēt apkārtējo vidi, saglabājot ainavu un ievērojot vietējās tradīcijas.⁵²⁰ Papildus tiek organizēti arī interesentus piesaistoši, ar lībiešiem saistīti pasākumi, piemēram, Lieldienu pasākums „Sieviete Līvzemē” sadarbībā ar Julgī Stalti. Tādējādi viesu māja, nodrošinot kvalitatīvu servisu un informatīvo bāzi, popularizē lībiešu kultūras mantojumu, to tradīcijas, veidojot labu publisko tēlu.

Uzņēmumu piedāvājums

Kā piemērs uzņēmumu ieguldījuma lībiešu tradīciju saglabāšanā minama Tūrisma aģentūra „Impro”, kas piedāvā dažāda veida ceļojumus un ekskursijas. Viena no tādām ir „Lībiešu krasts kopā ar Inesi Rozi”, kas iekļauj zivju degustāciju Mērsragā, Rojas jūras zvejniecības muzeja apskati, pastaigu pa pludmali, Kolkasraga apmeklējumu, Košraga kā pilsētībūvniecības pieminekļa apskati, lībiešu tautas nama apmeklējumu u.tml.⁵²¹ Redzams, ka šī tūre ietver daudz lībisku, tai skaitā arī tradicionālu, elementu.

Pašvaldības iniciatīva

Lielu iniciatīvu izrāda Dundagas novads, piemēram, izstrādājot velo maršrutu „Pa lībiešu ciemiem”. Tas ir vienai dienai paredzēts un „piemērots aktīviem braucējiem, kam interesē piekrastes daba un lībiešu kultūras mantojums. Maršruts pa veco meža ceļu ved cauri pieciem

⁵¹⁷ Talsu televīzija. *Lībiešu krasta vērtības saglabā mājas žogu pinuma kolekcijā*. 2015, 2.dec. Pieejams: <http://www.lsm.lv/lv/raksts/tautas-maksla/dzive/libiesu-krasta-vertibas-saglaba-majas-zogu-pinuma-kolekcija.a157754/> [skatīts 28.03.2016.]

⁵¹⁸ *Brīvdienu māja „Pizā”*. <http://www.piza.lv/> [skatīts 21.02.2016.]

⁵¹⁹ *Lībiešu krasts un Miķeļtornis*. <http://www.piza.lv/apkartne/> [skatīts 21.02.2016.]

⁵²⁰ Tīrmane, Līga. „Saimnieko dzimtas mājās”. *Ventas Balss*. Nr.26, 9.feb.2016. 1.un 4.lpp

⁵²¹ Impro ceļojumi. *Lībiešu krasts kopā ar Inesi Rozi*. Impro. Pieejams:

<http://www.impro.lv/?selected=journeyInfo&artId=2159&referer=CELO4> [skatīts 21.02.2016.]

ciemiem: Mazirbei, Košragam, Pitragam, Saunagam un Vaidei. Tie vietām vēl glabā senās zvejnieku dzīves iezīmes. Braucienu iespējams sākt jebkurā ceļa posmā.”⁵²² Tas ne vien izstrādāts, bet arī sagatavots braucēju ērtībai: Mazirbes – Vaides posmā marķēts ar stabiņiem un zaļām velozīmēm. Tas tiek reklamēts kā derīgs tiem, kam interesē piekrastes daba un lībiešu kultūras mantojums.⁵²³

Valsts iniciatīvas

Kultūras ministrijas pārstāve sarunā informēja, ka Kultūras pieminekļu inspekcija ir izstrādājusi mantojuma un tūrisma ceļus, no kuriem viens ir arī lībiešu ceļš.⁵²⁴ Tas ir izstrādāts, veicot novērtējuma izstrādi Eiropas Savienības fondu specifiskā atbalsta mērķa „Saglabāt, aizsargāt un attīstīt nozīmīgu kultūras un dabas mantojumu, kā arī attīstīt ar to saistītos pakalpojumus” ietvaros. Novērtējumā analizēti priekšnosacījumi jaunu kultūras un dabas tūrisma produktu un pakalpojumu izveidei. Tā ietvaros, ņemot vērā kultūras mantojuma izcelsmi atšķirīgos gadsimtos, VKPAI ir definējusi kultūras mantojuma attīstības ceļus, kurus raksturo augsts kultūras mantojuma pieminekļu blīvums. Līvu ceļa „nosaukums velēts Latvijas pamatiedzīvotājiem lībiešiem, kas senatnē dzīvoja gan Ziemeļkurzemē, gan Vidzemē. Droši kopš 16.gs., bet iespējams jau agrāk, izmantots zemes ceļš Ventspils-Dundaga-Roja-Bērzciems-Engure-Ragaciems-Kauguri-Rīga-Carnikava-Skulte-Liepupe-Salacgrīva.”⁵²⁵ Šajā dokumentā lībieši vēl pieminēti, aprakstot būtiskās tūrisma komponentes Latvijā: „Nozīmīga Latvijas kultūras komponente ir lībiešu kultūra, kas Latvijas kultūras kanonā ir iekļauta kā viena no 99 Latvijas kultūras vērtībām. Par lībiešu tradicionālās kultūras pamatu, kas ietver gan latviešu tradicionālajai kultūrai līdzīgus, gan atšķirīgus – somugru motīvus, mūsdienās uzskatāmi Ziemeļkurzemes lībiešu ciemi, kas veido lībiešu piejūras ciemu kultūrtelpu. [...] līvu kultūras iezīmes jaušamas gandrīz visā piekrastes garumā, it īpaši seno satiksmes ceļu – upju un to ieteku tuvumā.”⁵²⁶

Tūrisms ir viens no būtiskākajiem faktoriem, kā informēt par tradīciju, popularizēt to citu cilvēku vidū. Tam piekrīt arī paši kopienas locekļi: „Jo Latvija vairāk novērtēs savas īpašās pērles, jo tas būs veiksmīgāks tūrisma piesaistes objekts. Es strādāju tūrisma sfērā, un cilvēki bieži prasa, kas Latvijā ir īpašs. Vienmēr jau neteiksi, ka mums ir tikai zaļi lauki un pļavas. Pastāsti par latgaļiem, suitiem, līviem. Uzreiz jūti, ka interese ir lielāka, cilvēki novērtē to, ka tik mazā valstī ir tāda dažādība. [...] lībiskā identitāte ir tā, ar kuru ir jāpiesaista. Tūrisms būtu tas,

⁵²² Lauku ceļotājs. *Velobraucējiem. Pa lībiešu ciemiem*. Pieejams:

http://www.velokurzeme.lv/data/attachments/LV_Pa_liabiesu_ciemiem_154159.pdf [skatīts 30.05.2016.]

⁵²³ *Pa Slīteres lībiešu ciemiem*. Calculatormiles. Pieejams: <https://www.calculatormiles.com/lv/statoil-extra-kartes/apcelo-latviju/marsruti/pa-sliteres-libiesu-ciemiem/> [skatīts 30.05.2016.]

⁵²⁴ Treimane, Agnese. *Saruna ar Kultūras ministrijas pārstāvi*. 2016, 25.apr.

⁵²⁵ Kultūras ministrija. *Integrēto investīciju kultūras un dabas mantojumā, kas plānotas specifiskā atbalsta mērķa „5.5.1. Saglabāt, aizsargāt un attīstīt nozīmīgu kultūras un dabas mantojumu, kā arī attīstīt ar to saistītos pakalpojumus” ietvaros paplašinātais sākotnējais novērtējums*. Rīga, 2016. Pieejams:

http://www.km.gov.lv/lv/doc/ES/strukturfondi/2014_2020/Normativo_aktu_projekti/551_Sakotnejais_novertejums_11032016.docx [skatīts 15.04.2016.] 16.lpp

⁵²⁶ Turpat, 22.lpp

kas, iespējams, radītu darba vietas un atgrieztu Kurzemē tos, kas ir aizbraukuši. Nav tā, ka tur nav interesanti. Vasarā caur Mazirbi nez cik tūkstoši tūristu izbrauc cauri. Tie, kas to ir sapratuši un izmanto savā uzņēmējdarbībā, redz, ka tas strādā. Daba ir visur Latvijā, bet jāpieliek ir pievienotā vērtība.”⁵²⁷ Jāatzīmē arī, ka intervējamie runā par lībisko kā latviskā daļu: „Valsts var kļūt interesanta, ja tai ir kaut kas īpatnējs, Latvijai ir tā lielā laime, ka tai ir kaut kas lībisks. Piemēram, igauņu prezidents vienmēr uzsver, ka mūs ar Igauniju vieno lībieši. Tas ir tas, ar ko būtu jānodarbojas sabiedriskajām organizācijām, manuprāt, nevis konstatēt, kurš ir pirmais vai pēdējais lībietis, cik to ir palicis.”⁵²⁸

Pieminekļi un piemiņas/ memoriālās vietas

Pēdējo 25 gadu laikā izveidotas vairākas piemiņas vietas un pieminekļi, kas saistīti ar lībiešiem. Tās ir tādas vietas kā Zvejnieku laivu kapsēta Mazirbē, Piemiņas zīme lībiešiem Mazirbē (pie lībiešu tautas nama), piemiņas zīme līvu valdniekam Kaupo, pieminekļi dzejniekam, žurnālistam, ķesterim un sabiedriskajam darbiniekam Jānim Princim, Jāņa Prinča dārza izveide utt. Šīs vietas kalpo kā atmiņu katalizatori, aizsācēji, cieņas izrādīšanas veids pagātnes notikumiem, cilvēkiem. Šīm vietām ir vairāk simboliska, kā praktiska nozīme saistībā ar tradīcijas saglabāšanu.

Muzeji un izstādes

Var izdalīt divu veidu muzejus un izstādes, kas atspoguļo ar lībiešiem saistītus tematus – ar lībiešiem saistītie un lībiešiem veltītie, t.i., tādi, kuros lībiešu dzīvesveids ir viena no atspoguļotajām tēmām (piem., Ventspils Piejūras brīvdabas muzejs), un tādi, kuri veltīti specifiski lībiešu tautības tematikai (piem., izstāde „Vidzemes lībieši un viņu pēcteči”).⁵²⁹ Vērojama tendence, ka Vidzemes pusē ir uz lībiešiem specializēti muzeji, kamēr Kurzemes pusē lībieši ieņem daļu no piekrastes iedzīvotāju dzīvesveida raksturojuma, tāpat novērojams, ka lielākajos un vairāk apmeklētajos muzejos tiek pievērsta mazāka uzmanība lībiešu kultūras mantojuma popularizēšanai, tādēļ grūti novērtēt tieši šo muzeju nozīmi sabiedrības informēšanā par lībiešu mantojumu. To funkcija drīzāk būtu materiālo vērtību saglabāšana. Savukārt mazajos muzejos un izstādēs ir daudz koncentrētāks daudzums informācijas par lībiešu vēsturi. Piemēram, Ventspils Piejūras brīvdabas muzeja krājuma glabātāja norāda: „Tas nav tā uzsvērts ļoti. Zvejnieku mājiņai ir klāt, no kura ciema tā ir. Tas priekšmets ir no tā ciema, bet vai ar to ir

⁵²⁷ Treimane, Agnese. *Saruna ar lībiešu kopienas locekli*. 2016.

⁵²⁸ Treimane, Agnese. *Saruna ar lībiešu kopienas locekli*. 2016.

⁵²⁹ Šobrīd zināmie muzeji/ izstāžu telpas, kuros atrodas pastāvīgas ekspozīcijas lībiešu tematikā ir Rojas Jūras zvejniecības muzejs (atspoguļo ar zvejniecību un jūrā braukšanu saistītas tēmas, t.sk. par Līvu krastu), Ventspils Piejūras brīvdabas muzejs (atspoguļo jūras piekrastes dzīvesveidu 19., 20.gs.), Pāles novadpētniecības muzejs (atspoguļo Vidzemes lībiešu dzimtas), Latvijas Etnogrāfiskais brīvdabas muzejs (lībiešu sēta „Dēliņi”), Turaidas muzejrezervāts (ekspozīcija „Gaujas lībieši Latvijas kultūrvēsturē”), Etnogrāfiskais stūrītis Līvu tautas namā (lībiešiem raksturīgu etnogrāfisko priekšmetu kolekcija), Lībiešu muzejs „Pīvalind” (atspoguļo lībiešu kultūras mantojumu Salacas novadā), Lībiešu istaba Līvu informācijas centrā „Kūolka”. Latvijas Nacionālais vēstures muzejs darbojas vairāk kā lībiešu materiālo vērtību krātuve.

zvejojis latvietis vai lībietis, tas nekur nav uzrādīts. Tā strikti to nodalīt nevar.”⁵³⁰ Līdzīgi ir arī Etnogrāfiskajā Brīvdabas muzejā: „Sēta ir muzejā kopš 1971.gada, tā ir raksturīga ar to, ka praktiski visas ēkas ir no vienas vietas. Tas ir ļoti reti. Ja runa ir tikai par muzeju kā tādu, nekas speciāls tur nenotiek. Sēta piedalās muzeja dzīvē, un vislielākais notikums ir lielais gadatirgus. Bet pārējais ir pēc muzeja plāna. Jo sēta jau nav saistīta ar lībiešu savienību vai citām organizācijām.”⁵³¹

Atmiņas institūcijas un dokumentācija

Mantojuma un informācijas glabāšanā, kā arī drukāto izdevumu glabāšanā būtiska ir atmiņas institūciju – arhīvu un bibliotēku – loma. Tomēr, tā kā šīs institūcijas pamatā ir slēgta vide, tām ir mazāka ietekme kā muzejiem un tūrismam mantojuma faktora ietvaros. Interviju laikā izkristalizējās viedoklis, ka lībiešu kopienas locekļi kā būtisku uzskata vienota Lībiešu institūta veidošanu, kas nodrošinātu lībiešu kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanu, kas šobrīd ir izkaisīts dažādās institūcijās un privātos arhīvos. Tas iekļautu arī vienotas datubāzes izveidošanu. Lielāku nozīmi dokumentēšanā iegūst jaunu tehnoloģiju, inovatīvu tehniku izmantošana – dažādas audiovizuālas dokumentācijas, filmas, klipi, digitalizācijas, kas kustīgajā attēlā daudz labāk iemūžina tradīcijas kā procesu.

Mantojuma faktors ir samērā būtisks tradīciju saglabāšanā, jo saglabā ar tradīciju un kopienu saistītās materiālās lietas, vidi, dzīvesveida iezīmes, tāpat arī rada jaunas, nereti arī netiešas formas, ar kuru palīdzību iespējams parādīt tradīciju, to popularizēt, īpaši piesaistot cilvēkus, kas ar kopienu nav cieši saistīti.

Šajā nodaļā precizēts autores piedāvātais institucionālo faktoru, kuriem ir nozīme tradīciju saglabāšanas procesā, modelis. Veikta katra no septiņiem faktoriem analīze, norādot uz galvenajiem aspektiem saistībā ar lībiešu kopienu katrā no tiem. Nākamajā nodaļā tiks sniegts apkopojums par šo faktoru nozīmi un ietekmi uz lībiešu kopienas tradīciju saglabāšanu.

⁵³⁰ Treimane, Agnese. *Saruna ar Ventpils Piejūras brīvdabas muzeja pārstāvi*. 2016, 30.mar. Audioieraksts. Glabājas A. Treimanes personīgajā arhīvā.

⁵³¹ Treimane, Agnese. *Saruna ar lībiešu kopienas locekli*. 2016.

4. INSTITUCIONĀLO FAKTORU NOZĪME KOPIENAS TRADĪCIJU SAGLABĀŠANAS PROCESĀ

Noslēdzošajā šī maģistra darba nodaļā tiks apkopots iepriekšējās trīs nodaļās secinātais, atbildot uz izvirzīto pētniecisko jautājumu – kāda ir maģistra darbā minēto institucionālo faktoru nozīme Kurzemes lībiešu kopienas tradīciju saglabāšanā mūsdienās.

Kopiena, tradīcija un tās saglabāšanu ietekmējošie faktori ir savstarpēji cieši saistīti un viens no otra izrietoši elementi. Tradīcija pastāv kopienā, tā, savukārt, pakļaujas faktoru ietekmei, kas uztur noteiktu kopienas identitātes saglabāšanai nozīmīgu tradīciju. Institucionālie faktori kā tradīciju, tā kopienas pastāvēšanu var ietekmēt gan pozitīvi (tās stiprinot), gan negatīvi (radot konfliktsituācijas). Tajā pašā laikā indivīdu aktivitātes bieži mēdz būt pārāk sadrumstalotas, tās nav vienotas, tādēļ nereti tieši šie faktori ir tie, kas nodrošina sadarbību, solidaritāti un kopienā izvirzīto mērķu sasniegšanu. Īpaši tas attiecināms uz Kurzemes lībiešu kopienā.

Faktoru savstarpējā ietekme raksturojama kā ļoti cieša, tos nav iespējams strikti nodalīt vienu no otra, un nebūtu vēlams tos analizēt nošķirti. Piemēram, ekonomiskais faktors nepieciešams kā organizacionālā, tā performatīvā, komunikācijas un mantojuma faktora nodrošināšanā, savukārt performatīvais faktors cieši saistāms ar organizacionālo faktoru, kas savukārt atkal eksistē ciešā mijiedarbē ar pārvaldības faktoru utt. Tajā pat laikā jāatzīmē, ka šo faktoru savstarpējā mijiedarbe ir mainīga.

Lai gan institucionālo faktoru nozīme kopienas tradīciju saglabāšanā neapšaubāmi ir liela, tā neizslēdz un nemazina indivīdu aktivitātes nozīmi tradīcijas uzturēšanā. Faktori nav paši par sevi pastāvoši, pār indivīdu valdoši spēki. Nevienam no faktoriem nav iespējams īstenot bez indivīdu personīgās motivācijas un iniciatīvas (piem., ansambļu dibināšana bijusi konkrētu kopienas locekļu iniciatīva un apņēmtība), tomēr minētie faktori rada papildus apstākļus, drošākus priekšnosacījumus tradīcijas ilglaicīgai saglabāšanai. Arī tad, ja kopienas locekļu interese par kādu tradīciju mazinās vai izzūd pavisam, notiekot dabiskai atlasei kopienas attīstības ietvaros, institucionālie faktori var ietekmēt tradīcijas fiksācijas un tās elementu saglabāšanas procesus. Tie palīdz uzturēt nepieciešamus apstākļus un vidi, kas nodrošina iespēju cilvēkiem, kam ir interese par konkrētu tradīciju, tai piekļūt ilgākā laika periodā. Kā to raksturo intervētā lībiešu kopienas pārstāve G. Blumberga: „Svarīgi ir sagatavot kaut ko „koferītim”, ar kuru, ja kādam uzrodas interese, var visu turpināt. Galvenais, lai ir sagatavots tas, ko var paņemt.”⁵³² To iespējams vērtēt kā pozitīvu (tiek saglabātas tradīcijas, kas ar laiku atkal var kļūt nozīmīgas), tā negatīvu (mākslīgi tiek uzturētas tradīcijas, kas mūsdienu sabiedrībai nešķiet aktuālas vai jāpildīnas) aspektu. Vēl vairāk, institucionālie faktori veicina jaunu tradīciju, to modifikāciju,

⁵³² Treimane, Agnese. *Saruna ar Gundegu Blumbergu*. 2016, 14. apr.

inovāciju īstenošanu un palīdz tai nonākt un funkcionēt publiskajā telpā, ārpus kopienas robežām.

Svarīgi piebilst, ka ne visi faktori ir vienlīdz nozīmīgi visu tradīciju saglabāšanā. Kā arī atšķiras indivīdu viedoklis par to, kas ir tradīcijas un kuras no tām būtu jā saglabā nākamajām paaudzēm. Tādēļ katrai tradīcijai ir savs saglabāšanas konteksts, katrs faktors var sasniegt citu mērķgrupu. Piemēram, pārvaldības faktors palīdzējis uzturēt lībiešiem raksturīgo dzīves vidi un dzīvesveidu, performatīvais faktors saglabā lībiešu folkloru, bet izglītības faktors bijis nozīmīgs lībiešu valodas saglabāšanā. Viena no intervētajām lībiešu kopienas locekļēm norāda: „Jo vairāk cilvēku projektus raksta ar vēlmi saglabāt un popularizēt, jo tas ir efektīvāk. Uz jautājumu, kurš labāk vai efektīvāk, domāju, ka katrs dara pēc savas sapratnes un iespējām. Ir svarīgs gan līvu ansamblis, kurš dzied repertuāru, kas ir vairākas reizes dzirdēts, gan cilvēki, kuri izdod grāmatas par līviem. Beigās jau kultūrai viss tas ir vajadzīgs. Tas, kas raksta grāmatas, nekad nebūs dziedātājs, un otrādi.”⁵³³ Kā norāda B. Šuvcāne, katru cilvēku sasniedz cits faktors, tā ietvaros veikta aktivitāte: „Katru rosina aizdomāties par lībisko kāds cits impulss – vienam tā būs mūzika, citam tā būs grāmata. Rezultātā jau tāpat visi ir ieguvēji.”⁵³⁴

Līdzīgi ir arī ar faktoru piemērošanu un nozīmi dažādu kopienu ietvaros. Faktori, kas bijuši nozīmīgi lībiešu kopienai (piem., folkloras ansamblī), nebūs tik nozīmīgi kādas citas kopienas tradīciju saglabāšanas procesā. Vēl vairāk – faktoru nozīme nav vienlīdz spēcīga visiem kopienas locekļiem. Vieniem mērķa sasniegšanai nepieciešams pārvaldības faktora atbalsts, citiem – atmiņas institūciju palīdzība vai dalība aktivitātēs, uz kurām attiecas performatīvais faktors.

Svarīgs aspekts ir arī tas, ka institucionālie faktori nav tikai 21.gadsimtam, mūsdienām, raksturīgi. Piemēram, par institucionālo faktoru varētu dēvēt baznīcas ietekmi tādu svētku kā Lieldienas vai Ziemassvētki svinēšanā, kas pastāv jau vairākus gadsimtus, un citus tamlīdzīgus piemērus. Taču nenoliedzami institucionālo faktoru nozīme ir izteikti pastiprinājusies tieši mūsdienās.

Kopumā faktoru nozīmi var ietvert trīs virzienos:

- 1) Vēsturisko elementu atklāšana un saglabāšana;
- 2) Tagadnē aktuālo tradicionālo elementu uzturēšana;
- 3) Inovatīvu, tradīcijās balstītu, kopienu stiprinošu elementu radīšana.

Lībiešu kopienas kontekstā izvirzītos faktorus nosacīti var ierindot šādā nozīmīguma hierarhijā:

⁵³³ Treimane, Agnese. *Saruna ar lībiešu kopienas locekli*. 2016.

⁵³⁴ Treimane, Agnese. *Saruna ar Baibu Šuvcāni*. 2016, 29.mar.

1) organizacionālais – tā ietvaros apvienojas vairākums kopienas locekļu, veidojas sadarbības tīkls un kopienas struktūra, tiek nodrošināta solidaritāte un formālas aktivitātes mērķu sasniegšanai;

2) performatīvais – Lībiešu svētki ir kolektīvās identitātes stiprināšanas veids, savukārt folkloras ansambļi nodrošinājuši pulcēšanās iespējas, kas veicināja tradīciju saglabāšanu politiski nelabvēlīgu apstākļu laikā. Otrkārt, šis faktors vienkāršā veidā, izklaides sniegšanas ietvaros, sasniedz arī citus, ārpus kopienas esošus indivīdus, informējot viņus par lībiešu tradīcijām;

3) izglītības – tā kā viens no būtiskākajiem kopienas elementiem ir valoda, tieši izglītības faktors nodrošinājis valodas atjaunošanas iespēju. Tāpat šis ir faktors, kas veicina vēstures pēctecīgu dokumentēšanu, kā arī ir zīmīgākais faktors, kas nodarbojas tieši ar jaunās paaudzes piesaisti tradīcijai un kopienai;

4) pārvaldības – trim iepriekšminētajiem faktoriem sniedz atbalstu to īstenošanai, veicina kopienas tradīciju atzīšanu, popularizēšanu, dod vispārēju atbalsta ietvaru. Šis faktors var veicināt iepriekšminēto trīs faktoru efektivitāti, tomēr pats par sevi tas ir mazāk nozīmīgs;

5) mantojuma – ar šī faktora palīdzību iespējams tradīcijā iesaistīt, ieinteresēt jaunu auditoriju, ārpus kopienas stāvošus indivīdus, jo tas sniedz iespējas praktiski piedzīvot tradīciju, iesaistīties tajā brīvā laika pavadīšanas nolūkos. Šis faktors ir nozīmīgs tieši uzmanības pievēršanā, intereses veicināšanā, tomēr tā primārā funkcija nav tradīciju saglabāšana;

6) komunikatīvais – šis ir viens no maznozīmīgākajiem faktoriem, jo orientēts uz sabiedrības informēšanu, informācijas aprites veicināšanu. Taču, lai tas notiktu, vispirms nepieciešams informāciju radīt, kas savukārt tiek darīts citu faktoru ietvaros. Tie saglabā tradīcijas, bet ar komunikatīvā faktora palīdzību iespējams tās pozicionēt, popularizēt, aizvadīt tālāk;

7) ekonomiskais – lai gan finansiāls atbalsts ir ļoti nepieciešams ikvienas aktivitātes īstenošanā, tas būtu vērtējams kā vismaznozīmīgākais, jo primārā ir indivīdu iniciatīva, idejas, iekšējā motivācija.

Kopumā iespējams secināt, ka institucionālo faktoru nozīme ir palielinājusies 21.gadsimta ietvaros, tomēr to katra konkrētā ietekme analizējama un vērtējama situatīvi, ņemot vērā saglabājamās tradīcijas un kopienas, kam šī tradīcija ir nozīmīga, specifiku, kas saistāma ar tādiem aspektiem kā politiskais konteksts, kopienas statuss valstī, vēsturiskais un temporālais aspekts, teritorija un vide. Šī darba ietvaros izvirzītais faktoru modelis ir modificējams un pielāgojams konkrētai situācijai, līdz ar to tas ir derīgs arī citu kopienu tradīciju analīzei.

NOBEIGUMS

Šī maģistra darba fokusā bija tradīcijas un to pastāvēšanas, saglabāšanas konteksts mūsdienās. Darba ietvaros tika analizēti institucionālie faktori kā šī saglabāšanas konteksta veidotāji, kā piemēru šo faktoru analīzei izmantojot mūsdienu lībiešu kopienu. Pētījuma gaitā sniegta atbilde uz jautājumu, kāda ir darbā analizēto septiņu institucionālo faktoru nozīme Kurzemes lībiešu kopienas tradīciju saglabāšanā mūsdienās.

Darba ietvaros secināts, ka mūsdienās eksistē ļoti plašs tradīcijas koncepta izpratnes lauks, bet kā galvenos tradīciju raksturojošos elementus var izvirzīt: atkārtosanos laikā un telpā, tālāk nodošanu nākamajām paaudzēm pēc iespējas nemainīgākā veidā, simbolisko nozīmi, identitātes veidošanas aspektus, tradīcijas konstruēšanu un pielāgošanu, tradīcijas nesējus, kuri šo tradīciju uzskata par svarīgu.

Analizējot lībiešu kopienu, secināts, ka ir problemātiski mūsdienu lībiešus raksturot un uztvert kā kopienu, jo tai nepiemīt tādi kopienai raksturīgi elementi kā vienota, lokāla teritorija, regulāra, vienota ikdienas saziņa (valodas lietojuma trūkums), vienota izpratne par kopienu, vienoti kopienas attīstības mērķi. Lībiešu kopiena raksturojama kā vairākus simtus liela cilvēku grupa, kam ir vai nu lībiska izcelsme, vai kas jūt sevi kā piederīgus šai kopienai. Šos cilvēkus vieno interese par lībiešu kultūru, vēsturi un tradīcijām, vēlme tās saglabāt un popularizēt. Veicot padziļinātās intervijas ar lībiešu kopienas locekļiem, tika novērots, ka tie ar grūtībām identificē lībiešiem raksturīgās tradīcijas mūsdienās. Neskatoties uz to, darba ietvaros izvirzītas šādas spilgtākās lībiešu tradīcijas: Lībiešu svētki, Lībiešu karoga svētki, putnu modināšanas rituāls, lībiešu jauniešu nometne, tradicionālās simbolikas lietojums, folkloras elementi, tautastērpi, kulinārais mantojums, valodas praktizēšana, mūsdienu lībiešu aktivitātes (piem., gadagrāmatas izdošana), novadnieciskums.

Pētījumā tika pārbaudīts, vai attiecībā uz lībiešu kopienu attiecas tādi institucionālie faktori kā izglītības, pārvaldības, organizacionālais, ekonomiskais, komunikatīvais, performatīvais un mantojuma saglabāšanas faktors. Šo faktoru nozīme nav vienlīdz spēcīga un attiecināma uz visām lībiešu kopienas tradīcijām, to nozīme ir mainījusies laika gaitā, turklāt minētie faktori ir savstarpēji saistīti un viens no otra atkarīgi. Secināts, ka lībiešu kopienas un tās tradīciju saglabāšanas kontekstā institucionālie faktori spēlējuši nozīmīgu lomu. Perspektīvā šo faktoru modeli, to pielāgojot un papildinot, iespējams izmantot arī citu tradīciju pastāvēšanas konteksta analīzei, tādējādi padarot par iespējamu veidot jaunu pieeju tradīcijas analīzei mūsdienās.

Kopumā izvirzītais darba mērķis – izmantojot Kurzemes lībiešu kopienas piemēru, atklāt un raksturot institucionālo faktoru lomu tradīcijas saglabāšanas procesā mūsdienās, vienlaikus iegūstot padziļinātu izpratni par tradīcijas konceptu – ir sasniegts, ar šo maģistra darbu piedāvājot jaunu tradīcijas analīzes iespēju, tādējādi pilnveidojot tradīcijas pētniecības jomu.

TĒZES

1. Tradīcija ir nozīmīgs izpētes objekts tādās disciplīnās kā antropoloģija, etnogrāfija, socioloģija, taču tieši folkloristikā kopš 19.gs. otrās puses tā ieguvusi centrālā pētāmā objekta lomu.
2. Etimoloģiski tradīcijas jēdziens (lat. *traditio*) saistāms ar nodošanas aktu, tādēļ arī vairums definīciju iekļauj nodošanu no paaudzes paaudzē kā būtisku tradīcijas raksturojošo elementu.
3. Kā galvenie tradīcijas raksturlielumi izvirzāmi: pagātnes atražošana, turpinājums, tālāk nodošana jeb pārmantojamība, normativitāte, funkcionēšana noteiktā kopienā, noturība, process un mainība, vērtību sistēma.
4. Dažādi pētnieki un teorētiķi tradīciju raksturojuši gan kā normatīvu spēku, gan kā konservatīvu spēku, kas pretējs inovācijām un progresam, gan kā modernās sabiedrības dzīvesveida un racionalitātes pretmetu, gan kā ilgtspējību veicinošu spēku, gan kā kopienai piemītoša vērtību kopuma izpausmi.
5. Kamēr līdz 20.gs. vidum tradīciju asociēja ar ne-urbānu vidi, anti-rationālu darbību, neizglītotību, mazām, vienkāršām kopienām, jau 20.gs. otrajā pusē tika atzīts, ka tradīcija var piemist jebkurai cilvēku grupai.
6. 20.gs. otrā pusē iezīmējas ar plašām debatēm pētnieku vidū par tradīcijas definēšanu un nozīmi sabiedrībā. Kopumā šo posmu var definēt kā pāreju no jēdziena skaidrošanas uz koncepta izpēti.
7. Būtiskas izmaiņas tradīcijas uztvērumā aizsākās līdz ar nemateriālā kultūras mantojuma aktualizāciju UNESCO darbības ietvaros 20.gs. otrajā pusē, kad tika uzsvērta nepieciešamība saglabāt un cienīt ne tikai tradicionālo prakšu produktu (pasakas, dziesmas utt.), bet arī to radīšanā nepieciešamās zināšanas un vērtības, kā arī kontekstu un reakcijas, kas ļauj šiem produktiem tapt un pastāvēt.
8. UNESCO uzsver, ka nemateriālais kultūras mantojums, līdz ar to arī tradīcija, ir vienlaicīgi tradicionāls un laikmetīgs, iekļaujošs, reprezentatīvs un kopienā balstīts.
9. Sākot ar 20.gs. otro pusi tradīcijas pētniecībā izvirzījušies vairāki teorētiķi, tādi kā Dans Bens-Amoss, izvirzot 7 tradīcijas semantiskos pavedienus, Ruta Finnegana un viņas izvirzītais tradīcijas vērtības aspekts, Saimons Bronners ar 8 tradīcijas interpretācijas veidu modeli, Ēriks J. E. Hobsbavms ar izgudrotās tradīcijas konceptu, Henrijs Glāsijs ar tradīcijas, kultūras un vēstures dimensiju attiecību modeli u.c.
10. 20.gs. ietvaros būtiskākā izmaiņa tradīcijas uztvērumā bija tās saistīšana ar mainību un attīstību (pagātnes pielāgošana tagadnes vajadzībām), pretēji iepriekš pastāvējušajam uzskatam, ka tradīcija ir inovāciju un progresā pretmets.

11. Tradīcijas uztvēruma maiņu kopš 20.gs. otrās puses ietekmējušas arī globālās izmaiņas, tādas kā globalizācija un glocalizācija, multikulturālisms, informācijas tehnoloģijas, migrācija, kultūru sadursmes, tūrisma industrijas attīstība, mantojuma kā resursa izmantojums, organizāciju lomas pieaugums.
12. Lai tradīcija pastāvētu, nepieciešams cilvēku kopums, kas šo tradīciju īsteno. Šos cilvēkus visbiežāk dēvē par tradīcijas nesējiem. Nereti tradīcijas nesējs ir konkrēta kopiena.
13. Šī darba ietvaros kopiena ir viens no atslēgas konceptiem, kuru, balstoties teorētiku atziņās, var dēvēt kā sociālu sistēmu ar „mēs” izjūtu, kuru vieno kopīgas saites/ ciešas attiecības, vienots mērķis un intereses, sociālā mijiedarbe, arī vienota teritorija vai kopīga izcelsme. Mūsdienās kopienas sajūta, kā norāda teorētiķis B. Andersons, ir konstruēta un iedomāta.
14. Neatkarīgi no daudziem iespējamajiem domājuma viediem par kopienu mūsdienās un tās attiecībām ar tradīciju, kopumā iespējams secināt, ka cilvēkiem ir nepieciešamība piederēt pie kopienas (īpaši etniskas), kas sniedz drošības sajūtu. Tradīciju īstenošana kopienā palīdz identificēt sevi un dod drošu atskaites punktu mainīgajā laikā.
15. Teorētiski lībiešu kopienai, kas ir šī darba galvenais izpētes fenomens, var piedēvēt visus 4 kopienas raksturelementus – sociālā mijiedarbe, kopīgas saites, piederība teritorijai un ekskluzivitāte –, taču interviju laikā atklāts, ka kopienas locekļi neizjūt lībiešus kā vienotu kopienu, to pamatojot ar ģeogrāfisko izkļiedētību, ikdienas valodas zudumu, vienotu darbības mērķu neesamību.
16. Vēsturiski lībieši ir somu tauta, kas Latvijas teritorijā uzturējusies jau kopš 10.gs., sākotnēji vairāk apdzīvojot Vidzemi, bet apmēram no 18.gs. otrās puses kā vienota etniska grupa pastāvēt tikai Ziemeļkurzemē. Lībiešu valoda pieder pie somugru valodu saimes.
17. Šī darba ietvaros uzmanība tika vērsta tieši uz Ziemeļkurzemes lībiešiem, jo tur lībieši kā nosacīta kopiena saglabājās visilgāk (līdz pat šim brīdim) 12 lībiešu ciemos Baltijas jūras piekrastē apmēram starp Ovīšiem un Ģipku.
18. Tādi notikumi kā nemieri Dundagas muižā 1859.gadā, Pirmais un Otrais pasaules karš, padomju periods veicinājuši Ziemeļkurzemes lībiešu kopienas sairšanu, lībiešu skaita samazināšanos, kā arī lībiešu valodas pārlatviskošanos.
19. Starpkaru periods bijis lībiešu kopienas stiprināšanas laiks, jo notika lībiešu ciemu ekonomiskā izaugsme, tika dibināta Līvu savienība un uzcelts Lībiešu tautas nams, vākta lībiešu folklorā, mācīta lībiešu valoda, izdoti izdevumi lībiešu valodā.

20. Mūsdienu lībiešu kopiena hronoloģiski definējama sākot ar 1898.gadu, kad tika atjaunota Līvu savienība. Gadu vēlāk notika pirmie Lībiešu svētki, savukārt līdz ar Latvijas neatkarības atgūšanu lībieši likumdošanā atzīti par Latvijas pamattautību.
21. Mūsdienās piederību lībiešu kopienai nosaka vai nu izcelsme (ģenealoģiskā piederība), vai interese par kopienu. Lībiskā identitāte ir apzināti veidots katra indivīda konstrukts.
22. Identificējot kultūras elementus, kurus lībieši vēlas saglabāt un nodot nākamajām paaudzēm, iespējams izdalīt divus veidus – tradīcijas un tradicionālie elementi. Tradīcijas ietver sevī identificējamu procesuālo pusi, attīstību, aktivitāti. Tradicionālie elementi savukārt ir kā sastinguši laikā, netiek aktīvi izmantoti, pielāgoti, atjaunoti, bet ir vēsturiski svarīgi.
23. Veicot intervijas, novērots, ka lībiešu kopienas locekļi ar grūtībām identificē mūsdienu lībiešu tradīcijas vai tradicionālos elementus, tomēr, neraugoties to, darba ietvaros izvirzītas tādas tradīcijas kā Lībiešu svētki, lībiešu jauniešu nometne, gadagrāmatas izdošana, Lībiešu karoga svētki, valodas praktizēšana, putnu modināšanas rituāls, folklorā, tautastērps, simbolika, ēdiens, novadnieciskums. Vispārīgi kopienas mūsdienu tradīciju var raksturot kā apzinātu lībiešu kultūras dzīves radīšanu, uzturēšanu, saglabāšanu, dokumentēšanu un popularizēšanu.
24. Tradīcijas saglabāšanas kontekstu veido mikro un makro faktori, no kuriem otrie pēdējo trīs desmitgažu laikā spēlē arvien lielāku lomu, t.i., tradīcija tiek nodota caur institucionāliem un formāliem mehānismiem, tradīcijas saglabāšana kļūst par apzinātu un plānotu procesu.
25. Institucionālie faktori ir ārējie faktori, kas nosacīti pastāv ārpus kopienas iekšējās vides un kas saistāmi ar tādām institucionālām sistēmām kā skola, pārvalde, mediji, kultūras centri u.tml., kas sevī ietver hierarhiju, struktūru, formālus darbības mērķus, dibināšanas aspektu.
26. Balstoties UNESCO indikatoru modelī, darba ietvaros pielāgots 7 institucionālo faktoru modelis, kas iever izglītības, pārvaldības, organizacionālo, ekonomisko, performatīvo, komunikācijas un mantojuma saglabāšanas faktoru.
27. Institucionālo faktoru ietekme ir trīsdaļīga: vēsturisko elementu dokumentēšana un saglabāšana, aktuālo tradīciju uzturēšana, jaunu elementu radīšana.
28. Izglītības faktors ietver formālo un neformālo izglītību, kā arī ar teorētisku un pētniecisku darbību saistītus aspektus, tādas kā vēsturiski pētījumi, mācību grāmatu un gadagrāmatu izdošana, zinātnisko konferenču rīkošana, lībiešu tematikas iekļaušana izglītības programmās, semināri, kursi, lībiešu jauniešu nometne.

29. Ekonomiskais faktors ietver dažādu resursu un finanšu, kas var būt piešķirtas (valsts atbalsts, pašvaldību atbalsts, fondi, sponsori) vai iegūtas peļņā, izmantojot tradīciju kā resursu, iegūšanu un izmantošanu.
30. Organizacionālais faktors ietver tādas organizāciju formas kā biedrības, asociācijas, savienības, nodibinājumus, kas stratēģiski darbojas konkrētu, formalizētu mērķu sasniegšanai. Nozīmīgākās no tām ir Līvu savienība un Lībiešu kultūras centrs.
31. Pārvaldības faktors ietver valsts un pašvaldību struktūru ietekmi uz tradīcijas saglabāšanu, kas ietver tādus instrumentus kā tiesību aktu papildināšana, atbalstošas kultūrpolitikas veidošana, mērķprogrammu izstrāde, finansējuma piešķiršana, metodiskais atbalsts, aizsardzības sniegšana atsevišķiem kultūras elementiem, kā arī simbolisks atbalsts.
32. Komunikatīvais faktors ietver visa veida informatīvo materiālu veidošanu, kas ietekmē vispārējo informētības līmeni par kopienu un tās tradīcijām sabiedrībā, kā arī kopienas tēla veidošanas elementus. Var izdalīt uz lībiešu auditoriju tendētus avotus un plašākai sabiedrībai domātus avotus. Būtiskākie šādi avoti ir lokālās avīzes, izdevums „Līvli”, lībiešu kultūras un valodas portāls, sociālie tīkli, grāmatas un bukleti.
33. Performatīvais faktors ietver publiskus pasākumus (tādus kā Lībiešu svētki, Līvu dienas) un māksliniecisko kolektīvu (tādu kā „Līvlist”, „Lōja”, „Skandinieki” u.c.) darbību. Kolektīvi un publiskie pasākumi ir īpaši nozīmīgi tradīcijas glabāšanā, jo tie visvairāk nodrošina kopības sajūtu, raisot patīkamas emocijas, jo ir saistīti ar izklaidi, kā arī tiešā, neformālā un saistošā veidā vislabāk sasniedz plašu auditoriju.
34. Mantojuma saglabāšanas faktors ietver visas formas, kas saglabā mantojumu tā visplašākajā nozīmē, arī izmantojot to kā resursu, t.i., tūrisma industrija, muzeji un kultūras mantojuma saglabāšana, dokumentācija un atmiņas institūciju loma. Šis faktors visvairāk var deformēt vai modificēt kultūras mantojumu.
35. Faktoru savstarpējā nozīme raksturojama kā simbiotiska, tos nav iespējams strikti nodalīt vienu no otra, un nebūtu vēlams tos analizēt nošķirti.
36. Lai gan institucionālo faktoru nozīme kopienas tradīciju saglabāšanā neapšaubāmi ir liela, tā nemazina indivīdu aktivitātes nozīmi tradīcijas uzturēšanā. Faktori nepastāv paši par sevi, nevienu no faktoriem nav iespējams īstenot bez indivīdu personīgās motivācijas un iniciatīvas.
37. Ne visi faktori ir vienlīdz svarīgi visu tradīciju saglabāšanā. Katrai tradīcijai ir savs saglabāšanas konteksts, katrs faktors sasniedz citu mērķgrupu.
38. Šī darba ietvaros izvirzītais faktoru modelis ir modificējams un maināms, ja tiktu piemērots citu kopienu tradīciju analīzei, piemēram, Dziesmu un deju svētku pētniecībai vai suitu kultūrtelpas analīzei mūsdienās.

AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS

1. Anderson, Benedict. *Imagined Communities. Reflections of the Origin and Spread of Nationalism*. Revised Edition. London, New York: Verso, 2006.
2. Axford, Barrie. *Theories of Globalization*. Cambridge: Polity, 2013.
3. Blumberga, Gundega. [apkopotāja] *Aprobežosimies ar maksimumu*. Rīga: Līvō Kultūr Sidām, 2014.
4. Blumberga, Renāte. Lībiešu atmoda un radu tautu kustība. *Lībieši. Vēsture, valoda un kultūra*. Rīga: biedrība „Līvō Kultūr sidām”, 2013. 205-253.lpp
5. Blumberga, Renāte. Lībieši 19.-21.gadsimtā. *Lībieši. Vēsture, valoda un kultūra*. Rīga: biedrība „Līvō Kultūr sidām”, 2013. 169-204.lpp
6. Blūma, Baiba. *Līvu savienības atjaunošanas divdesmitā gadskārta*. Lībiešu gadagrāmata 2008. Rīga: Līvu (lībiešu) savienība, 2008. 85.-94.lpp
7. Brewer, John D. *Ethnography*. Buckingham, Philadelphia: Open University Press, 2000.
8. Bronner, Simon J. *Explaining Traditions. Folk Behavior in Modern Culture*. Lexington: University Press of Kentucky, 2011.
9. Bula, Dace. *Mūsdienu folkloristika: paradigmas maiņa*. Rīga: Zinātne, 2011.
10. Butāne, Katrina. *Tautiskā tērpa un tā elementu tradicionāls un laikmetīgs lietojums 21. gadsimta Latvijā*. Maģistra darbs. Rīga: Latvijas Kultūras akadēmija, 2015.
11. Dundagas novada dome. *Dundagas novada attīstības programma. 2014.-2020.gads*. Pieejams: http://www.dundaga.lv/files/2014/7/1/Dundaga_attistibas_programma.pdf [skatīts 12.05.2016.]
12. Dundagas novada dome. *Dundagas novada ilgtermiņa attīstības stratēģija 2014.-2030.gads*. Pieejams: http://www.dundaga.lv/files/2014/7/1/Dundaga_ilgtermiginas_attistibas_strategija.pdf [skatīts 12.05.2016.]
13. Dundes, Alan. *Interpreting Folklore*. London: Indiana University Press, 1980.
14. Eberle, Thomas S. Organizational memories: a phenomenological analysis. *Routledge International Handbook of Memory Studies*. Tota, Anna Lisa [ed.]. London, New York: Routledge, 2016. P. 93-108
15. Ernštreits, Valts. Neredzamā fronte. Veltīts otrajiem lībiešiem. *Lībiešu gadagrāmata 1999*. Rīga: Lībiešu krasts, 1999. 167.-171.lpp
16. Ēriksens, Tomass Hillans. *Mazas vietas – lieli jautājumi. Ievads sociālantropoloģijā*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2010.
17. Ēriksens, Tomass Hillans. *Mirkļa tirānija*. Rīga: NORDEN AB, 2004.
18. Ēriksens, Tomass Hillans. *Saknes un pēdas. Identitāte mainīgā laikā*. Rīga: Zvaigznes ABC, 2010.
19. Gidenss, Entonijs. *Sabiedrības veidošanās*. Rīga: AGB, 1999.
20. Glassie, Henrie. Tradition. *The Journal of American Folklore*. Vol. 108, No. 430, 1995. P.395-412 Pieejams: https://www.jstor.org/stable/541653?seq=1#page_scan_tab_contents [skatīts 6.01.2016.]
21. Green, Thomas A [ed.]. *Folklore. An Encyclopedia of Beliefs, Customs, Tales, Music and Art*. Santa-Barbara: ABC-CLIO, 1997. Pieejams: <http://www.rhymesworld.com/sitebuildercontent/sitebuilderfiles/2285284.pdf> [skatīts 22.02.2016.]

22. Hänninen, Harri and Pekka Ollonqvist. *Institutional Factors Supporting or Impeding the Process of the Finnish National Forest Programme*. 2002 . pieejams: <http://www.metla.fi/eu/cost/e19/hanninen.pdf> [skatīts 13.02/2016.]
23. Hobsbawn and Ranger [ed.]. *The Invention of Tradition*. Cambridge: Cambridge University, 1983.
24. Lāslo, Ervins. *Ceļvedis pasaules pārmaiņās*. Rīga: Jumava, 2014.
25. Līvō Kultūr Sidām. *Lībieši 44 atbildēs*. 2.izdevums. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2012.
26. Maleševič, Siniša. *The Sociology of Ethnicity*. London: SAGE Publications, 2004
27. Mellēna, Māra. *Nemateriālais kultūras mantojums un mūsdienu izglītība: tradicionālās kultūras iespējas interešu izglītībā*. Semināram: NVO aktīva līdzdalība muzicēšanas tradīciju saglabāšanas un pārmantošanas procesu plānošanā un praktiskajā realizācijā. Rīga, 2012. Pieejams: <http://muzikanti.lv/wp-content/uploads/2012/11/Petijums-Mara-Mellena.pdf> [skatīts 1.04.2016.]
28. Mignolo, Walter D. Globalization, Civilization Processes, and the Relocation of Languages and Cultures. *The Cultures of Globalization*. Durham and London: Duke University Press, 1998. P. 32-53
29. Mūrnieks, Andrejs. *Kulturoloģija vidusskolā. 8.temats. Kultūras funkcijas, tradicionālā kultūra*. Mācību materiāls. Pieejams: http://profizgl.lu.lv/pluginfile.php/32291/mod_resource/content/0/Andrejs_Murnieks/8.temats/8.tem_AM_prez_tradk.pdf [skatīts 1.04.2016.]
30. Rubene, Agnese. *Tradīciju saglabāšanas specifika mūsdienu Latvijas sabiedrībā*. Bakalaura darbs. Rīga: Latvijas Kultūras akadēmija, 2008.
31. Salve, Kristi. Lībiešu tautas kalendārs. *Lībieši. Vēsture, valoda un kultūra*. Rīga: biedrība „Līvō Kultūr sidām”, 2013. 363-384.lpp
32. Sīlis, Edgars. *Ceļojums laikā, telpā un priekšstatos par Kurzemes lībiešiem*. Lībiešu gadagrāmata 2008. Rīga: Līvu (lībiešu) savienība, 2008. 7.-57.lpp
33. Sīle, Zoja. *Lībiešu valodas ābece*. Rīga: Liktenstāsti, 2005.
34. Sīlis, Edgars. *Priekšvārds. Lībiešu gadagrāmata 2008*. Rīga: Līvu (lībiešu) savienība, 2008. 4.-6.lpp
35. Stīgers, Manfrēds. *Globalizācija. Ļoti saistošs ievads*. Rīga: Satori, 2008.
36. Uriely, Natan. *Theories of Modern and Postmodern Tourism*. Research Notes. 1996. Pieejams: <http://www.caledonianblogs.net/mls406/files/2009/10/Tourism-Reading.pdf> [skatīts 12.01.2016.]
37. Virtmane, Vija. *Programma „Lībieši Latvijā” 2008.-2012.gadam*. Lībiešu gadagrāmata 2008. Rīga: Līvu (lībiešu) savienība, 2008. 99.-102.lpp
38. Zemītis, Guntis. Lībieši: senākā vēsture (10.-16.gadsimts). *Lībieši. Vēsture, valoda un kultūra*. Rīga: biedrība „Līvō Kultūr sidām”, 2013. 95-131.lpp
39. Walsh, Kevin. Simulating the Past. *Cultural Heritage. Critical Concepts in Media and Cultural Studies*. Laurajane Smith [ed.]. Vol. III. London, New York: Routledge, 2007. P.87-108
40. Weber, Marx. *Economy and Society*. Berkeley: University of California Press, 1978. Pieejams: https://books.google.lv/books?id=MILOksrhgrYC&printsec=frontcover&hl=lv&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false [skatīts 5.01.2016.]

41. UNESCO. *UNESCO Culture for Development Indicators. Methodology Manual*. Paris: UNESCO, 2014. Pieejams: http://en.unesco.org/creativity/sites/creativity/files/digital-library/CDIS%20Methodology%20Manual_0.pdf [21.02.2016.]

TIESISKAIS REGULĒJUMS UN POLITISKIE DOKUMENTI

42. Augstākā padome. *Likums par kultūras pieminekļu aizsardzību*. Spēkā no 1992.gada 12.februāra. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=72551> [skatīts 22.02.2016.]

43. Augstākā Padome. *Par Latvijas nacionālo un etnisko grupu brīvu attīstību un tiesībām uz kultūras autonomiju*. Stājies spēkā 1991.gada 19.martā. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=65772> [21.02.2016.]

44. Kultūras ministrija. *Integrēto investīciju kultūras un dabas mantojumā, kas plānotas specifiskā atbalsta mērķa „5.5.1. Saglabāt, aizsargāt un attīstīt nozīmīgu kultūras un dabas mantojumu, kā arī attīstīt ar to saistītos pakalpojumus” ietvaros paplašinātais sākotnējais novērtējums*. Rīga, 2016. Pieejams: http://www.km.gov.lv/lv/doc/ES/strukturfondi/2014_2020/Normativo_aktu_projekti/551_Sakotnējais_novertejums_11032016.docx [skatīts 15.04.2016.]

45. Kultūras ministrija. *Kultūrpolitikas vadlīnijas 2006.-2015.gadam Nacionāla valsts*. Pieejams: http://www.km.gov.lv/lv/doc/dokumenti/Valsts_kulturpolitikas_vadlinijas_groz.pdf [skatīts 22.04.2016.]

46. Kultūras ministrija. *Nemateriālā kultūras mantojuma likums*. Likumprojekts. 2015, 25.jūn. Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40327598> [skatīts 19.12.2015.]

47. Latvijas Republikas Ministru padome. *Par valsts aizsargājamās lībiešu kultūrvēsturiskās teritorijas «Līvod rānda» izveidošanu*. Zaudējis spēku. Pieejams: <http://m.likumi.lv/doc.php?id=65815> [skatīts 11.04.2016.]

48. Latvijas Republikas Saeima. *Izglītības likums*. Stājies spēkā 1999.gada 1.jūnijā. pieejams: <http://likumi.lv/ta/id/50759-izglitibas-likums> [skatīts 11.04.2016.]

49. Latvijas Republikas Saeima. *Par nekustamā īpašuma tiesību atjaunošanu Līvu (lībiešu) savienībai — „Līvōd Īt”*. Stājies spēkā 2000.gada 1.janvārī. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=14792> [skatīts 31.05.2016.]

50. Latvijas Republikas Saeima. *Valsts valodas likums*. Stājies spēkā 2000.gada 1.septembrī. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=14740> [skatīts 21.02.2016.]

51. Latvijas Republikas Saeima. *Vārda, uzvārda un tautības ieraksta maiņas likums*. Stājies spēkā 2009.gada 13.maijā. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=191209> [skatīts 21.02.2016.]

52. Latvijas Satversmes sapulce. *Latvijas Republikas Satversme*. Stājies spēkā 1922.gada 7.novembrī. (Pēdējās izmaiņas 22.07.2014.). Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=57980> [skatīts 22.05.2016.]

53. Ministru kabinets. *Kultūrpolitikas pamatnostādnes 2014.-2020.gadam Radošā Latvija* Pieejams: http://www.km.gov.lv/lv/doc/ministrija/Radosa_Latvia/RadosaLatvija_150813.docx [skatīts 4.04.2016.]

54. Ministru kabinets. *Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas pamatnostādnes 2012-2018*. Pieejams: http://www.km.gov.lv/lv/doc/nozaru/integracija/Pamatnostadnes/KMPam_071011_integ.pdf [01.05.2016.]

55. Ministru kabinets. *Latvijas Nacionālā kultūras centra nolikums*. Stājies spēkā 2013.gada 1.janvārī. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=253765> [skatīts 20.05.2016.]

56. Ministru kabinets. *Par programmu „Lībieši Latvijā” 2008.-2012.gadam*. Spēkā no 2008.gada 4.augusta. Pieejams: <http://m.likumi.lv/doc.php?id=179356> [skatīts 23.05.2016.]

57. Ministru kabinets. *Programma „Lībieši Latvijā 2008. - 2012. gads”*. Pieņemts 2008.gada 4.augustā. Vairs nav spēkā. Pieejams: http://www.km.gov.lv/lv/doc/nozaru/integracija/programma_libiesu_08-12.doc [skatīts 21.12.2015.]
58. Ministru kabinets. *Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas nolikums*. Spēkā no 2004.gada 9.novembra. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=96371> [skatīts 21.01.2016.]
59. UNESCO Ģenerālkonference. *Ieteikums par tradicionālās kultūras un folkloras saglabāšanu*. 1989. gada 15. novembrī. Pieejams: http://www.unesco.lv/files/lv_Recommendation_on_the_Safeguarding_of_Traditional_Culture_and_Folklore_pabeigts_8cdee861.doc [skatīts 21.02.2016.]
60. UNESCO Ģenerālkonference. *Konvencija par kultūras izpausmju daudzveidības aizsardzību un veicināšanu*. (18.mar. 2007) Latvijā stājusies spēkā 2007.gada 6.jūnijā. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=220952> [skatīts 21.02.2016.]
61. UNESCO Ģenerālkonference. *Konvencija par nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanu*. (17.okt. 2003) Latvijā stājusies spēkā 2006.gada 20.aprīlī. Pieejams: <http://m.likumi.lv/doc.php?id=209748> [skatīts 5.01.2016.]
62. UNESCO Ģenerālkonference. *Vispārējā deklarācija par kultūras daudzveidību*. (2.nov. 2001) Pieejams: http://www.unesco.lv/files/lv_UNESCO_Universal_Declaration_on_Cultural_Diversity_pabeigts_e1e0389c.doc [skatīts 31.05.2016.]

VĀRDNĪCAS, ŠĶIRKĻI ENCIKLOPĒDIJĀS, TERMINU DATUBĀZES

63. Andersone, Indra, Ilze Čerņevska, Inta Kalniņa. *Ilustrētā svešvārdu vārdnīca*. Rīga: Avots, 2005.
64. Borgatta, Edgar F. [ed.in chief]. *Encyclopedia of Sociology*. Vol.1., 2.edition. New York: Macmillan Reference, 2000.
65. *Faktors*. Akadēmiskā terminu datubāze AkadTerm. <http://termini.lza.lv/term.php?term=faktors&list=faktors&lang=LV> [skatīts 26.04.2016.]
66. Guļevska, Dainuvīte, Irēna Rozenštrauha un Dorisa Šnē [red.]. *Latviešu valodas vārdnīca*. Rīga: Avots, 2006.
67. Jubels, Heinrihs [galv.red.]. *Latvijas enciklopēdija*. Rīga: Valērija Belokoņa izdevniecība, 2003.
68. *Lingvistiska kopiena*. Akadēmiskā terminu datubāze AkadTerm. <http://termini.lza.lv/term.php?term=lingvistisk%C4%81%20kopiena&list=kopiena&lang=LV> [skatīts 26.04.2016.]
69. Macionis, John J. and Linda M. Gerber. *Sociology*. 6th edition. Toronto: Pearson, 2007.
70. Michie, Jonathan [ed.]. *Reader's Guide to the Social Sciences*. London: Fitzroy Dearborn, 2001.
71. Parkinson, Dilys. [senior ed.]. *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*. Oxford: Oxford University Press, 2010.
72. Raj, Karan. *Dictionary of Anthropology*. Alambagh: K.S. Paperbacks, 2007.
73. Ritzer, George [ed.]. *The Blackwell Encyclopedia of Sociology*. Volume II. Malden, Oxford, Victoria: Blackwell, 2007.
74. Ritzer, George [ed.]. *The Blackwell Encyclopedia of Sociology*. Volume X. Malden, Oxford, Victoria: Blackwell, 2009.
75. Smelser, Neil J., Paul B. Baltes [ed. in chief]. *International Encyclopedia of the Behavioral Sciences*. Vol. 4, 23. Oxford: Elsevier, 2001.

76. Vjatnere, Larise un Ilze Vjatnere [sast.]. *Bieži lietoti jēdzieni un termini*. Rīga: „Avots”, 2004.

RAKSTI LAIKRAKSTOS, ŽURNĀLOS

77. Auziņš, Alnis. Jāņa Medņa lībiskuma saskaitāmie. Jōņ Medņ līvō mōilma. *Dundadznieks*. Nr.13 (140), 2012, jūlijs. 3.-4.lpp

78. Dundagas novada pašvaldība. *Dundadznieks*. Nr.7 (2000), 2015, jūnijs. 1-12.lpp
Pieejams: http://novads.dundaga.lv/avize/d200_20150716.pdf [skatīts 28.05.2016.]

79. Meimane, Ineta. Zudušā laika meklētājs. (Intervija ar Valtu Ernštreitu) *Santa*. Nr.5 (287), 2016, maijs. 24.-30.lpp

80. Tīrmane, Līga. „Saimnieko dzimtas mājās”. *Ventas Balss*. Nr.26, 9.feb.2016. 1.un 4.lpp

CITI RESURSI

81. Buklets „Plenērs Līvzeme 2015”. Randalist, 2015.

82. Dundagas novada dome. *Dundagas novada attīstības programma. 2014.-2020.gads*.
Pieejams: http://www.dundaga.lv/files/2014/7/1/Dundaga_attistibas_programma.pdf [skatīts 12.05.2016.]

83. Dundagas novada dome. *Dundagas novada ilgspējīgas attīstības stratēģija 2014.-2030.gads*. Pieejams:
http://www.dundaga.lv/files/2014/7/1/Dundaga_ilgtspejigas_attistibas_strategija.pdf [skatīts 12.05.2016.]

84. Ernštreits, Dāvis. „Mierlinkizt 2014”, *I grupa*. Youtube. 2014, 5.aug. Pieejams:
https://www.youtube.com/watch?v=Kk_1n6NXhpM [skatīts 21.05.2016.]

85. *Institutional factors: A definition and some examples*. Youtube. 2013, 24.janv. Pieejams:
<https://www.youtube.com/watch?v=Km7KtzaF2HE> [skatīts 21.03.2016.]

86. Lauku ceļotājs. *Latviešu-lībiešu vārdnīca. Tūrisma materiālu izstrādei, uzziņas līdzekļu un teritorijas iedzīvotāju lībiskās identitātes uzturēšanai*. 2010. Pieejams:
http://www.celotajs.lv/cont/prof/proj/PolProp/Dokumenti/libiesu_vardnica_LV.pdf [skatīts 15.04.2016.]

87. Lejnīeks, Ilgmārs. *Programmas „Lībieši Latvijā 2008. - 2012. gads” ex-post novērtējums*. 2013. Kultūras ministrijas arhīvs.

88. *Līvō Kēļ*. Facebook. https://www.facebook.com/livuval/info/?tab=page_info [skatīts 01.06.2016.]

89. *Līvu diena*. Facebook. https://www.facebook.com/livudiena/info/?tab=page_info [skatīts 01.06.2016.]

90. Pavļuta, Linda. Latvijas valsts simtgades birojs. *Latvijas valsts simtgades svētki*. Informatīva prezentācija. Rīga, 2015. Pieejams:
http://www.iksd.riga.lv/upload_file/IKSD_pievienotie/0_2015/09_2015/KMprez_sept2015_NV0%20nams.pdf [skatīts 14.05.2016.]

91. Strautmane, Ingvilda. *Sauc par Vaidi mūsu ciemu*. Kultūras rondo. 2015, 10.nov. Pieejams:
<http://lr1.lsm.lv/lv/raksts/kulturas-rondo/sauc-par-vaidi-musu-ciemu.a58809/> [skatīts 18.03.2016.]

92. Talsu televīzija. *Lībiešu krasta vērtības saglabā mājas žogu pinuma kolekcijā*. 2015, 2.dec. Pieejams: <http://www.lsm.lv/lv/raksts/tautas-maksla/dzive/libiesu-krasta-vertibas-saglabamajas-zogu-pinuma-kolekcija.a157754/> [skatīts 28.03.2016.]

ELEKTRONISKIE RESURSI

93. *1982-2000: from Mondiacult to Our Creative Diversity*. UNESCO.
<http://www.unesco.org/culture/ich/en/1982-2000-00309> [skatīts 23.02.2016.]

94. *2000 onwards and the drafting of the Convention*. UNESCO. <http://www.unesco.org/culture/ich/en/2000-onwards-00310> [skatīts 23.02.2016.]
95. Blumberga, Renāte. *Lībiešu tradicionālā kultūra*. Kultūras kanons. Pieejams: <http://www.kulturaskanons.lv/lv/1/4/150/> [05.04.2016.]
96. *Brīvdienu māja „Pizā”*. <http://www.piza.lv/> [skatīts 21.02.2016.]
97. *Culture for Development Indicators. Info graphic*. UNESCO. Pieejams: http://en.unesco.org/sites/default/files/22_unesco_culture_for_development_indicators.pdf [skatīts 15.01.2016.]
98. *Diversity of Cultural Expressions. Development Indicators*. UNESCO. <http://en.unesco.org/creativity/cdis> [skatīts 19.02.2016.]
99. *Dundagas novads: „Randalist”*. Kurzemes NVO atbalsta centrs. Pieejams: <http://www.kurzemesnvo.lv/index.php/aktivas-kurzemes-nvo/1256-dundagas-novads-biedriba-randalist> [skatīts 20.05.2016.]
100. Impro ceļojumi. *Lībiešu krasts kopā ar Inesi Rozi*. Impro. Pieejams: <http://www.impro.lv/?selected=journeyInfo&artId=2159&referer=CELO4> [skatīts 21.02.2016.]
101. *Intangible Cultural Heritage*. UNESCO. <http://www.unesco.org/culture/ich/> [skatīts 21.02.2016.]
102. *Koris Lōja*. Līvōd Lōlōd Pivād. Pieejams: <http://www.livodkuor.lv/index.php/lv/loja> [skatīts 22.05.2016.]
103. *Košraga zvejnieku ciems*. Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija. Pieejams: <http://mantojums.lv/lv/piemineklu-saraksts/7447/> [skatīts 13.05.2016.]
104. Kultūras ministrija. *Latvijas kultūras kanons*. Kultūras kanons. Pieejams: <http://kulturaskanons.lv/lv/1/> [skatīts 16.04.2016.]
105. Lauku ceļotājs. *Velobraucējiem. Pa lībiešu ciemiem*. Pieejams: http://www.velokurzeme.lv/data/attachments/LV_Pa_liabiesu_ciemem_154159.pdf [skatīts 30.05.2016.]
106. *Liv. A Langue of Latvia*. Ethnologue. Pieejams: <http://www.ethnologue.com/language/liv> [skatīts 5.01.2016.]
107. *Lībiešu dziesmu ansamblis LĪVLIST*. Koncertorganizācija AVE SOL. Pieejams: <http://avesol.riga.lv/lv/kolektivi/libiesu-dziesmu-ansamblis-livlist/> [skatīts 21.05.2016.]
108. *Lībiešu krasts-Līvōd rānda*. Dundagas novada tūrisma informācijas centrs. Pieejams: <http://visit.dundaga.lv/destinations/libiesu-krasts> [skatīts 22.02.2016.]
109. *Lībiešu kultūras un valodas portāls*. <http://www.livones.net/norises/2008/?raksts=8601> [skatīts 21.02.2016.]
110. *Līvi dzīvo un svin*. Livones. 2008., 5. apr. Pieejams: <http://www.livones.net/norises/2008/?raksts=8601> [skatīts 2.04.2016.]
111. *Līvu Jaunieši-Līvōd Nūor Rištīng*. <http://livujaunietis.ucoz.lv/> [skatīts 21.02.2016.]
112. *Līvu tautas nams*. Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija. Pieejams: <http://mantojums.lv/lv/piemineklu-saraksts/8577/> [skatīts 13.05.2016.]
113. *Mantojums*. Kolkasrags. Jūras, zemes un cilvēka radošā telpa. Pieejams: <http://www.kolkasrags.lv/lv/menu-with-icons/mantojums> [skatīts 21.02.2016.]
114. *Nācija*. Vēsture. 2015, 13.sept. Pieejams: <http://vesture.eu/index.php/N%C4%81cija> [skatīts 1.06.2016.]
115. *Noslēgušies Ventpils pilsētas domes finansētie lībiešu valodas kursi*. Ventpils. 2014, 22. Apr. Pieejams: http://www.ventpils.lv/lat/izklaide_kultura/60436-noslegusies-ventpils-pilsetas-domes-finansetie-libiesu-valodas-kursi [skatīts 30.05.2016.]

116. *Pa Slīteres lībiešu ciemiem*. Calculatormiles. Pieejams: <https://www.calculatormiles.com/lv/statoil-extra-kartes/apcelo-latviju/marsruti/pa-sliteres-libiesu-ciemiem/> [skatīts 30.05.2016.]
117. Pujāte, Signe. *Suitu kultūrtelpa*. Kultūras kanons. Pieejams: <http://kulturaskanons.lv/lv/1/4/149/> [05.04.2016.]
118. *Sīkraga zvejnieku ciems*. Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija. Pieejams: <http://mantojums.lv/lv/piemineklu-saraksts/7448/> [skatīts 13.05.2016.]
119. *Somugru studijas - bakalaura studiju programma*. Latvijas Universitāte. Pieejams: http://www.lu.lv/gribustudet/katalogs/programmu-mekletajs/?user_phpfileexecutor_pi1%5Bprogram_id%5D=22515 [skatīts 14.03.2016.]
120. *Tradīcijas jēdziens*. Vēsture. 2010, 8.feb. Pieejams: <http://vesture.eu/index.php/Trad%C4%ABcija> [skatīts 5.01.2016.]
121. *Tautas nams*. Kolkas pagasta pārvalde. 2012, 26.mai. Pieejams: http://www.kolka.lv/?page_id=65 [skatīts 22.05.2016.]
122. *What is Intangible Cultural Heritage?* UNESCO. <http://www.unesco.org/culture/ich/en/what-is-intangible-heritage-00003> [skatīts 21.02.2016.]

INTERVIJAS

- Treimane, Agnese. *Saruna ar Baibu Šūvcāni*. 2016, 29.mar. Audioieraksts. Glabājas A. Treimanes personīgajā arhīvā.
- Treimane, Agnese. *Saruna ar Edgaru Milleru*. 2016, 29.mar. Audioieraksts. Glabājas A. Treimanes personīgajā arhīvā.
- Treimane, Agnese. *Saruna ar Gundegu Blumbergu*. 2016, 14.apr. Audioieraksts. Glabājas A. Treimanes personīgajā arhīvā.
- Treimane, Agnese. *Saruna ar Ievu Zdanovsku*. 2016, 12.apr. Audioieraksts. Glabājas A. Treimanes personīgajā arhīvā.
- Treimane, Agnese. *Saruna ar Kultūras ministrijas pārstāvi*. 2016, 25.apr. Audioieraksts. Glabājas A. Treimanes personīgajā arhīvā.
- Treimane, Agnese. *Saruna ar Latvijas Nacionālā Kultūras centra darbiniekiem*. 2016, 19.apr. Audioieraksts. Glabājas A. Treimanes personīgajā arhīvā.
- Treimane, Agnese. *Saruna ar lībiešu jauniešu nometnes dalībniecēm*. 2016, 3.mai. Audioieraksts. Glabājas A. Treimanes personīgajā arhīvā.
- Treimane, Agnese. *Saruna ar Lindu Zonni-Zumbergu*. 2016, 29.apr. Audioieraksts. Glabājas A. Treimanes personīgajā arhīvā.
- Treimane, Agnese. *Saruna ar Montu Kvjatkovsku*. 2016, 6.apr. Audioieraksts. Glabājas A. Treimanes personīgajā arhīvā.
- Treimane, Agnese. *Saruna ar Ventpils Piejūras brīvdabas muzeja pārstāvi*. 2016, 30.mar. Audioieraksts. Glabājas A. Treimanes personīgajā arhīvā.
- Treimane, Agnese. *Saruna ar Zoju Sīli*. 2016, 9.apr. Audioieraksts. Glabājas A. Treimanes personīgajā arhīvā.

SUMMARY

The master's thesis "Significance of Institutional Factors in the Process of Sustaining Traditions. Case of Kurzeme Liv" is written by Agnese Treimane. It focuses on the contemporary context of the existence and safeguarding of a tradition. In this paper institutional factors have been chosen as the element of mentioned context for further analysis. They were applied to and analyzed in context of the contemporary community of Kurzeme Liv in order to answer the research question: what is the significance and impact of analyzed seven institutional factors on the safeguarding of the traditions of Kurzeme Liv's community nowadays.

In the first chapter a wide analysis of the concept 'tradition' and its connection to the concept 'community' has been carried out. A conclusion has been made that nowadays wide range of interpretations of the concept 'tradition' exists. Nevertheless as the main can be named such characteristic elements of a tradition as repetition, transmission to the next generation, symbolic meaning, aspects of constructing identity, adjustment and innovation, as well as tradition-bearers, who consider this tradition important.

In the second chapter a historical description of Liv ethnos has been given as well as analysis of their contemporary traditional practices. By analyzing the community of Liv it was concluded that it is problematic to consider them as a community, since such characteristics of a community as a common territory, common type of everyday communication, a common understanding of the community, common goals for the future are lacking. By carrying out interviews with the members of the community, it was noticed that they have difficulties to identify the most significant contemporary traditions of Liv. Nevertheless, it was possible to identify several most notable traditions: Liv Festivity, Liv Flag Celebration, ritual of bird wakening, annual youth camp, traditional symbolism, folklore, traditional costumes, cuisine, elements of language, contemporary activities (such as publishing of the yearbook).

In the third chapter an institutional factor model is introduced. It is proposed in this paper that regarding Liv community and its traditions seven institutional factors can be applied: educational, governmental, organizational, economical, communicative, performative and heritage conservation. The impacts of all these factors cannot be equally attributed to all of the mentioned traditions, since each of them reach different target groups. The impact is changing in time, factors are interrelated and interdependent. Summary of these aspects and their significance have been given in the last chapter.

All in all the goal of this paper has been reached by analyzing proposed factors and thus gaining deeper understanding of the concept 'tradition'. In the perspective, this institutional factor model could be also applied to other traditions, in their analysis, by adapting and improving it. Thus it would be possible to develop a new approach for tradition analysis in contemporary times.

EMPĪRISKO DATU VĀKŠANAS PROCESA APRAKSTS

Lai iegūtu informāciju par lībiešu kopienu, tās specifiku, galvenajām norisēm, aktivitātēm, kā arī tradīcijām un to ietekmējošajiem institucionālajiem faktoriem, tika veiktas dziļās intervijas. Intervijas veikt bija nepieciešams divu iemeslu dēļ: lai uzzinātu lībiešu kopienai piederīgo locekļu viedokli par autorei interesējošiem jautājumiem (kopiena, tradīcijas, valoda, saliedētība, lībiešu svētki), kā arī lai labāk izprastu visu 7 faktoru funkcionēšanu un saturu. Intervēti tika gan kopienas locekļi, gan institūciju, kas saistītas ar kopienas tradīciju saglabāšanu, pārstāvji. Kopā veiktas 11 intervijas, kurās piedalījušies 14 cilvēki. Intervijas veiktas 2016.gadā, laika posmā no marta līdz maijam.

Intervijas veiktas ar:

Ieva Zdanovska	Lībiešu jauniešu nometnes vadītāja
Baiba Šuvcāne	Lībiešu kultūras darbiniece, pētniece, vairāku grāmatu autore
Zoja Stle	Lībiešu kultūras darbiniece, valodniece un valodas skolotāja, lībiešu sētas muzejā saimniece
Linda Zonne-Zumberga	„Nurmorkestor” dalībniece, lībiešu jauniešu nometnes skolotāja, <i>Līvõ Kēļ</i> iniciatore
Gundega Blumberga	Lībiešu kultūras centra pārstāve
Monta Kvjatkovska	„Nurmorkestor” dalībniece, Līvu dienu iniciatore, Līvu fonda dalībniece
Edgars Millers	Biedrības „Randalist” dalībnieks, atbildīgais par Līvu tautas namu
2 jaunietes	Vairākkārtējas lībiešu jauniešu nometnes dalībnieces
Krājuma glabātāja	Ventspils Piejūras brīvdabas muzejs
Kultūrpolitikas departamenta pārstāve	Kultūras ministrija
Folkloras eksperte Tautas lietišķās mākslas eksperte Instrumentālās tautas mūzikas eksperts	Latvijas Nacionālais kultūras centrs

VADLĪNIJAS INTERVIJĀM AR LĪBIEŠU KOPIENAS LOCEKĻIEM

IEVADS	<ul style="list-style-type: none"> •Kāda ir intervējamā saikne ar lībiešu kopienu? Kāda izcelsme? Kāda nodarbošanās?
AR INTERVĒJAMO SAISTĪTIE INSTITUCIONĀLIE FAKTORI	<ul style="list-style-type: none"> •Institucionālo faktoru, kurā intervējamais iesaistīts, apraksts, nozīmes izvērtējums, ietekmes izvērtējums •Kā intervējamais redz savu darbību, tās ieguldījumu lībiešu kopienā? •Kāds ir katra faktora mērķis, darbības principi? Kāda ir intervējamā motivācija iesaistīties šo faktoru īstenošanā?
LĪBIEŠU KOPIENA	<ul style="list-style-type: none"> •Kas un kāda ir lībiešu kopiena? Vai tā vispār ir? Kas ir tās pastāvēšanas priekšnosacījumi un mērķi? •Cik būtiska kopienas definēšanā ir tā Kurzeme? Vai un kā nošķir sevi no Vidzemes? •Cik būtiska lībiešu kopienā ir radniecība, lībiskā izcelsme? •Kāda ir iekšējā dinamika grupā (paaudžu nomaiņa, attiecības utt.)? •Kāda ir kopienas attīstības vīzija? •Kā intervējamais izjūt sevi kā kopienas daļu?
ORGANIZACIONĀLIE ASPEKTI	<ul style="list-style-type: none"> •Intervējamā viedoklis par lībiešu svētkiem kā vienu no nozīmīgākajām lībiešu mūsdienu tradīcijām
LĪBIEŠU VALODA	<ul style="list-style-type: none"> •Līvi un lībieši – kāda atšķirība? •Kādas ir intervējamā attiecības ar valodu: runas spējas, lasītprasmes, izpratne par valodu, vēlme to saglabāt, valodas funkcija ģimenē u.tml.? •Kāda ir valodas funkcionalitāte ikdienā? •Kāda ir kopienas attieksme pret valodu? •Kāds ir valodas rekonstrukcijas, saglabāšanas nolūks, mērķis?
TRADĪCIJAS	<ul style="list-style-type: none"> •Kādas ir mūsdienu lībiešu tradīcijas? Kas visiem būtu kopīgas un kas ir visspilgtākās, izteiktākās un arī autentiskākās? •Kāda ir šo tradīciju saikne ar vēsturiskiem notikumiem vai tradīcijām? •Kāda ir institucionālo faktoru ietekme uz šīm tradīcijām? Kas būtu jāpapildina, jāstiprina? •Intervējamā viedoklis par tradīcijas saglabāšanas aspektiem, mehānismiem
LĪBIEŠI, TO TĒLS SABIEDRĪBĀ	<ul style="list-style-type: none"> •Kas raksturo lībieti? •Kā sabiedrībā funkcionē lībieša tēls, kas ir ietekmējis tā izveidi?

SAIMONA BRONNERA JAUNĀS TRADĪCIJAS KONCEPTS

Darbā minēto autoru viedokļus apkopo un papildina amerikāņu folklorists un vēsturnieks S. Bronners (*Simone Bronner*) grāmatā „Explaining Traditions. Folk Behavior in Modern Culture”. Tas ir apjomīgs un detalizēts pētījums, par kura mērķi autors izvirzījis parādīt objektīvās studiju iespējas pretēji līdzšinējai nostājai, ka tradīcija nepakļaujas objektīvai izpētei⁵³⁵. No minētā autora pētījuma maģistra darba ietvaros tiks apskatīti galvenie viņa izvirzītie tradīcijas aspekti, vēsturiskās attīstības konteksts un 8 izvirzītie tradīcijas interpretācijas veidi.

Iesākumā S. Bronners par būtisku uzskata termina etimoloģijas skaidrošanu, pievēršot uzmanību jēdzieniem *traditio* un *tradere*, kā arī nošķirot ieradumu un rutīnu (*habit and routine*) no tradīcijas. Otrā sevī ietver simbolisko aspektu, kas ieradumā nav klātesošs. Tāpat ieradumus un paražas nemēdz ritualizēti nodot tālāk kā vērtību⁵³⁶. Autors arī īpaši norāda, ka bieži tas, ka cilvēki nereflektē un īpaši neizceļ tradīciju, liecina, cik nozīmīga tā ir, jo kļuvusi pašsaprotama un neizbēgami klātesoša⁵³⁷. Savukārt latīņu izcelsmes vārds *traditio* un *traditium* nošķirami ar to, ka, lai gan *tradere* kopumā nozīmē *nodot*, *traditio* iezīmē nodošanas procesu, bet *traditium* – to, kas tiek nodots. Tātad jau izsenis klātesoši bijuši abi elementi. Tā kā šeit tiek runāts arī par mantošanas likumiem, tad *traditium* parasti tiek saņemts no priekšgājēja vai senča, un tādēļ, ka šī nodotā lieta parasti ir vērtīga, tiek sagaidīts, ka tā tiks glabāta un nodota tālāk⁵³⁸. Konotatīvi saistāmi ir arī glabāšanas pienākuma un saņemtā godināšanas aspekti, tātad tradīcijai un pārmantošanai vienmēr klāt ir bijis cieņas aspekts.

S. Bronners tradīciju redz gan kā domāšanas veidu, gan kā šīs domāšanas pārraides mehānismu, ar kura palīdzību tiek uzturēta spēkā noteiktā laikā un vietā eksistējoša kultūra. Tā ietver abus – saturu un prakses⁵³⁹. Autors līdz ar to tradīcijai piešķir jaunu dimensiju – domāšanas veidu. Tradīcija nodrošina piederības sajūtu – tā ir stratēģiska rīcība identitātes un kopības sajūtas radīšanai. Tradīcija veido ietvaru, saskaņā ar kuru tiek vērtētas tagadnes darbības un uzskati. Tā reprezentē nepārtrauktību. Tā ietver autoritāti, kaut arī tai nepiemīt likuma spēks⁵⁴⁰.

Būtiski, ka S. Bronners nojauc ilgstošās debates par to, vai tradīcijas ir moderni vai anti-rationāli un seni izdomājumi. Viņš norāda, ka, tā kā tradīcija neizbēgami ir nepārtraukta laikā un to uztur sociālās saistības, tā var būt reizē gan jauna (aktuāla), gan sena⁵⁴¹. Pat ja notikuši kādi pārtraukumi laika līnijā, tradīcijas pamats ir secīgums (kas ir drīzāk cirkulārs, nevis lineārs⁵⁴²). Metafora tradīcijas procesa aprakstīšanai ir ķēdes posmi, kas vienlaikus ir katrs individuāli gan atdalāmi, gan savstarpēji savienoti. Pārrāvums ķēdē rada bailes, ka ierastā kārtība var izzust pavisam, ja posmi netiks

⁵³⁵ Bronner, Simon J. *Explaining Traditions. Folk Behavior in Modern Culture*. P. 4

⁵³⁶ Ibid, p. 36

⁵³⁷ Ibid, p. 5

⁵³⁸ Ibid, p. 27

⁵³⁹ Ibid, p. 7

⁵⁴⁰ Ibid, p.11-12

⁵⁴¹ Ibid, p. 13-14

⁵⁴² Autors norāda: tas nevar būt lineārs process, kurā ir tikai izejas punkts – iniciators. Tradīcijā nepieciešami tās devēji un ņēmēji, kas caur rituālu atkal saņem un nodod tālāk tradīciju.

konsekventi savienoti un turpināti⁵⁴³. Tādējādi tradīcijā svarīgs ir kā katrs atsevišķais tās pastāvēšanas mirklis, tā viss temporālais process kopumā.

S. Bronners, apkopojot līdz šīm pastāvējušos uzskatus par tradīciju, tās izpratni un pētniecību, izvirza 8 tradīcijas interpretācijas veidus:

1. *Traditio* (temporāls process) – vērtīga materiāla, kas pārdzīvojis vairākas paaudzes, un noderīgu zināšanu, kas saistāmas ar šo procesu, nodošana nākamajai paaudzei. Šis process eksistē tagadnē, bet ticis pārmantots no pagātnes⁵⁴⁴;

2. Telpisks/ performatīvs process – iedomāta materiāla (kas pamatots kolektīvā gudrībā, neinstitutionalizētās zināšanās) tālāknodešanas process, kas īstenojas kā radoša un stratēģiska mijiedarbe nelielās grupās⁵⁴⁵;

3. (Vītāli svarīgu) zināšanu kopums – zināšanas kā gudrības avots, kas saistās ar nepārtrauktu un neatminamu pastāvēšanu, kas dod tām autoratīvu spēku (jo tās pastāvējušas vēsturiski ilgstoši). Tās visbiežāk asociē ar zināšanu neinstitutionalizētu tālāknodešanu mutvārdu veidā, amatniecību un performatīvām darbībām⁵⁴⁶;

4. Galvenais princips šaurā grupā – etniskās, reliģiskās, ģimeniskās, organizatoriskās, profesionālās grupās pastāvoši saistošie elementi, kas veido grupas identitāti un raksturu iepretim individuālistiskajai, elitāriskajam, atsvešinātajai modernajai sabiedrībai⁵⁴⁷;

5. Tieksme uz atkārtošanu – cilvēkiem piemīt tieksme uz atkārtošanu, atkārtotām darbībām, runas, kas nereti īstenojas kā rituāli, un palīdz veidot identitāti, veidot kolektīvo atmiņu, stiprinātu pārliecību, radītu pretestību vai nodrošinātu stabilitāti. Tā ir kā fundamentāla cilvēka pastāvēšanas nepieciešamība, kurā stipri klātesošs ir emocionālais aspekts⁵⁴⁸;

6. Normatīvs spēks – normas, ideāli, standarti, kas nereti aprakstīti tekstos kā svētie raksti, kanons, panteons un kas veido autoritātes sajūtu un organizācijas vai institūcijas pamatu⁵⁴⁹;

7. Pārliecība/ ideju kopums – domāšanas veids, ko bieži raksturo kā konservatīvu (nepakļāvīgs pārmaiņām), kolektīvu (uzsverot grupas vienotību), dabīgu/dabas dotu (pretējs radītajam vai tehnoloģiskajam), reliģisku (sakņots pārliecībā vai ticībā) vai ētisku (stabilas, pārbaudītas vērtības)⁵⁵⁰;

8. Attīstības kavēklis – retorikā bieži lietots kā negatīva kategorija, kas pretstatīta progresam, racionalitātei, inovācijai, modernitātei u.tml.⁵⁵¹

⁵⁴³ Bronner, Simon J. *Explaining Traditions. Folk Behavior in Modern Culture*. P. 29

⁵⁴⁴ Ibid, p. 41

⁵⁴⁵ Ibid

⁵⁴⁶ Ibid, p. 43

⁵⁴⁷ Ibid

⁵⁴⁸ Ibid, p. 44

⁵⁴⁹ Ibid, p. 45

⁵⁵⁰ Ibid, p. 46

⁵⁵¹ Ibid, p. 47

KOPIENU VEIDI

Etniskas kopienas

Etniskas grupas, lai gan nereti ir tieši ģenētiskā un fiziskā atšķirībā balstīts, tomēr pamatā veidojas ideoloģiski un situatīvi, to nosaka konteksts, kad „tās pārstāvji”, tāpat kā citu etnisko grupu pārstāvji, atzīst savu grupu par kultūras ziņā atšķirīgu un kad identificētās kultūru atšķirības iegūst praktiskas sekas.”⁵⁵² Lai gan sākotnēji zinātnieki etniskas grupas saistīja ar iedzimtību un pārmantošanu, tomēr mūsdienu domātāji priekšplānā izvirza tieši kultūras nošķirumu. „Etniskums ir sociāli un kulturāli definēts; tas norāda nevis uz „objektīvām” kultūru atšķirībām, bet gan uz kultūru atšķirību sociālo komunicēšanu. Tādēļ faktori, kas veido būtiskas etniskas atšķirības, ir dažādi. Aktoru radītie kultūratšķirību kritēriji, proti, tas, kas ir etniskuma pamatā, var balstīties uz pieņēmumiem par izskatu, apģērbu, ekonomisko darbību, reliģiju, valodu vai šo faktoru kombinācijām. [...] dažādu grupu locekļi uzskata, ka viņiem ir kopīga izcelsme un ka viņi būtiski atšķiras no citām grupām. [...] Tādēļ etniskums ir kaut kas mazliet citādāks nekā rase [...] Etniskums uzplaukst, kad saskarsmē kultūru atšķirībām tiek piešķirts nozīmīgums. Tas attiecas uz sociāli nozīmīgām atšķirībām, nevis uz atšķirībām, kuras faktiski pastāv.”⁵⁵³ Piederība etniskai grupai ir pat vairāk balstīta kopējā labumā. „Racionālās izvēles teorija redz indivīdus kā maksimālā labuma meklētājus, kas cīnās ar ierobežotiem resursiem, tādēļ arī etniskā piederība ir nekas vairāk kā priekšrocība, ko izmantot individuāla labuma gūšanai. Kultūras līdzību atrašana palīdz aktoriem apvienoties un tādējādi pazeminās kolektīvās aktivitātes cenu. [...] Attiecīgi, ja izceļas kāds konflikts, indivīds pastiprinās savu piederību, tās nozīmi kādai etniskai grupai. [...] etniskā identitāte tiek skatīta kā viens no vispārīgās sociālās identitātes, kas katram piemīt, elementiem. Etniskā piederība ir tikai resurss, kuru izceļ tikai tad, kad nepieciešams gūt kādu labumu. Mūsdienās jo īpaši raksturīga ir etniskās piederības mainīšana atkarībā no situācijas, racionāli izsverot savu labumu. Etniskā piederība ir dinamisks, mainīgs, nevis statisks process. Attiecīgi to nevar analizēt fiksētos kultūras ietvaros.”⁵⁵⁴ Šajā ziņā lībiešus var uzskatīt par etnisku kopienu, jo tā pamatā balstīta vienotā kultūrā un tās pozicionēšanā kā pretēju vai atšķirīgu no vispār pastāvošās (latviskās). Izrietoši no racionālās izvēles teorijas, pozicionēt sevi kā lībieti ir priekšrocība, ja ir iespēja saņemt kādu atbalstu (piem., no valsts), bet tas var būt trūkums, darbojoties starptautiski, jo šo etnosu var neatpazīt.

⁵⁵² Ēriksens, Tomass Hillans. *Mazas vietas – lieli jautājumi. Ievads sociālantropoloģijā*. 424.lpp

⁵⁵³ Turpat, 424.lpp

⁵⁵⁴ Maleševič, Siniša. *The Sociology of Ethnicity*. London: SAGE Publications, 2004. P.95-100

Nacionālas kopienas

„Atšķirība starp nacionālismu un etniskumu ir vienkārša. Nacionālistisku ideoloģiju var definēt kā etnisku ideoloģiju, kas etniskās grupas vārdā pieprasa tiesības uz valsti.”⁵⁵⁵ Nacionāla kopiena būtībā ir nācija. Tā ir vēsturiski radusies (vai tai ir kopīga vēsturiskā apziņa), tai ir vienota ekonomiskā, politiskā struktūra, tās locekļiem ir vienota (dabiska vai valsts konstruēta) kopības un piederības sajūta. Nācija ir organizacionāla struktūra, kas būtībā nav nodalāma no valsts koncepta. Nācija ir pārsvarā „politoloģijā lietots apzīmējums iedomātai, ierobežotai un suverēnai politiskai kopībai, kas veido saikni starp citām kolektīvajām identitātēm, un kuru veidojošās tautas un imigrantu kopienu pēctečus vieno zināma kopīga politiskā vēsture, politiskās robežas, mentalitāte un pasaules redzējums, kultūrtelpa un savstarpējā solidaritāte.”⁵⁵⁶ Lai gan lībieši Latvijas likumdošanā atzīti kā Latvijas pamatnācija, šobrīd tie ir daļa no kopējās Latvijas nācijas un nebūtu skatāmi kā atsevišķa nacionāla grupa.

Lingvistiskas kopienas

Lingvistiskas kopienas pamatā ir „cilvēku kopums, kas savstarpējā saziņā izmanto vienu un to pašu valodu vai valodas paveidu, piemēram, izloksni.”⁵⁵⁷ Valoda mēdz būt viens no vadošajiem nošķiruma faktoriem arī etniskā vai nacionālā kopienā (nereti vienas valsts, nācijas ietvaros ir arī viena valoda, kas vieno), tā mēdz būt vairāk vai mazāk būtiska katrā kopienā. „Nereti (vēsturiski) tieši valoda tiek ņemta par pamatu etniskuma politikas veidošanai – valoda kalpo par robežu nošķirēju starp vienu un otru kopienu.”⁵⁵⁸ Šajā aspektā lībieši ir tipiska lingvistiska kopiena, jo, lai gan kopiena ikdienas saziņā lībiešu valodu intensīvi neizmanto un nav neviena cilvēka, kam lībiešu valoda būtu dzimtā, tās uzturēšanas, saglabāšanas, rekonstruēšanas aspekts kopienai ir svarīgs un ir viens no tās kopā saturošajiem elementiem.

⁵⁵⁵ Ēriksens, Tomass Hillans. *Mazas vietas – lieli jautājumi. Ievads sociālantropoloģijā*. 446.lpp

⁵⁵⁶ *Nācija*. Vēsture. 2015, 13.sept. Pieejams: <http://vesture.eu/index.php/N%C4%81cija> [skatīts 1.06.2016.]

⁵⁵⁷ *Lingvistiska kopiena*. Akadēmiskā terminu datubāze AkadTerm.

<http://termini.lza.lv/term.php?term=lingvistisk%C4%81%20kopiena&list=kopiena&lang=LV> [skatīts 26.04.2016.]

⁵⁵⁸ Mignolo, Walter D. *Globalization, Civilization Processes, and the Relocation of Languages and Cultures. The Cultures of Globalization*. Durham and London: Duke University Press, 1998. P. 38

LĪBIEŠU KOPIENAS LOCEKĻU VIEDOKLIS PAR MŪSDIENU LĪBIEŠU TRADĪCIJĀM.

CITĀTI NO VEIKTAJĀM INTERVIJĀM

• „Viss, kas mūsdienās notiek ar lībiešiem, ir paņemts no 30.gadiem, tradīcija tiek nodota tālāk. **Avīzes atjaunošana, gadagrāmata, kalendārs** – tas viss no šiem 30.gadiem. Pašlaik notiek pārmantošana.”

• „Mums nav vairāk lībiskā dzīvesveida, tas mums ir zudis, bet mums ir **mūsdienu lībiešu literatūra**, jo cilvēki vēl raksta lībiešu valodā; māksla, jo ir lībiešu izcelsmes mākslinieki.”

• „Vēl par tradīcijām – tie **mūsdienīgākie noteikti ir lībiešu svētki, arī lībiešu karoga dienas svinēšana** [...] Es arī pieradu pie tiem *tradicionalistiem*, konservatīvajiem. Varbūt tad, kad nomainīsies paaudzes, kaut kas tiks strikti mainīts. Kamēr ir tās paaudzes, kas to pacēla, man personīgi prasās, lai ir tāda tradīcija, kāda tā ir. Ir sadaļas, kur vienmēr vajag atrast interesantu saturu, un pirms Ievas tas tik pārvērsts jau par tādu *tingel tangelu*, kam ar lībisko bija maza saistība. Šajos pasākumos, kas ir tautas namā vai brīvā dabā, galvenais ir nepazaudēt to atgādinājumu par lībisko. Galvenais, lai nepārvēršas par pasākumu, kas var notikt jebkurā vietā Latvijā. [...] Jā, tai saiknei būtu arī jābūt, jo tradicionāli tā ir bijusi. Tā arī ir tradīcija. Seno laikos tos nesauca par lībiešu svētkiem. Sauca par dziedāšanas svētkiem. [...] Kā tu neaicināsi visus tos ansambļus? Kur tad vēl, ja ne lībiešu svētkos? Būtībā, **priekšnesumu daļa nav tā pati interesantākā. Tas ir tradīcijas turpinājums.**”

• „Ja jautātu mūsu mīļajām līvu sieviņām, kas ir viņu tradīcija, tad viņas atbildētu, ka tā ir **regulāra katras nedēļas kopā nākšana**. Viņas atceras bērnības stāstus, kā vienā solā sēdējušas – tā noteikti ir viņu tradīcija.”

• „Ir pasena tradīcija, kas nav aizmirsusies – tā ir **pavasara gaidīšana jeb putniņu modināšana**. Cik nu katrs ansamblis ir spēcīgs, tik to arī popularizē. Tā būtu tāda tradīcija, ko, ja jautātu, visi zinātu, kas tas ir. Kad līvi bija lielā līmenī, tad aktuālas bija **kāzu spēles**.”

• „Bija jāuztaisa atkal Lībiešu svētki. Nu kā bez **svētkiem**... Nolemts bija, ka **būs tradīcija**.”

• „Nometne notiek no 1991.gada, tā **ir ar senām tradīcijām**. [...] **Tradīcijas ir vienas un tās pašas nometnē, kādi 99%**. [...] **Karoga svētki – 18.novembris Mazirbē. Lībiešu svētki arī – 1.augusta sestdiena. Nometne.** [...] šīs noteikti ir trīs galvenās tradīcijas. Vienu brīdi mēģināja veco gadu kopā pavadīt Mazirbē. Un visi mazie pasākumi – somugru dienas, grāmatu atvēršana un viss tas. [...] Jā, ir jau nemainīgās lietas (svētkos). **Gājiens uz jūru – standarta tradīcija**. Ir lietas, kas ir jāievēro, un ir tas, ko var ielikt no jauna.”

• „Uzskatu, ka mēs, kas dzīvojam mūsdienās, esam mūsdienīgi, bet tās tradīcijas, ko piekopjam, ir mantotas tradīcijas. Piemēram, **Jāņi** tiek svinēti ne tikai ar latviešu tradīcijām, bet arī ar līvu un somugru raksturīgām lietām – dziedātas līvu dziesmas vai izieti rituāli. Tās **mūsdienīgās tradīcijas ir tās pārmantotās**. Vispār grūti atbildēt, kas ir mūsdienu tradīcija. Apmēram 70% no tā, kas tiek darīts mūsdienās, ir vēsturiski bijis kultūras kontekstā. Piemēram, ja mūsdienās satiekas līvu pēcteči, tad **pēc iespējas vairāk cenšas runāt līvu valodā**. Manā ģimenē tradīcija ir, sanākot svētkos kopā, atkal un atkal iztaujāt vecmammu par dažādām bērnības un jaunības atmiņām, kādas atmiņas ar līvu krastu, valodu, dziesmām. Pēc tam **dziedam līvu dziesmas**. Domāju, ka vairākām ģimenēm tradīcija ir **Līvu svētki** Mazirbē, augustā. Esmu dzirdējusi, ka cilvēki uzskata, ka tas vienmēr ir bijis vienīgais sasaistes projekts ar līvu krastu. Līvu svētki vēsturiski vienmēr ir bijuši tie, kuriem laiku atvēli un mēģini ieplānot to sestdienu, lai tur būtu. Tā noteikti ir mūsdienu līvu tradīcija.”

• „Noteikti jāmin **tautastērpi**. Ir divi slāņi – senais slānis – tajā tērptas „Lōja”. Tradicionālajā slānī tērptas pārējie ansambļi. Tas ir cēlies apmēram 19.gs. Arī lakati, kas tiek sieti pāri – tie ir ļoti netradicionāli, bet domāju, ka tur pie vainas, labā nozīmē, bija jūrniecība.”

• „Viena no tradīcijām, kas gan saglabājusies, ir **rokdarbi** – cimdu raksti un spilgto krāsu izmantojums.”

• „Klasiskā atbilde būtu **lībiešu svētki**. Tas gan ir jauns pasākums, bet tomēr tā tiešām ir tradīcija. Šajā kontekstā vēlos pieminēt arī **vainaga laišanu jūrā**, jo tas ir tomēr tas ziedojums jūras mātei. Pagājušajā gadā bija liels vējš, nevarēja iebraukt ar laivu, bet bija viens kaitbordists. Un viņš ienesa to vainagu jūrā. Tas gan bija forši! Mūsdienīgā savienojums ar tradīciju. Tradīcija arī ir tā saglabātā **dziesmu dziedāšana**, ļoti daudz lībiešu melodijas. Kaut vai tas pats „**Pūt, vējiņi**” – tā ir lībiešu dziesma. [...] Ja runājam par ikdienu, tad tie, kas ir tie lībieši, vairāk vai mazāk **ikdienā to grib paradīt**. Man, piemēram, vairākās vietās atrodas lībiešu karodziņi – pie penāļa, somas. Tas vairāk izpaužas tā, ka nēsā rotas raksturīgo simboliku, piemēram, to pašu **jūras putniņu**, kas ir ļoti raksturīgs. Somugriskie zirgveida piekariņi.”

• „Bija jāuztaisa atkal svētki. Un tad dzima scenārijs [...] izdomāja, ka vajag kaut ko tādu, kas visus apvieno, ka tagad dosies kaut kur un tā. Un tad es domāju, ka nesīs **vainagu uz jūru**. Vienkārši izdomāju... Un tagad to jau TĀ pasniedz pēc tiem daudziem gadiem, ka tas ir kaut kas tāds, tradīcija. Un pārējo pievilka klāt – brīžam tur ir Jūras māte, brīžam tur ir zvejnieki, kas gājuši bojā, un viss tas skaisti izskatās. [...] Nu tiešām, šī te ideja radās pilnīgi ne no kā.”

• „Ja prasītu vēl kādam, tad noteikti uzreiz tiktu minēta zilā govs un sklandrausis. [...] man likās, ka visi pieminēs butes, jo visi vienmēr piemin **sklandraušus un butes**. Protams, tradīcijas ir svarīgas, bet tām nav jābūt visu laiku kā prioritātei. Bet **tradīcijas var radīt ar pavisam jaunās**, es neesmu pret to. Piemēram, tās pašas butes un sklandrauši – butes noķer, sklandraušus izgudroja, un, ja notiktu kādas klimata izmaiņas, tad gatavotu kaut ko citu, kas atkal kļūtu par tradīciju. Mūsdienās ir tā lieta, ka mēs vairs nedzīvojam tajā tradicionālajā kultūrā, būtu vajadzīgs kāds cilvēks no malas, kurš varētu mūsu tradīcijas nolasīt labāk. Daudziem cilvēkiem **liekas, ka tradīciju nav vispār, kas vienkārši nav taisnība**.”

• „Nometnē ir tradīcija strīdēties. Tas ir tāds **komunikācijas veids**, kuru varbūt arī nedaudz pārprot [...] Es esmu piedzīvojusi tādas kopsapulces, kur šķiet, ka tūlīt kautiņš izcelsies.”

• „Nekādas. Nu kādas? Nu ikdienā nekādas. Lībiešiem ir, man jau patīk šis te jēdziens ļoti – **novadnieciskums**. Domāju, ka tas novadnieciskums vēl ir dzīvs. Domāju, ka ventīņš vēl saprot kaut ko no savas puses, vai dundžiš’, vai kolčiš’, nu tas bieži vien ir kaut kas tāds neparasts. Piemēram, vēl nesen, braucot autobusā uz to novadu, kaut kur pie Rojas, tur vēl forši strādāja zivju cehs – visas sievas sakāpj iekšā, un tā smarža, uzreiz ir tā valoda – ir kaut kāda robeža, kad tu jau jūti, tu esi mājās, kad runā citādāk. Nu jā, no tā visa abstrahējoties, par to visu dzīvo tradīciju. Varētu nosaukt to **Lieldienu tradīciju**. Tur ir tā dziesma čičōr, no mūzikas zinātnieku viedokļa laikam autentiska. [...] Kaut kādas ēšanas tradīcijas. **Sklandrauši**. Teiksim, tā **leste vai bute** – ja tu vasarā tur tiec un nedabūt to īsto lesti, tu slimš paliec.”

NOZĪMĪGĀKIE UZ LĪBIEŠU KOPIENU ATTIECINĀMIE TIESISKIE AKTI

1) Latvijas Republikas Satversme⁵⁵⁹ – tās preambulā norādīts, ka Latvijas identitāti Eiropas kultūrtelpā kopš senlaikiem veido latviešu un lībiešu tradīcijas, latviskā dzīvesziņa, latviešu valoda, vispārcilvēciskās un kristīgās vērtības;

2) Par Latvijas nacionālo un etnisko grupu brīvu attīstību un tiesībām uz kultūras autonomiju⁵⁶⁰ – tas ir viens atjaunotās neatkarības tiesību aktiem, kurā minēti lībieši un atzīta to vieta Latvijas valstī. Lībieši definēti kā sena pamattautība, savukārt 4.pantā norādīts, ka Latvijas Republikas valsts varas un pārvaldes institūcijas ir atbildīgas par lībiešu nacionālās identitātes un kultūrvēsturiskās vides saglabāšanu, par viņu apdzīvotās teritorijas sociāli ekonomiskās infrastruktūras atjaunošanu un attīstību;

3) Valsts valodas likums⁵⁶¹ – uz lībiešiem attiecināms 4. un 5. pants par to, ka valsts nodrošina lībiešu valodas aizsardzību un saglabāšanu, kā arī to, ka lībiešu valoda nav uzsakāma par svešvalodu. Īpaši noteikts arī tas, ka Lībiešu krasta teritorijā vietu, iestāžu, kā arī šajā teritorijā notiekošo pasākumu nosaukumi tiek veidoti un lietoti arī lībiešu valodā. Tas ir būtisks veicinošs faktors valodas saglabāšanā un kultūrvides uzturēšanā;

4) Vārda, uzvārda un tautības ieraksta maiņas likums⁵⁶² – lai veicinātu Latvijas iedzīvotāju pašidentifikāciju un piederības lībiešu etnosam atzīšanu, likums nosaka, ka, ja cilvēks vēlas mainīt tautību uz „lībietis”, tas tiek atbrīvots no valsts nodevas. Lai to izdarītu, jāuzrāda dokumenti, kas pierāda etnisko izcelsmi;

5) Ministru padomes lēmums „Par Valsts īpaši aizsargājamās kultūrvēsturiskās teritorijas „Līvōd Rānda” izveidošanu”⁵⁶³ – šis dokuments vairs nav spēkā, taču tika pieņemts 1991.gadā. Dokumentā tiek pieņemts lēmums izveidot aizsargājamu teritoriju Baltijas jūras un Rīgas jūras līča piekrastes aizsargjoslā, lai nodrošinātu nepieciešamos apstākļus lībiešu tautības saglabāšanai, pastāvēšanai un attīstībai, kā arī aizsargātu pēdējo lībiešu apdzīvoto novadu. Lēmums iekļauj apdzīvotas vietas statusa atjaunošanu, dabas aizsardzību, finanšu piešķiršanas mehānismu, saimnieciskās darbības veicināšanu, ģenerāldirekcijas veidošanu u.c.;

⁵⁵⁹ Latvijas Satversmes sapulce. *Latvijas Republikas Satversme*. Stājusies spēkā 1922.gada 7.novembrī. (Pēdējās izmaiņas 22.07.2014.). Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=57980> [skatīts 22.05.2016.]

⁵⁶⁰ Augstākā Padome. *Par Latvijas nacionālo un etnisko grupu brīvu attīstību un tiesībām uz kultūras autonomiju*. Stājies spēkā 1991.gada 19.martā. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=65772> [21.02.2016.]

⁵⁶¹ Latvijas Republikas Saeima. *Valsts valodas likums*. Stājies spēkā 2000.gada 1.septembrī. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=14740> [skatīts 21.02.2016.]

⁵⁶² Latvijas Republikas Saeima. *Vārda, uzvārda un tautības ieraksta maiņas likums*. Stājies spēkā 2009.gada 13.maijā. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=191209> [skatīts 21.02.2016.]

⁵⁶³ Latvijas Republikas Ministru padome. *Par valsts aizsargājamās lībiešu kultūrvēsturiskās teritorijas «Līvōd rānda» izveidošanu*. Zaudējis spēku. Pieejams: <http://m.likumi.lv/doc.php?id=65815> [skatīts 11.04.2016.]

6) Par nekustamā īpašuma tiesību atjaunošanu Līvu (lībiešu) savienībai — „Līvōd Īt”⁵⁶⁴ – 2000.gadā Līvu savienībai tiek atdotas Līvu tautas nama īpašuma tiesības. Tas veicina dažādas lībiešu kopienas aktivitātes Mazirbē (lai gan arī pirms tam tautas namā notikuši Lībiešu svētki un citas aktivitātes), kā arī tam ir simboliska nozīme: nama atgriešana lībiešu „tautai” (kas to cēlusi);

7) Nemateriālā kultūras mantojuma likums⁵⁶⁵ – likumprojekts paredz arī nacionālo nemateriālā kultūras mantojuma vērtību saraksta veidošanu. Kultūras ministrijas pārstāve norādīja, ka likums šobrīd atrodas otrajā lasījumā un tā stāšanās spēkā plānota 2016.gada ietvaros. Likums ietver iespēju iekļūt UNESCO reprezentatīvajā sarakstā vai apdraudēto vērtību sarakstā, kurā jau atrodas suitu kultūrtelpa: „Viņi paši arī rosināja to, ka viņi grib. Ar valsts atbalstu to pieteikumu sagatavojām. Lībiešiem arī būtu tāda iespēja. Likums ir orientēts uz mūsu pašu nacionālo sarakstu, kurā tiks iekļautas nozīmīgās mantojuma daļas, tai skaitā arī kopienas. Pēc konvencijas ir tā, ka vispirms jābūt nacionālajā sarakstā, un tikai tad var pretendēt uz kopējo. Tālākais mehānisms – būs ekspertu padome, kas izskatīs reizi gadā iesniegtos pieteikumus un pieņems lēmumu par iekļaušanu. Izrietoši jādomā par finansējumu – ko un kā varēsim sniegt un atbalstīt tiem, kas tiks sarakstā iekļauti. Tas ir veids, kā lībiešu kopiena var sevi tur redzēt. Šajā sarakstā iekļaujot, tad arī ir zināma valsts aizsardzība un arī atbalsta mehānismi, kas vēl jādomā.”⁵⁶⁶

⁵⁶⁴ Latvijas Republikas Saeima. *Par nekustamā īpašuma tiesību atjaunošanu Līvu (lībiešu) savienībai — „Līvōd Īt”*. Stājies spēkā 2000.gada 1.janvārī. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=14792> [skatīts 31.05.2016.]

⁵⁶⁵ Kultūras ministrija. *Nemateriālā kultūras mantojuma likums*. Likumprojekts. 2015, 25.jūn. Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40327598> [skatīts 19.12.2015.]

⁵⁶⁶ Treimane, Agnese. *Saruna ar Kultūras ministrijas pārstāvi*.

LĪBIEŠU KOPIENAS ATBALSTA JAUTĀJUMA ATSPUGUĻOJUMS DUNDAGAS
NOVADA STRATĒGISKAJOS MĒRĶOS UN RĪCĪBAS VIRZIENOS

STRATĒGISKIE MĒRĶI		ILGTERMIŅA MĒRĶI (vieni no)
<p>atpazīstamība</p> <p>Izkopt pozitīvu Dundagas novada atpazīstamību plašā mērogā, līdzsvarojošot labi sasniedzamu un pārdomātu tūrisma iespēju un aktivitāšu attīstību ar latviskā un lībiskā kultūrmantojuma mieru piekrastē, Slīteres nacionālā parka dabas teritorijās, Kolkasraga unikalitātē un Dundagas dabas un kultūras vērtībās.</p>		<p>Miers un harmonija – kā īpašais Dundagas novada tēls latviskā un lībiskā vidē.</p>
	RĪCĪBAS VIRZIENI	RĪCĪBAS
	Kultūras mantojuma saglabāšana.	<p>K-2 Identificēt tieši lībiešu kultūrai un piekrastei raksturīgās izpausmes un apzināt šo kultūras izpausmju praktizētājus.</p> <p>K-7 Nodrošināt ar kultūras mantojumu saistīto tūrisma informāciju latviešu un lībiešu valodā un tāmnieku dialektā – kā papildus kultūrizglītības piedāvājumu un ieguldījumu valodu īpatnību saglabāšanai. Tekstuālo informāciju norādēs papildināt ar skaidri saprotamām piktogrammām.</p> <p>K-8 Atbalstīt lībiešu valodas apgūšanas iespēju gan skolās, gan mūzizglītībā.</p>
	Kultūras nozīmes objektu atjaunošana un radīšana.	<p>K-17 Atbalstīt Līvu tautas nama pastāvēšanu un pasākumus Mazirbē.</p> <p>K-18 Atbalstīt lībiešu etnogrāfiskā muzeja izveidi Kolkas pagastā, rosinot iekļaut lībiešu dzīves vides izziņā arī praktisku nodarbjū kompleksu.</p>
	Izglītības programmu specializācijas īstenošana.	<p>K-8 Atbalstīt lībiešu valodas apgūšanas iespēju gan skolās, gan mūzizglītībā.</p>
	Aktīva dzīvesveida realizēšanai nepieciešamās infrastruktūras attīstība.	<p>T-27 Marķēt izstrādātos Dundagas novada velomaršrutus dabā maršrutos „Slīteres aplis” (Nr.557) un „Pa lībiešu ciemiem”(Nr.558).</p>

<p>NOVADA TĒLS Stiprināt latvisko un lībisko identitāti. (Vidējā termiņa prioritāte)</p>	<p>Lībiešu kultūras klātbūtnes akcentēšana novada vizuālajā tēlā un ikdienā.</p>	<p>NT-1 Integrēt ieteikumus un vadlīnijas par piekrastes apbūvi novada apbūves noteikumos.</p> <p>NT-2 Piekrastes teritorijās radīt vienota stila māju un ciemu norādes latviešu un lībiešu valodās. (Piekrastes ciemu teritorijās izvietotas 10 vienota stila māju un ciemunorādes latviešu un lībiešu valodās).</p> <p>NT-3 Organizēt projektu nedēļas Dundagas novada skolās par lībiešu kultūru un senajām dzimtām.</p> <p>NT-4 Atbalstīt uzņēmējdarbības aktivitātes, kas saistītas ar lībiešu kultūru (piemēram, sabiedriskās ēdināšanas uzņēmumiem, tūrisma uzņēmumiem). (Katru gadu tiek piešķirtas 3 īpašas balvas uzņēmējiem, kuri savas aktivitātes saista ar lībiešu kultūru.)</p> <p>NT-5 Izveidot „Ētikas kodeksu Līvu republikai” – visiem novadniekiem zināmus 10 baušļus ar humora pieskaņu, nolūkā celt iedzīvotāju pašapziņu un lepnumu par savu unikalitāti.</p>
<p>PĀRVALDĪBA Veicināt iedzīvotāju sabiedrisko aktivitāti, tādējādi uzlabojot savstarpējās sadarbības iespējas.</p>	<p>Iedzīvotāju sabiedriskās aktivitātes sekmēšana.</p>	<p>NT-8 Izstrādāt koncepciju par pasaulē unikāla objekta radīšanu un ar to saistītu unikālu pasākumu iedzīvināšanu Kolkasraga apkārtnē, piemēram, vēja mūzikas koncertzāli, dabas un kultūras mijiedarbības centru. Izpētīt īpašuma „Kapteiņi” iespējas vides izziņas un dabas izglītības centra izvietošanai. Iekļaut pasākumu kompleksā unikālu Kolkas regati.</p> <p>P-13 Sadarbībā ar Kurzemes NVO atbalsta centru veicināt jaunu sabiedrisko organizāciju veidošanos novadā un stiprināt esošās sabiedriskās organizācijas. Iedibināt tradīciju slēgt sadarbības memorandus starp pašvaldību un sabiedriskajā organizācijām (lībiešu interešu organizācijām, uzņēmēju interešu organizācijām. u.c.).</p>

NOMETNES DALĪBNIKĀ KĀ TRADĪCIJAS TĀLĀKNESĒJI APKĀRTĒJĀ SABIEDRĪBĀ.
CITĀTI NO INTERVIJAS

• „Jā, man šķiet, ka es varētu iemācīties valodu un kļūt par skolotāju. Mani lībiešu valodas nodarbībās uzslavēja dažreiz, un pat man uzdāvināja Ābeci, lai es mācītos.”

• „Zinu, ka mana māsa pastāstīja savai klasesbiedrenei, un viņa atbrauca. Nu tas bija viens gadījums.”

• „Man atkal neviens draugs īsti nav atbraucis, jo es pasaku pēdējā brīdī, kad vairs nevar pieteikties, vai arī nav vietas. Bet viņi ļoti grib tikt. Jo pēc manām atsauksmēm, viņiem ļoti ieinteresēja.”

• „Man, piemēram, vairākās vietās atrodas lībiešu karodziņi – pie penāļa, somas. Ja kāds pamana – pajautā, ja nē, tad ne. Tas ir neuzkrītoši. Tas vairāk izpaužas tā, ka nēsā rotas ar to raksturīgo simboliku, piemēram, to pašu jūras putniņu, kas ir ļoti raksturīgs. Nēsāju tikai lībiešu karodziņu, tāpēc ka tas tiešām raisa vairāk jautājums. Nav tā, ka neesmu patriote, novembrī es staigāju ar lentīti. Bet lībiešu karodziņš... ikdienā ar to lībisko saskarsme ir tik maz, ka vismaz caur to karodziņu, tādā veidā es to saglabāju.”

• „Ir tā, ka visa klase zina, ka man patīk braukt uz to lībiešu nometni, un es arī citreiz viņiem kaut ko pamācu lībiešu valodā. Un, kad mums mūzikā bija viens pantiņš no lībiešu dziesmas, visi uzreiz sāka kliegt pēc manis! Un, kad dziedājām, es jau biju aizrāvusies un dziedāju tālāk nākamos pantus, lai gan bija tikai viens.”

• „Arī mana māsa visu laiku klasē stāsta par tiem lībiešiem, nometni, klasesbiedrēni pierunāja atbraukt. Viņai forša klases audzinātāja, ar kuru bija sarunājusi, ka klasē priekšā dziedās lībiešu dziesmiņas. Tas visiem interesēja.”

INTERVIJA AR LĪBIEŠU KULTŪRAS CENTRA DARBINIECI GUNDEGU BLUMBERGU

Laiks: 14.aprīlis, 2016

Vieta: Rīga

Respondents: Es pati biju izbrīnīta par to, cik četri cilvēki var izdarīt nenormāli daudz.

Intervētājs: Jā, es arī par to esmu pārsteigta. Arvien iegūstot informāciju, tiešām daži cilvēki var principā izdarīt visu!

Respondents: Ja zina no kura gala ķerties klāt... Kultūras centram tā izcilā lieta bija tā, ka mēs visi četri esam ģeniāli. Vienkārši salasījās tas domubiedru pulciņš tā, ka katrs ir savas nozares profesionālis, jo ar pliku entuziasmu neko nevar izdarīt, ja nav zināšanu. Un visas tās runas par naudu – tā nav taisnība. Nevienš no šiem darbiem, kas tur ir, nav bijis veikts, izmantojot naudas līdzekļus. Kad mēs sākām veidot lielo grāmatu, nebija nekādas cerības, ka varētu dabūt finansējumu. Arī tad, kad sākām taisīt portālu, naudas nebija.

Intervētājs: Man arī liekas, ka viss sākas no cilvēkiem un zināšanām.

Respondents: Un pēc tam arī uzrodas domubiedri, kaut kur parādās arī nauda, bet, ja tu neko nedari, tad, protams, nekā nebūs.

Intervētājs: Droši vien, ja finansējums būtu vieglāk pieejams, tad varbūt rastos vēl kaut kas vairāk, bet tas noteikti nav primārais noteikums.

Respondents: Es domāju, ka būtu vairāk muļķīgu projektu. Cilvēki vienmēr domā kā nopelnīt, svarīgākā nav ideja. Lai gan lielu ideju arī nav.

Intervētājs: Centīšos Jūs ļoti ilgi neaizkavēt, kā arī ceru neuzdot muļķīgus/nenozīmīgus jautājumus. Ja reiz mēs sākām runāt par kultūras centru, tad varbūt Jūs varat pāris vārdos pastāstīt kā jūs visi četri izdomājāt sanākt un ...

Respondents: Viss sākās ar to, ka mēs bijām noguruši no Līvu savienības. Vārdu sakot, pēc Ievas Neilandes ievēlēja Matisonu. Man bija sajūta, ka viņu vispār līvi neinteresēja. Tad, kad Līvu savienības sapulcē Valts runāja lībiski, visi bija neapmierināti un dusmojās par to, kāpēc viņš runā valodā, kuru vispār nesaprot. Es vairs neatceros, kā tas bija hronoloģiski, bet mēs to organizāciju dibinājām ar desmit biedriem, pēc tam iestājās vēl. Lielākais biedru skaits bija aptuveni 19 cilvēku. Kad sākās pirmās lībiešu izstādes un citi pasākumi, mēs sapratām, ka visus biedrus kopā tāpat nevar sasaukt un ka visiem 19 cilvēkiem ir ļoti dažādās intereses. Tad tieši bija sabiedrisko organizāciju pārreģistrācija un mēs nospriedām, ka ir jāpārreģistrējas. Visiem lūdzām to izdarīt, bet beigās tikai mēs četri arī to paveicām. Kaut kā iznāca arī tā, ka mums visiem ļoti labi saskanēja domāšana. Tad mūs no Līvu savienības 'izmeta'. Izlēmām darboties Mazirbes grupā. Mani, Renāti un Valtu Līvu savienība atzina par kaitniekiem. Bet tāda ir tā savienība, tā nav kļuvusi diez ko labāka. Varbūt tagad Ievas vadībā ir savādāk, ir savādāka ievirze, jo viņa ir saprātīgs cilvēks. Būtībā visus šos gadus Līvu savienībā ir nolikvidējusi visu, ko vien varēja.

Intervētājs: Tas sanāk īstenībā ļoti muļķīgi, jo tai organizācijai, kurai teorētiski vajadzētu visus turēt kopā un virzīt uz priekšu, nekas īsti nesanāk.

Respondents: Nē, es domāju, ka viņiem bija cita izpratne. Mums četriem svarīgākie bija pamati, zināšanas, valoda, bija svarīgi saprast, kas ir vēsture. Svarīgas bija tādas fundamentālas lietas. Līvu savienība vienmēr ir domājusi par atbalstu vecākiem cilvēkiem, par zirgiem, kuri palīdzēt zemes darbos. Savienība sevi lika uztvert kā tādu pensionāru vai pašpalīdzības biedrību. Pamatā savienībā bija veci cilvēki, kuriem domāšana ir savādāka, kas varbūt nebija slikta, bet savādāka.

Intervētājs: Tad tomēr ir jūtams tāds lūzums starp paaudzēm?

Respondents: Nē, ne starp paaudzēm, bet starp izglītības līmeni un domāšanu. Paulīnes tantei, kurai tagad būtu jau 90 gadi, bija cita domāšana, viņa saprata, kas ir tie pamatuzdevumi. Protams, var aust sedziņas lībiskā garā un uzskatīt to par lībiešu lietu, bet man šķiet, ka tā ir tava personīgā darīšana. Tautība ir dziļi intīmi personīga lieta, tāpat kā ticība. Ja tu jūties sevī kā lībietis, tad šis lībietis ir jākopj, tomēr tas nav jānes kā karogs. Tā ir katra dvēseles lieta. Latvijas kontekstā un apstākļos svarīgi ir skaidrot sabiedrībai, ka var sameklēt lībisko arī latviskajā, lai tas nepazūd, jo ir tik daudz latviešu, kam ir lībiskās saknes. To var pārvērst par eksporta preci, par jebko, bet tas viss ir jāsaskata un jāsystematizē. Valsts var kļūt interesanta, ja tai ir kaut kas īpatnējs, Latvijai ir tā lielā laime, ka tai ir kaut kas lībisks. Piemēram, igauņu prezidents vienmēr uzsver, ka mūs ar Igauniju vieno lībieši. Tas ir tas, ar ko būtu jānodarbojas sabiedriskajām organizācijām, manuprāt, nevis konstatēt, kurš ir pirmais vai pēdējais lībietis, cik to ir palicis. Tam nav nekādas nozīmes. Tam varbūt it nozīme pašām ģimenēm, bet ne sabiedrībai kopumā. Lībiešu svētkos bija atbraukuši cilvēki, kuri jautāja kāpēc lībieši nevar likties mierā, lai paskatās, kā latgaļi dzīvo. Latvijas sabiedrība vienkārši nezina, kas ir lībieši. It īpaši pēc mūsu Starptautiskā Lībiešu gada 2011. gadā, kur arī Līvu savienība norobežojās un atteicās piedalīties. Mēs kopā ar Tartu Universitāti un Starptautisko Lībiešu draugu biedrību šo Lībiešu gadu arī izsludinājām. Līvu savienība pēc tam izsludināja savu gadu atsevišķi. Tas bija tikai pirms pieciem gadiem.

Intervētājs: Es arī kaut kur dzirdēju tādu frāzi, ka visi lībieši ir vienoti savos mērķos, lai gan jau tad es mazliet par to šaubījos, vai tiešām tā ir. Acīmredzot nav tā, ka visiem ir vienāda izpratne un zināšanas par savu tautu.

Respondents: Es atceros, ka mēs rīkojām pirmās Lībiešu kultūras dienas Rīgā 1998. gadā, bija triju dienu programma, iedomājies? Mēs četri cilvēki! Toreiz uz pasākumu, uz kuru zāle bija pilna, neatnāca neviens no Līvu savienības. Tās nebija vienkārši Lībiešu kultūras dienas, kur vāvuļo. Toreiz viss bija noorganizēts, bija mākslas izstāde, ar visu varēja tikai un vienīgi lepoties. Piemēram, kāpēc notika tā sauktais 'lībiešu karš'? Līvu savienība bija izlēmusi likvidēt lībiešu krastu, kurš tika izcīnīts ar lielām pūlēm. Tā bija lielākā kļūda, ko Līvu savienība ar savām rociņām bija izdarījusi. Viņi aizgāja sūdzēties uz ministriju, un vēlāk presē parādījās ziņa, ka likvidēs lībiešu krastu. Tad mēs uztaisījām vēstuli, savācām 500 parakstu arī no Igaunijas, Somijas. Vārdu sakot, uztaisījām 'lībiešu karu', kura rezultātā pieņēma lēmumu izveidot ilgtermiņa valsts mērķprogrammu 'Lībieši Latvijā'. Kas notika ar ilgtermiņa mērķprogrammu? Tā ir nolikvidēta, pateicoties pašiem lībiešiem. Vispirms to nolikvidēja, tad izveidoja Lībiešu nodaļu, tad arī to nolikvidēja, pateicoties Kalnājai. Nolikvidēja arī sekretariātu, pievienoja to Tieslietu ministrijai, tur arī atklājās viss par Līvu savienības naudu, tad pievienoja to Kultūras ministrijai.

Tagad V. Ernštreits uzrakstīja ziņojumu par lībiešu valodas stāvokli, un mēs secinājām, ka principā nav vairs nevienas institūcijas, caur kuru varētu no valsts dabūt naudu, kur lībieši būtu prioritāte. VKKF lībieši ir ‘kopējā katlā’. Nevar arī tos projektus izvērtēt, jo nevienam nav zināšanu par lībiešiem. Lībieši nav tas pats, kas suiti. Lībieši ir visur un nav nekur. Nav nevienas vietas, kuru viņi būtu vairāk par desmit. Līvu savienībā nav tā organizācija, kas var pārstāvēt lībiešus, jo, pirmkārt, viņu ir maz, nodaļas nestrādā; var jau pūst mīglu acīs, tu taču redzi kā viss tur notiek. Tur nevar notikt nekas valstiski svarīgs. Nezinu vai ir iespējams vēlreiz uztaisīt kaut ko tādu, kā Starptautisko Līvu gadu.

Intervētājs: Par mēnešrakstu – kā tika vākta informācija, kas tika publicēts un kas bija sākotnējā mērķauditorija? Vai tas no sākuma bija domāts pašiem lībiešiem vai citiem?

Respondents: Sākotnēji tas bija Lībiešu Krasta izdevums, kad vēl lībiešu bija daudz. Tas bija paredzēts tai auditorijai, kas dzīvo lībiešu teritorijā, arī pašiem lībiešiem. To tā arī izplatīja – pa ciemiem, pārdošanā šis mēnešraksts nekur nebija. Toreiz tā redakcija bija manās mājās, tad, kad pārcēlos uz Rīgu, redakcija bija mazā dzīvoklī un pirmos rakstus iespieda Talsu tipogrāfijā. Tad vēl mums nebija lībiešu burtu, datoru arī vēl nebija. Toreiz bija tā – visu lika uz linotipa, kad bija gatavas plēves, lai drukātu, es ņēmu tušu un rakstīju ar roku visus mīkstinātos ‘r’, vilku vilnīšus, pirmajos izdevumos to var redzēt. Tas nebija ilgi, apmēram kādus pirmo gadus.

Intervētājs: Tas droši vien no Jums prasīja milzīgu darbu. Tas jau gandrīz kā mākslas darbs!

Respondents: Man kā redaktoram bija laba alga. Pirmajos gadus mēnešraksts iznāca katru mēnesi, bet vēlāk sāka iznākt apvienotie, jo finansējums bija neliels. Tomēr beigās es sadusmojos un aizgāju, lai gan ilgi tur nostrādāju.

Intervētājs: Ja salīdzina mēnešrakstu ar gadagrāmatām – gadagrāmatā viss ir aprakstīts plašāk?

Respondents: Jā, tur viss ir plašāk. Tas plašākai sabiedrības daļai, ar vairāk zināšanām un aprakstītām lietām. Bet mēnešrakstā tika liktas arī cilvēku atmiņas, bet bija arī daudz tādu tīri kultūrvēsturisku materiālu. Toreiz bija izcila sadarbība ar Saulvedi Cimermani. Viņš joprojām uzskata, ka vajadzētu apkopot visus materiālus par līviem vienkopus. Tā ir tāda bagātība! Toreiz bija ļoti labvēlīgs laiks, Lībiešu krastā tika savākti patiešām izcili cilvēki, kas varēja strādāt, ja vien nebūtu tā stulbā Līvu savienība. No sākuma, kamēr bija Ieva Neilande, viss bija labi, bet viņa sāka dzert... Līdz ar to viņa vairāk nebija spējīga darboties. Es uzskatu, ka līvu sabiedrības melnā avs ir Staltu ģimene. Ne tāpēc, ka man būtu personīgas pretenzijas. Tas, ko Helmī izdarīja savulaik bērnu nometnē, kad viņa lika visus tos pamatus, neviens to nav spējis atkārtot.

Intervētājs: Es arī esmu par Staltu ģimeni dažādus pretrunīgus viedokļus dzirdējusi. Bet vai šis nav tas gadījums, kuru Jūs minējāt, ka viņi lībietību nes kā karogu, izmanto šo stāvokli?

Respondents: Es domāju, ka viss ir ļoti pretrunīgi. Jāņem vērā, ka viņi tajos melos bija sapinušies. Vecais Stalts, lai arī par kādu patriotu viņš sevi uzskatīja, visi zināja, kas viņš patiesībā bija. Ļoti netīrs cilvēks. Ir skaidri zināms, ka Dainis Stalts bija ‘stukačs’. Es nezinu kā viņiem izdevās apčakarēt ļaužu prātus, tas ir neiedomājami. Vēl piedevām klāt Ermanbriks... Vienu brīdī man likās, ka Līvu savienība varēs vēl cerīgi strādāt, jo Valdi ievēlēja par priekšsēdētāja vietnieku. Bet beigās kāds izdomāja, ka viss ir ievēlēts nelikumīgi.

Intervētājs: No vienas puses tas ir ļoti labi, ka Jūs varat tā mierīgi uz to visu skatīties.

Respondents: Bet ko citu, kad tu vienkārši saproti, ka tas ir smieklīgi? Nav jau ko likt pretī.

Intervētājs: No Jūsu puses jau nav tā, ka ir 'nogrieztas' visas iespējas sadarboties?

Respondents: Nē, es pat vienu reizi zvanīju Ermanbrikam un teicu, ka mēs esam gatavi aizbraukt uz kopsapulci. Nezinu, kas mums bija uznācis, bet beigās viņš mūs atraidīja. Tad vēl mēs mēģinājām ar Starptautisko Lībiešu draugu biedrību sadarboties, viņi bija izdomājuši kopā ar igauņiem un ungāriem, ka kaut ko varētu darīt ar to Tautas namu, dibināt Tautas nama fondu. Tomēr mēs ātri aplauzāmies.

Intervētājs: Runājot par lībiešu portālu, tā ir pirmā vieta, kur var atrast informāciju, ja to meklē interneta vidē, tāpēc tas droši vien ir svarīgi, ka tur ir tā informācija.

Respondents: Bet rodas visādas citādas vietnes, tāpēc šī paliek principā par pamata vērtību, lai internetā būtu pieejama informācija.

Intervētājs: Man liekas, ka tas ir ļoti svarīgi. Protams, ir dažādas facebook.com lapas, bet tas viss ir tik sadrumstaloti, ka ir ļoti svarīgi, lai būtu pats portāls.

Respondents: Portālam šogad paliek 10 gadi. Tad, kad mēs to taisījām, mēs iesākām tāpat vien un tad, man liekas, mēs dabūjām nedaudz naudu tulkošanai, lai informācija būtu arī angļiski un lībiski. Vienu reizi mēs kaut ko dabūjām no VKKF, bet principā tas ir mūsu pašu bezmaksas darbs, paši maksājam par serveri. Visa līvu lieta, vārdu sakot, ir tāda – tu strādā, nopelni naudu un ieguldi to... Normāli, kā trimdas latvieši kādreiz, es tā to uztveru. Piemēram, par šo grāmatu es nedabūju ne santīma. Neviens no mums, kas tur piedalījās.

Intervētājs: Tas ir tik svarīgi, ka ir šīs grāmatas!

Respondents: Un es domāju, ka visas svarīgās lietas ir, lai jebkurš cilvēks varētu iegūt informāciju, jo rodas interese par lībiešiem. Pa šiem gadiem ir tapusi vārdnīca, ir lielā lībiešu grāmata, portāls, ābece, mazā grāmatiņa '44 atbildes', lībiešu dzeja. Visi pamati ir, atliek tikai ķerties klāt. Tagad internetā ir arī pareizrakstības likumi. Tā kā pašlaik nevienam nav jāsaka, ka viņš nezina vai ka kaut kā nav, viss ir! Kā Valdis rakstīja pēcvārdā, ka kuģis ir gatavs, tikai jāsēžas iekšā un jābrauc.

Intervētājs: Vai ir tā, ka pieaug tā interese par lībiešiem no citiem cilvēkiem?

Respondents: Pilnīgi jūtami pieauga, īpaši pēc Starptautiskā Lībiešu gada, kad bija zinātniskās konferences, kad uz atklāšanu bija arī prezidents, kas bija pavisam neticami. Vairāk nenāk pretī cilvēki un neprasa – kas ir lībieši. Arvien vairāk ir cilvēki, kas ir izpētījuši senčus – lībiskais latviskajā. Gandrīz katrs latvietis var secināt, ka viņam ir kaut kas lībisks.

Intervētājs: Man ir apmēram tas gadījums. Tu it kā tam nepievērs uzmanību, bet tad vienā dienā sāk domāt un saprast, ka arī nāc no tās puses un varbūt man īstenībā rados ir lībieši. Tā lēnām pa vienam vai pa diviem cilvēkiem tā saikne rodas. Bet man no skolas laikiem ir palikusi tāda sajūta, ka tas, ko mēs par lībiešiem zinājām, bija kaut kas par 13., 14.g. un pēc tam lībiešu it kā vairāk neesot. Tas man bija pārsteigums, jo viss taču notiek, varbūt vēl krāšņāk un labāk, kā likās.

Respondents: Jā, lībiešu valoda, manuprāt, vēl nekad nav bijusi tik attīstīta kā šobrīd.

Intervētājs: Vienīgais tas, cik daudz cilvēku ir gatavi to nest tālāk.

Respondents: Zini, arī tas nav būtiski, svarīgi ir sagatavot kaut ko koferītim, jo parasti kādam jau uzrodas tā interese un viņš var visu turpināt. Bet, ja nekas nav sagatavots, tikai vāvuļots par lībiskajām sedziņām, tad nav ko turpināt.

Intervētājs: Jūs labi pateicāt – sagatavot to koferīti. Kurš grib, tas var paņemt to.

Respondents: Jā, un ir ko paņemt! Tāpēc mēs spriedām, ka mēs savu misiju principā esam izpildījuši, ka mēs varam iet atpūsties, bet tā jau tas nenotiek.

Intervētājs: Jā, gribēju jau jautāt, vai tiešām ir iespējams visu nolikt malā un atpūsties.

Respondents: Vispār mani sīkās norises vairāk neinteresē. Es tagad palīdzēju ar Ventspils Lībiešu kultūras dienām, uztaisīšu gadagrāmatu, jo tas man pašai ir interesanti. Gribēju teikt, ka mūsdienās tā attieksme pret citādi domājošiem lībiešiem arī nav mainījusies. Piemēram, tās pašas Ventspils Lībiešu kultūras dienas – Māra Vīgerte, manuprāt, būtu uz rokām jānēsā un jālolo. Viņa izveidoja Ventspils Lībiešu kultūras dienas, ceturtdās vai piektās. Bet pagājušajā gadās tās nenotika, jo Māra paziņoja, ka pamet šo lietu. Kāpēc Māra to paziņoja? Tāpēc, ka Ventspils lībiešiem šķita, ka viņa pietiekami nesaskaņo lietas ar Līvu savienību. Vienu reizi man zvana Ieva un prasa – kas tieši ir atkarīgs no projekta vadītāja. Es saku, ka to, ko viņš grib, to viņš dara. Ieva jautā vai viņam viss nav jāsaskaņo ar pārējiem. Es teicu – nē, viņš ir projekta vadītājs! Tātad Ieva man žēlojās par Māru. Ieva, kas nav stulbs cilvēks, saka, ka ventspilnieki saka vienu, un Mārai tomēr šis tas ir jāpārdomā. Un tad es Ievai teicu – tu uzmanies, tu padomā, ko tu runā... Visi nav tik spēcīgi kā Lībiešu Kultūras centrs, kuram ir pie vienas vietas, ko citi saka. Un ja šādi turpinās, viņi pazaudēs Māru, kura Ventspilī ir viena. Un Māra pēc tam izstājās, paziņoja, ka viņa vairāk šo pasākumu neīkšos, jo viņa izstājās. Pagājušajā gadā es biju Ventspilī, rakstnieku mājā, tad es satikos ar Māru. Grozīju viņai smadzenes. Tagad ar viņu runāju, Māra rudenī taisīs tās Lībiešu dienas. Es saprotu tās vecās ventspilnieku čočas, viņas grib, lai ar viņām rēķinās, bet ko tur rēķināties?

Intervētājs: Jā, var ņemt vērā kaut kādus ieteikumus, bet viņas jau nav tās, kas visu organizē!

Respondents: Viņas jau neko nedara, tikai runā.

Intervētājs: Nu ja, Māra aizgāja un ar to viss beidzās.

Respondents: Tev ir jābūt šausmīgi stipram un jāapzinās tas, ko tu gribi izdarīt. Mēs bijām četri, un es atceros, ka Valtiņš uzrakstīja vēstuli, atsakoties no kultūras centra vadītāja pienākumiem, jo viņš neredz tam visam jēgu. Atceros, ka mēs sanācām un domājām, ko darīt, un es uzņēmos viņa pienākumus. Mēs bijām tikai pāris gadus pastāvējuši. Teiksim, ja viņš būtu bijis viens pats, varēja arī viss beigt pastāvēt, nekas nebūtu izdarīts. Vienmēr ir svarīgi, lai tas, kurš pagurst, varētu nodot stafeti tālāk. Es formāli skaitos vadītājs, bet principā pagājušajā gadā visas lietas darīja Valts. Bet es arī saprotu, ka tāds otrs kultūras centrs nav iespējams, tā ir tāda unikāla sakritība, acīm redzot, ir bijusi vajadzība, lai mēs to izdarītu, un ka tas tā ir bijis.

Intervētājs: Es tieši arī gribēju prasīt, vai nav bijis tā, ka pa visiem šiem gadiem nav uzradies kāds, kurš ļoti gribētu pie jums tā kā 'pieaķēties' klāt un arī būt daļa no centra.

Respondents: Mēs esam sadarbojušies, bet kultūras centrs ir tāda noslēgta vienība. Mēs sapratām, ka četri cilvēki ir tāds optimālākais skaits. Jo jebkura liela organizācija vairs nevar mobili rīkoties.

Intervētājs: Jā, var teikt, ka tas jau ir bars.

Respondents: Grūti saskaņot viedokļus. Un visi jau nemaz nestrādā.

Intervētājs: Nereti tie, kas vismazāk dara, ir tie, kas visvairāk grib izrīkot un pateikt kā būtu pareizāk.

Respondents: Es esmu pilnīgi pārliecināta, ka tāda organizācijai, kā Līvu savienība, nav nākotnes. Ieva tur var ķepuroties kā viņa grib, bet tā ir izmirstoša padarīšana. Es redzu tai tikai vienu jēgu, bet uz to nav

neviens gatavs iet. Neviens nav gatavs taisīt reorganizāciju. Vārdu sakot, katra nodaļa ir atsevišķa juridiska vienība, tās kopā apvienojas zem viena nosaukuma – Līvu savienība – katra nodaļa strādā atsevišķi. Kopsapulcēm nav jēgas, jo katrai nodaļai ir pilnīgi citas intereses. Kolka, Ventspils, Rīga – visas strādā atsevišķi. Nodaļu vadītāju sapulcē it kā apspriež lietas, bet beigās tāpat strādā autonomi, kā pats grib. Es domāju, ka par Ievu ir pilnīgi bezjēdzīgi – kā viņa lībiešus var pārstāvēt? Nu nekā!

Intervētājs: Man jau arī, rakstot darbu, radās jautājums – kas tad īsti ir lībieši. Es nevaru pateikt, kas īsti ir tas, kas padara lībiešus par lībiešiem. Nu labi, vēsturiskais konteksts, protams, tas ir loģiski, bet tieši mūsdienas kas ir tas, kas raksturo to lībiešu kopienu?

Respondents: Kopienas nav, jo lībieši ir izkļiedēti pa visu Latviju. Viņi var būt tikai kā latviskā sastāvdaļa. Lībiešu kultūra ir neatņemama latviešu kultūras sastāvdaļa. Valodas nav, mūs vieno vienīgi senči.

Intervētājs: Ja mēs runājam par mūsdienu lībiešu kultūru, kā Jūs to raksturotu? Kad Jūs sakāt ‘mūsdienu lībiešu kultūra’, ko Jūs ar to domājat?

Respondents: Ar to es domāju, ka mums nav vairāk lībiskā dzīvesveida, tas mums ir zudis, bet mums ir mūsdienu lībiešu literatūra, jo, lai cik tas brīnumaini nebūtu, cilvēki raksta lībiešu valodā; māksla, jo ir lībiešu izcelsmes mākslinieki. Izcili! Tas viss top mūsdienās. Par lībiešu kino mēs nevaram runāt.

Intervētājs: Kaut gan, Imantam Rūdfam Zariņam ir safilmēts materiāls! Mani pieaicināja pie šī projekta un tā es sāku interesēties. Nu bija neliela vilšanās tajā brīdī, kad ieraudzīju kā ir filmēts.

Respondents: Bet tam taču vajadzēja būt zināmam jau pirms tam. Tādu materiālu mums ir mājās desmitiem, simtiem. Vai tāpēc tam ir jāķeras klāt?

Intervētājs: Kad piedalījies konferencē, arī man radās jautājums, ar ko tieši šis materiāls atšķiras no jebkura cita filmēta materiāla.

Respondents: Cik es tā viņu zinu no tiem laikiem, kad es Talsos strādāju, viņam nav īpatnēja skatījuma uz kaut ko. Tad jau drīzāk Talsu fotogrāfs Dainis Kārkluvāls, kurš ir fotomākslinieks pēc savas būtības. Savulaik arī Zigurds Kalmanis filmēja. Ja tur parakņātos, tad varētu atrast cilvēkus, kam ir skatījums. Tāpēc es biju pilnīgā šokā, kad to pirmo reizi no Ievas izdzirdēju. Es uz viņu skatījos un nesapratu, viņa laikam bija tik aizgrābta ar visu to.

Intervētājs: Esmu tajā fāzē, kad saprotu, ka lieta ir iesākta un ir jātiek līdz kaut kādam rezultātam. No savas puses es centīšos dot maksimālo, ko no visa materiāla var iegūt. Lai gan man pašai arī bija neliela vilšanās. Es arī ar pašu Imanta kungu mēģināju mazliet aprunāties, bet Imants man tā arī godīgi atbildēja, ka viņš filmē visu no sākuma līdz galam. Bet nu tā tāda neliela atkāpīte.

Respondents: Būs grūti, projekta nosaukums arī tāds grandiozs.

Intervētājs: Es, protams, nedaudz bīstos, jo manas zināšanas ir tik, cik to ir. Man ir atvēlēta vieta arī gadagrāmatā...

Respondents: Jā, bet es no Tevis gaidītu tīri tādu lietišķu informāciju.

Intervētājs: Jā, es tā arī plānoju darīt.

Respondents: Varbūt ir cilvēki, kuriem mājās ir videomateriāli, varbūt ar to var papildināt esošo.

Intervētājs: Es arī tā biju plānojusi, ka rakstīšu pārskatu par to, kas tas ir. Es no sevis nevaru izspiest pārlietu lielu sajūsmu par to, kā nemaz nav. Šis arī ir piemērs, kam bija labi nodomi, bet ne līdz galam...

Respondents: Cik pēdējo gadu laiku domāju, cik nav izdots par Līvu savienības bukletiem un 'figūnām'. Tā ir vienkārši iztērēta nauda un jēga nekāda. Kaut kāda fiksā, stulbā ideja.

Intervētājs: Tas ir kā 'ķeksītis' – mēs izdarījām kaut ko, bet kur tas paliek? Un kāda ir Jūsu attieksme pret Lībiešu svētkiem?

Respondents: Grūti pateikt, es jau kādus 10 gadus tos neapmeklēju. Arī tad, kad es apmeklēju, es nesapratu kāpēc svētkiem bija jānotiek Mazirbē. Tikai tāpēc, ka tur ir Tautas nams? Manuprāt, svētki var notikt gan Kolkā, gan Ventspilī. Tiem vajadzētu notikt pie jūras, tad nav svarīgi tieši kurā pilsētā, bet galvenais pie jūras. Man nešķiet arī svarīgs datums, it sevišķi, ja tajā pašā laikā ir Ventspils svētki. Konkurence sanāk stulba. Man vienmēr licies ārkārtīgi stulbi, ka tajos svētkos atved māksliniekus no Rīgas, kas ir bezjēdzīgi. Es vienreiz piedāvāju šos svētkus uztaisīt kā novada svētkus, lai varētu uzaicināt viesus no lībiskajiem novadiem – Staiceles, Jūrmalas utt., nevis kaut kādu Rīgas teātri vai vēl kaut ko. Un tas mūžīgais gājiens uz jūru... Tas ir tik sastindzis. Un Ievas doma ar vietējo vasarnieku iesaistīšanu – kāds tam sakars ar lībiešiem? OK, viņi ir nopirkuši mājas lībiešu jūrmalā, nu un?

Intervētājs: Vienīgi informēt viņus par to, ka te nu mēs esam.

Respondents: Bet vai jāriko svētki viņu informēšanai? Es saprotu, ka ir jēga nometnei, bet arī tur es redzu ko citādu. Es nekad neesmu varēju saprast, kāpēc tur ir kaut kādi keramikas pulciņi utt.? Lībiešiem nekad nav bijusi keramika! Ja tiek mācīta lībiskā kultūra, tad māci laiviņas taisīt, iepazīstini ar lietām, kas saistās ar jūru, jo zvejniecība ir bijusi lībiešu pamatu pamats. Sasaisti ar to, ko tie cilvēki ir darījuši. Kā tu domā, viņiem nepatiktu kuģu modelēšana?

Intervētājs: Nē, nu droši vien, ka patiktu. Gan jau arī atrastos arī cilvēki, kas to māc.

Respondents: Vai tīklu aušana. Nu kaut ko tādu. Iemācīt zivis cept. Bet nometnēm ir kaut kāda jēga, tiem bērniem vismaz paliek kaut kas atmiņā. Vēl viena ideja, ko diemžēl nevarētu īstenot neviens interešu pulciņš vai organizācija, ir lībiešu valodas skolotāju sagatavošana. Ja nav pasniedzēju, un pasniedzēju nav, tad tie, kas māca lībiešu valodu, ir apmēram tādā līmenī kā, piemēram, Sibīrijas latvieši ar milzu akcentu. Būtībā tiktu mācīta latviešu valoda. Tas ir tas pats kā es ar savām kroplīgajām angļu valodas zināšanām uzdotos par angļu valodas mācītāju. Neviens no viņiem nav runātājs, visiem ar akcents. Nav arī izstrādāta mācību sistēma. Mēs par to runājām, kad vēl bija tā programma, tur aktualizēja to visu tā glupā Putniņa, kura joprojām universitātē ir zinātniece. Viņu uzaicināja aktualizēt mērķprogrammu. Toreiz mēs runājām par to, ja grib saglabāt lībiešu valodu kā runāšanas valodu, tad, pirmkārt, ir jāizveido sistēma, jo visi tik katru gadu mācās no paša sākuma, neviens nemācās uz priekšu. Noderētu pakāpju sistēma. Nav pēctecības. Bet skolotāji ir jāgatavo, un to bez naudas nevar. Tas faktiski ir būtiskākais, kas jā dara, ja runā par valodu.

Intervētājs: Ja būtu skolotāji un visa šī mācīšanās struktūra, vai Jums liekas, ka pēc gadiem varētu pienākt tāds laiks, ka lībiešu valodu izmanto aktīvi? Protams, valodu izmanto arī tagad, bet lībiešu valoda varētu kļūt paralēli latviešu valodai par sarunvalodu?

Respondents: Kāpēc ne? Sļepenā valoda, kuru latvieši nesaprot.

Intervētājs: Tā, starp citu, varētu būtu laba motivācija, lai mācītos.

Respondents: Kad es vakar runāju ar meitu, viņa teica, ka viņa sarakstās lībiešu valodā par lībiešu lietām.

Intervētājs: Es arī no jauniešiem esmu dzirdējusi ļoti optimistisku skatījumu, pārliecību, ka tiks runāts lībiešu valodā, ja vien to varētu iemācīties, mēs labprāt to darītu.

Respondents: Bet tu nevari iemācīties runāt, jo nav jau vairāk to runātāju. Bet šobrīd, kamēr vēl ir kāds, piemēram, Valts ir teicams skolotājs, ir jāatrod finansējums. Principā viss, kas mūsdienās notiek ar lībiešiem, ir paņemts no 30tajiem gadiem, tradīcija tiek nodota tālāk. Avīzes atjaunošana, gadagrāmata, kalendārs – tas viss no šiem 30tajiem gadiem. Ar laiku kalendārs pārauga gadagrāmatā. Pašlaik notiek pārmantošana. Tajos laikos nevienam prātā neienāca uztaisīt lībiešu dzejas krājumu. Bija kādreiz vienā no gadagrāmatām aprakstīts par valodas atdzimšanu Anglijā, ļoti interesanti, to vajag palasīt! Valodas atdzimšanai vajag finansiālu atbalstu, to nevar pats.

Intervētājs: Jā, tomēr ir lietas, kuras bez šī atbalsta nevar izdarīt.

Respondents: Valodas mācīšanas sistēmu nevar radīt no nekā. Nu varbūt var, ja uzrodas kādi 10 cilvēki, kas būtu gatavi to darīt, bet neviens ar to vairāk nenodarbosies, jo tur ir jāiesaista citi, kuriem nevar nemaksāt...

Intervētājs: Manuprāt, valstisks apstiprinājums un atbalsts dotu lielāku uzticību šai sistēmai, ka tā tiešām strādā un nevar nekur pazust.

Respondents: Vēl ir viena ļoti svarīga lieta – lībiešu kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšana, kas nozīmē visādus dokumentus, fotogrāfijas utt., tas viss ir izkaisīts visās malās – Helsinki, Tartu, mūsu pašu muzeji. Nav priekšstata par to, kas ir īsti ir, nav vienotas datubāzes. Es neredzu arī nekādu iespēju uztaisīt vienu lībiešu muzeju, kur to visu savilkt kopā no visurienes. Mēs redzējām, kas notika ar Mazirbes etnogrāfisko kolektīvu, kuru izputināja arī Līvu savienība. Es to Līvu savienību pilnīgi ienīstu, kas ir kā kaitēklis lībiešu attīstībai. Nevar salīdzināt ar to, kāda tā bija 20tajos gados un kāda tā ir tagad.